

GLĂȘUL BISERICII

REVISTA OFICIALĂ
A SFINTEI MITROPOLII A UNGROVLAHIEI

ANUL XXIX, Nr. 1—2 - IANUARIE-FEBRUARIE 1970

GLASUL BISERICII

REVISTA OFICIALĂ
A SFINTEI MITROPOLII A UNGROVLAHIEI

ANUL XXIX Nr. 1—2
IANUARIE-FEBRUARIE
1970

Redacția și Administrația: Sectorul Cultural-Social al Arhiepiscopiei Bucureștilor
Str. Patriarhiei Nr. 21 — Sectorul V

COMITETUL DE REDACȚIE

PREȘEDINTE :

Prea Fericitul Părinte

JUSTINIAN
Mitropolitul Ungrovlahiei
și Patriarhul României

VICEPREȘEDINȚI :

P. S. Dr. Antim
Episcopul Buzăului

P. S. CHESARIE
Episcopul Dunării de Jos

MEMBRI :

P. S. Dr. **ANTIM TÎRGOVIȘTEANUL**
Episcop vicar patriarhal

P. C. Pr. **ALEXANDRU IONESCU**
Vicar mitropolitan

REDACTOR RESPONSABIL :

P. C. Pr. **PETRE F. ALEXANDRU**
Consilier cultural mitropolitan

C U P R I N S U L

REDACȚIA, *La început de an* 5

ANIVERSĂRI

REDACȚIA, *Aniversarea zilei de naștere a Prea Fericitului Părinte Patriarh* 9

ÎNDRUMĂRI PASTORALE, OMIETICE ȘI CATEHETICE

Pr. VASILE RĂDULESCU, *La Sfântul Vasile cel Mare* 11
Pr. C. SAVA, *La Botezul Domnului* 14
Pr. Prof. AL. I. CIUREA, *La Duminica a 33-a după Rusalii* 17
Ir. Dr. VASILE COMAN, *La Duminica Fiului risipitor* 20
Pr. Prof. MIHAIL BULACU, *Cuvînt de învățătură pentru Sfînta Taină a Botezului* 24

PENTRU PACEA A TOATĂ LUMEA

REDACȚIA, *Acțiuni în slujba păcii (ianuarie-februarie)* 29
O.B., AL. I. CI. și A.M., *Știri ecumenice* 41

ARTICOLE ȘI STUDII

Pr. Dr. CONST. NIȚESCU, *Figuri de proeți țirgovișteni* 48
Arhim. GRIGORIE URÎTESCU, *Ierolei Dascădul (? —1870)* 58
Pr. VICTOR POPESCU, *Evocări. Papa Nae de la Biserica Boteanu* 72
Pr. DAVID POPESCU, *Termenul «Frații Domnului» și sensul lor în Sfintele Evanghelii* 80

DOCUMENTARE

PANAIT I. PANAIT și ARISTIDE ȘTEFĂNESCU, *Cercetări privind biserica Mănăstirii Răzvan din București* 85
Pr. SANDU TUDOR, *«Braga Voevod» (1532—1535) și «Mănăstirea ol Menedicu» din Buzău* 97
Pr. Prof. Dr. PETRU REZUȘ, *Anii de studenție ai lui Ciprian Porumbescu. Contribuții bibliografice* 105
Ierom. CHESARIE GHEORGHESCU, *Personalitatea religios-morală a starețului Paisie Velicicovski* 114
Pr. VIRGIL GODEANU, *Mișcarea sau fenomenul hippii și aspectele sale antisociale și antimorale* 120
Arhiepiscopul VASILE KRIVOȘEIN, *Ecleziologia Sfîntului Vasile cel Mare, prezentare de Paraschiv V. Ion* 126

VIAȚA BISERICESCĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI

ASISTENT, <i>Hramul Institutului și Seminarului teologic din București</i>	145
Pr. D. SOARE, <i>Adunarea generală anuală a Coralei preoților din Capitală</i>	149
Pr. DAVID POPESCU, <i>Adunarea generală anuală a Casei de Ajutor Reciproc a Clerului și salariaților din Arhiepiscopia Bucureștilor</i>	153
ASISTENT, <i>Bisericile din Balaca-Blejoii, Lehliu — Gară, Polcoava, Boșneagu, Vărăști și Radu Negru</i>	154
Pr. ION ST. CRISTACHE, <i>Biserica parohiei Rădoești</i>	159
ASISTENT, <i>Instalare de preot</i>	160
ASISTENT, † <i>Preotul Constantin Grecu</i>	162
ASISTENT, † <i>Preotul Negoită Stelian</i>	162
ASISTENT, † <i>Preotul Ioan D. Popescu</i>	163

EPISCOPIA BUZĂULUI

Pr. GABRIEL COCORA, <i>Viața bisericească în cuprinsul Eparhiei Buzăului</i>	164
--	-----

EPISCOPIA DUNĂRII DE JOS

ASISTENT, <i>Sfințiri de biserici</i>	170
R.I., I.S., <i>Note bibliografice</i>	173

RECENZII

Virgil Căndea, <i>Caractères dominants de la culture roumaine medievale</i> , în «Bulletin de l'Association Internationale d'Études du sud-est européen», Bucarest, VI (1968), nr. 1/2, de LECTOR	180
<i>Literatura Română Veche (1402—1647)</i> . Introducere, ediție îngrijită și note de Gh. Mihăilă și Dan Zamfirescu, vol. I, 310 p., vol. II, 296 p., Editura Tineretului (Lyceum), 1969, de REMUS ILIE	182
Doru Popovici, Costin Mireanu, <i>Începuturile muzicii culte românești</i> , Editura Tineretului, 1968, 208 p., de IOAN F. STĂNCULESCU	183
Radu Tempea, <i>Istoria Slintei Biserici a Scheilor Brașovului</i> , Ediție îngrijită, studiu introductiv, indice de nume, glosar, note de Octavian Schian și Livia Bol, Editura pentru literatură, 1969, 228 p., de REMUS ILIE	190
Cornel Irimie — Marcela Focșa, <i>Icoane pe sticlă</i> , Editura Meridiane, București, 1968, 26 p., text + 148 reproduceri în culori	191
Octavian Motea, <i>Prin Vama Cucului. Viața lui Badea Cârțan</i> , București, 1968, de Diac. P. I. DAVID	194

LA ÎNCEPUT DE AN

A devenit tradiție ca, la începutul fiecărui an, preoțimea Capitalei, salariații Administrației Patriarhale și ai Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, cadrele didactice de la instituțiile de învățămînt teologic din București, să vină la palatul patriarhal pentru a prezenta Întiistătătorului Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, cuvenitele urări și a primi din partea Prea Fericirii Sale părintești binecuvîntări.

În acest an, 1970, întîlnirea a avut loc la 1 ianuarie, orele 18. Prea Fericirea Sa, însoțit de P. S. Episcop Dr. Antim Tîrgovișteanul, vicar patriarhal, P. C. Preot Alexandru Ionescu, vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, P. C. Pr. Ioan Gagiu, directorul Administrației Patriarhale, P. C. Pr. Traian Ghica, directorul Casei de Pensii și Ajutoare a salariaților Bisericii Ortodoxe Române, P. C. Diac. Prof. Dr. Nicolae I. Nicolaescu, rectorul Institutului teologic de grad universitar din București, pp. cc. consilieri patriarhali și mitropolitani, — a intrat în sala de festivități a palatului patriarhal fiind întîmpinat cu *Imnul patriarhal* cîntat de toți cei de față.

În numele celor prezenți a luat cuvîntul P. C. Pr. Gheorghe Drăgulin de la parohia Ceauș Radu, care a exprimat, în cuvinte alese, bucuria participanților, dragostea, respectul și devotamentul lor față de părintele lor sufletesc și suprem conducător al Bisericii noastre românești.

Vorbitorul a reliefat, în continuare, atmosfera de dragoste părintească și purtarea de grijă instaurată în instituțiile bisericești, de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian.

În ceea ce privește rodnică activitate desfășurată de Biserica Ortodoxă Română sub îndrumarea înțeleaptă a Prea Fericitului nostru Părinte Patriarh în cursul anului 1969, s-a menționat ca un eveniment de o deosebită importanță apariția unei noi ediții românești a Bibliei — «unul din roadele legăturilor ecumenice creștine care au luat ființă și s-au dezvoltat în secolul nostru», așa după cum se spune în predoslovია acesteia.

Un alt eveniment important asupra căruia s-a oprit vorbitorul a fost vizita făcută la începutul anului 1969, de Prea Fericitul Părinte

Patriarh Justinian, Bisericilor Vechi Orientale din Republica Arabă Unită, India și Etiopia. Această vizită se înscrie ca o contribuție de seamă în acțiunea de apropiere a acestor Biserici de Biserica Ortodoxă.

S-a exprimat apoi prinosul de mulțumire al celor prezenți pentru neobosită activitate a Prea Fericitului Părinte Patriarh la cirna Bisericii strămoșești.

În încheiere, vorbitorul a rugat pe Bunul Dumnezeu să dăruiască Prea Fericirii Sale viață îndelungată, fericită, pentru a conduce pe mai departe, cu aceeași clarviziune Biserica Ortodoxă Română.

În continuare Corala preoților din Capitală sub conducerea P. C. Pr. Iulian Cîrstoiu, a susținut un concert de colinde.

Dragostei tuturor celor de față a răspuns Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian.

Prea Fericirea Sa a mulțumit, mai întâi, membrilor Coralei preoților din Capitală pentru concertul care, prin conținutul său și tehnica interpretării, cu prilejuit clipe de o deosebită trăire duhovnicească.

Referindu-se la vizita întreprinsă între 3 și 25 ianuarie 1969, în Africa și Orientul Îndepărtat, Prea Fericirea Sa a împărtășit asistenței din impresiile și constatările făcute.

Relațiile dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Ortodoxă Siriană din India de Sud — a spus printre altele Prea Fericirea Sa — datează de mai mulți ani, dar contacte mai apropiate s-au stabilit abia după Conferința Panortodoxă de la Moscova din anul 1948 care a recomandat Bisericilor participante ca, în scopul stabilirii unor relații mai strânse cu Bisericile creștine Vechi-Orientale, să studieze mai de aproape învățătura acestora. Înainte de a vizita Bisericile Siriană, Abisiniană și Coptă, s-a făcut un prim contact cu o altă Biserică Veche-Orientală, printr-o vizită Catolicosului Bisericii Armene.

Cu prilejul acestei vizite a fost cercetată învățătura dogmatică și cultul Bisericii Armene. Concluzia la care s-a ajuns a fost aceea că deosebirile dintre Biserica Ortodoxă și Bisericile Vechi-Orientale nu sînt de natură dogmatică sau canonică — nu afectează dogma — ci ele sînt legate mai ales de modul de exprimare a adevărilor dogmatice, de terminologie.

Trecînd peste amănuntele călătoriei, — ce au fost publicate în revistele noastre centrale — Prea Fericirea Sa a subliniat impresia deosebită produsă de credința puternică a credincioșilor Bisericii Siriene din Kerala și primirea călduroasă făcută delegației Bisericii Ortodoxe Române. Comitetul de organizare a primirii oaspeților, acționînd în spiritul ecumenic, a întrunit și adevziunea romano-catolicilor, anglicanilor, luteranilor, maroniților și hindușilor de a lua parte la primire, fapt deosebit de îmbucurător.

Cu acest prilej au fost vizitate spitale, licee și universități grupate în jurul Mitropoliilor din statul Kerala. Vorbînd studenților de la Institutul teologic romano-catolic din Kottayam, Prea Fericirea Sa a atras atenția asupra datoriei acestora de a fi adepții unui ecumenism creștin autentic.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a precizat faptul că primirea făcută de locuitorii Indiei, delegației române, constituie expresia sentimentelor de prietenie ale acestora față de Biserica și poporul nostru.

În presa indiană au apărut articole elogioase la adresa țării noastre. În întâlnirea cu Președintele Indiei Dr. Zakir Hussain și cu alte persoane oficiale, tema discuțiilor a fost axată pe raporturile de prietenie dintre India și România.

Referindu-se la vizita făcută Bisericii Ortodoxe Siriene din India, Prea Fericirea Sa și-a exprimat satisfacția pentru impresionanta primire din partea unor oameni care în proporție de 90% erau de altă credință. S-a constatat, cu satisfacție, că această vizită a avut rezultate îmbucurătoare pentru dialogul ecumenic. Răspunsurile aprobative primite din partea tuturor Bisericilor Ortodoxe, la raportul de informare asupra acestei vizite au dovedit că rezultatele ei sînt urmărite cu interes de toate celelalte Biserici Ortodoxe surori.

De fapt — a precizat Prea Fericirea Sa — acest lucru a fost constatat încă din timpul vizitei de o zi făcută la Cairo, Bisericii Ortodoxe Copte, unde delegația Bisericii Ortodoxe Române s-a bucurat de o primire călduroasă și binevoitoare.

Din Kerala, delegația Bisericii Ortodoxe Române, s-a îndreptat spre Etiopia.

Biserica Ortodoxă Etiopiană, întemeiată în urma propovăduirii Sfîntului Apostol Filip, este predominantă de un pronunțat spirit conservator, tradițional. Cultul și expunerea sa dogmatică sînt în vechea limbă «gîză», neînțeleasă de popor. În minăstiri există școli speciale pentru pregătirea preoților și cateheților. Învățămîntul public se face de către acești cateheți folosindu-se cărțile de cult. În trecut Biserica Etiopiană a ținut de Biserica Coptă din Egipt. Cu 15 ani în urmă ea și-a căpătat autocefalia și după cinci ani a devenit patriarhat. Delegația Bisericii Ortodoxe Române a făcut această vizită la invitația Patriarhului Bisericii Etiopiene care fiind infirm, căci și-a pierdut vederea, a delegat pentru primirea oaspeților pe locțiitorul de patriarh Abuna Theophilos, precum și la invitația Maiestății Sale Imperiale Haile Selassie I, care a găzduit pe Înălții oaspeți, cu multă amabilitate — dovadă a deosebitei atenții și considerații față de Biserica și poporul român.

S-a constatat, în timpul vizitei, că poporul etiopian păstrează o deosebită cinste, memoriei cunoscutului diplomat și om de stat Nicolae Titulescu, care a avut un rol de frunte în apărarea drepturilor și intereselor legitime ale poporului etiopian în perioada dintre cele două războaie mondiale. În pridvorul Catedralei din Addis Abeba este pictată Liga Națiunilor avînd ca președinte pe Nicolae Titulescu. În altarul aceleiași catedrale, între frescele impresionante care prezintă episoade din lupta de eliberare a Etiopiei de sub cîmpăcirea fascistă, se află și o scenă ce reprezintă o ședință a Ligii Națiunilor de la Geneva, prezidată de Nicolae Titulescu, susținînd cauza poporului etiopian. În centrul Capitalei etiopiene există de asemenea un monument închinat memoriei marelui diplomat român.

Vorbind despre religiozitatea maselor de credincioși, Prea Fericirea Sa a subliniat evlavia deosebită a acestora. Prea Fericirea Sa a rămas impresionat de manifestația de prietenie făcută de credincioșii Bisericii Etiopiene, pentru poporul român și pentru Biserica Ortodoxă Română. Acest lucru devine oarecum explicabil dacă se are în vedere că după 15 ani de la dobândirea autocefaliei Bisericii Etiopiene, această vizită este prima făcută de reprezentanți ai unei Biserici Ortodoxe acestor creștini. Toate acestea — a precizat Prea Fericirea Sa — sînt un imbold pentru continuarea și adîncirea acestor contacte în scopul apropierii Bisericilor noastre, avînd nădejdea că vom găsi înțelegerea convenită și la celelalte Biserici surori.

Din această vizită se constată ca o primă concluzie — a precizat Prea Fericitul Părinte Patriarh — că necalcedonienii, care sînt foarte apropiați de Biserica Ortodoxă, sînt dornici să intre în discuție cu noi. Atît cei din India cît și cei din Etiopia au o bunăvoință extraordinară și o rîvnă deosebită pentru revenirea la matca Ortodoxiei. Nădăjduim că Bunul Dumnezeu ne va ajuta în aceasta.

Prea Fericirea Sa, și-a exprimat nădejdea că și anul acesta va fi un an bun și spornic și a rugat pe Bunul Dumnezeu să dăruiască tuturor celor de față, pace, sănătate și cît mai multe bucurii.

Cei prezenți la această primire au putut admira apoi darurile primite, cu ocazia vizitei, de la Maiestatea Sa Imperială Haile Selassie I Împăratul Etiopiei : o cruce de platină cu aur, o cruce de aur în greutate de 2 kg., costumul (cu broderie artistică excepțională) cu care a fost intronizat Împăratul Etiopiei după înfrîngerea fasciștilor și sceptrul de aur dobîndit de Împărat în aceeași împrejurare.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian s-a întreținut apoi cu cei de față, după care festivitatea a luat sfîrșit.

REDACTIA,

ANIVERSĂRI

ANIVERSAREA ZILEI DE NAȘTERE A PREA FERICITULUI PĂRINTE JUSTINIAN PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

În ziua de 22 februarie 1970, ierarhii, clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române au cinstit după cuviință împlinirea a 69 de ani de viață a Întâistătătorului lor, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian.

În dimineața acestei zile, în Catedrala Patriarhală, sfânta liturghie a fost oficiată în prezența Înalțului sărbătorit, de un sobor de preoți avînd ca protos pe P. C. Pr. Alexandru Ionescu, vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor.

Cu acest prilej a avut loc hirotonia în diacon a d-lui Cornițescu Emilian, pe seama paraclisului patriarhal Antim. Răspunsurile liturgice au fost date de Corala Sfintei Patriarhii sub conducerea P. C. Pr. Constantin Drăgușin.

Au fost de față pp. cc. părinți consilieri patriarhali și mitropolițani, profesori de la Institutul și Seminarul teologic din București, credincioși.

După oficierea Sfintei liturghii, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian însoțit de soborul slujitorilor a trecut în palatul patriarhal unde reprezentanții Administrației Patriarhale, ai Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor și ai instituțiilor de învățămînt teologic din București, au prezentat Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian urări de sănătate și de îndelungă înziliră.

La înălțătorul popas erau veniți II. PP. SS. Mitropoliți Iustin al Moldovei și Sucevei, Nicolae al Banatului, P. S. Episcop Teoctist al Aradului și P. S. Episcop Antim Tirgovișteanul, vicar patriarhal.

În numele membrilor Sfintului Sinod și al reprezentanților instituțiilor bisericești participanți la sărbătorire, I. P. S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei a adresat Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, un însuflețitor cuvînt de urare subliniind printre altele :

Sîntem aici fiindcă la dragoste se răspunde cu dragoste; sîntem bucuroși să constatăm în permanență că Prea Fericirea Voastră țineți

cu strășnicie la îndeplinirea făgăduielilor făcute a-um 22 de ani când ați fost investit cu înalta titlatură de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

Aveți și azi vigoarea pe care o aveți cu ani în urmă și o puneți cu aceeași vastă înțelepciune în slujba Sfintei noastre Biserici.

Noi — a spus în încheiere I. P. S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei — în numele membrilor Sfântului Sinod, al salariaților Administrației Patriarhale și Instituțiilor de învățămînt teologic și a tuturor credincioșilor, sîntem bucuroși să vă asigurăm de toată loialitatea și să vă facem calde urări de sănătate deplină pentru munca de jertfelnicie pe care o puneți în slujba Bisericii noastre.

Să trăiți întru mulți și fericiți ani !

În cuvîntul de răspuns la urările adresate, Prea Fericitul Părinte Patriarh a mulțumit, din toată inima, celor ce s-au ostenit a fi prezenți în prima zi de la începutul vîrstei de 69 de ani pentru a exprima dragostea și atașamentul sincer al tuturor colaboratorilor.

Cît privește străduințele depuse de-a lungul celor 22 de ani de arhipăstorire — a spus Prea Fericirea Sa — e adevărat că n-ași fi putut obține rezultatele dorite dacă nu ași fi avut colaboratori destoinici.

În încheiere Prea Fericitul Părinte Patriarh și-a exprimat dorința ca, și de acum înainte să aibe alături pe colaboratori, cu aceeași dragoste și bunăvoință în serviciul Bisericii.

REDAȚIA

ÎNDRUMĂRI PASTORALE ȘI OMILETICE

LA SFÎNTUL VASILE CEL MARE

Învățătura creștină ortodoxă, se nutrește din două rădăcini dumnezeiești : Cuvîntul scris și cel nescris. Căci nu tot ce a rostit Domnul — a încăput în cartea sfîntă, după cum și Sfîntul Ioan Evanghelistul mărturisește : «Sînt și alte lucruri cite a făcut Iisus, care dacă s-ar fi scris cite una, secotesc că nici în toată lumea n-ar fi încăput cărțile ce s-ar fi scris» (Ioan XXI, 25).

Biserica Ortodoxă este singura păstrătoare a învățăturilor nescrise și transmise nouă prin viu grai, prin scrierile Apostolilor și ale Sfinților Părinți bisericești, toate acestea alcătuind laolaltă Sfînta Tradiție.

Duhul acestor bărbați arzînd de rivna cea către Dumnezeu, a veghiat cu strășnicie la paza învățăturilor creștine, iar acolo unde uzura vremii a iscat ceață și neînțelegere, aceștia au intervenit cu luminile minții lor, pentru a deschide adevăratele predanii ale Domnului Hristos, slobodă cale de pătrundere către sufletul credincioșilor. De aceea minunate sînt viețile sfinților, pentru nevoița, pătimirea și mucenicia lor ; dar și mai minunate sînt chipurile sfinților părinți, a căror luminoasă învățătură a străbătut veacurile pînă la noi, ca un așternut de foc, pe care Evanghelia lui Hristos a călătorit strălucitoare de-a lungul istoriei creștine timp de două mii de ani.

Ei L-au propoveduit pe Domnul, cu sfintele scripturi în mîini și cu ochii așintiți la crucea de pe dealul Golgotei — semn sfînt de izbăvire.

Aleși de Dumnezeu să-I fie martori în veac, acești urmași ai Sfinților Apostoli, au adus suferinței alinare, arătîndu-ne suferința de pe Cruce ; sufletelor descumpanite îmbărbătare, prin viața lor fără prihană ; inimilor obidite, sațiul dreptății, iar milei ferecate în lanțurile iubirii de sine, descătușare. Pe scurt, laolaltă cu ucenicii Domnului, ei au fost executorii testamentului Său, pentru care au predicat, s-au luptat și au biruit, ridicîndu-se pe piscurile de nea ale sfînteniei.

Vom pepsi acum o clipă în fața Sfintului Mare Ierarh Vasile — mitropolitul Cezăreei Capadociei, pe care istoria creștinismului, l-a așezat la loc de frunte, în ceata purtătorilor de lumina — cea — neinserată. El s-a născut dintr-o familie iubitoare de Hristos, tatăl său fiind retorul Vasile, iar mama sa, evlavioasa Emilia, în anul 330, adică acum 16 veacuri și ceva.

A avut 9 frați și din fragedă copilărie, a deprins de la înțelepții vremii adincă știință de carte, iar de la Sfintul Grigorie de Dumnezeu cuvântătorul, învățătura creștină. Pe la anul 355, fu cîștigat pentru evanghelia Domnului Hristos de sora sa Macrina și la scurt timp, primind botezul intră în monahism. Ca proaspăt ucenic al Domnului, dovedește din capul locului că l-a înțeles chemarea, împărțind o bună parte din averea sa săracilor. Prin această faptă de răsunset în lumea vremii sale, vedem limpede că Sfintul Vasile s-a rinduit printre luptătorii pentru evanghelie, nu numai cu credința, ci și cu fapta, aceste două virtuți alcătuint cele două pîrghii care îl ridică pe om în slava cerului.

Pornind apoi într-o călătorie lungă, el vizită așezămintele călugărești din Siria, Palestina, Egipt și Mesopotamia, după care nevointă de informare s-a înapoiat în Pont — țarmul de miază-zi al Mării Negre. Aici, împreună cu Sfintul Grigorie — fostul său îndrumător —, a înființat o minăstire, pe temeuri potrivite cu vederile sale înnoitoare. În acest așezămint de mîntuire, îndeletnicirile monahilor constau din rugăciune și muncă — cele două ipostaze ale adevăratei slujiri către Dumnezeu. «Priveghiați și vă ruțați zice Domnul, ca să nu cădeți în ispită, căci duhul este osîrduitor, fără trupul neputincios» (Matei XXI, 41), iar Sfintul Apostol Pavel — înțelegătorul adinc al sfintei evanghelii, adăuă : «Cel ce nu muncește, acela nici să nu mănînce».

Înarmat cu întinse cunoștințe asupra vieții, de obște, Sfintul Vasile făurește un tipar nou de monahi, urmărind ca în minăstiri să se poată păstra neștirbită adevărata credință, iar paznicii ei să poată atinge din plin desăvirșirea duhovnicească, folosindu-se de rugăciune și muncă. În acest scop, el a alcătuit cunoscutele «Reguli mari și mici», care pînă astăzi slujesc de călăuză monahilor ortodocși.

De aceea, el este socotit printre cei dintii Părinți bisericești, care au pus început trudei pentru dobîndirea frumuseții lăuntrice a închinătorilor.

Pentru vrednicia sa neîmpuținată și pentru rîvna creștină, fu hironit preot în anul 364 — misiune sfințitoare, pe care marele Vasile, a cinstit-o ca puțini alții pînă la el.

Iscîndu-se foamete mare în ținuturile Pontului, Sfintul a organizat strălucit ajutorarea celor în suferință, silind pe cei bogați să-și deschidă baierile pungii și adăugînd la aceasta, tot ce-i mai rămăsese din avutul personal.

Făcînd milă ca și bunul samaritean din Evanghelie, el n-a osebit pe suferinzi după neam, credință sau grai, ci pe toți i-a coplesit cu dărnicia sa, ca și cu dragostea sa creștină, «care toate le suferă, toate le crede, toate le nădăjduiește toate le rabdă și nu pierde niciodată» (I Cor.

XIII, 7, 8). Pentru toate aceste fapte, ca și pentru multe alte asemănătoare, preotul Vasile fu ales mitropolit al Cezareei Capadociei în anul 370, spre marea bucurie a păstoriților săi din acea vreme, și spre slava Bisericii lui Hristos din toate vremurile.

Din scaunul lui de arhipăstor, sfântul și-a revărsat darurile duhovnicești asupra întregii Biserici de răsărit, așa cum înălțimile muntoase își revarsă jur-împrejur riurile, spre rodirea cîmpiilor din vale și potolirea setei obștești.

Cu urechea plecată spre inima mulțimii, Mitropolitul Cezareei Capadociei, a ridicat pe cei căzuți, a încurajat pe cei obidiți, a mîngîiat pe suferinzi, a alungat păcatul și i-a scos «afară pe cei deșerți» stricători — de credință —eretici. Mai mult încă, rivnind la ridicarea întregii lumi, a fost cel dintîi creștin care a pus temelie operei de asistență socială, înființînd azile pentru bătrîni, case de oaspeți, spitale, ateliere de meșteșuguri, case de îndreptare pentru tinerile alunecate și școli pentru luminarea copiilor săraci.

Această nemaipomenită înfăptuire, născută din adevărata iubire de aproapele, s-a înscris în istoria creștină sub denumirea de «Vasiliada», denumire legată de marele ei ctitor. Măsurînd măreția operei, care nu poate fi pusă laolaltă decît cu credința făptașului, după 16 veacuri de durată, ne întrebăm uimiți : cine oare la vremea aceea, a putut îndrăzni să creadă că i-a fost pereche sfîntului pe culmile urcate ? Cine l-a putut ajunge din urmă pe drumul străbătut către frumusețile duhovnicești ? Și cine astăzi, vrînd să-l întilnească pe Hristos, nu se va gîndi să-și ia de călăuză mina protectoare a marelui ierarh creștin ?

Într-adevăr, cercetîndu-i viața și faptele, înțelegem că rare sînt cazurile, în care într-un singur om, să stea laolaltă atîtea tării sufletești.

Vedem în împlinirea desăvirșirii sale, săvirșirea voinței lui Dumnezeu, către întîmpinarea căreia, au mers toate năzuințele marelui Vasile... Căci după ce s-a străduit să dovedească practic ce este iubirea de oameni, el a dovedit cu strălucire ce înseamnă iubirea de Dumnezeu, amîndouă aceste iubiri chezășuindu-se una pe alta.

Aflat în slujba lui Hristos, el a luptat cu vrăjmășia ereticilor și a înfruntat fără teamă necredința împăraților Iulian Apostatul și Valens rătăcitul.

Apărîndu-și turma de lupii răpitori, el a condus-o pe calea dreptei credințe, prin cuvînt vorbit și scris. În nenumărate omilii și comentarii, a vădit măreția lui Dumnezeu, prin măreția lucrurilor sale. În sute de cîntări, a tălmăcit cuvîntul Domnului, a stricat uneltirile celui viclean și a vestejit viciile cele de moarte pricinuitoare.

Nu ne-au rămas de la sfînt toate scrierile sale, căci multe s-au pierdut din căraușia vremii ; în schimb, Biserica și noi ne desfătăm sufletele cu nesaț, din rugăciunile Sfintei liturghii ce-i poartă numele, din pravila Sfintei Împărtășanii, ca și din minunatele molitfe alungătoare de duhuri rele.

Aceasta este pe scurt viața Sfîntului Vasile — chip uriaș, ce abia de a încăput în cămara istoriei și cu atît mai puțin în săraca mea înfă-

țișare... Cinstit de întreaga Biserică a răsăritului creștin înconjurat de obșteasca dragoste și plins de miile de săraci, el a încredințat Domnului sufletul său, în ziua de 1 ianuarie 379. Această zi de veșnică aducere aminte, s-a înscris cu prăznuire în calendar, cind toată creștinătatea îl prăznuiește cu laude, cîntări și adincă reculegere.

Cu ale sale sfinte rugăciuni, Dumnezeu Atotputernicul să ne miluiască și să ne primească sub sfînta Sa pază, Amin !

Pr. VASILE RĂDULESCU

LA BOTEZUL DOMNULUI

«Căci harul mîntuitor al lui Dumnezeu
s-a arătat tuturor oamenilor» (Tit II, 11),

Marele praznic al Botezului Domnului, face pomenire de arătarea în lume a Fiului lui Dumnezeu, întrupat în Iisus Hristos; de Cel ce s-a botezat în apele Iordanului, după care și-a început opera mesianică, pentru răscumpărarea și mîntuirea oamenilor din robia păcatului.

E cea mai luminată, cutremurătoare, tainică sărbătoare creștinească.

E mai presus și mai deosebită de orice prăznuire, căci aici se face auzită și văzută Trinitatea divină, cea una ca natură și întreită ca persoane. Credem și cunoaștem că, în sărbătoarea Crăciunului L-am văzut întrupat din Preacurata Fecioară, adică Dumnezeu făcîndu-se Om, iar în ziua a opta, deși abia născut și-a și început lucrarea jertfirii de sire prin tăierea după trup, — arătînd astfel lumii chipul desăvîrșit al împlinirii legilor sfinte — și luarea totodată a numelui de Iisus care înseamnă Mîntuitor.

Astăzi, îl vedem pe Mîntuitorul Hristos «arătat» în desăvîrșirea lui dumnezeiască. De aceea sărbătoarea Bobotezei, a purtat dintru începutul vieții creștine, numele de Arătarea Domnului sau grecește: Epifania, pentru că în chipul smerit al Domnului Iisus s-a arătat însuși Dumnezeu: «Acesta este Fiul Meu cel iubit întru care am binevoit», (Matei III, 17) mărturisește glasul din cer al Tatălui în prezența Duhului Sfînt, recunoscînd pe Hristos-Omul ca Fiul Său.

Locul arătării este: Bithabara lângă Betania — în părțile Iordanului, nu departe de Marea Moartă, unde Domnul Iisus venise la Ioan Botezătorul, din Nazaretul Galileii, orașel unde își petrecuse tinerețea Sa. Acolo, în pustiul Iudeii erau reprezentate toate categoriile prin: Ioan — culmea sfințeniei, prin ucenicii acestuia, porniți pe calea desăvîrșirii, prin căpeteniile fariseice, dar mai ales prin mulțimea cu sufletele lor simple și sincere, mereu însetate după adevăr și dreptate.

Acolo, cu adevărat Hristos-Omul își descoperă acestora dumnezeirea Sa și devine «arătarea» către oameni cu harul lui Dumnezeu cel mîntuitor.

Iată de ce «împlinirea a toată dreptatea» (Matei III, 15) în repejunile Iordanului este momentul solemn cînd Iisus, intră de bună voie în activitatea Sa mesianică. Această împlinire o săvîrșește, că așa «se cuvine», nu că așa trebuie, arătîndu-și în public din propria Sa bună-voie, misiunea răscumpărătoare în favorul omenirii căzute.

Prin glasul din cer: «Acesta este Fiul Meu cel iubit», se descopere de către Părintele Său, că Domnul Iisus este de fapt Mesia-Fiul lui Dumnezeu și recunoașterea că se bucură de toată dragostea Sa.

Iar lucrarea izbăvitoare a Fiului arătat în Omul care se botează, se află în cel mai deplin acord cu voia Tatălui și prin ~~ființa~~ ~~Duhului~~ Sfînt — coborît în chip de porumbel, nu numai că se mărturisește, dar se anunță în mod luminos, începutul unui timp nou de dar și har, cînd firea se va curăți de mulțimea păcatelor și va începe o viață nouă dreaptă și sfîntă.

Adevărul creștin exprimat sumar prin acest praznic este: de o parte, că, Domnul Iisus Hristos este Logosul întrupat și pe deplin «în-voit» Cerului, iar pe de altă parte Iisus este introdus de Ioan Botezătorul în activitatea Sa mesianică, constituind această «arătare», cea mai mare piatră de hotar a divinei Sale lucrări.

De aici rămîne și pentru noi învățătura creștină că, Botezul în Hristos este și piatra de hotar a renașterii vieții noi, fără de care nu putem deveni împăcați cu Dumnezeu prin Biserica Sa.

Ori, Hristos întemeiază acest Așezămint divin, — Biserica, care va dăinui (Matei XVI, 18) ca să cuprindă și să ne sfințească pe toți.

Condiția de intrare în comunitatea Bisericii este împărtășirea de darul Sfîntului Botez, prin care cel credincios se va curăți de păcatul strămoșesc și de cele personale. Iar după intrarea prin această ușă harică, nu curățim și sfințim prin celelalte șase Sfinte Taine ale legii ortodoxe. Acest neprețuit dar al curățirii de păcate l-a cîștigat de la Dumnezeu-Tatăl, prin tot ceea ce a făcut și împlinit în lume Mîntuitorul nostru, dar, pe care noi nu l-am meritat prin nimic, prin nici o faptă a noastră.

Căci așa cum mărturisește Tatăl însuși, Hristos cel ce se botează întru iertarea păcatelor nu este păcătos, fiind Fiul Său preaiubit. Dar în schimb ne-a împăcat pe noi oamenii cu Dumnezeu pe care-L jignisem prin păcatele noastre.

De acum am devenit fiii iubiți ai lui Dumnezeu, frați ai lui Hristos prin harul sfințitor — renăscînd natura omenească — care îndumnezeiește pe om. Prin acțiunea tainică a Botezului, acest dar divin, întregeste puterile sufletului nostru în lucrarea lui de credință și fapte bune, pentru dobîndirea mîntuirii.

În viața tuturor creștinilor puterea lucrătoare a acestui har este condiționată în ins de acceptarea liberă, cu gîndul și cu voința, precum și supunerea nesilită față de voia lui Dumnezeu-Tatăl, exprimată în învățătura și morala creștină.

Acest har mîntuitor dat de sus a luminat și întărit pe Sfinții Apostoli în slujba răspîndirii Evangheliei noi, și, de atunci neincetat a însuflețit și curățit Biserica dreptslăvitoare, ca toți să lucreze binecuvîntate roade, pentru că «Fiul Omului n-a venit să piardă sufletele oamenilor, ci ca să le mîntuiască» (Luca IX, 55).

Astfel prin Botez și prin har creștinul se renaște la o viață nouă spirituală și devine membru al Bisericii lui Hristos. Domnul spune: «De nu se va naște cineva din apă și din Duh nu va putea să intre în împărăția lui Dumnezeu» (Ioan III, 5); și că: «Cel ce va crede și se va boteza se va mîntui» (Marcu XVI, 16), prin aceasta vedem că Botezul și darul sfinților sînt necesare pentru mîntuire.

De încheiere ne întrebăm: Ce învățăm praznicul Botezului Domnului pe creștinii de astăzi? Mai întii sîntem datorii toți cei născuți din Hristos prin har, să purtăm nepătată haina vieții noi, dacă vrem să ne bucurăm de binefacerile primite și să devenim moștenitori ai Împărăției Cerurilor. Dar cum de păcate nu e ferit nimeni în lume, ni se cere nouă să credem în Iisus Hristos cu tărie, căindu-ne de păcatele săvîrșite, să luăm hotărîrea de îndreptare, ducînd o viață de comuniune cu Domnul, o viață după voia Domnului.

Să avem față de semenii noștri sufletul ferit de orice pornire dușmănoasă. O altă cerință este împlinirea poruncii celei nouă: «Să vă iubiți unul pe altul... După aceasta vor cunoaște toți că sînteți ucenicii Mei, dacă veți avea dragoste unii față de alții» (Ioan XIII, 34—35). Să nu uităm că marea prefacere în suflete o săvîrșește Duhul Sfînt (Ioan XIV, 17). Domnul a dat lumii asigurarea, că toți cîți vor lucra dintre noi împreună cu Duhul, vor pași pe calea iubirii și a păcii, a unității creștine și a înfrățirii dintre oameni.

Ne învățăm că mîntuiți fiind în dar din dragostea și milostivirea lui Dumnezeu, sîntem datorii ca prin muncă rodnică și iubire de semenii, să participăm efectiv la propășirea vieții sociale. Să lepădăm ura și dușmănia din inimi, condamnînd orice vrăjmășie nimicitoare și sîngeroasă între oameni și popoare, ca să putem urca în pace și progres spre înseninatele limanuri, ale acestui veac înnoitor în lume și Patria noastră.

Această strălucită sărbătoare vorbește creștinului nu numai de zenitul mîntuirii tuturor, dar și de începutul unui Nou An în viața și activitatea noastră ca ins și obște. Ca ins, viață nouă înseamnă a nu te lăsa biruit de egoism și mîndrie, prin care fiecare se exclude singur din umanitatea căreia îi datorează atît de mult. Să năzuim din fire prin luptă neclintită spre bine și lumină, avînd convingerea că lupta nu poate fi zadarnică, pentru că adevărul sădit în inimile noastre, e dorul după fericire.

Ca creștin a te înnoi înseamnă a te desăvîrși prin Duhul iubirii și faptele bune, să ajungi la starea deplinătății lui Hristos, cel «arătat» lumii în Botez. Sigur, ca să ajungi măsura deplinătății e trebuință de vreme și se mai cere o gîndire temeinică și adîncă, e trebuință de lucrarea de curățire spirituală în sînul propriei tale vieți.

În sfârșit mai e trebuință de caldă rugăciune, care să dea pomului vieții sevă, că numai așa harul sfinților lucrează în noi, ne luminează pe fiecare, ne împacă pe unii cu alții și ne mîntuiește pe toți.

Pe planul vieții obștești sîntem datori, să ne arătăm vrednici, prin strădania de fiecare clipă, acolo unde muncim, de uriașele transformări sociale ce au loc în Patria noastră, și de strădania Bisericii strămoșești, folositoare poporului și Ortodoxiei în general.

Să nu încetăm a ne ruga pentru pacea a toată lumea, pentru bunăstarea și unitatea de credință a tuturor creștinilor.

Pr. C. SAVA

LA DUMINICA A 33-A DUPA RUSALII

Despre smerenia în rugăciune

(Luca XVIII, 10—14)

Știm cu toții că rugăciunea este de neprețuit ajutor în trăirea de toate zilele a creștinului și că fără ea nici nu poate fi o adevărată viață creștinească. Într-adevăr, rugăciunea este înălțarea sufletului nostru către Dumnezeu pentru a-L preaslăvi, a-I cere ceea ce avem nevoie și a-I mulțumi pentru toate cîte ni le dă El, în fiecare clipă. Ea este mijlocul prin care se asigură o legătură neîntreruptă, nemijlocită și la îndemîna oricui, a făpturii cu Ziditorul său, a omului cu Dumnezeu, a fiului cu Tatăl său plin de dragoste și înțelegere. Rugăciunea este totodată scara tainică și minunată pe care ne putem ridica pînă la Dumnezeu, Părintele tuturor luminilor și al veșnicelor bunătăți. Ea este scara spre cer și zborul de toate zilele al ființei noastre celei lăuntrice, către Dumnezeu.

Ne este de asemenea cunoscut tuturor că rugăciunea este o cerință de seamă a sufletului credincios, căci ea răspunde nevoii intime de a ne afla mereu în legătură și sub oblăduirea Celui veșnic. Domnul Hristos nu numai că ne-a dat atît porunca rugăciunii individuale, cît și a celei în comun, dar viața Lui întregă a fost o viață de rugăciune, întrucît «petrecea nopți întregi în rugăciune». După exemplul Său, Sfînta Fecioară, Sfinții Apostoli și toți sfinții și-au depănat firul zilelor lor în necurmată rugăciune, făcîndu-și din ea un puternic și ales mijloc de înduhovnicire și de primire a bunătăților nestrîcătore. Rugăciunea, pentru a fi aplicată și mai ales împlinită de Tatăl nostru cel ceresc, trebuie făcută într-un anumit fel și este nevoie să fie însoțită și de alte arme duhovnicești, dintre care cea dintîi este smerenia, asupra căreia Sfînta Evanghelie ne atrage luarea-ăminte atît de puternic. Despre

smerenia în rugăciune va fi cuvântul nostru de acum, și mă rog de cuviincioasă ascultare.

Smerenia este acea putere sufletească, prin care îndepărtînd de la noi orice gînd de mîndrie ne recunoaștem slăbiciunile, imperfecțiunea și starea de dependență, în care se află ființa noastră față de Dumnezeu. Smerenia, este o frumoasă însușire a sufletului creștin, o virtute dintre cele mai bine plăcute lui Dumnezeu, după credință, nădejde și dragoste, virtute contrarie unuia dintre cele mai grele păcate din cîte poate stăpîni inima omenească, păcatului mîndriei.

Ca să ne convingem ce valoare are smerenia, să ne amintim mai întîi viața petrecută de Mîntuitorul Hristos în lumea noastră, lume pe care s-a străduit atît de mult s-o ridice cit mai sus pe calea dragostei și bunătății.

Isus Hristos din slava cea netrecătoare a dumnezeirii s-a coborît pe pămînt și și-a ales ca mamă pe cea mai smerită dintre femei, s-a născut într-un staul de vite și după ce a trudit într-un atelier de dulgherie, și-a ales ucenici cărora le-a spălat picioarele, și a sfîrșit prin a se lăsa batjocorit, scuipat, palmuit, biciuit și pironit pe cruce.

Întemeietorul credinței noastre ne-a spus: «Veniți și învățați de la Mine că sînt blînd și smerit cu inima» (Matei XI, 29) și într-adevăr, între oameni, El a fost omul cel mai blînd și cel mai smerit, din cîți au fost vreodată, iar blîndețea și smerenia Sa au devenit măsura și chipul spre care trebuie neîncetat să tindem.

La drept vorbind dacă stăm și gîndim, cu înțelepciune și dreptate, nu avem nici cel mai neînsemnat motiv și nici un fel de îndreptățire ca trufia să pună stăpînire pe noi, și ca să ne lăudăm de ceea ce înfăptuim prin singurele noastre puteri.

Sînt daruri pentru dobîndirea cărora nu avem nici un fel de merit, căci nimic n-am făcut noi spre a le avea. Sfîntul Pavel, Apostolul neamurilor, pornind de la aceste gînduri, la care poate ajunge oricine, ne întreabă peste veacuri pe fiecare dintre noi: «Ce ai ce n-ai primit? Iar dacă ai primit, atunci de ce te fălești, ca și cum n-ai fi primit?» (I Cor. IV, 7).

Iată deci, că înaintea lui Dumnezeu nu avem de ce ne mîndri și nu avem cu ce ne semeți. Pentru aceste pricini atît de temeinice, viața de toate zilele a adevăratului ucenic al Domnului Hristos trebuie să se desfășoare în cea mai curată și mai profundă smerenie. Dar, după cum nu poate exista trăire creștinească fără binecuvîntata smerenie, tot așa nu poate fi rugăciune întreagă și adevărată fără sfînta smerenie, care este ca sarea în bucate.

Rugăciunea însoțită de mîndrie, de lăudăroșenie, de dispreț față de aproapele nostru, cu prea multă încredere în meritele noastre, este o blasfemie, o batjocură la adresa lui Dumnezeu și a celorlalți oameni. De aceea și Învățătorul nostru ne-a spus că fariseul, care a făcut o astfel de rugăciune, nu s-a întors mai îndreptat la casa sa (Luca XVIII, 14).

Rugăciunea inimii sau a cugetului nostru, legată de aceea în puține dar simțite cuvinte ale buzelor, rugăciune în care nu te ocupi de greșalele altera, ci arătînd o adîncă și sinceră căință, te referi numai la

păcatele tale, rugăciune ca a vameșului din Sfânta Evanghelie este o rugăciune bineplăcută lui Dumnezeu, pentru că smerenia îi dă tot ce-i lipsea celeilalte. Pentru aceea, cu dreptate putem spune că rugăciunea vameșului este un înalt model de rugăciune, mai întâi prin smerenie, și în al doilea rând, pentru că, în așa de puține cuvinte: «Dumnezeule, milostiv fii mie păcătosului» (Luca XVIII, 13) se cuprinde așa de mult. Se află în aceste scurte cuvinte o rugăciune de cerere, dar totodată și una de laudă și mulțumire împreună cu o rugăciune a inimii și a buzelor, adică toate formele de rugăciune.

Recunoaștem apoi, în rugăciunea vameșului afirmată bunătatea și milostivirea lui Dumnezeu, starea de păcate de care nu ne poate izbăvi decît ajutorul Lui, pe care-l cheamă cu adincă și respectuoasă stăruință și totodată ne amintește, fără cuvinte, să nu-i uite Dumnezeu nici nevoile pe care le are.

Mîntuitorul ne asigură că Vameșul, care s-a rugat astfel, s-a întors mai îndreptat la casa sa în înțelesul că, pe de o parte, rugăciunea i-a fost ascultată — și nu putea să nu-i fie —, iar pe de alta, că sufletul său s-a simțit ușurat, curățit, împăcat, pentru că înlăturînd orice urmă de trufie a pregătit în ființa sa, sălaş cuviincios și bineplăcut Domnului.

Desigur, toate aceste rezultate, atît de fericite ale smeritului nostru rugător se datoresc smereniei, care i-au ridicat ruga atît de sus încununînd-o cu bogate roade.

Drept încheiere, Mîntuitorul Hristos rostește cu autoritate dumnezeiască acel adevăr veșnic, acea înaltă sentință morală de-a pururi valabilă: «Căci oricine se înalță pe sine se va smeri, iar cine se smerește se va înalța» (Luca XVIII, 14), subliniind astfel încă odată, cu toată puterea, rolul atît de mare al smereniei creștine, care desăvîrșește viața creștinului și rugăciunea lui.

Sînt multe alte cuvinte în Cartea Sfîntă care prețuiesc smerenia. Acestea, cu toatele ne asigură că cei smeriți primesc harul lui Dumnezeu (Iacov IV, 6; I Petru V, 3); că sînt auziți de Dumnezeu (Ps. IX, 12); că sînt izbăviți de Dumnezeu (Iov XXII, 29); că sînt băgați în seamă de Dumnezeu (Ps. I, 17; LXVI, 2); și că vor dobîndi împărăția cerurilor (Matei V, 3; XVIII, 4).

Totodată Sfînta Carte ne învață să ne păzim cu toată împotrivirea de falsa smerenie (Colos. I, 18, 23), și de «mîndria» smereniei, care pot deveni racile grele ale sufletelor, dar care nu pot înșela pe Dumnezeu, ci numai pe noi înșine sau în unele cazuri pe aproapele nostru, însă întotdeauna spre paguba noastră vremelnică și veșnică.

Dar, spre bucuria și folosul nostru, trufia, mîndria, vanitatea și lăudăroșenia sînt lucruri din ce în ce mai osîndite în zilele noastre, nu numai în numele Sfîntei Evanghelii și al unei credințe religioase, dar chiar în numele omeniei, fiind înlocuite în viața cetățenească cu cinstea, sobrietatea și modestia, ceea ce nu poate decît să bucure sincer pe împlinitorii smereniei și ai legii creștine.

Cuvînt de înaltă laudă și nețarmurită recunoștință să aducem Domnului Hristos, pentru descoperirea acestui mijloc dumnezeiesc de mîntuire, care este smerenia creștină, pentru că El însuși a trăit-o a avea în

viața Sa, și pentru că ne-a învățat și pe noi, atât de convingător, s-o avem în toate împrejurările vieții noastre și mai ales, în rugăciunile noastre cu care neîncetat s-o îngeminăm, pentru ca acestea să străpungă stihiiile pământului și să ajungă la treptele prea înalte ale tronului ceresc.

Cu puterea smereniei să biruim mândria acest greu păcat al multora. Nici slava deșartă, nici lăudăroșenia și mai ales falsa smerenie să nu pună stăpânire pe omul nostru cel lăuntric și să nu vorbească în numele nostru, nici în fața lui Dumnezeu și nici înaintea oamenilor.

Cu bărbătească strădanie să sădim în sufletele noastre smerenia cea sfântă, s-o ajutăm să prindă rădăcini adânci și să ne împodobească viața, ca pe a Domnului Hristos, Învățătorul și modelul nostru, spre care mereu trebuie să tindem, și să ne însoțească mereu rugăciunile noastre dându-le frumusețea și puterea negrăită de a mișca inima Părintelui nostru al tuturor.

Alungînd de la noi orice gînd de mindrie și recunoscîndu-ne, cu toată zdrobirea inimii, starea de păcat în care ne aflăm, să rostim mereu, cu neprefăcută smerenie, ca și vameșul din Sfînta Evanghelie de astăzi : «Dumnezeule, milostiv fii mie păcătosului», pentru ca și noi să ne înălțăm în ochii Părintelui Celui veșnic și să găsim odihnă sufletelor noastre, acum și în veci. Amin.

Pr. Prof. AL. I. CIUREA

LA DUMINICA FIULUI RISIPITOR

Bunătatea lui Dumnezeu

«Ci, pe cînd era el încă departe l-a văzut tatăl său și s-a înduioșat și alergînd la el a căzut pe grumajii lui și l-a sărutat» (Luca XV, 20).

Capitolul XV al Evangheliei Sfîntului Luca ne prezintă trei pilde despre milostivirea și bunătatea lui Dumnezeu. Bunătate care *«caută»* așa precum păstorul cel bun caută oaia cea pierdută, lasă pe cele nouăzeci și nouă și nu se odihnește pînă nu o află ; bunătate care se *«bucură»* de aflarea celor pierduți, oricît de mici și neînsemnați ar fi ei, așa precum s-a bucurat femeia care a aflat drahma pierdută ; bunătate care *«iartă»* și *«îmbrățișează»* așa precum tatăl din pilda fiului risipitor, văzînd de departe fiul, a alergat înainte, l-a îmbrățișat și a căzut pe grumajii lui.

Mai ales pilda fiului risipitor ne arată alit de mult bunătatea Părintelui nostru ceresc, pildă pe care o vom dezvolta în continuare.

Fără îndoială se poate vorbi mult despre această minunată pildă. «Niciînd graiul omenesc n-a putut cuprinde în mai puține cuvinte o lume întreagă de iubire și înțelepciune» o experiență care poate fi a oricărui dintre oameni și în același timp să descopere nemărginita dragoste și bunătate a lui Dumnezeu.

În pildă este vorba de trei persoane : un tată și doi copii. Eroul principal este fiul cel mai tânăr care, la un moment dat, încrezător în puterile sale și nemulțumit de casa părintească, atras de ispita plăcerilor din tinerețe, cere tatălui său partea de avere și pleacă în lume. De aci o seamă întreagă de întâmplări în viața tânărului plecat din casa părintească. Păcatele în care a trăit l-au sărăcit, l-au desfigurat și a rămas singur și gol. Singura îndeletnicire era să păzească porcii și nu avea nici măcar roșcovele cu care se hrăneau ei.

Dar, toate acestea au fost pînă la un moment al vieții cînd, din adîncul sufletului lui, se trezește dorul după casa părintească. Văzîndu-se strein și gol și-a adus aminte de dragostea și bunătatea părintească, bunătate care îl chema și îndemna să părăsească locul de pierzare în care se afla. Această bunătate l-a făcut să se trezească, «să-și vină în fire» și să ia hotărîrea eroică de a se întoarce acasă. «Scula-mă-voi și mă voi duce la tatăl meu și-i voi spune ; Tată, greșit-am împotriva cerului și înaintea Ta; nu mai sint vrednic să mă numesc fiul tău; fă-mă ca pe unul din argații tăi. Și sculîndu-se, a venit la tatăl său» (Luca XV, 18—19).

Dacă ne ducem cu gîndul pe firul vieții noastre din trecut am observa că viața fiului risipitor are multe puncte asemănătoare cu a noastră. Care dintre noi, fie că ne gîndim la legătura noastră cu părinții trupești, fie că ne gîndim la legătura sufletească cu Părintele ceresc, nu am avut momente de neascultare, de nesupunere, de împotrivire la sfatul sau voia lor cea bună și folositoare ? De cîte ori nu ne-am socotit mai înțelepți decît părinții sau mai puternici ca Părintele ceresc ? De cîte ori le-am călcat în picioare sfaturile și voia lor, și am abuzat de bunătatea lor, căutînd să ne făurim singuri fericirea ?

Rezultatul ieșirii din «casa părintească» îl poate mărturisi fiecare pentru sine. Sigur că mulțumirea și fericirea pe care o căutăm, pe care ne-a dat-o ca zestre Părintele ceresc n-am aflat-o și nu o vom afla decît în comuniune și ascultare de El.

E fericit acel creștin care, făcîndu-și examenul vieții, poate lua hotărîrea și poate spune la un moment dat : «Scula-mă-voi și mă voi duce la tatăl meu».

Prilej pentru această întoarcere este mereu bunătatea lui Dumnezeu, care ne atrage ca un magnet spre El. Priviți la tatăl celor doi copii din pildă. El închipuie aici pe Părintele nostru ceresc. Copilul îi cere partea de avere, iar El din bunătate nu refuză să i-o dea. Putea să-i spună că nu este vrednic de ea, dar bunătatea Lui îi respectă libertatea copilului și îi dă zestrea. Copilul pleacă în lume, dar ochiul Tatălui este mereu cu el și inima lui rănită de fărădelegile fiului, nu încetează să-l urmărească, să-l cheme tainic și să-l aștepte cu dragoste.

De multe ori tatăl și-a așteptat copilul în fapt de seară sau în miez de noapte. De multe ori va fi privit în zare să vadă dacă nu cumva vine. Iar acum, când îl zărește de departe, în loc să-l mustre pentru fărădelele lui, în loc să nu-l recunoască pentru urîtenia trupească și sufletească în care se întoarce acasă, în loc să-l alunge, cu destulă bună dreptate, după câte a făcut, în loc de toate acestea, aleargă înaintea lui, nu se uită la starea în care se află fiul, se înduioșează atît de mult și îl îmbrățișează și căzînd pe grumajii lui, îl sărută.

Dar bunătatea lui Dumnezeu nu se oprește aici. Ea nu este numai o uitare a trecutului păcătos, nici numai o iertare îngăduitoare. Bunătatea Părintelui ceresc l-a învăluit atît de mult pe fiul cel întors, încît a poruncit să-l îmbrace în haine noi, să-i pună inel în deget și să taie vițelul cel mai gras.

Dacă fapta tatălui din Evanghelie este atît de mărinimoasă și plină de bunătate, toate acele semne ale bunătății lui sînt mărturii și simboluri ale nemărginitei bunătăți a lui Dumnezeu care înnoiește și renaște firea noastră cînd ne întoarcem în casa bunătății Lui.

Bunătatea părinților trupești reușește uneori să înnoiască și să schimbe cele din afară ale copiilor lor. Bunătatea Părintelui ceresc înnoiește întreaga făptură a celor ce se întorc la El și strigă din adîncul sufletului : «Tată, greșit-am la cer și înaintea Ta». El schimbă sufletul și întreaga viață a celor ce vin la El prin pocăință. Face din cei ce au fost păcătoși, sfinți, și pe toți îi învrednicește de bucuria de a sta la masa în care se dă ca hrană Mielul lui Dumnezeu, Domnul și Mîntuitorul nostru Iisus Hristos.

Iată cît de necuprinsă și binefăcătoare este bunătatea lui Dumnezeu. El primește pe cei ce l-au batjocorit, pe cei ce l-au urît, pe cei ce și-au uitat vreme îndelungată de El, pe cei ce au cheltuit în viață zestrea spirituală pe care ne-a dat-o și ne-a ajutat să o păstrăm și sporim cu darurile revărsate asupra noastră prin Sfintele Taine. Ne primește pe toți, care venim la el cu părere de rău pentru cele ce am greșit și ne face părtași la masa darurilor sale bogate și mîntuitoare.

Cu adevărat, nimeni nu este așa de bun ca Tine, Doamne, și bunătatea Ta este fără margini. Numai ea poate topi noianul greșalelor noastre. Numai ea ne poate trezi de pe calea păcatului. Numai chemarea ei atrăgătoare ne poate aduce acasă la Tine, Doamne !

Este oare cineva dintre noi care să nu fi simțit bunătatea lui Dumnezeu ?

«Tu le iubesti pe toate, cele ce sînt, și toate ale Tale sînt, Stăpine, iubitorule de suflete» (*Înțelepciunea lui Solomon XI, 25*). Profetul Isaia zice despre bunătatea lui Dumnezeu, următoarele : «Poate femeia uita pe pruncul său și de rodul pîntecelui ei, n-are ea milă ? Chiar cînd îl va uita, Eu nu te voi uita pe tine» (*Isaia XLIX, 15*).

Dumnezeu este bun, este izvorul bunătății. «Nimeni nu este bun afară de Dumnezeu» a zis Mîntuitorul, celui ce L-a întrebat : «Ce să fac ca să moștenesc viața de veci ?» (*Marcu X, 18*).

Bunătatea lui Dumnezeu este asemenea unui izvor din care se pot sătura toți creștinii, indiferent de starea lor sufletească sau materială. Pentru cei răi, ca se arată ca răbdare îndelungată, pentru cei slabi și bolnavi ca mângâiere și întărire. Așa se explică de ce unii oameni deși bolnavi și în suferință sînt mai senini și mai optimiști decît ceilalți. Pentru cei naufragați bunătatea lui Dumnezeu este liman de scăpare, pentru cei păcătoși se manifestă ca iertare, pentru cei buni ajutor și lumină ca să fie mai buni.

Bunătatea lui Dumnezeu ne cheamă și ne îndeamnă să fim și mai buni, milostivi, iertători și îngăduitori cu semenii noștri. Ea ne cere să dăruim prisosul minții, al inimii și al muncii noastre celorlalți oameni cu care trăim împreună.

Iată o pildă care ne arată cum să trăim în societate și să împărțim din roadele muncii noastre și altora.

«Un om avea o grădină mare, în care se jucau copiii cu bucurie. Numai stăpînul grădinii nu se bucura de jocul copiilor prin grădina cu flori. El nu putea suferi ca și alții să se bucure de frumusețea florilor, din rodul pomilor. De aceea se hotărî să facă un zid mare împrejurul grădinii, astfel încît copiii să nu mai poată intra în grădină. Dar, ce s-a întîmplat după aceea? Florile ne mai auzind risul copiilor nevinovați, nu și-au mai deschis corolele și pomii n-au mai înflorit. A venit vîntul rece și totul a înghețat. Omul a așteptat ca la începutul primăverii să înverzească toate. Dar așteptarea îi era zadarnică. Florile și pomii din jurul grădinii lui înverzeau și înfloreau, numai cei din grădina lui nu înfloreau. Aceasta pînă cînd omul nu și-a recunoscut greșeala. A dărimat zidul și a lăsat din nou copiii să intre în grădină».

Viața noastră este asemenea unei grădini, cu multe și felurite daruri și bunătăți. Dar toate acestea nu au nici o valoare dacă nu devin folositoare și semenilor noștri. N-are valoare nici inteligența, nici bogăția, nici puterea, nici frumusețea, dacă ele nu sînt puse în slujba binelui comun, dacă nu devin izvoare de bunătate pentru semenii noștri.

Ele se usucă, devin reci și fără putere de a ne da fericirea și mulțumirea pe care o căutăm, dacă nu dărimăm zidul egoismului, al lăcomiei și dacă nu lăsam să răzbată în ele miezul bunătății, al dragostei de Dumnezeu și de oameni.

Aflîndu-ne aproape de sfîntul și marele post al Paștilor, bunătatea lui Dumnezeu ne cheamă prin Iisus Hristos: «Veniți și învățați de la Mine, căci sînt bun și smerit cu inima».

Întorcîndu-ne ca fiul risipitor pe calea care duce la împărăția lui Dumnezeu, pe calea împlinirii vooi lui Dumnezeu, ne vom învrednici de toate darurile cerești și vom putea spune cu psalmistul: «Cit este de mare mulțimea bunătății Tale, Doamne» (Ps. XXX, 19).

Pr. VASILE COMAN

ÎNVĂȚĂTURA DE CREDINȚĂ CREȘTINĂ ORTODOXĂ

Cuvînt de învățătură pentru Sfînta Taină a Botezului

Fiecare din noi creștinii am primit încă din pruncie prin maica noastră sufletească, Biserica strămoșească, o mare comoară dumnezeiască, Sfînta Taină a Botezului. Prin primirea acestei Sfînte Taine ne-am renăscut și am căpătat dreptul de a intra în numărul creștinilor pentru a putea primi și pe celelalte. De aceea cînd rostim Simbolul de credință, cu evlavie mărturisim între cele douăsprezece articole și articolul opt, spunînd : «*Mărturisesc un Botez, întru iertarea păcatelor*».

Deoarece mulți credincioși în Biserică, după sfînta liturghie, doresc să participe la săvîrșirea Sfîntei Taine a Botezului, a copiilor, făcînd cerc cu creștinească bucurie în jurul Sfîntei Cristelnițe, pentru marea însemnătate a Sfîntului Botez, prin care am trecut toți creștinii, iar unii dintre noi pot fi nași la oficierea Sfîntului Botez pentru prunci, se cuvine să ne reamintim din frumusețile sale duhovnicești și să ascultăm cu atenție tălmăcirile, cu bogăția darurilor dumnezeiești pe care le înfățișează.

Mai întîi, Domnul Iisus Hristos este Cel ce ne deschide Evanghelia Sa cu însemnătatea Sfîntului Botez, Cel ce în centrul Evangheliei Sale săvîrșește jertfa Sa pentru răscumpărarea noastră de păcatul strămoșesc, după cum tot El este Cel ce la sfîrșitul Evangheliei Sale, după Sfînta Înviere cu dumnezeiască poruncă, instituie prin Sfinții Săi ucenici, Sfîntul Botez.

Domnul Iisus Hristos trecuse prin patimi, crucificare, cele trei zile în mormînt și Sfînta Sa Înviere, înainte de Înălțarea la ceruri, și pe cînd era în Galileia le-a poruncit tuturor ucenicilor, zicînd: «*Mergînd, învățați toate neamurile, botezîndu-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh, învățîndu-le să păzească toate cîte v-am poruncit vouă, și iată Eu cu voi sînt în toate zilele, pînă la sfîrșitul veacului. Amin*» (Matei XXVIII, 19—20).

Toate aceste capitole ale Evangheliei vom vedea că se încadrează în Sfînta Taină a Botezului.

Primitorul Sfîntei Taine a Botezului este omul, de la vîrsta cea mai mică a prunciei pînă la cele mai adînci bătrînețe, se înțelege dacă nu a fost botezat, pentru că Sfîntul Botez nu se poate repeta, chiar dacă cel ce cere botezul ar fi făcut parte dintr-un alt cult religios, precum scria și Sfîntul Apostol Pavel : «*Un Domn, o credință, un Botez*» (Efeseni IV, 5). Precum completează Sfîntul Evanghelist Marcu porunca Mîntuitorului, cela ce primește Sfîntul Botez trebuie să și creadă și să-si mărturisească credința : «*Cel ce va crede și se va boteza se va mîntui, iar cel ce nu va crede se va osîndi*» (Marcu XVI, 16). S-ar părea că botezarea copiilor ar fi oprită, pentru că nu-și pot mărturisi credința.

Botezul copiilor din familiile creștine și mărturisirea credinței de către nași stau la temelie unei străvechi tradiții apostolice, precum mărturisește și Sfînta Scriptură. Astfel, au fost botezate familii întregi cu copiii lor, precum a fost a temnicerului din Filipi (Fapte XVI, 33), a lui Ștefana din Corint (I Corinteni I, 16), a Lidiei (Fapte XVI, 15), precum și

a lui Corneliu (Fapte X, 47—49). Această practică a botezării copiilor a fost susținută și de Sfinții Părinți și a intrat în tradiția Bisericii noastre strămoșești.

Este firesc deci ca pruncul să fie adus de către naș la Biserică pregătit cu vestmintele cele noi și albe, precum și cu făclia de lumină. De aceea însuși nașul se alege de către părinții pruncului dintre credincioșii ortodocși cu o viață morală creștină curată, spre a putea fi îndrumător în viitor celui botezat. Mulți din cei de față ați fost, ori veți fi nași în viitor.

În primul rînd, cartea Bisericii spune că cel ce vine la Sfîntul Botez, dacă este prunc vine ținut în brațe de naș, cu fața la răsărit, în spre Sfîntul Altar, de unde vine lumina, precum grăia în rugăciunea sa proorocul Zaharia la punerea numelui Sfîntului Ioan Botezătorul : «*Prin milostivirea milei Dumnezeului nostru, cu care ne-a cercetat Răsăritul cel de sus, ca să lumineze pe cei ce ședeau în întuneric și în umbra morții...*» (Luca I, 78—79).

Preotul suflă de trei ori în chipul crucii pe fața pruncului, însemnîndu-l de trei ori la frunte, la gură și la piept și zicînd la fiecare închinare : «*Mîinile Tale m-au făcut și m-au zidit*». Însemnarea cu semnul Sfintei Crucii arată că prin jertfa Domnului Hristos a venit mîntuirea, precum arată și rugăciunea preotului ce s-a rostit la binecuvîntarea pruncului, cînd i s-a pus numele la opt zile după naștere : «*Să se însemneze lumina feții Tale peste robul Tău acesta (N) și să se însemneze Crucea Unuia-Născut Fiului Tău în inima și în cugetul lui*». Așezîndu-și mina pe capul pruncului, preotul citește rugăciunea prin care se arată că aceasta o face în numele celor trei persoane ale Sfintei Treimi. Prin această rugăciune se consacră înscrierea lui în cartea vieții celei întru Dumnezeu, către care trebuie să-și îndrepte privirile ochilor și ascultarea urechilor sale, pentru mărturisirea Lui.

Urmează apoi cele trei rugăciuni mari, pentru lepădarea de satana, cu toate duhurile sale rele, al vicleniei, al lăcomiei, al minciunii și al necurăteniei vieții. Pentru aceasta este insuflat în chipul Crucii și este binecuvîntat de preot de trei ori, la frunte, la gură și la piept, spre a putea străluci în el lumina Evangheliei Domnului Iisus Hristos și a trăi viața cea nouă întru Hristos. Cele trei lepădări de satana se fac prin lepădarea de toate lucrurile lui, de toți slujitorii lui, de toată slujirea lui și de toată mindria lui. Toate acestea ne amintesc de exemplul desăvîrșit al Domnului Hristos, care după Botezul în apa Iordanului, pe cînd se afla în pustie după patruzeci de zile de post, a alungat biruitor pe diavolul, ce încercase să-L ispitească cu păcatele lăcomiei, mîndriei și dorința de stăpîniri întinse (Matei IV, 1—10; Luca IV, 1—13).

Întreita lepădare de diavol este urmată de întreita mărturisire a Domnului Hristos, cu care se unește, în care crede și căruia I se închină ca unui Dumnezeu cu adevărat. Aceasta ne amintește de cuvintele Domnului, după alungarea satanei, cînd a rostit : «*Domnului Dumnezeului tău să te închini și numai Lui să-I slujești* (Matei IV, 10). Acuma urmează mărturisirea Simbolului de credință din partea celui ce primește Sfîntul Botez, ori dacă este prunc, din partea nașului, garantul

duhovnicesc al credinței sale : «*Cred într-unul Dumnezeu, Tatăl Atot-
-fiitorul...*». Rostind astfel toate cele douăsprezece articole, mărturisește
și ceea ce spune articolul al optulea : «*Mărturisesc un Botez, într-
-iertarea păcatelor*». Această mărturisire solemnă, liberă și în deplină
conștiință, corespunde poruncii Mîntuitorului către Sfinții Săi Apostoli :
«*Cel ce va crede și se va boteza se va mîntui*» (Marcu XVI, 16). Preotul
încheie pregătirea catehumenului, chemîndu-l prin rugăciune către lu-
minarea cea sfîntă, fiind vrednic de primirea aceluia dar mare al Sfintu-
-lui Botez.

Sfințirea apei se săvîrșește în Cristelniță, prin rugăciunile slujbei
Sfintului Botez. Invocarea pogoririi Sfintului Duh, cînd preotul afundînd
mîna în apă face semnul Sfintei Cruci de trei ori, rostind de fiecare
dată cuvintele pentru sfințirea apei. Asemenea se face însuflarea apei
în chipul Sfintei Cruci, convingîndu-ne pe toți de puterea jertfei mîn-
-tuitoare a Domnului Hristos pe Sfînta Cruce. Acuma pot auzi toți cei ce
iau parte la săvîrșirea Sfintului Botez, marile însușiri ale apei sfințite
pentru Sfîntul Botez, de a fi apă de izbăvire, de sfințire, de curățire a
trupului și a sufletului, dezlegarea legăturilor, iertarea păcatelor, lumi-
-narea sufletului, baie de a doua naștere, înnoirea duhului, har de înfiere,
îmbrăcăminte de nesticăciune, izvor de viață. Toate acestea sînt daruri
ale Sfintului Duh pentru cel ce primește Sfîntul Botez.

Dezbrăcarea celui ce se botează de hainele sale cele vechi, spre a
fi uns cu untdelemn sfințit, înseamnă dezbrăcarea de omul cel vechi,
precum scrie Sfîntul Apostol Pavel : «*V-ați dezbrăcat de omul cel
-vechi, dimpreună cu faptele lui*» (Coloseni III, 9). Ungerea cu untde-
-lemn sfințit, denumit și «*untdelemnul bucuriei*» se explică prin cuvîn-
-tele preotului ce le rosteste, la ungerea pieptului : «*Spre tîmăduirea
-sufletului*» ; la ungerea spatelui : «*Și a trupului*» ; la urechi : «*Spre
-ascultarea credinței*» ; la mîini : «*Mîinile Tale m-au făcut și m-au zi-
-dit*» ; la picioare : «*Ca să umble pe căile Tale*». Însăși rugăciunea de
sfințenie a untdelemnului îl înfățișează ca «*ungere de nesticăciune*»,
«*armă dreptății*», «*înnoire sufletului și trupului*». Toate acestea ne a-
-mintesc de îndemnurile Sfintului Apostol Pavel pentru cel ce a murit
păcatului, de a se îmbrăca cu armătura lui Dumnezeu (Efeseni VI,
10—18). După cum cel uns cu semnul Sfintei Cruci, înainte de a fi a-
-fundat în Cristelniță, înainte de renaștere, ne amintește de trupul Dom-
-nului uns cu miresme înainte de a fi așezat în mormînt, pentru ca să
urmeze Învierea Sa.

Cele trei afundări în apa sfințită din Cristelniță prezintă, atît prin
cuvintele rostite de preot, cît și prin afundare, o înaltă și adîncă sem-
-nificație, constituind însăși săvîrșirea Sfintului Botez. Preotul ia prun-
-cul în mîini, cu fața spre răsărit și afundîndu-l de trei ori, zice la prima
afundare : «*Se botează robul lui Dumnezeu (N) în numele Tatălui,
-Amin*» ; La a doua afundare : «*și al Fiului, Amin*» ; Iar la a treia afun-
-dare : «*și al Sfîntului Duh, Amin, acum și pururea și în vecii vecilor
-Amin*». Invocarea celor trei persoane ale Sfintei Treimi, ce s-au putut
vedea arătîndu-se la Botezul Domnului, în unitatea Dumnezeirii și în
numele cărora a poruncit Domnul Sfinților Săi Apostoli să boteze (Ma-

tei XXVIII, 19), este înfățișată în Evanghelia Sfintului Botez (Matei XXVIII, 15—20), ce se citește la Botez.

După cum afundarea de trei ori în apa sfințită arată moartea și așezarea Domnului Hristos în mormânt, unde a stat trei zile și a înviat, ștergînd omului păcatul strămoșesc și renăscîndu-l către o viață nouă, precum a scris Sfîntul Apostol Pavel: «*Au nu știți că toți cîți în Hristos Iisus ne-am botezat, întru moartea Lui ne-am botezat? Deci ne-am îngropat cu El, în moarte prin Botez, — pentru ca, precum Hristos a înviat din morți, prin slava Tatălui, așa să umblăm și noi întru înnoirea vieții*» (Romani VI, 3—4). Această învățătură se cuprinde în Apostolul Sfîntului Botez (Romani VI, 3—11), ce se citește în auzul tuturor. Astfel cel botezat a murit întru păcatul strămoșesc și a înviat întru Hristos, prin renașterea din apă și din Duh a Sfîntului Botez.

Luminarea din mîna nașului se aprinde și se binecuvîntează de preot, incredințîndu-i-o în timpul cînd se cîntă după botezarea pruncului: «*Dă-mi mie haină luminoasă, Cel ce Te îmbraci cu lumina ca și cu o haină mult milostive, Hristoase, Dumnezeuul nostru*». Domnul Hristos este lumina și prin El a venit viața nouă, așa precum la Sfînta Sa Înviere «*înfățișarea Lui era ca fulgerul și îmbrăcămîntea Lui albă ca zăpada*» (Matei XXVIII, 3), după cum a fost lumina lumii (Ioan VIII, 12). Așa se explică de ce acei ce erau botezați în noaptea Sfîntei Învieri se numeau «*luminați*», iar toată săptămîna Sfîntelor Paști era denumită «*cea luminată*».

Vestmîntul cel nou și alb pe care-l îmbracă cel botezat face parte din tradiția noastră creștinească, ca semn văzut pentru cinstirea hainei luminoase cu care s-a îmbrăcat. La îmbrăcarea celui botezat preotul rostește: «*Se îmbracă robul lui Dumnezeu (N) în haina dreptății*», adică a îndreptării omului celui nou după poruncile Evangheliei. Despre această îmbrăcare întru dreptate a omului celui nou, scria și Sfîntul Apostol Pavel: «*Să vă îmbrăcați în omul cel nou, cel zidit după Dumnezeu întru dreptate și întru sfințenia adevărului*» (Efeseni IV, 24).

De fapt Sfîntul Botez l-a îmbrăcat pe cel botezat în Hristos, precum cîntă Biserica, după cuvintele Sfîntului Apostol Pavel, pentru cel botezat, cu care se înconjoară de trei ori Cristelnița, purtîndu-se de naș și lumina aprinsă: «*Cîți în Hristos v-ați botezat, în Hristos v-ați îmbrăcat*» (Galateni III, 27). Această cîntare creștină, în amintirea celor botezați la sărbători mari, se cîntă și în vremea noastră înainte de Apostol, în loc de «*Sfînte Dumnezeule*», la sărbătoarea Sfîntei Învieri, în toată săptămîna luminată, la Nașterea și Botezul Domnului, la Duminica Floriilor și la Duminica cea mare a Rusaliilor. Urmează ungerea cu Sfîntul Mir, despre care vom vorbi cu alt prilej.

Iată atîtea frumuseți duhovnicești, cu care Biserica noastră strămoșească, prin înțelepciunea și evlavia Sfînților Părinți, împodobește Sfînta Taină a Botezului, în lumina dumnezeieștilor lumini ale Sfîntei Scripturi. Toate laolaltă ne înfățișează măreția divină a Sfîntului Botez, pe care l-am primit cu toți creștinii, fie în copilărie, fie mai tîrziu.

Conștienți de legământul pe care l-am făcut înaintea lui Dumnezeu, cu prilejul primirii Sfintului Botez, este o datorie creștinească din partea noastră să-l păzim și să-l împlinim, cugetînd la aceasta și la ziua numelui nostru, sub care am fost renăscuți, luminați și îmbrăcați întru Hristos. Căci Domnul Hristos ne rămîne pururea lumina vieții noastre, precum a rostit: «*Eu sînt lumina lumii; cel ce-Mi urmează Mie nu va umbla în întuneric, ci va avea lumina vieții*» (Ioan VIII, 12).

Pr. Prof. MIHAIL BULACU

Bibliografie :

Invațatura de credință creștină ortodoxă, tipărită cu aprobarea Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și cu binecuvîntarea și purtarea de grijă a Prea Fericitului Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, București, 1952. *Despre viața în Hristos* a lui Nicolae Cabasila, tradusă de Pr. Prof. Dr. Teodor Bodogae, Sibiu, 1916. *Catehezele Sfîntului Ciril* Arhiepiscopul Ierusalimului. *Izvoarele Ortodoxiei*. Simeon Arhiepiscopul Tesalonicului, *Despre Sfintele Taine*, traducere. *Saint Jean Damascène*, par. V. Ermoni, Paris, 1931, Chapitre IX. *Les Sacraments*.

PENTRU PACEA A TOATĂ LUMEA

ACȚIUNI ÎN SLUJBA PĂCII

(ianuarie—iebruarie)

MESAJE DE PACE. — Cu prilejul Anului nou 1970, *U Thant*, secretarul general al O.N.U. a rostit, de la tribuna parlamentului din Noua-Kchott (Mauritania), un mesaj în care a spus printre altele: imperativele de bază și țelurile principale ale Organizației Națiunilor Unite sînt promovarea păcii și lupta împotriva disparității existente între națiunile sărace și cele bogate. După ce a arătat primejdia pe care o reprezintă pentru pacea lumii colonialismul în Africa, conflictele rasiale, apartheidul și încălcarea prevederilor Cartei O.N.U., *U Thant* a subliniat necesitatea combaterii acestor fenomene.

— *Papa Paul al VI-lea* în cadrul unei declarații făcute la 1 ianuarie 1970 a arătat necesitatea înlăturării din viața omenirii a războiului și a celorlalte flagele.

Pacea, a spus Suveranul Pontif, este o datorie. Ea nu este o viaziune idilică, întrucît orice datorie comportă un efort.

— Pacea nu este numai o datorie a guvernelor, ci a fiecăruia dintre noi. Înainte de a fi o politică, pacea este o stare de spirit. Ea se formează, se afirmă în conștiințe.

— Pacea necesită, deci, o educație. Trebuie să transformăm mentalitatea noastră. Trebuie să înlăturăm prejudecățile inevitabile, potrivit cărora forța și răzburarea sînt considerate drept criterii de reglementare a raporturilor umane.

— Pacea nu este, astăzi, o utopie, «*Sabia lui Damocles*» — a unei terori tot mai grave și tot mai posibile, care atîrnă deasupra capetelor noastre adică pericolul îngrozitor și crescînd al unei conflagrații mondiale — o impune.

— Opinia publică devine, în această împrejurare, expresia conștiinței morale a umanității, noi știm, cu toții, cit de mare poate fi puterea ei salutară. De aceea revine fiecăruia datoria de a fi bun, ceea ce nu înseamnă a fi slabi, ci înseamnă a rupe prin răbdare și toleranță, lanțul trist al răului.

ATAȘAMENT PROFUND FAȚA DE NOBILELE ACȚIUNI PENTRU APĂRAREA PACII. — Cu ocazia sesiunii anuale de lucru, Adunarea Națională Bisericească și Adunările Eparhiale ale Bisericii Ortodoxe Române au trimis Comitetului Național pentru Apărarea Păcii, telegrame în care se exprimă atașamentul față de cauza păcii, față de toate acțiunile de pace întreprinse în țara noastră.

În telegrama semnată de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian al Bisericii Ortodoxe Române se spune: «Adunarea Națională Bisericească a Patriarhiei Române, întrunită în sesiune anuală de lucru, dă expresie sentimentelor sale de aleasă considerație față de Comitetul Național pentru Apărarea Păcii din Republica Socialistă România și-l asigură că ierarhii, preoții și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române vor continua să sprijine cu entuziasm sporit toate inițiativele și acțiunile menite să contribuie la nobila cauză a păcii și a cooperării frățești între oameni și popoare».

«Personal și în numele membrilor Adunării eparhiale a Arhiepiscopiei Iașilor, întruniți în sesiune anuală, vă încredințez că preoții și credincioșii ortodocși din această Arhiepiscopie vor stăruii și în viitor, cu timp și fără timp, alături de vrednicul nostru popor și de apărătorii păcii din toată lumea pentru stingerea focarelor de război care pun în primejdie liniștea omenirii, pentru statornicirea dreptății și relațiilor frățești între oameni și popoare», — se spune în telegrama semnată de I. P. S. Iustin, Mitropolitul Moldovei și Sucevei.

În cuprinsul telegramei semnată de I. P. S. Nicolae, Mitropolitul Banatului, se spune: «Adunarea eparhială a Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului folosește prilejul întrunirii în sesiune ordinară anuală pentru a da expresie sincerului atașament al preoților și credincioșilor pe care îi reprezintă față de nobila cauză a păcii. Animați de cel mai profund patriotism, ortodocșii români din părțile Banatului vor sprijini și de acum înainte, cu sporit zel, toate acțiunile poporului nostru și iubiților lui conducători, tinzând la promovarea relațiilor de cooperare și bună înțelegere între state și națiuni, cu respectarea dreptului inalienabil la libera dezvoltare și completă neatîrnare».

Telegrame asemănătoare au fost expediate și din partea Adunărilor eparhiale ale Arhiepiscopiei Bucureștilor, Arhiepiscopiei de Alba Iulia și Sibiu, Episcopiilor Dunărea de Jos, Aradului și Rîmnicului și Argeșului.

CÎNTECE DE PACE. — Manifestațiile începute în octombrie în Statele Unite ale Americii în scopul instaurării păcii în Vietnam au continuat și în lunile noiembrie și decembrie și în special în timpul sărbătorilor de iarnă. Pretutîndeni, în marile sau micile localități americane, au fost citite numele celor patruzeci de mii de tineri americani căzuți în acest război nedrept și a numelor satelor vietnameze distruse de americani.

Cu prilejul sărbătorilor de iarnă alături de tradiționalele colinde și urări s-au intonat cîntece de pace, cîntece în care se cere tot mai mult întoarcerea tinerilor americani trimiși să lupte în Vietnam.

Solemnitatea aprinderii luminilor pomului de iarnă de la Casa Albă, deschisă printr-o cuvîntare de pace a Președintelui Nixon, a fost tulburată de lozincile scandate de sutele de demonstrați: *Pace acum și Oprîți războiul.*

PENTRU ASIGURAREA ȘI ÎNTĂRIREA PĂCII ÎN EUROPA. — La sfîrșitul lunii noiembrie și începutul lunii decembrie 1969 a avut loc la Viena Conferința pentru securitate și cooperare europeană, ce a avut drept scop studierea posibilităților de asigurare și întărire a păcii pe Continentul european. Importanța acestei conferințe a fost cu atît mai mare cu cît ea a oferit reprezentanților diferitelor tendințe și curente, posibilitatea de a schimba opinii asupra căilor de asigurare a securității în Europa.

Discuțiile avute cu acest prilej au fost sintetizate în documentul adoptat în ședința plenară de închidere sub titlul: «Declarația de la Viena».

În această declarație se subliniază, printre altele, necesitatea așezării relațiilor dintre state «pe baza renunțării la forță sau la amenințarea cu forța, pe baza egalității și independenței tuturor statelor, ca și pe aceea a respectării dreptului suveran al fiecărui popor de a-și hotărî singur soarta».

Pentru asigurarea unei păci trainice pe continent trebuie ca toate statele mari sau mici să-și unească forțele deoarece «o pace durabilă în Europa ar favoriza în mod hotărîtor dezarmarea și întărirea păcii universale».

După încheierea lucrărilor unul din președinții Conferinței de la Viena a publicat un articol intitulat «Privire asupra trecutului și viitorului Conferinței de la Viena».

Referindu-se la dificultățile întîmpinate de la ideea organizării acestei reuniuni și pînă la înlăptuirea ei, autorul a subliniat faptul că încheierea acestei Conferințe nu înseamnă încheierea luptei pentru securitatea și cooperarea europeană. Prin reprezentanții săi opinia publică europeană a exprimat încă o dată dorința «examinării sincere și serioase a unor probleme care le sînt, de fapt, comune și care încheagă o solidaritate reală între toți europenii».

Textele și în special declarația finală sînt documente de importanță deosebită. «Conferința de la Viena are însă o importanță și mai mare întrucît — se spune în continuare — oamenii de bună credință au totdeauna de cîștigat atunci cînd întretin un dialog, cînd își confruntă vederile, cînd sînt puși în situația de a preciza conținutul și implicațiile părerilor lor, chiar divergente și ale opțiunilor lor uneori opuse, de a căuta cu stăruință ceea ce îi unește, permițîndu-le să acționeze și mai mult împreună».

Începutul de formare a unui spirit comun pe plan european, făcut la această Conferință va trebui să se transforme în proiecte colective de cooperare în acțiunea de asigurare a păcii în Europa. În acest scop fiecare cm și mai ales fiecare participant la Conferința de la Viena, «cu cuvîntul și cu pîna, în reviste și reuniuni ca și în schimburile episto-

lare în convențiile de la om la om» trebuie să atragă atenția, să îndemne la reflexiune și să dea naștere unor angajamente care să slujească cauza păcii în Europa.

DEZVOLTAREA ȘI PACEA. — Aceasta este una dintre problemele importante ale luptei pentru pace și cooperare între popoare.

Dezvoltarea și pacea au constituit din totdeauna o unitate perfectă. În secolul nostru când umanității i se deschid perspective atât de largi, omul are mai mult ca oricând posibilitatea realizării acestei unități. Există totuși milioane de oameni care, datorită lipsei de cultură, bolilor, sărăciei, foametei, nu pot intra în contact cu cuceririle secolului nostru.

«Problema dezvoltării în sens foarte larg, socială, economică, științifică, tehnică, este fără îndoială cea mai importantă problemă care stă în fața lumii astăzi... și de soluționarea ei depinde în cele din urmă dacă vom avea o lume a păcii sau o lume plină de conflicte și violență», a declarat Jha, președintele Comitetului pentru programe și coordonare al Consiliului economic și social al O.N.U.

Președintele Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, Domnul Nicolae Ceaușescu, referindu-se la aceasta a precizat: «O problemă deosebit de importantă a epocii noastre este sprijinul ce trebuie acordat ridicării economice a țărilor slab dezvoltate. Acesta este un imperativ de cea mai mare importanță în momentul de față în viața omenirii, a cărui soluționare va avea o înfruntare uriașă asupra dezvoltării sociale viitoare, asupra climatului politic internațional. Este de înțeles că menținerea unor zone largi ale globului la un nivel de subdezvoltare, de subnutriție, nu poate fi decît o piedică în calea dezvoltării colaborării între popoare, nu poate aduce decît prejudicii cauzei păcii, progresului social și civilizației în general».

ARTA — MIJLOC DE CUNOAȘTERE ȘI APROPIERE ÎNTRE POPOARE. — În orașul Sao Paulo, în sălile muzeului de artă modernă a fost inaugurată o expoziție de gravură românească contemporană.

Printre cei 25 de artiști ce au semnat cele 80 de lucrări ale expoziției se numără Vintilă Făcăianu, Cîk Damadian, Vasile Kazar, Marcel Chirnoaga, Geta Brătescu, Nicolae Săftoiu.

La deschiderea expoziției, Gheorghe Matei, ministru plenipotențiar al Republicii Socialiste România, a prezentat pe scurt artel plastice din țara noastră în procesul lor de dezvoltare.

În cuvîntul de răspuns criticul Almeida Salles, director al Muzeului de Artă din Rio, referindu-se la relațiile culturale dintre România și Brazilia, a apreciat expoziția ca o manifestare de seamă în direcția cunoașterii artelor plastice românești, a promovării schimburilor cultural-artistice dintre cele două țări, ca pe o nouă contribuție la întărirea relațiilor de prietenie dintre cele două popoare.

ÎN SPIRITUL PĂCII ȘI PRIETENIEI. — Miercuri, 14 ianuarie a.c., s-au încheiat la Belgrad convorbirile oficiale prilejuite de vizita în Republica Socialistă Federativă Iugoslavia a Președintelui Consiliului de Miniștri al Republicii Socialiste România, Ion Gheorghe Maurer, la invitația Președintelui Vecei Executive Federale, Mitia Ribicici.

Convorbirile au fost apreciate ca o contribuție de seamă la dezvoltarea relațiilor multilaterale româno-iugoslave în scopul intensificării cooperării între popoare, în spiritul păcii și securității în lume.

Referindu-se la atmosfera în care au avut loc convorbirile, la rezultatele acestora, șeful delegației române, a declarat: «Convorbirile s-au desfășurat într-o atmosferă deosebit de prietenească, și doresc să subliniez, caracterul rodnic foarte deschis și practic al discuțiilor asupra tuturor problemelor abordate... Am abordat teme deosebit de concrete, într-un stil de lucru, animați de dorința de a găsi rezolvări și soluții optime, reciproc avantajoase...»

Concluzia poate fi sintetizată în aprecierea că prietenia dintre popoarele român și iugoslave, dintre statele noastre, cunoaște un pas important înainte în întărirea ei».

Răspunzând aceleleași probleme pusă de ziaristii români, Președintele Vecei Executive Federale Mitia Ribicici a declarat: «Atmosfera convorbirilor noastre a fost excelentă, iar rezultatele sînt pe măsura acestei atmosfere. Consider că am făcut un pas deosebit de important înainte pe linia dezvoltării colaborării noastre multilaterale...»

Examinarea problemelor politice internaționale ne-a oferit prilejul să constatăm o identitate de puncte de vedere. În cadrul convorbirilor s-a manifestat din plin atașamentul țărilor noastre față de principiile respectării independenței și suveranității naționale, egalității în drepturi, neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc.

Cred că rezultatele discuțiilor purtate aici, la Belgrad, constituie totodată o contribuție la făurirea unui climat internațional de pace, securitate și colaborare».

1970 — ANUL INTERNAȚIONAL AL EDUCAȚIEI. — Cea de a 23-a sesiune a Adunării Generale a O.N.U. a proclamat anul 1970 ca an internațional al educației.

În mesajul adresat cu prilejul Anului nou, René Maheu, directorul general al UNESCO a invitat toate țările lumii «să facă totul pentru ca anul 1970 să fie marcat de progrese importante atât calitative, cit și cantitative în acest domeniu». Subliniind gravitatea analfabetismului ce există încă în polida drepturilor fiecărui om la educație, Directorul general al UNESCO a declarat deschis Anul internațional al educației adresînd o chemare tuturor popoarelor la întrecere generoasă și cooperare binefăcătoare pentru asigurarea succesului de lichidare a analfabetismului.

În țara noastră instituțiile de specialitate au întreprins mai multe acțiuni cu prilejul proclamării anului internațional al educației. Iată câteva dintre acestea:

— Universitatea din București organizează în luna aprilie *Reuniunea rectorilor universităților din Europa*; Consiliul Național al Organizației Pionierilor a organizat în luna iulie Conferința Internațională cu tema: *Educația copilului în fața progresului, științei și tehnicei contemporane*; Ministerul învățămîntului va tipări 30.000 de abecedare destinate unei țări în curs de dezvoltare — în care UNESCO execută proiecte

de alfabetizare, și numeroase lucrări referitoare la dezvoltarea învățămîntului românesc de toate gradele.

— *Consiliul Mondial al Păcii* a hotărît în sesiunea de la Khartum să se acorde medalia de aur a păcii «Joliot-Curie» lui Gaafar el-Numeiry, președintele Consiliului Revoluției din Sudan și Doamnei Coretta King, cunoscută personalitate americană.

INTÎLNIREA PENTRU PACE. — Este denumirea reuniunii de două zile care a avut loc în localitatea canadiană Saint Jérôme.

Printre participanții la reuniune s-au numărat Krishna Menon fost ministru al apărării al Indiei, pastorul Martinin Niemöller, Romes Chandra, secretar general al Consiliului Mondial al Păcii.

La reuniune delegații americani au expus un program de intensificare a acțiunilor menite să impună retragerea trupelor americane din Vietnam și instaurarea păcii în această parte a lumii.

La întîlnirea pentru pace de la Saint Jérôme s-a hotărît înființarea unei *Comisii de anchetă internațională*, care va fi compusă din juriști eminenți și înalte personalități. Scopul Comisiei este stabilirea amploarei și atrocității crimelor de război comise de militarii americani în Vietnam.

MANIFESTĂRILE CULTURALE — MIJLOC DE ÎNTĂRIRE A PRIETENIEI ȘI PACII. — În turneul peste hotare, Ansamblul folcloric «Călușul» din Scornicești a făcut un scurt popas la Salzburg, unde a susținut un program de cîntece și dansuri populare în prezența a 600 de spectatori.

Apreciind calitățile interpretative ale artiștilor români, domnul Richard Salfenauer, viceprimar al orașului Salzburg, a menționat că arta folclorică constituie un mijloc de dezvoltare a relațiilor dintre cele două țări și de o mai bună cunoaștere între popoare.

Un succes deosebit a avut ansamblul prin spectacolul festiv prezentat în localitatea Goes din Olanda.

Prin expresivitatea cîntecelor, prin ritmul și entuziasmul dansurilor, artiștii români au cucerit publicul făcînd ca spectacolul, în final, să se extindă în întreaga sală unde au fost jucate de către toți cei prezenți hore și sirbe românești.

Referindu-se la această seară de neuitat Domnul Christian Verbest, vicepreședintele Federației Culturale Olandeze Kasporgo, sub auspiciile căreia a avut loc spectacolul, a declarat: «spectacolul a fost un fierbinte mesaj din partea unui popor care-și iubește tradițiile și militează pentru o prietenie sinceră cu toate popoarele lumii».

Profesoara Elena Bărbulescu, conducătoarea Ansamblului folcloric din Scornicești, mulțumind pentru caldă primire făcută a subliniat contribuția acestei manifestări artistice la adîncirea prieteniei dintre popoarele Olandei și României, la întărirea păcii în lume.

— La 24 ianuarie 1970 în orașul Heidelberg, localitate în care a încetat din viață domnitorul țărilor române-unite, Alexandru Ioan Cuza, a fost dezvelită o placă comemorativă pe clădirea hotelului «Europäischer Hof» în care a fost găzduit domnitorul român în ultimile zile ale vieții sale. Tot aici a avut loc o reuniune la care au luat parte persona-

lități ale vieții publice universitare și culturale din localitate, ziarști. În cuvântările ce s-au rostit cu acest prilej a fost evocată personalitatea lui Alexandru Ioan Cuza și tradiția relațiilor dintre străvechea universitate din Heidelberg și oamenii de cultură români.

— La Roma, Ministerul Instrucțiunii Publice al Italiei și Ambasada Republicii Socialiste România, în colaborare cu Primăria capitalei Italiei, a inaugurat Expoziția «Civilizația romană în România», la 7 februarie 1970. Cele peste o mie de piese provenind din 23 de muzee românești ilustrează trecutul poporului român, originea și continuitatea sa pe teritoriul de astăzi al țării.

În cuvântul introductiv Primarul General al Romei, Clelio Darida, a subliniat caracterul istoric al relațiilor italo-române, continua lor dezvoltare și a urat poporului român fericire și progres continuu.

În cuvântul de răspuns Ambasadorul României la Roma, Iacob Ionașcu, a relevat că expoziția reprezintă un mijloc de a face cunoscut poporului italian patrimoniul spiritual și cultural al poporului român de a întări și dezvolta prietenia și colaborarea dintre cele două țări și popoare.

Ministrul Instrucțiunii Publice, Ferrari Aggradi în cuvântul său a subliniat că această expoziție prin exponatele sale amintește de caracterul istoric al relațiilor dintre cele două popoare și îndeamnă la dezvoltarea lor în continuare. Popoarele noastre — a spus vorbitorul — iubesc astăzi cu ardoare pacea și libertatea și caută noi spații pentru înțelegerea și pentru dezvoltarea unei prietenii tradiționale. Deschiderea apropiată a unei expoziții despre Roma la București va duce la intensificarea relațiilor culturale, va contribui la pacea și progresul tuturor popoarelor.

În spații ample presa centrală italiană a subliniat semnificația acestei expoziții în dezvoltarea tradiționalelor relații de prietenie dintre popoarele italian și român.

Într-un amplu reportaj asupra expoziției, ziarul *L'Unita* afirma că aceasta «este una din cele mai bogate și mai vaste ce s-au putut vedea în Italia în ultimii ani și reprezintă, evident, un element considerabil al dezvoltării relațiilor dintre România și Italia».

Cronici asemănătoare în legătură cu expoziția românească de la Roma au publicat și ziarele *Il Messagero*, *Il Poppolo*, *Paese Sera*, *La Stampa*, *Il Tempo*, etc.

SUB SEMNUL PĂCII ȘI ARMONIEI. — În orașul Osaka (Japonia), a fost organizată prima expoziție universală din Asia sub emblema «Progresul în armonie al omenirii».

Ca simbol al expoziției a fost aleasă floarea de cireș ale cărei cinci petale reprezintă cele cinci continente ale globului pământesc unite sub semnul păcii și armoniei.

PACE DREPTATE PROGRES. — Cu acest titlu, Dr. Docent Al. Bolintineanu, șeful sectorului de drept internațional public de la Institutul de Cercetări Juridice al Academiei Republicii Socialiste România, a publicat un articol de sinteză asupra trecutului și viitorului Organizației

Națiunilor Unite, asupra acțiunilor prilejuite de împlinirea a 25 de ani de la încetarea celui de al doilea război mondial.

Jubileul O.N.U. se desfășoară sub deviza, *pace, dreptate, progres*.

Sînt prezentate, mai întii, cîteva dintre manifestările anului jubiliar O.N.U. : — Convocarea, în luna octombrie, a unui Congres Mondial al Tineretului, simbol al încrederii în misiunea Organizației Națiunilor Unite de a salva tinerile generații de flagelul unui nou război. Coincidența face ca în acest an să se împlinească cinci ani de la adoptarea, din inițiativa română, de către Adunarea Generală a O.N.U. a «*Declarației pentru promovarea în rîndurile tineretului a idealurilor păcii, de respect reciproc și înțelegere între popoare*».

— În 1970 se împlinesc zece ani de la adoptarea de către înaltul for internațional a *Declarației pentru acordarea independenței țărilor și popoarelor coloniale*.

— Intrucit pacea, dreptatea și progresul se pot realiza numai prin înlăturarea decalajului dintre țările avansate din punct de vedere economic și cele în curs de dezvoltare, înaltul for internațional a hotărît declararea perioadei 1970—1980, al doilea deceniu al dezvoltării. Atenția numeroaselor organisme special create pentru problemele dezvoltării și a celorlalte instituții specializate, se concentrează asupra pregătirii acestui deceniu și a elaborării unei «*Carte a dezvoltării*».

— În strînsă legătură cu cel de al doilea deceniu al dezvoltării este intensificarea deceniului dezarmării, prin dezarmarea generală asigurîndu-se pacea și securitatea în întreaga lume. În același timp dezarmarea dă posibilitatea ca toate sursele uriașe folosite pentru înarmare să fie date în scopul progresului omenirii.

— Printr-o hotărîre a Adunării Generale, 1970 a fost proclamat An internațional al educației iar anul 1971 — An internațional al luptei împotriva rasismului și discriminării rasiale.

Aceste inițiative exprimă încă o dată preocupările comunității internaționale pentru triumful ideilor păcii, securității și implicit ale dezarmării.

Condiția esențială a realizării universalității O.N.U., a creșterii eficacității rolului său în lume o constituie intensificarea acțiunii de promovare în relațiile dintre state a principiilor Cartei: egalitatea suverană, abținerea de la folosirea forței și de la amenințarea cu forța, rezolvarea tuturor diferendelor prin mijloace pașnice, neamestecul în treburile interne, dreptul fiecărui popor de a-și hotărî singur soarta.

În legătură cu această problemă delegația guvernamentală română a propus adoptarea de către Adunarea Generală a unei declarații în care să fie reafirmate scopurile și principiile Cartei și să fie definite obiectivele fundamentale ale Organizației în următoarea perioadă. S-a propus totodată ca în scopul creării unui climat de destindere în Europa și în lumea întreagă, cu prilejul împlinirii a 25 de ani de la terminarea celui de al doilea război mondial, să se inițieze acțiuni pentru pace, cooperare și securitate europeană. La aceste acțiuni trebuie să-și aducă contribuția toate statele — s-a spus în continuare.

Prin activitatea desfășurată în cadrul Organizației Națiunilor Unite, România își exprimă prețuirea ce o acordă acestei organizații internaționale pentru activitatea ei în spiritul păcii, securității și progresului în lumea întreagă.

OPINII DESPRE PACE. — Cu prilejul unei vizite în Danemarca, Norvegia, Suedia și Republica Federală a Germaniei, Dl. Ion Manea a purtat o serie de discuții asupra problemelor fundamentale ce preocupă întreaga lume. pacea, cooperarea, ajutorarea țărilor slab dezvoltate, etc.

Printre discuțiile avute se numără și aceea cu Domnul Kristen Helveg Petersen, Ministrul pentru afacerile culturale, al cooperării tehnice cu țările în curs de dezvoltare și al dezarmării.

Referindu-se la unitatea dintre pace și cultură Domnul Petersen spunea printre altele : apariția energiei nucleare, a unor bombe atomice de 6000 de ori mai puternice decît cea de la Hiroshima, trebuie să determine omenirea să aîndească cu totul altfel decît pînă acum. Pentru schimbarea modului de a aîndi este necesară schimbarea sistemului de existență. Un om cultivat, cu o dezvoltare multilaterală, este în același timp un militant pentru pace și colaborare pe plan internațional. Derivă de aici strînsa legătură și interdependența dintre dezarmare, securitate, pace și dezvoltarea culturii.

Problemele internaționale menționate se găsesc pe prim plan în Suedia și Norvegia.

În aceste două țări se acordă un interes deosebit lărgirii cooperării cu țările în curs de dezvoltare și intensificării acțiunilor de realizare pe continentul nostru a unei zone a păcii. În acest scop se intensifică relațiile cu alte state, se studiază cu răbdare toate problemele în suspensie.

În Republica Federală a Germaniei convorbirile purtate cu profesori universitari sau studenți, ziarîști sau reprezentanți sindicali, au scos în evidență aceeași preocupare de intensificare a acțiunilor menite să duă la consolidarea păcii.

UN INFLĂCARAT SUSTINĂTOR AL CAUZEI PĂCII ÎN LUME. — La 2 februarie 1970 s-a stîns din viață la locuința sa din Țara Gărilor. Bertrand Russell unul dintre eminenții oameni de știință ai secolului XX și unul dintre cei mai mari și fervenți pacifîști. Iată cum îl caracterizează unul dintre exegeții săi : «Cel mai pasionat de adevăr dintre sceptici, cel mai provocator dintre pacifîști, cel mai dezbătut dintre filozofi, cel mai necruțat dintre judecători, cel mai revoltat dintre puritani, cel mai dărnîc în curaj intelectual, cel mai devastator dintre umoriști, cel mai locvace dintre falșii timizi».

Bertrand Russell s-a născut la 18 mai 1872. A devenit matematician la 30 de ani atîngînd punctul culminant cu lucrarea *Principia Mathematica* publicată în anul 1910. Luptător activ pentru pace în timpul primului război mondial scrie în detenție lucrarea *Introducerea în filozofia matematică*, și pune bazele logicii și raționamentului matematic, ca știință. După război se preocupă intens de teoria relativității și fizicii nucleare.

Devine filozof la 50 de ani stîrnind un interes deosebit cu lucrarea *Principiile filozofiei* publicată în anul 1927. În 1946 publică *Istoria filozofiei occidentale*.

Variatele domenii de activitate care l-au preocupat au avut ca rezultat apariția a peste 50 de lucrări pînă la vîrsta de 78 ani.

Ca o incununare a acestei activități în 1950 a primit Premiul Nobel pentru literatură, în anul 1958 Premiul Kalinga pentru opera de popularizare a științei iar în 1960 Premiul Sonning pentru contribuția adusă la dezvoltarea culturii europene.

Partizan activ al luptei pentru pace încă din timpul primului război mondial, cel de al doilea război mondial găsește în marele filozof același acuzator al cursei înarmărilor, denunțător al pericolelor pe care le reprezintă înarmarea nucleară pentru omenire. În 1958 scrie lucrarea *Bunul simț și războiul nuclear*.

În 1963 crează *Fundația pentru pace Bertrand Russell*. În activitatea sa de apărător al păcii a adresat, trei ani mai tîrziu, «Apelul către conștiința americană» în care se arată adevărata față a războiului dus de Statele Unite în Vietnam.

În cadrul Fundației sale a creat «Tribunalul pentru anchetarea crimelor comise de americani în Vietnam» prezidat de scriitorul francez Jean Paul Sartre.

După împlinirea vîrstei de 87 de ani a apărut ultima sa operă *Memorii*. În prologul la primul volum intitulat semnificativ *Pentru ce am trăit*, Bertrand Russell mărturisește sensurile esențiale ale vieții sale: «Trei pasiuni simple, dar copleșitoare, mi-au cîrmuit viața: setea de dragoste, dorința de cunoaștere și nemărginita milă pentru suferințele omenirii». Aceste trei pasiuni au făcut ca numele său să fie asociat întotdeauna cu ideea păcii.

MESAGERI AI PACII. — După epocala expediție pe lună, echipajul navei Apolo 12 a început o călătorie în jurul lumii.

Cei trei membrii ai echipajului navei spațiale Charles Conrad, Richard Gordon și Alan Bean au fost începînd de sîmbătă 28 februarie 1970 și oaspeții Capitalei noastre.

În cuvîntul de «Bun venit» rostit de Prof. universitar Gheorghe Buzdugan, președintele Consiliului Național al Cercetării Științifice, și-a exprimat speranța că aceste expediții ale oamenilor pe lună vor constitui nu numai un important pas spre cucerirea cosmosului ci și un impuls în dezvoltarea relațiilor de cooperare între popoare în stabilirea definitivă a păcii în lume.

Această scurtă vizită — a spus în continuare vorbitorul — va contribui la o mai bună cunoaștere a poporului român, a aspirațiilor și preocupărilor sale, la dezvoltarea prieteniei dintre popoarele român și american.

În numele oaspeților a răspuns astronautul Charles Conrad. D. sa a menționat că este o plăcere deosebit de mare ca după o călătorie în cosmos să poți împărtăși la întoarcere omenirii întregi experiența dobîndită.

Astronauții americani au fost întâmpinați de-a lungul traseului spre Capitală cu entuziasm și căldură, semn al «preuirii pe care poporul nostru o acordă faptelor curajoase închinete progresului științei al întregii omeniri dornice de pace».

După sosire, prima «escală» a cosmonauților a fost Palatul Pionierilor.

S-a vizitat apoi Institutul Politehnic cu care prilej oaspeții s-au întâlnit cu studenții bucureșteni.

În aceeași zi astronauții americani au participat la o conferință de presă în Sala Mică a Palatului Republicii Socialiste România. Întâlnirea a prilejuit un interesant schimb de experiență între oaspeți și academicieni, profesori, cercetători, specialiști în astronautică din țara noastră.

După un interesant film în culori însoțit de comentariile celor trei astronauți, Charles Conrad a arătat că «În Statele Unite programul spațial și-a câștigat un loc bine meritat prin faptul că el contribuie la formarea unei tehnologii noi, care a și început să aducă foloase progresului omenirii».

DECENIUL DEZARMĂRII. — Una dintre problemele tot mai mult discutate pe arena internațională este aceea a dezarmării.

La Geneva a început în cea de a doua jumătate a lunii februarie o nouă rundă a negocierilor de dezarmare, prima din «Deceniul dezarmării».

În legătură cu geneza ideii de deceniu al dezarmării Dl. Nicolae Ecobescu, adjunct al ministrului afacerilor externe a dat în cadrul unui interviu următoarele precizări :

Pentru prima oară ideea Deceniului dezarmării a fost dată la 3 aprilie 1969 de delegația României la Conferința Comitetului de dezarmare de la Geneva. Referindu-se la armonizarea Deceniului dezarmării al Națiunilor Unite, 1970—1980 cu cel de al doilea Deceniu al dezvoltării, delegația română sublinia că prin adoptarea propunerii făcute s-ar permite «conjugarea eforturilor întreprinse de comunitatea internațională în aceste domenii de însemnătate vitală pentru promovarea progresului pretutindeni în lume și asigurarea păcii generale».

În septembrie 1969 în introducerea la Raportul anual asupra activității Organizației Națiunilor Unite, Secretarul General U Thant dezbătând problema dezarmării propune ca «membrii O.N.U. să proclame deceniul 1970—1980 — care a fost deja desemnat ca cel de al doilea Deceniu al Națiunilor Unite pentru dezvoltare — ca Deceniu al dezarmării».

Ca ecou la această propunere la 16 decembrie 1969 printr-o rezoluție specială, Adunarea Generală a O.N.U. a hotărât «să proclame un Deceniu al dezarmării 1970—1980».

O altă problemă dezbătută de Domnul Nicolae Ecobescu cu același prilej, a fost aceea a rezultatelor obținute în acțiunea de dezarmare.

Dezarmarea și în special dezarmarea nucleară a intrat în atenția O.N.U. încă din prima sesiune a Adunării Generale a acestui for internațional, în ianuarie 1946.

La 20 noiembrie 1959 o rezoluție a Adunării Generale proclama dezarmarea generală ca «cea mai importantă problemă căreia omenirea trebuie să-i facă față în prezent». De atunci s-au făcut numeroase propuneri, s-au creat diferite organisme pentru discuții și negocieri, s-au dus tratative fără a se ajunge însă la adoptarea unor măsuri concrete de dezarmare. «Este un fapt că, în ciuda eforturilor depuse pînă în prezent, negocierile purtate în Comitetul pentru dezarmare nu au înregistrat progrese către dezarmare generală, reclamate de popoare, de forțele progresiste, de opinia publică mondială».

Cursa înarmărilor în afara faptului că periclitează pacea lumii mai are și o altă urmare nefastă prin aceea că absoarbe importante părți din avuția omenirii fără a asigura securitatea acesteia. «Se poate afirma, în prezent, că cheltuielile militare au dobîndit asemenea proporții încît, pe lîngă implicațiile deosebit de grave pe planul păcii și securității, pun în pericol însăși bunăstarea economică și socială a omenirii. Aceste cheltuieli militare absorb nu numai venituri materiale ci și un important potențial uman: cincizeci milioane de oameni sînt în armată sau antrenați în diverse pregătiri de ordin militar. Toate aceste sacrificii ale omenirii se resfrîng negativ asupra eforturilor sale de realizare a progresului, bunăstării și civilizației».

«Interesele fundamentale ale oricărui popor, ale tuturor națiunilor lumii dictează adoptarea neîntîrziată a unor măsuri eficace de încetare a cursei înarmărilor, efectuarea unor pași concreți în direcția dezarmării, conversiunea spre scopuri pașnice a resurselor și energiilor cheltuite în prezent pentru înarmări».

Toate aceste implicații vin să explice mai mult poziția țării noastre alături de alte țări în problema stadiului negocierilor asupra dezarmării.

«Stadiul tratativelor de dezarmare și prin contrast al cursei înarmărilor — s-a spus în încheiere — lipsa de rezultate în primul domeniu și ascensiunea periculoasă a celui de al doilea determină nevoia stringentă ca în Comitetul pentru dezarmare de la Geneva să se depășească etapa declarațiilor generale și a afirmării bunelor intenții pășindu-se cu fermitate pe făgașul realizării practice».

REDAȚIA

ȘTIRI ECUMENICE

— La invitația Comunității studențimii catolice de la Universitatea din Köln și a Școlii pedagogice superioare și a Cercului ecumenist «Philoxenia» din același oraș, Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae de la Institutul teologic de grad universitar din București a ținut în R. F. a Germaniei câteva conferințe, participând și la mai multe discuții și colocvii teologice. Astfel a participat la discuțiile asupra conferinței cu titlul «Teologia materiei» ținută la Köln de I.P.S. Mitropolit Antonie Bloom, Exarhul Patriarhiei din Moscova pentru Europa Occidentală. La Köln, la Cercul «Philoxenia» a conferențiat despre *Lumea ca dar și ca sacrament al iubirii lui Dumnezeu*, subliniind rolul Ortodoxiei. La cerere, conferința a fost repetată, în cadrul Comunității studențimii catolice, la Universitatea din Köln. La Freiburg a susținut un colocviu cu mai mulți preoți despre *Specificul spiritualității și evlaviei ortodoxe și al pietății occidentale*. La minăstirea benedictină Neresheim a conferențiat despre *Orientarea și activitatea ecumenică a Bisericii Ortodoxe Române și despre Tendința ecumenică a teologiei ortodoxe române și legăturile ei cu teologia occidentală*. Tot aici a repetat și conferința de la Köln, *Lumea ca dar și ca sacrament al iubirii lui Dumnezeu*. Profesorul protestant Friederich Meyer de la Facultatea teologică din Heidelberg și Părintele Beda Müller de la Minăstirea benedictină Neresheim au aprobat complet expunerile P. C. Pr. Prof. Stăniloae.

În cadrul catedrei pentru «Bisericile Orientale» de la Universitatea din Erlangen, P.C. Pr. Prof. Dr. D. Stăniloae a făcut o prezentare a *Istoriei Bisericii Ortodoxe Române și a momentelor mai importante din istoria spiritualității Ortodoxiei române*, repetind, în același cadru, și conferința ținută la Köln, Pr. Prof. D. Stăniloae a mai avut o serie de colocvii cu preoți și profesori de teologie romano-catolici, vechi-catolici și protestanți.

— Prea Fericitul Patriarh Nicolae VI al Alexandriei, urmînd unei tradiții, a vizitat, însoțit de un grup de ierarhi, pe conducătorii Bisericii Ortodoxe din Constantinopol, Atena, Sofia, Belgrad și Moscova.

— Profesorul de la Academia teologică din Moscova, Mihail A. Starokadomski (în vîrstă de 80 de ani) și-a susținut teza de doctorat, tratînd despre : *Teism și temeuriile sale speculative*.

— Afându-se în vizită oficială în Uniunea Sovietică, Ministrul de externe al Belgiei, Pierre Armel, a vizitat bisericile și Academia teologică din Moscova.

— Oaspete al Patriarhiei din Moscova a fost și Mitropolitul Andrei al Americii de Nord și Sud și al Australiei, ținind de Biserica Ortodoxă Bulgară.

— La Geneva s-a ținut al treilea seminar pentru problemele păcii internaționale, la care au participat reprezentanți ai Bisericii Ortodoxe Ruse și ai «Bisericii-Fraților» din S.U.A., care are o vechime de 250 de ani. Dintre referatele prezentate menționăm: «Temeiurile biblice ale păcii pe pământ», în care s-a subliniat că noțiunea păcii este expresie a voinței divine. Lucrarea pentru pace nu poate fi despărțită de creștinismul adevărat, fiindcă creștinismul este religia iubirii și a păcii. Adevărata lucrare pentru pace pretinde înlăturarea cauzelor situațiilor rele din lume, care duc la concentrarea răului și la amenințarea întregii omeniri cu nenorociri. Existența unor popoare oprite, înopiate și înfometate trebuie să fie un ghimpe în conștiința tuturor oamenilor. Efortul pentru pacea lumii constituie o contribuție la salvarea lumii. Creștinilor le revine o responsabilitate în privința aceasta. În referatul: «Misiunea Bisericii în lume» s-a accentuat că pacea trebuie să fie nu numai în domeniul vieții interioare a credincioșilor, nu numai între Dumnezeu și făptura Sa rațională, ci și în domeniul vieții exterioare, între oameni. Biserica trebuie să conlucreze cu toți oamenii de bine la sprijinirea tuturor măsurilor concrete, care servesc întărirea păcii și a dreptății pe pământ. S-a discutat și despre relațiile dintre Biserică și Stat (*St. de O.*, 10/969).

— Sinodul Bisericilor evanghelice din Württemberg (R. F. a Germaniei) a hotărât ca pe viitor episcopii și președinții Bisericilor din Württemberg să fie aleși numai pe 10 ani, admițându-se realegerea.

— Trei organizații elvețiene pentru ajutorarea țărilor în curs de dezvoltare, și anume: 1. Acțiunea evanghelică «Pline pentru lume»; 2. «Așezământul catolicilor elvețieni» și 3. «Swissaid» s-au unit pentru a adânci în opinia publică înțelegerea pentru lipsurile lumii a treia.

— «Asociația creștină a tinerelor femei din S.U.A.» a înființat un fond cu capital inițial de 100.000 de dolari pentru promovarea situației economice a populației negre (*O.P.D.*, 40/969).

— În vîrstă de 80 de ani a decedat la Praga profesorul de teologie Dr. Joseph Hromadka, Președintele Conferinței creștine pentru pace.

— Din inițiativa Conferinței Bisericilor Europene s-a ținut la sfîrșitul lunii noiembrie 1969, la Gwatt (Elveția), o consultație cu tema: *Slujirea Bisericilor Europene pentru pace și reconciliere în Europa*. Au participat 41 delegați ai Bisericilor membre ale C.B.E. din 19 țări europene. Din partea Bisericii Ortodoxe Române a participat P.C. Diac. Prof. Dr. Nicolae Nicolaescu, rectorul Institutului teologic universitar din București, care este și vice-președintele Grupului de lucru nr. 2 al Conferinței. Teologul luteran Günter Jacob (R.D.G.) a prezentat re-

feratul privind noțiunea de pace în Vechiul Testament, relevînd că această noțiune biblică, pe lângă sensul ei sever religios, exprimă și cerința de a fundamenta viața socială și politică pe elementele păcii și ale reconcilierii. Profesorul universitar italian, Mario A. Rollier a făcut o amplă expunere asupra posibilităților de înlăturare a izbucnirii unui conflict general. P.C. Diac. Prof. Dr. N. Nicolaescu de asemenea a prezentat un referat în care a expus atitudinea Bisericii Ortodoxe Române în ce privește pacea, reconcilierea și securitatea popoarelor europene, subliniind datoria tuturor Bisericilor de a sprijini eforturile de azi pentru pace. Prof. Diac. Dr. Nicolae I. Nicolaescu a intervenit de repetate ori în discuții, informînd asupra contribuției Bisericii Ortodoxe Române la stabilirea unor relații bune și la colaborare pe teren practic-social între cultele religioase din România; a mai contribuit la redactarea rapoartelor consultației. S-a decis ca grupul de lucru nr. 2 al C.B.E. să se întrunească în ședință plenară în toamna anului 1970. Data și locul le va fixa Secretariatul general al Conferinței Bisericilor Europene.

— La invitația Conferinței Bisericilor Europene s-au întrunit la Cartigny (lingă Geneva — Elveția), creștini din Europa, Africa și Asia, pentru un schimb de păreri asupra temei: «Păcat, pocăință și înnoire în criza credinței și vieții în Europa de azi».

— Consiliul Bisericilor evanghelice germane a publicat o broșură cu titlul: «Slujirea păcii de către creștinătate» în care se respinge orice justificare morală a războiului.

— Conferința episcopilor romano-catolici din Canada a adresat un apel Guvernului țării, Organizației pentru unitatea africană și Organizației Națiunilor Unite, ca să facă eforturi pentru încetarea războiului din Nigeria-Biafra.

— Episcopul anglican din Ripon (Anglia), Dr. John Moorman, într-o audiență la Papa Paul VI, a stăruit asupra dificultăților ce se ivesc de pe urma căsătoriilor mixte în străduințele pentru îmbunătățirea relațiilor dintre Bisericile Anglicană și Romano-Catolică (*O.P.D.*, 43/1969).

— Într-un cadru festiv s-a inaugurat la Berna (Elveția) prima parohie ortodoxă sîrbă, ajutată financiar de Bisericile: Romano-Catolică, Veche-Catolică și Reformată. Cu această ocazie Episcopul L. Trifunovic, conducătorul Episcopiei Ortodoxe Sîrbe pentru Europa Apuseană și Australia, a hirotonit pe noul preot al parohiei, Drasko Todorovici. Au asistat și Episcopul romano-catolic din Lausanne și Freiburg, Mgr Charrier, Episcopul Bisericii Vechi-Catolice din Elveția, Prof. Dr. Urs Küry de Berna, Pr. A. Lavanchy, președintele Consiliului Bisericii Evanghelice din Elveția și Prof. Dr. K. Stalder de la Facultatea teologică a Universității din Berna. Parohia nou înființată are cca 7000 de credincioși muncitori sîrbi în Elveția.

— La Kinshasa s-a înființat «Societatea Biblică pentru Congo». La inaugurare au participat credincioși catolici și protestanți, între care Arhiepiscopul de Kinshasa, Cardinalul Malula, un reprezentant al «Bi-

sericii Kimbaŋ» și Dr. Olivier Béguin, Secretarul general al «Alianței mondiale a societăților biblice».

— Delegații Bisericilor Ortodoxă și Protestantă, care sînt membre ale «Consiliului Național al Bisericilor lui Hristos din S.U.A.» au ales o femeie, pe Dr. Cynthia Wedel, președintă a Consiliului. Noua președintă a regretat că a avut de contra-candidat un pastor negru, dar a refuzat să renunțe la candidatură, spunînd: «Regret discriminarea față de negri și m-am străduit din toate puterile să mă înving pe mine înșămi. Dar și femeile sînt victime ale discriminării și alegerea mea o consider drept o întirziată recunoaștere a însemnatului lor rol în Biserică».

— În Spania s-a înființat «Asociația creștină a bărbaților tineri» din care fac parte catolici și protestanți.

Prof. O. BUCEVSCHI

— *Apel ecumenic pentru intercomuniune.* — Cardinalul Jan Willebrands președintele Secretariatului Vaticanului pentru unitatea creștinilor a fost invitat să vorbească în biserica Sf. Petru din Zürich sub auspiciile comisiunii mixte de lucru constituită din catolici și din C.E.B.

Cu ocazia acestei vizite și a celei de a 450-a aniversare a Reformei la Zürich, comisiunea ecumenică a adresat autorităților bisericești un apel pentru neîntirziata realizare a intercomuniunii. «Conștiinți — zice apelul — că 450 de ani de luptă confesională au întrecut orice măsură... să rugăm cu insistență autoritățile bisericești să autorizeze în comunități oficierea în comun a euharistiei, prezidate de clerici evanghelici și catolici... Această comuniune euharistică va fi de maximum ajutor pe calea unității depline. Să nu întirziem mai mult, să nu mai semănăm deziluzii acolo unde bate inima mișcării ecumenice...»

Cardinalul Willebrands a vorbit pe tema unității. Din partea evanghelicilor a vorbit profesorul Ott.

— *Anchetă Gallup asupra frecvenței în biserici.* — O anchetă Gallup asupra frecvenței la cultele din S.U.A. a relevat o constantă scădere a prezenței în biserici. În 1969, 42% din americani au frecventat bisericile cu oarecare regularitate (în 1968 procentajul a fost de 43%, iar în 1958, de 49%, scăderea este lentă dar constantă). Frecvența indicată este o medie a aceleia a catolicilor care din 1958 pînă în 1968 a scăzut de la 74% la 63% și a protestanților, care a scăzut de la 43 la 37%.

Scăderea participării este în special sensibilă cu privire la tinerii tuturor confesiunilor.

O investigație sociologică condusă între studenți arată că aceia care nu frecventează cultul sînt de regulă mai sensibili la problemele sociale. O indicație a caracterului prevalent conservator al bisericii americane.

— *Congres mondial al religiilor.* — Din 24 de țări 200 de delegați reprezentînd 12 religii s-au adunat la New-Delhi pentru a 4-a confe-

rință mondială a religiilor deschisă de președintele organizației budiste japoneze Nichidatsu Fuji.

Conferința, cum a declarat-o președintele organizației mondiale a religiilor, Sant Kripal Singh, a examinat posibilitatea de a stabili un organism pentru studiul religiilor cu obiectivul de a promova pacea; dacă voim să sugerăm o cartă comună și acceptabilă pentru toate credințele religioase este nevoie — a spus copreședintele baronul Harry von Blömborg — să se prezinte o schemă concretă pentru crearea unei organizații unice a religiilor.

— *Papa Paul al VI-lea* a primit pe Secretarul general al C.E.B., pastorul Eugen Carson Blake, cu care s-a întreținut circa o jumătate de oră în audiență privată. Blake a informat pe papă asupra rezultatelor conferinței de la Montreux asupra dezvoltării.

— *Apropiata reuniune a grupului de lucru al C.C.P.P.* — Pentru a se studia viitorul lucrului Conferinței creștine pentru Pace, o sesiune extraordinară a comitetului de lucru a fost convocată la Praga pentru 27 februarie — 1 martie la invitația Consiliului ecumenic al Bisericilor din Cehoslovacia.

Această decizie a fost luată de către vicepreședinții C.C. P.P. la începutul lunii februarie, cu ocazia reuniunii comitetului de lucru convocat la Moscova de către președintele său Mitropolitul Nicodim al Leningradului și Novgorodului. În declarația de la sfârșitul conferinței de la 2 februarie, se constată că creștinii în rațiunea conflictelor militare constante și a asuprii coloniale, sociale, economice și rasiale sînt întotdeauna chemați în serviciul păcii și sînt responsabili de dezvoltarea și progresul structurilor societății și a relațiilor internaționale. «Vicepreședinții sînt convinși că cu ajutorul lui Dumnezeu, Conferința creștină pentru Pace își va duce mai departe misiunea cu succes. Ei adresează un apel către toți membrii mișcării creștine pentru Pace invitîndu-i să-și unească eforturile lor printr-un serviciu activ în favoarea reconcilierii oamenilor, a păcii și progresului tuturor popoarelor».

După demisia, la sfârșitul anului trecut a Secretarului general al C.C.P.P., pastorul Jaroslav Ondra și aceea a președintelui defunctul profesor L. Hromadka, vice-președinții au supus Comitetului de lucru, actualul organism de decizie al C.C.P.P., o serie de recomandări pentru continuarea acestei lucrări. După o dare de seamă a lui «Evangelischer Pressedienst» de la Frankfurt, cei șapte vice-președinți și-ar asuma împreună sarcinile defunctului președinte Hromadka. Mitropolitul Nicodim, care este președintele Comitetului de continuare al C.C.P.P., ar ocupa de asemeni președinția în noul birou director. De altfel, Comitetul de lucru trebuie de asemeni să aleagă un secretar general interimar la reuniunea sa de la Praga. Cum funcția de secretari generali adjuncți este acum considerată vacantă cu demisia pastorului Ondra, comitetul de lucru va trebui să numească, la recomandarea vicepreședinților, trei noi adjuncți ai secretarului general interimar care rămîne să fie ales (*SOEPI*, nr. 4 12.II.1970).

— *Noul comitet executiv al C.B.A.I.* — Comisiunea Bisericilor pentru Afacerile internaționale a anunțat alegerea unui nou comitet exe-

cutiv constituit în urma unui vot prin corespondență a celor 74 de membri a săi.

Comitetul executiv cuprinde 15 membri din care trei din Asia, un latino-american și un african.

Iată numele lor: W. Benediktowicz-Polonia; O. Fals Borda-Columbia; H. Burgelin-Franța; Ta Kedo Cho-Japonia; O Dahlen-Suedia; E. Gross-Statele Unite; J. Hilke — Germania democrată; I. Miller — Statele Unite; N. Nicolaescu — România; C. L. Patijin — Țările de Jos; D. Rizk — Republica Arabă Unită; E. Rogers — Anglia; General T. B. Simatupang — Indonezia; A. R. Thampy — India și A. Tolen — Camerun.

Comisiunea Bisericilor pentru Afacerile internaționale (C.B.A.I.) a fost creată de către Consiliul Ecumenic al Bisericilor și Consiliul misionar internațional cu ocazia unei conferințe la Cambridge (Anglia) în 1946. Sarcina sa principală este să ajute Bisericile în reflectarea lor în afacerile internaționale. Ea a devenit o comisie semi-autonomă a Consiliului ecumenic al Bisericilor atunci când Consiliul misionar internațional s-a integrat în Consiliul Ecumenic în cursul celei de a treia Adunări generale de la New-Delhi, din 1961.

— *Mesajul lui Kosîghin către Patriarhul Alexei*. Domnul Alexei Kosîghin, Șeful Guvernului Sovietic a adresat miercuri 4 februarie 1970 un mesaj de felicitare patriarhului Alexei al Moscovei și al întregii Rusii, conducătorul Bisericii Ortodoxe Ruse cu ocazia celei de a 25-a aniversări a venirii sale în fruntea Bisericii Ruse, a anunțat Agenția Tass.

Cu această ocazie, Agenția amintește că Patriarhul Alexei este membru al Comitetului Sovietic pentru «Apărarea Păcii» și a adăugat că «activitatea sa patriotică i-a adus mai multe decorații».

— *Conferința ecumenică asupra responsabilității creștinilor cu privire la pace*. «Responsabilitatea creștinilor cu privire la pace» va fi tema unei conferințe ecumenice organizate de către Consiliul ecumenic al Bisericilor și al Bisericii catolice romane prin intermediul Comisiunii lor comune pentru Societate, Dezvoltare și Pace (SODEPAX). Ea va avea loc aproape de Viena (Austria) de la 3 la 9 aprilie.

Această conferință are drept scop să studieze ceea ce Bisericile și creștinii trebuie să facă și ceea ce pot face în mod real, pentru a promova efectiv cauza păcii.

Conferința va studia temele următoare: 1. *Responsabilitatea creștinilor pentru pace în lume*; 2. *Cauze și factori de conflict politic mondial*; 3. *Promovarea drepturilor omului și protejarea lor ca factor de pace universală*; 4. *Dinamica păcii și structurile sociale și politice ale lumii contemporane*; 5. *Educația pentru Pace*. — (SOEPI, nr. 7/5 martie 1970).

AL. I. CI.

— În cadrul sărbătorilor ce au avut loc la Burgos între 17 și 24 iulie trecut, cu ocazia săptămânii a XXII-a de misionologie, a luat cuvîntul și cunoscutul arhimandrit ortodox, George Khodre, profesor de civili-

zație arabă la Universitatea de Stat din Beirut. El a participat activ la dialogul privind sarcina evanghelizatoare a Bisericii în vremea de azi și a expus subiectul : «Misiunea și dezvoltarea ei, în teologia actuală a ortodocșilor». Trecînd prin Madrid, arhimandritul Khodre a fost felicitat de membri ai Centrului de Studii Orientale, care l-au primit la aeroport și l-au condus prin capitală (*Unidad Cristiana*, nr. 4 oct.—dec. 1969).

— Conferința episcopală a Bisericii Evanghelice Luterane din Germania, urmează să discute dacă trebuie să încerce a trata cu Roma în vederea unei posibile retrageri a excomunicării pronunțate la 3 ianuarie 1521, împotriva lui Luther. Se inserează între rîndurile acestei știri numele unui magistrat din Hamburg, Wilhelm Michaelis, unul din inspiratorii cercului denumit «cerc pentru dialogul ecumenic», și care «de mulți ani face eforturi pentru a atenua conflictele istorice între confesiunile creștine (*Nuovi Tempi*, 18 ianuarie 1970).

ANCA MANOLACHE

ARTICOLE ȘI STUDII

FIGURI DE PREOȚI TÎRGOVIȘTENI

Cînd Arhidiaconul Paul din Alep, în notele sale de călătorie afirmă că «în acest oraș al Tîrgoviștei sînt peste 80 de biserici și mănăstiri, cele mai multe de piatră»; 1) cînd episcopul catolic Bakșici face aceeași afirmație că «sînt în acest loc șaizeci, afară de mănăstiri», 2) desigur că n-au exagerat nici unul, nici altul, ca unii ce-au vizitat Tîrgoviștea în vremea lui Matei Basarab, epoca celei mai mari străluciri la care a ajuns vechea Capitală a Țării Românești.

De la sine înțeles că fiecare ctitorie a avut preoți slujitori, al căror nume s-a uitat. Ceva mai mult, Mitropolia fiind strămutată la Tîrgoviște la 17 august 1517 de la Curtea de Argeș și rămînînd aici pînă în timpul domniei lui Radu Vodă Leon, cînd a fost mutată la 1668 la București, deci timp de 151 de ani, numărul preoților slujitori a fost și mai mare. Ar fi desigur o muncă destul de mișgăloasă a încerca să-i identificăm, ca nume numai, fără un folos real pentru cei de astăzi.

În condițiunile acestea ne-am mărginit la figuri de preoți tîrgovișteni pe ultima sută de ani, stăruind mai cu seamă asupra celor de la începutul secolului nostru.

Am încercat creionarea personalității fiecăruia dintre ei, cu datele biografice necesare, stăruind, mai cu seamă, asupra acelorora, care au însemnat ceva mai deosebit în activitatea lor preotească, privindu-i ca oameni, ca pregătire și ca slujitori ai Altarului.

Mulți dintre ei ne-au apărut pe ecranul nostru sufletesc, așa cum erau în viață.

Considerăm ca o pioasă aducere aminte pentru fiecare în parte și chiar pentru aceia, al căror nume a trecut în domeniul uitării.

Am făcut-o cu convingerea că de cînd gîndul își ține istoria, cultivarea amintirii celor duși dincolo, a fost reînnoirea propriei noastre ființe omenești. Căci, dacă mormîntul nu e decît semnul văzut că pămîntul primește la sine, aceea ce-i aparține, propriu-i avut, la cimitire nu se

1. B. Petricicu Hajden, *Arhiva Istorică a României*, Tom. I, partea II, 1865, p. 93

2. Virgil Drăghiceanu, *Mitropolia Tîrgoviștei*, București, 1983, p. 7.

troenesc amintirile, ca să fie înghițite de el. Amintirile acestea trăiesc în cei vii și puțința de a rechema în sufletele noastre viața lor, este imnul pe care-l ridicăm vieții noastre spirituale.

Mormintele lor închise cu lemn sau piatră, bătute de vânt sau adăpostite de furtună, cîntate de pasările cerului și psalmodiate de zumzetul albinelor harnice, fiecare adăpostește un slujitor al Altarului.

Prin încercarea de a ne întreține cu ei, ființa noastră omenească își privește în față întreaga ei solemnitate. Și desigur că sînt mulți ca frunza cei care au slujit vechile ctitorii ale «bătrînei Tirgoviște». Ei au trecut de mult în lumea uitării. De la distanța de timp care ne desparte, îi vedem deasupra noastră, înviforații înfăptuitori ai năzuințelor noastre.

Prin creionarea unor figuri de preoți tirgovișteni, aducem un pios omagiu tuturor acelora care au slujit secole de-a rîndul în Mitropolia și ctitoriile voievodale ale fostei Capitale a Țării Românești.

De la jumătatea secolului trecut și pînă în prezent avem patru generații de preoți în Tirgoviște.

Este de notat că fiecare generație își are specificul ei aparte. Pînă în anul 1900 pregătirea preoților a fost de patru clase de seminar. De la 1900 încoace, apare generația licențiaților în Teologie, fără tranziția celor cu opt clase de seminar, deci generația a doua. Cea de a treia o formează profesorii, care pe lîngă licență trebuie să aibă și Seminarul Pedagogic, plus examenul de capacitate. Generația a patra este formată din actualii preoți tirgovișteni.

Începem creionarea figurilor de preoți din generația întîia, cu figura Protopopului ei, care a fost *Pr. Grigore Petrescu*.

Născut în anul 1855, a urmat cursurile Seminarului Nifon, pe care le-a terminat în anul 1876, fiind hirotonisit pe seama Bisericii Sfîntul Nifon-Tirgoviște, după ce se căsătorise cu Alexandrina Gh. Purcărea, fiica marelui cavaf și negustor tirgoviștean.

Încă din anul 1854, la Biserica Sfîntul Nifon slujea preotul Petre Popescu, tatăl părintelui Grigorie, originar din comuna Pitaru, jud. Dimbovița și văr primar cu marele nostru pictor N. Grigorescu.

La început deci slujește împreună cu tatăl său și păstorește parohia Sfîntul Nifon timp de 40 de ani, adică pînă în ziua de 24 martie 1916, cînd a decedat.

În anul 1894 a fost numit protoiereul județului, după plecarea din acest post a pr. Dr. Constantin Popescu și a pr. Ion Burcă. Timp de 12 ani a condus cu toată autoritatea protoieria, în 1903 a refăcut biserica și construit clopotnița.

Stăruinței și autorității lui se datorește și localul școlii primare, făcută de Samuel A. Iosef.

Feciorul părintelui Grigore, pr. Stelian Petrescu slujește și astăzi la Biserica Sfîntul Nifon, astfel că bunicul, tatăl și feciorul slujit-au peste o sută de ani aceluiași lăcaș.

Pe drept cuvînt se poate spune că la Biserica Sfîntul Nifon a fost o familie de preoți.

II. *Preotul Vasile Oprescu*, a fost parohul Bisericii «Curtea Domnească» pînă în anul 1894, cînd a decedat. Fire domoală și liniștită, era bun slujitor și predicator, iubit de enoriași.

III. *Preotul Sima Mihăescu-Chilom*, născut în Tîrgoviște în anul 1854, căsătorit cu Filofteia, fiica cofetarului Petrescu, a avut zece copii. A fost hirotonisit pe seama Bisericii «Sf. Niculae-Andronești», păstoriind pînă în anul 1906, cînd a decedat.

A fost și învățător la școlile nr. 1 și 2 de băieți.

A murit în vîrstă de 52 de ani și odihnește somnul de veci în curtea bisericii.

IV. *Popa Ioniță din Lac*, așa era cunoscut Pr. Ion Constantinescu de la parohia «Sf. Voievozi».

Născut în com. Colanu, jud. Dimbovița, fiul lui Constantin Dincă Aldea și al Iordanei, mai avea încă 11 frați și o soră.

A terminat patru clase de Seminar la Central, a fost hirotonisit pe seama parohiei Piersinari-Dimbovița în anul 1872 și transferat la Sfinții Voievozi în anul 1886.

I s-a spus «Popa din Lac» fiindcă dintr-un loc complet mlăștin, din spatele Palatului Domnesc, el a făcut o minunată gospodărie, cu grădină de pomi, cu vie, heleșteu, că a transformat porecla în renume. În grădina lui Popa Ioniță venea deseori Brătescu-Voinești și pescuia cu un diuși în heleșteu, stînd de vorbă prietenește cu părintele. Familia părintelui a fost destul de numeroasă.

V. *Preotul Manole Tomescu*, născut în anul 1830, în Tîrgoviște, căsătorit cu Ana din Sibiu, are șase copii. Practica rotăria.

Hirotonisit pe seama parohiei «Sf. Gheorghe»-Tîrgoviște, păstorește pînă la adînci bătrînețe, decedînd în ziua de 15 iulie 1915.

A fost un exemplu de gospodar, cu opt pogoane de vie în cîmpul Susenilor, «viile popeii», cum i se spune și astăzi, neamul lui este încă și astăzi destul de numeros în acest cartier.

VI. *Preotul Radu Popescu* a fost de fel din Pucioasa, feciorul Părintelui Nicolae Popescu. Absolvînd patru clase de la Seminarul Nișon, a fost hirotonisit pe seama parohiei Sfîntul Dumitru-Tîrgoviște, păstoriind-o pînă la 19 aprilie 1919, cînd a decedat.

A fost confesorul Garnizoanei militare timp de 22 de ani, cu gradul de capitan. A fost prieten intim cu Candiano Popescu, inițiatorul republicii de la Ploiești.

VII. *Preotul Ioan Stăncescu* a fost la parohia «Izvorul Tămăduirii» (Oborul Vechi) și transferat apoi la parohia Sfîntul Gheorghe, a decedat în aprilie 1927, în vîrstă de 76 de ani. Fire liniștită, domoală, serioasă și calculată, enoriașii îl iubeau și-l respectau cu prisosință, fiindu-le un adevărat păstor sufletesc.

VIII. *Preotul Scarlat Popescu*. Părintele Scarlat în 1920 cînd a decedat, avea înfălișarea unui sfînt bizantin, serafic din toate punctele de vedere. Cu o voce de tenor lejeră, cu gesturi domoale și vorbe blînde, mai mult murmurate, slujba Părintelui Scarlat era o adevărată mîngîiere pentru sufletele îndurerate. Un adevărat slujitor al altarului.

IX. *Preotul Nicolae Gr. Aramă*, născut în Tîrgoviște la 1857, a murit la 6 august 1941. S-a chemat Grigorescu, Aramă fiindu-i porecla de mic, pe care și-a transformat-o în nume de familie.

Părinții cojocari de meserie, pe tată îl chema Grigore Nică, aveau 18 copii. Învățînd patru clase la Seminarul Central, s-a însurat la 17 ani cu Elisabeta Piloiu, a avut 13 copii, cinci băieți și opt fete. A fost hiro-tonisit ca preot la 27 aug. 1881, pe seama bisericii «Sf. Ionică» și transferat la biserica «Sf. Vineri», unde a slujit pînă la ieșirea la pensie.

Spirit inteligent, întreprinzător, îndrăzneț și priceput a jucat roluri însemnate în viața județului și anume :

— A fost protoiereul județului înainte și în timpul primului război mondial ; învățător și revizorul județului ; a colaborat cu Spiru Haret la reforma învățămîntului, tipărind primul abecedar cu litere latine în județul nostru. A fost unul dintre fondatorii Casei Învățătorului din București (Vezi placa comemorativă).

— A inițiat și a făcut parte dintre fondatorii Băncilor Populare din județ, fiind Președintele Federalei.

— A tipărit primul ghid al monumentelor istorice din județ.

— A colaborat cu «Maica Smara», renumita institutoare și poetă tîrgovișteană, prietena intimă a Veronicăi Micle.

— A lăsat în manuscris : «*Inscripțiile bisericilor din județul Dîmbovița*». În anul 1903, împreună cu alți preoți, au fost la Constantinopol și Sfîntul Munte, vizitînd și pe Patriarh.

— A creat o bursă la Seminarul Central pentru cel mai silitor și sărac seminarist. După primul război mondial, a înființat în parohiile sale case și pe cont propriu un internat al fiilor de săteni săraci, rugînd profesorii să facă ore de meditații gratuite. Consultat adesea de prof. N. Iorga asupra Tîrgoviștei, a scos o broșură despre trecutul acestei cetăți domnești.

— A fost decorat cu mai multe ordine.

Preotul Ilie Aldescu. Fiul lui Nicolae Aldea din comuna Lucieni-Dîmbovița, a urmat cursurile de patru ani la Seminarul Central, fiind coleg de clasă cu Preotul N. Aramă și Dimitrie Zlăteanu din Bălenii-Sîrbi.

Parohul bisericii «Tîrgului»-Tîrgoviște, bun liturgisitor, fire liniștită, serios și demn, cu mult tact, întreaga sa activitate s-a desfășurat la biserică. Ca protopop al județului a condus cu autoritate preoțimea, fiind de toată lumea respectat.

Este vrednic de precizat următorul fapt : În familia atît a tatălui său Nicolae Aldea, cit și în a fratelui său, Constantin Dincă Aldea, tatăl preotului Ioniță din Lac, s-a înrădăcinat tradiția, că neamul lor s-ar trage din Alexandru Aldea, fiul lui Mircea cel Bătrîn, care la 1431 dăruia Mînăstiri Dealu, «vinăriciul de la Răzvad și moșia Alexeni de pe Ialomița».

De altfel, tot terenul începînd de la Tîrgoviște și pînă în valea Dîmboviței cu satul Vișoara cu tot, a aparținut pînă în anul 1885 neamului Aldeștilor, care era foarte numeros.

— *Preotul Nae Pîrvu* de la Biserica Albă a fost iarăși o figură aleasă a preoțimii țirgoviștene. Hirotonisit ca preot, cu patru clase de seminar, pe seama parohiei Bălenii-Români-Dimbovița și transferat în oraș, toată activitatea lui preoțească a fost biserica. Și cum parohia avea avere și pământ de grădină pentru zarzavaturi, cu spiritul lui de desăvîrșit gospodar, a îngrijit exemplar averea bisericii.

Fire complet retrasă, necunoscînd decît calea bisericii, enoriașii îl respectau și-l iubeau. Pentru cei care se apropiau mai mult de el, aveau surpriza de a descoperi un om plin de înțelepciune, cald sufletește, bun sfătuitor, minunat prieten.

A decedat în anul 1928, în vîrstă de 78 de ani.

— *Preotul Ioan Dudescu*. Înalt și bine legat, cu privirea sfredelitoare, Popa Ion, cum îi ziceau enoriașii, avea firea unui adevărat părinte duhovnicesc. Vorbele lui, sfaturile, erau alinătoare pentru toate necazurile. Deservent al bisericii Stolnicul, cu multe relații de rudenie în cartier, frecvența la biserică și starea de moralitate în enorie era cu totul deosebită.

Este vrednic de amintit că la această biserică au mai slujit și alți preoți cu aceiași rîvnă, ca *Preotul Ion Mihai Abramescu*, socrul Preotului Profesor Academician *Nae Popescu* și bunicul marelui artist *Mihai Popescu*, o figură remarcabilă a preoțimii dimbovițene.

Tot aici a păstorit și *Preotul Iancu Constantinescu* și mulți alții, așa cum aflăm și în *Catagrafia Județului Dimbovița* la anul 1810, cînd la bisericile din Țirgoviște erau următorii preoți: Ianache sin Popa Matei (Sf. Gheorghe); Gheorghe sin Zamfir (Sf. Dumitru); Anghel sin Matei (Sf. Nicolae); Radu-Vlad, Ioan sin Zamfir, Dragomir sin Popa Radu (Țirgului); Gheorghe sin Tănase (Sf. Voievozi); Vasile sin Popa Papa (Stelea); Popa Radu, Proistos, sin Popa Sandu (Lemnului) Popa Chiru, Proiestos, sin Popa Cîrstea (Stolnicul); Ioan sin Popa Udrea, Stan sin Dima (Sf. Vineri); Ilie sin Popa Ghibe (Crețulescu); Niculae sin Radu, Constantin sin Popa Drăghici (Sf. Nifon). Au mai fost și alți preoți, la bisericile care nu mai există astăzi, ca: Mihai sin Tănase (Sf. Apostoli); Pantelimon sin Dumitru (Roșie); Coman sin Popa Moga (Sfinților); Radu sin Stoica (Sf. Ionică); Dimitrie sin Sandu, Vasile sin Zamfir (Sf. Tănase), etc.

Din inscripțiile vechilor biserici, din însemnări pe cărți bisericești, mai aflăm și alte nume, ca Popa Arsenie (1639), Popa Manolache, *Preotul Simeon* (1854), de la Biserica Sf. Dumitru, Popa Androne (1768) de la biserica Sf. Nicolae-Andronești.

Și doi preoți de la țară. Este vorba de preotul *Gheorghe Popescu* și preotul *Dumitru Zlăteanu* de la parohiile Bălenii Români și Bălenii Sîrbi-Dimbovița.

Despre cel dintîi se poate spune că era așa de bine dotat, că în orice profesiune ar fi reușit. Cu un fizic frumos, cu o ținută demnă, cu o voce de adevărat cîntăreț bisericesc, timp de peste 50 de ani a păstorit în Bălenii-Români.

Născut în 1853, fiul preotului Bucur din Bolovani, a urmat patru clase de seminar la Central, iar la 28 noiembrie 1878 a fost hirotonisit la Cernica pe seama acestei parohii. A avut 17 copii.

A murit în vîrstă de 75 de ani, în anul 1933.

Preotul Dumitru Zlăteanu, fiul lui Zlatan și Maria din neamul Cătanșii, s-a născut în 1862, a urmat Seminarul Central și a fost hirotonisit pe seama bisericii din Bălenii-Sirbi în anul 1886, cînd a fost sfințită și biserica satului.

Bun gospodar, slujitor conștiincios, a reparat biserica în 1911, a făcut bancă populară și a inițiat curentul de cultivarea enoriașilor, înființînd în anul 1911 cinematograful în comună, cu motor electric propriu.

În 1903 a plecat la Constantinopol și de aci la Sf. Munte, o performanță cu totul deosebită pentru un preot pe vremea aceea.

A murit în ziua de 25 Iulie 1925, în vîrstă de 63 de ani și 39 de ani de păstorie a acestei parohii.

De la sine înțeles că mentalitatea acestei generații era adecvată mediului și atmosferei sociale a vremii. Era o lume patriarhală, liniștită, viața desfășurîndu-se molcom, fără prea mari zbuciumări și nici aspirații.

Cu barbă mare, cu chică sau chiar coadă, considerînd ca un sacrilegiu de a pune foarfeca în păr, purtînd costumul preoțesc nu ca o obligație, ci făcînd parte integrantă din existența sa preoțească, oamenii aceștia simpli ca pregătire teologică, trăiau și slujeau în frică de Dumnezeu, considerînd preoția ca pe o adevărată taină, iar darul preoțesc ca har dumnezeiesc. Așa se explică ferferișirea foilor din cărțile de ritual, soioase și pline de picături de ceară, acolo unde sînt rugăciunile Sfintei Împărătesii.

Și mai aveau ceva: Convingerea că prin urmașii lor se perpetuează neamul. De aci, numărul mare al fiilor și fiicelor lor. A avea peste zece odrasle era considerată ca o fericire.

Din generația aceasta nu mai există nimeni. Prea puțini au supraviețuit, pentru puțină vreme, după războiul din 1916—1918, bucurîndu-se de unirea țărilor surori.

Amintirea lor se șterge încet, încet, căci nimic nu-i veșnic pe pămînt, dar toți, la timpul lor au fost slujitori ai Altarului, ținînd candelă aprinsă a ortodoxismului nostru strămoșesc și amintirea lor este un duos prinos de recunoștință.

Generația a doua a preoțimii țirgovîștene începe de la 1900 și pînă după primul război mondial.

Toți sînt licențiați și bine pregătiți. Unii dintre ei se remarcă buni minutori de condei, alții bun predicatori, activiști în pastorație.

În timpul acesta iau naștere Cercurile Pastorale, Conferințele anuale preoțești, diferite manifestări religioase.

Majoritatea au luat parte activă la realizarea idealului nostru național, fiind preoți confesori, repartizați la unitățile militare de pe front.

Este generația care a dat cei mai mulți protoierei.

Preotul Niculae Popescu-Tița. Născut în februarie 1873, cel mai mic fecior al preotului Ion Constantinescu-Măgureanu de la parohia

Țița, a fost primul licențiat în Teologie din județul Dimbovița, luindu-și licența «magna cum laude», după cum se precizează în Procesul-Verbal nr. 118 din 24 iunie 1900. — Hirotonisit ca diacon la 23 sept. 1900 și apoi ca preot pe seama parohiei «Mitropolia» din Tîrgoviște, fire activă, bun cîntăreț, deosebit organizator, a inițiat conferințele generale preoțești și a fost protopopul județului între anii 1906—1910 și 1914—1915. A înființat școala de cîntăreți «Macarie Ieromonahul», a organizat «Reuniunea muzicală din Tîrgoviște», devenită mai apoi «Cîntarea României», a luat parte la războiul nostru din 1916—1918 ca preot militar. Cea mai însemnată activitate a sa a fost terminarea Catedralei «Mitropolia», pentru care a lansat liste de subscripție, a organizat concerte religioase, conferințe, etc. spunînd adesea : «Nu vreau să mor, pînă nu slujesc și eu în acest lăcaș sfințit». Și așa a fost. Catedrala a fost sfințită la 12 noiembrie 1933, iar el a slujit în acest măreț lăcaș pînă la 30 mai 1939, cînd a decedat.

Preotul I. Popescu-Bărbuleț. A fost al doilea licențiat în Teologie, după Pr. Nic. Popescu-Țița. Originar din com. Bărbuleț-Dimbovița, de sus, de pe valea Dimboviței avea o înfățișare de bărbat chipeș de la munte.

Hirotonisit pe seama parohiei «Stelea», slujea cu tot fastul, avînd o voce de bariton cantabilă. A fost profesor de religie la Școala copiilor de trupă de la Minăstirea Dealu. A luat parte la războiul din 1916, confesor militar.

Preotul Vasile Alexe, fecior de țaran, născut în anul 1877, în com. Ghimpați, a fost hirotonisit ca licențiat în Teologie la 1 decembrie 1900, pe seama parohiei Hăbei-Racovița, transferat în 1912 la parohia Sf. Dumitru-Tîrgoviște, unde slujește pînă în anul 1922, cînd demisionază din cler.

— *Preotul Gheorghe Brănișteanu,* născut în anul 1883 în comuna Brănești-Dimbovița, feciorul lui Maria și Niculae Popescu, au fost cu toții șase frați, patru băieți și două fete. De mici au rămas orfani.

A urmat Seminarul Nifon și Teologia, s-a căsătorit cu Pantea, fiica negustorului Costea Pietroșanu din Valea Lungă și a fost hirotonisit pe seama Bisericii Nicorița din Iași. Transferat la Mitropolia Moldovei în 1913, a plecat la Baden-Baden confesorul Capelei, astfel că primul război mondial din 1914 l-a găsit în Germania, iar în 1916, cînd am intrat și noi în război, a fost arestat pentru un moment, lăsat liber mai apoi, ca să cerceteze prizonierii români din lagăre. Iar atunci cînd soarele izbînzii a luminat plaiurile românești, părintele Brănișteanu a venit în Tîrgoviștea strămoșească a Basarabilor.

Mergînd din lagăr în lagăr, stînd de vorbă cu prizonierii, încurajîndu-i și făcînd slujbe și rugîndu-se cu ei pentru biruința Neamului, a fost cea mai rodnică activitate, de care părintele Brănișteanu ne vorbea adesea cu foarte multă duioșie.

Venirea lui la Tîrgoviște a fost un adevărat eveniment. Să fii preot la capela din Baden-Baden timp de cinci ani și să ceri transferarea la parohia «Curtea Domnească» din Tîrgoviște, una dintre cele mai sărace parohii, era un adevărat semn de întrebare pentru mulți.

Fire adinc reflexivă, comedă chiar, cu o cultură sericasă și o inteligență scinteietoare părintele Brănișteanu a avut toate posibilitățile să-și dea doctoratul, să ajungă profesor universitar, să se realizeze pe sine în cele mai optime condițiuni.

Modest ca orice înțelept, resemnat mai ales, desăvirșit prieten, oricine găsea la el un sfat, un îndemn, un ajutor.

A fost protoiereul județului, profesor la școala normală de băieți și liceul de fete Carabela, inspector general al seminarilor.

A fost primul președinte al asociației «Clerul Dimboviței».

A fost unul dintre cărturarii aleși ai preoțimii dimbovițene... și totuși, nu s-a realizat pe sine...

A decedat la 5 septembrie 1958, în vîrstă de 75 ani.

Preotul *Dumitru (Mitu) Popescu-Doicești*. — Născut în 17 februarie 1887, fiul preotului Nicolae Popescu de la Mînăstirea Viforita, a absolvit Seminarul Central și Facultatea de teologie din București, fiind hirotonisit ca diacon la Mînăstirea Viforita în ziua de 24 februarie 1907. Începînd cu anul 1918 și pînă la 1 decembrie 1932 a fost preotul parohiei Doicești și s-a transferat la parohia Stelea din Tîrgoviște de la această ultimă dată, păstorind pînă la 25 aprilie 1935, cînd a decedat.

Între anii 1924 și 1934 a fost protoiereul județului Dimbovița. Cu o cultură teologică deosebită, cu un dar de predicator deosebit, bun scriitor bisericesc, părintele Mitu a fost una din figurile preoțimii tîrgoviștene. Păcat că a murit mult prea de vreme, avînd vîrsta de 48 de ani.

Preotul *Ion Popescu-Simuleasa*. — Era de fel din Călugăreni, jud. Prahova, fiul lui Stoica Popescu, învățător de pe vremea lui Cuza, și al Mariei, născută Caranfil, de origină macedoneană. Bunicul său, preotul Apostolache Popescu, a făcut parte din conducerea primei republici la Ploiești, împreună cu Candiano Popescu, cu care era rubedenie.

Născut în anul 1878, a fost parohul bisericii Simuleasa, confesor militar, cu gradul de maior, a luat parte la războiul din 1916, a fost dotat cu un spirit gospodăresc decesebit, căuțînd să ridice cartierul și enoriașii, cărora le era părinte cu adevărat.

Preotul *Toma Georgescu* de la parohia Tîrgului, transferat de la parohia Săcueni, a fost protoiereu.

Fire visătoare, liniștită, blîndă, delicată, a fost mult iubit de enoriași și apreciat de intelectualitatea tîrgovișteană. Moartea lui prematură a fost mult regretată de toți cei care l-au cunoscut.

Preotul *Em. Telemac* de la parohia Curții Domnești, fire deschisă, veselă, a trecut ca un meteor prin viața preoțimii tîrgoviștene, murind mult prea tînăr.

Preotul *Alexandru Popescu-Habeni*. — Născut la 7 septembrie 1885, în comuna Colanu-Dîmbovița, fiul preotului Oprea Popescu, a urmat clasele primare la Tîrgoviște și liceul la «Petru și Pavel» din Ploiești.

Licența în teologie și-a luat-o în anul 1910.

Hirotonisit ca preot la 31 mai 1911 pe seama parohiei Colanu — filiala Priseaca, — la 1 aprilie 1912 a fost transferat la parohia Hăbeni,

unde a desfășurat o deosebită activitate, ridicând școală și bancă populară în acest sat.

La 1 aug. 1927 a fost transferat la parohia «Curtea Domnească»-Tîrgoviște.

A luat parte ca preot militar la războiul din 1916—1918.

De la 20 iulie 1920 și pînă la 1 ianuarie 1943 a fost Protoiereul Circ. III și I Dîmbovița.

Slujitor și predicator de frunte, harnic și priceput, ponderat și bun cancelarist, toate însărcinările și le-a îndeplinit cu competență, autoritate și prestigiu.

A fost o distinsă figură a preoțimii țirgoviștene.

A decedat la 25 aprilie 1957.

Generația a treia cuprinde pe preoții profesori secundari, adică pe aceia care aveau Seminarul Pedagogic și Examenul de Capacitate.

Din această generație Tîrgoviștea a avut trei preoți profesori: Preotul *Alexandru Stănescu*, fost și Directorul Liceului de băieți «En. Văcărescu», Preotul *Gheorghe Brănișteanu*, de la liceul de fete «Carabela», fost Inspectorul General al Seminarilor și Pr. Dr. *Const. Nișescu*, de la Lic. militar Minăstirea Dealu, fost Inspector General în Învățămîntul Militar.

Cum din această generație nu mai supraviețuiește decît ultimul, iar de preotul Brănișteanu s-a vorbit în altă parte, redăm destul de creionat :

Preotul Prof. *Alexandru Stănescu*. — A fost hirotonit ca diacon pe seama Catedralei «Mitropolia» la 1920, unde a slujit pînă la 1 ianuarie 1925, cînd a fost hirotonit ca preot pe seama parohiei Stolnicul. În timpul acesta a urmat cursurile Seminarului Pedagogic și și-a dat examenul de capacitate, devenind profesor de religie la liceul «Enăchiță Văcărescu».

Fire autoritară, dreaptă pînă la exagerare, spirit organizatoric, datorită tenacității sale dirze, activînd ca director, a luat ființă Internatul acestui așezămînt de cultură generală.

Foștii lui elevi vorbesc și astăzi de bătrînul lor dascăl.

Generația a patra, actuala, formată din preoții: *Protoiereul Gh. Tache* (Sf. Gheorghe), *Corvin Parnia* (Mitropolie), *Gh. Ionescu* (Sf. Nicolae-Andronești), *Gh. Rotaru* (Stelea), *Emil Popescu* (Sf. Vineri), *Ion Vătășescu* (Lemnului), *I. Botezatu* (Tîrgului), *Dinu Iordache* (Albă), *Gh. Ciocan* (Stolnicul), *Const. Călinescu* (Oborul-Vechi), *Alex. Popescu* (Crețulescu), *Dragoș Bolovăneanu* (Simuleasa), *Marin Stănescu* (Sf. Nifon), la care se mai adaugă Preoții *Stekian Petrescu* (Sf. Nifon) și *Const. Nișescu* (Sf. Dumitru) ambii din generația a treia.

Specificul acestei generații este că majoritatea sînt foarte buni muzicanți, sextetul format de ei devenind cunoscut și mult apreciat.

Pierderile suferite de această generație :

Preotul *Romeo Penescu*, diacon la Catedrală din anul 1925, transferat la parohia Doicești în 1932, revine la Bis. Sf. Dumitru Tîrgoviște în 1942 și moare în 1955. Activitatea lui se remarcă prin restaurarea bisericii de la Doicești și reparația bisericii Sfîntul Dumitru.

Preotul Anatolie Galatchi. Începînd cu data de 25 noiembrie 1940 și pînă la 11 martie 1960, își desfășoară întreaga sa activitate sacerdotală la Biserica Stolnicul.

Moare în floarea vîrstei, plîns și regretat de toți enoriașii și de cei care l-au cunoscut și apreciat.

Preotul Veron Mușatescu. Născut în Mățăul muscelean în anul 1905, a fost preot la biserica «Sf. Voievozi», — biserica garnizoanei, un adevărat lăcaș de rugă. Păcat că a murit mult prea tînăr, în anul 1960, avînd vîrsta de 55 de ani. A fost înmormîntat la Mățău.

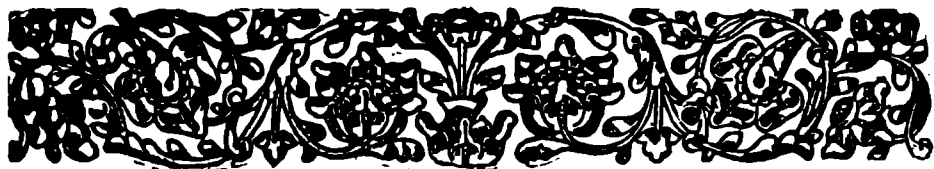
Diaconul Gh. Popescu-Vulcana. Născut în Vulcana de Sus-Dîmbovița, a urmat cursurile Seminarului Curtea de Argeș și ale Facultății de teologie. A fost numit prin concurs ca diacon la Mitropolia din Tîrgoviște în anul 1940. După cinci ani de activitate intensă, fiind un emerit muzicant, moare în 1945.

Protoiereii județului Dîmbovița pe ultima sută de ani :

— Pr. Ioan Burcă	1886—1890.
— Pr. Dr. Const. Popescu	1890—1894.
— Pr. Grigorie Petrescu	1894—1906.
— Pr. Nic. Popescu-Tița	1906—1911.
— Pr. Vasile Alexe	1911—1914.
— Pr. N. Popescu-Tița	1914—1915.
— Pr. N. Gr. Aramă,	1915—1918.
— Pr. Ilie Aldescu	1918—1920.
— Pr. Gh. Brănișteanu	1920—1924.
— Pr. Dem. Popescu-Doicești	1924—1934.
— Pr. Toma Georgescu	1934—1936.
— Pr. Alex. Popescu-Hăbeni	1926—1941. (Circ. III și I).
— Pr. Dr. Const. Nițescu	1941—1942.
— Pr. Alex. Popescu-Hăbeni	1942—1943.
— Pr. Alex. Popescu-Greaca	1943—1945.
— Pr. Corvin Parnia	1945—1947.
— Pr. Emil Popescu Giștești	1947—1949.
— Pr. Gheorghe Tache	1949—

Iată în general figurile proeminente ale preoțimii tîrgoviștene timp de aproape un secol.

Pr. Dr. CONST. NIȚESCU

IEROTEI DASCĂLUL (? — † 1870)

Primele începuturi ale școlii de preoțire a preoților în Țara Românească pun în lumină figura dascălului Ierotei, a cărui activitate încercăm s-o schițăm pe scurt în rindurile care urmează :

Amănunte biografice despre el avem puține ; dar ele sînt esențiale și sigure.

Astfel, locul său natal îl găsim menționat într-o jalbă pe care profesorul Nicolae Bălășescu de la Seminarul Central din București — școală condusă de Ierotei — o înaintează domnului împotriva lui Ierotei, dascălul de grămătică, care — după părerea reclamantului — în mod nepotrivit fusese numit și inspector (director) al acestui seminar, în urma desărcinării lui, la cerere, din pomenita slujbă. Mai pe larg spus, lucrurile s-au petrecut astfel :

Bălășescu arătase că era prea îngreunat ; era singurul profesor al Seminarului Central din București — zicea el — (școala fusese deschisă efectiv la 2 februarie 1836), neavînd ca ajutor decît un cîntăreț care preda muzica : în afară de munca didactică propriu-zisă, el trebuia să conducă și internatul și în plus să inspecteze și pe elevii admiși la curs dar externi, ceea ce pentru puterile unui singur om era prea mult¹. În consecință, ceruse ca — potrivit regulamentului — să se numească un inspector (director) aparte. Stăpinirea îl ascultase, numind în locul lui ca director al seminarului pe Ierotei, dascălul școlii de grămătică (școală de preoți existentă la data înființării seminariilor și care a coexistat cu ele o vreme apreciabilă, pregătind și acestea — paralel cu seminariile — seriile de preoți pe care nu le puteau pregăti acelea).

În plîngerea sa, Nicolae Bălășescu își arată nemulțumirea că acest călugăr Ierotei, care era născut în satul Lancrăm din Transilvania — și cu aceasta am sosit la amănuntul biografic care ne interesa — a fost numit inspector (director) al seminarului².

1. Nicolae Bălășescu fusese numit «profesor Centralului seminarium din București» la 1 ianuarie 1835. Cursurile însă s-au început efectiv la 2 februarie 1836. V. Papacostea și M. Regheanu, *Seminarul central (136—1556). Documentele întemeierii* (București, 1936), p. 33. La prof. T. G. Bulai, *Nicolae Bălășescu, primul director al seminarului central din București*, art. în «Studii Teologice», nr. 7—8 (sept.—oct.) 1963, p. 392, nota 2.

2. Dosar pe 1849 al Episcopiei de Argeș. Vezi documentul redat în întregime mai departe.

Cuprinsul plingerii e mai întins — vom reveni la el, pentru a mai extrage și alte mărturii — ; deocamdată, din pasajul citat, am aflat că Ierotei se trăgea din Lancrem, sat ardelean de frunte, așezat pe Mureș, în fața cetății Bălgrad (Alba Iulia).

Lancremul a rămas intransigent pe latură confesională, mîndru și adinc pătruns de mărețele fapte ale protopopului Nicolae din Balomir și Sofronie din Cioara, sate vecine.

În plus, ca mulți alți ardeleni treziți la cultură, năzuiau la contacte cît mai strînse cu românii de dincoace. Unii — iată că printre ei și Ierotei — au trecut Carpații, mutîndu-se definitiv în Țara Românească și s-au înrolat în rîndurile luptătorilor pentru luminarea poporului român³.

E posibil ca și altceva să fi prilejuit venirea lui în Țara Românească, și anume eventuala lui înrudire cu episcopul Iosif al Argeșului (1795—1820), ai cărui părinți să fi venit de asemenea tot din Ardeal⁴.

În orice caz, dacă n-au fost rudă și după singe, apoi că Iosif. I a fost părinte duhovnicesc al lui Ierotei e lucru sigur, fapt dovedit de o însemnare făcută chiar de acesta, mai tirziu, pe cînd era arhimandrit de scaun al Episcopiei de Argeș, cu prilejul dăruirii unui Liturghier (al cărui an de tipărire nu l-am însemnat la vreme) Minăstirii Văleni, aparținînd odinioară comunei Suici din Argeș. Iată cuprinsul acelei însemnări :

«Această Sfîntă Liturghie s-a dăruit la Sfîntul Schit Văleni, unde se sălăsluiesc călugărițe, unde să săvîrșesc sfintele slujbe, după toată buna orînduială și s-a dat spre săvîrșirea sfintelor liturghii și spre poimenirea supținsemnatului și părinților lui.

Ierotei, arhimandritu Sfintei Episcopii Argeș.

Iubite frate, cu tine vorbesc, o, jertitorule al Mielului răstignit pentru noi păcătoșii, pentru mai înlesnirea Sfînției Tale însemnez aici înainte vreo cîteva nume ale răposaților mei părinți și ale celor ce m-au crescut duhovnicește. Răposați : Iosif arhieru, Doroftei arhimandrit^{4 a}, Ieremia, Gheorghiuța, Ioachim și Maria cu tot neamul lor.

Aici las loc pentru mine păcătosul. Cînd vei auzi că m-a chemat Domnul, însemnează ticălosul meu nume ! Și fie, iubite frate, să-ți dea Domnul, întru această viață, puterea ca totdeauna să săvîrșești sfintele liturghii cu vrednicie, iar după mutarea din această viață, să te așezi în ceata drepților celor curvioși !

Două amănunte biografice se desprind din această duioasă însemnare. Cea dintîi se referă la legăturile sufletești care l-au tras pe Ierotei din Ardeal lîngă Iosif al Argeșului, care l-a «crescut duhovnicește».

3. Cf. N. Iorga, *Istoria Bisericii Românești*, vol. II, ed. II, București, 1932, p. 190.

4. *Ibidem*.

4 a. Corespondența acestuia cu casa de negoț Hagii Pop din Sibiu, îngăduie presupunerea că și el este tot din Lancrem, unde avea «un frate preot, caruia-i scria din cînd în cînd, prin mijlocirea corespondentului său din Sibiu, trimițîndu-i uneori și bani». Prof. Dr. George Potra, *Din corespondența inedită a unor fețe bisericesti din Țara Românească cu Transilvania, în veacurile al XVIII-lea — al XIX-lea (1781—1827)*, art. în «Biserica Ortodoxă Română», LXXXVIII, nr. 1—2 (ian.—febr.) 1954, p. 130.

O expresie ca aceasta este desigur larg cuprinzătoare, vrînd să spună poate chiar că episcopul l-a luat din sinul familiei. Chiar dacă asistența episcopului Iosif nu s-a întins chiar pînă la acest punct, apoi nici o îndoială nu lasă expresia de care ne ocupăm asupra faptului că i-a dat instrucție și cultură, pregătindu-l să-i fie un prețios ajutor în munca pe care o avea de făcut osirdnicul titular al nou-înființatei episcopii.

Al doilea amănunt se referă la părinții după trup ai lui Ierotei. Aceștia nu pot fi decît perechea de soți trecută în pomelnic, imediat după episcopul Iosif, adică: Ieremia și Gheorghîța.

Încercînd să reconstituim modalitatea de trecere a munților, putem presupune că a realizat acest lucru fie folosindu-se de pașaport legal, fie urmînd tănuite poteci de munte, pe care concetățeni binevoitori i le-au putut descoperi.

Mai pe scurt, puținele documente în posesia cărora sîntem pînă acum, ne ajută să afirmăm că Ierotei dascălul, era fiul lui Ieremia și al Gheorghîței din Lancrăm. Atras de activitatea culturală din Țara Românească și de prestigiul unui cărturar de talia episcopului Iosif, el s-a îndrumat spre Curtea de Argeș, prin calitățile și stăruința sa devenind «fiu sufletesc» al vrednicului titular al nou-înființatei eparhii.

Bănuim că, între alte îndeletniciri, Ierotei va fi ajutat pe vrednicul episcop în munca sa de traducător, făcînd poate oficiul de secretar particular al său, alături de Chesarie, viitorul episcop al Buzăului. Cu acest prilej el și-a completat cunoștințele pe care le va utiliza în munca de dascăl al școlii de grămătică care i se va încredința.

IEROTEI DASCAL ȘI CONDUCĂTOR AL ȘCOLII DE GRAMATICI

În 1796, mitropolitul Dositei (1793—1810), prin anafora din 1 noiembrie, propunea și voievodul Alexandru Ipsilante, la 12 ale aceleiași luni, același an, aproba ca nou-înființata episcopie a Argeșului să aibă ca metoc Mînăstirea Antim din București.

Totdeauna, mitropolitul cerea ca în incinta acestui sfînt lăcaș, să ia ființă și o școală specială pentru pregătirea viitorilor preoți: «Să fie școală de învățătură pentru cei ce vor fi ca să intre în treapta preoției din toate eparhiile, orînduindu-se un dascăl ca să fie pentru catehisis al acestora»⁵.

Domnitorul aprobă cererea și astfel, prin hrisovul din martie 1797, ia ființă școala de pregătire a preoților din cuprinsul mitropoliei Ungrovlahiei, avînd doar un singur dascăl⁶.

Școala funcționa în curtea bisericii Antim⁷. Se intitula «Școala Sfintei Mitropolii».

«Programa ei analitică» înfățișată de un atestat eliberat unui absolvent al cursurilor este următoarea :

5. V. A. Urechia, *Istoria Românilor*, vol. VII, p. 21.

6. Pr. Prof. Gh. I. Moisescu, și colaboratorii, *Istoria Bisericii Române*, vol. II, București, 1958, p. 441. N. Iorga, în ziarul *Universul* nr. 132 din 20 mai 1931.

7. Dosar pe 1848 al Episcopiei de Argeș. Vezi documentul redat în întregime, sub nota 46.

1. Deprinderea la citirea cărților întrebuițate în biserică ;
2. Prescurtarea din Sfînta Istorie, adică de la facerea lumii pînă după Înălțarea Mîntuitorului ;
3. «*Catehismul*» mic, în care se cuprind : încheieturile credinței (articolele simbolului credinței), Cele șapte Sfînte Taine, Cele zece porunci ale lui Dumnezeu cu tilcul lor, Tatăl nostru cu tilc) ;
4. Întrebări și răspunsuri teologicești ;
5. Nouă porunci ale Bisericii ;
6. Șapte laude care este dator preotul a le săvîrși în fieștecare zi ;
7. Șapte păcate de moarte ;
8. Cele dintii patru lucrări din aritmetică ⁸.

Nu cunoaștem care vor fi fost primii conducători ai școlii, căci ne lipsesc pînă acum documentele în această privință.

Cel dintii dascăl al școlii de grămătică cunoscut documentar este Ierotei. Așezarea lui în această slujbă se datorează, cu probabilitate, părintelui său duhovnicesc, Iosif al Argeșului, care-i cunoștea pregătirea și posibilitățile. Spre această presupunere ne mină afirmația făcută de profesorul Nicolae Bălășescu, prin 1838, că Ierotei e dascăl al școlii de grămătică de 18 ani ⁹, deci de prin 1820 an în curgerea căruia episcopul Iosif s-a menținut o bună bucată de timp în viață — moare la 26 octombrie 1820.

De asemenea, într-o jalbă făcută de Ierotei, la 17 noiembrie 1831, pentru a obține mărirea salariului său, el spune că «*sînt acum trecuți peste 10 ani de cînd (sunt) orînduit de stăpînire dascăl al celor ce se găsesc spre primirea darului preoției*» ¹⁰.

El e plătit din bugetul școlilor obștești. Astfel, în bugetul pe aprilie 1824 — aprilie 1825, găsim trecut cu leafă de 1.200 lei pe «*dascălul Ierotei al țircovnicilor de la Antim*» ¹¹. Pe exercițiul financiar 1 aprilie 1830 — 23 aprilie 1831 «*Erothei Ieromonahul, profesorul seminarului de la Antim*», e plătit cu 1.875 lei ¹². De reținut că școala marchează un spor în continuarea prestigiului și rolului ei ¹³.

IEROTEI DASCAL AL ȘCOLII DE GRAMĂTICI
ȘI ÎN ACELAȘI TIMP INSPECTOR (DIRECTOR) AL
SEMINARULUI CENTRAL DIN BUCUREȘTI

Critic de modestă era «școala de la mitropolie», ea împlinea totuși un rol de seamă în pregătirea preoților, mai ales că era singura pe Mitropolie. Mai existau școli pregătitoare și prin unele capitale de județe, dar cursurile lor erau de durată mai mică, iar pe de altă parte «absol-

8. Arh. St. Buc., *Logofeția Pricinilor Bisericești*, 7769/102/1836. Un certificat eliberat de școala sfîntei mitropolii vezi la Biblioteca Academiei R. S. România, ms. nr. 1062, f. 326.

9. Biblioteca Academiei R. S. România, ms. 730, f. 230—232.

10. Arh. St. Buc., *Eforia Școalelor*, 4135/4/1931, f. 37 ; V. A. Urechia, *Istoria școalelor*, t. I., București, 1892, p. 133.

11. V. A. Urechia, *op. cit.*, vol. cit., p. 111. Din prezența lui pe state aci, autorul trage concluzia — depășită de altfel de înormările documentare citate anterior — că «*pe la 1824 exista un început de seminarium, cu un singur profesor, dascălul Erothei, la mănăstirea Antim*». Ibidem.

12. Ibidem, p. 113.

13. Ibidem.

venții» lor trebuia să fie «cercetați», tot de dascălul de la mitropolie, singurul volnic să le confirme pregătirea, eliberându-le «atestatul» cerut la intrarea în cler.

Așa stînd lucrurile, e ușor de presupus că Ierotei dobîndise îndeminare, merite și prestigiu de bun conducător, îndreptățiri care-i deschideau drumul spre însărcinări mai de seamă pe această linie.

Momentul potrivit pentru promovare n-a întîrziat să vină.

Potrivit proiectului întocmit de Eforia Școalelor și devenit lege la 2 noiembrie 1834¹⁴, a luat ființă, în 1835, Seminarul Central din București. Profesor și inspector (director) al școlii a fost numit Nicolae Bălășescu, tot ardelean de origine și anume de la Hassag, de prin părțile Sibiului¹⁵.

Bălășescu face cîțva timp, singur, munca de profesor ca și pe cea de director al școlii, cu începere de la 2 februarie 1836, de cînd s-au deschis efectiv cursurile¹⁶.

E adevărat că *Regulamentul pentru învățăturile în seminarii și ținerea lor în bună rînduială*, prevedea pentru fiecare școală un personal mai numeros și anume: 4 profesori, un inspector și un econom¹⁷, dar atît numărul mic de seminariști cu care s-au început cursurile — nu s-a început cu toate clasele dintr-odată, ci s-a pornit de la o singură clasă, numărul lor sporindu-se apoi cu cîte una în fiecare din anii următori — cît și lipsa de «*trebuincioșii profesori... (care), pe lîngă știința ce trebuie să aibă de învățăturile ce vor preda în seminar, urmează să fie întovărășiți cu calități personale și moralicești, ca să răspundă la scopul pentru care sînt chemați*»¹⁸ — au făcut ca Seminarul Central să nu fie încadrat decît cu un singur dascăl, care să fie și director în același timp și acela a fost, precum s-a mai amintit deja, Nicolae Bălășescu¹⁹.

Nu putem afirma deocamdată precis cît a durat această stare de lucruri; în orice caz, la 5 aprilie 1837, cu raportul nr. 520, Neofit al Rîmnicului și Ilarion al Argeșului raportează domnitorului Alexandru Ghica (1834—1842), această precară situație în ce privește personalul seminariilor, justificînd-o cu motivările de mai sus și făgăduind să treacă urgent la măsuri eficace pentru îmbunătățirea lucrurilor²⁰.

Pînă una alta, Nicolae Bălășescu a disperat să mai fie singur și director și profesor și a început să ceară Logofetiei Pricinilor Bisericești să numească pe seama seminarului un inspector (director) aparte, așa cum prevedea regulamentul seminarelor²¹. Rezultatul cererilor sale a fost, pînă la urmă, numirea lui Ierotei în slujba de inspector (director) al Seminarului Central.

14. V. A. Urechia, *op. cit.*, vol. cit., p. 259.

15. Arh. St. Buc., *Eforia Școalelor*, 8317/19/1835, f. 27; T. G. Bulat, *art. cit.*, p. 392.

16. Bibl. Acad. R. S. România, ms. 730, f. 230; *Curierul Românesc*, anul 1831, nr. 21 (joi 9 febr.), p. 1.

17. V. A. Urechia, *op. cit.*, vol. cit., p. 260.

18. Arh. St. Buc., *Eforia Școalelor*, 6729/67/1837.

19. Aceeași situație a avut-o la început, din punct de vedere al personalului și Seminarul din Vilcea. *Ibidem*. 20. *Ibidem*.

21. Bibl. Acad. R. S. România, ms. 730, f. 230—232.

Ierotei era acum conducătorul ambelor școli. Sarcină destul de grea pentru el, dacă avem în vedere chiar și numai posibilitatea ca structura, profilul și interesele în mod firesc deosebite ale celor două școli, să le împingă uneori la rivalități și concurență. Nicolae Bălășescu, fostul inspector al seminarului, și-a exprimat pe față, către domn, convingerea că Ierotei, deși director al Seminarului Central, este în realitate vrăjmaș al acestei școli, entuziasmul și interesul său fiind îndreptate numai spre școala de grămătică, care lui îi aduce foloase, în sensul că, în schimbul anumitor recompense, se lasă convins a scurta durata cursurilor la care erau obligați grămăticii. Chiar și proporția, mai bine zis disproporția, dintre numărul cursanților înscriși la cele două școli aflate sub conducerea unică a lui Ierotei — Seminarul Central număra un total de 40 de elevi, pe când «școala mitropoliei» (școala de grămătică) avea 150—200 de elevi²² — putea da naștere la nedumeriri și învinuiri.

În plus, putem presupune că Nicolae Bălășescu, dascăl cu o pregătire temeinică și întinsă — autor al unui număr de peste 24 de lucrări tipărite și al altor aproximativ 35 netipărite²³ — suferea cu greu tutela lui Ierotei, care, cel puțin ca pregătire cărturărească îi rămânea în urmă.

Poate că nici Ierotei n-a știut ori nu s-a silit să-i menajeze sensibilitatea și să-i recunoască superioritatea pe această latură. O asemenea presupunere e îndreptățită de plângerea lui Bălășescu, în care arată domnului că Ierotei se amesteca, în ce privește controlul învățămîntului și «în afară»²⁴ (e vorba de seminaristii externi; poate să mai fie vorba și de alte atribuții despre care Bălășescu aprecia că se cuvin lui).

Asemenea și alte pretexte și învinuiri invocînd, Nicolae Bălășescu a început a-și întehi plîngerile către Logofeție și către domn. De la o vreme, și-a asociat și pe alți membri ai personalului, numiți între timp la seminar: profesorul Nazarie Boerescu și Matache, iconomul seminarului²⁵.

Se pare că tot Bălășescu, în continuarea și lărgirea acțiunii lui, a sugerat seminaristilor să înainteze și ei Logofeției o plîngere împotriva unor lipsuri de care suferea internatul²⁶. Au urmat apoi chiar tulburări și dezordini în rîndul seminaristilor, culminate cu cele petrecute la 27 noiembrie 1839²⁷.

Rezultatul final al acestor frămîntări n-a fost fericit nici în ce privește seminarul, nici în ce-l privește pe inspectorul său. La ordinul lui Vodă, Mitropolia, la 6 decembrie 1839, a făcut cercetări și a propus lui Vodă să aprobe, ca măsură de îndreptare a situației, mutarea seminarului de la Antim la Radu Vodă — ceea ce dovedește că pricinile celor întimplante nu țineau de Ierotei — și desărcinarea lui Ierotei de la conducerea seminarului, urmînd ca el să rămînă de aci înainte numai cu

22. *Ibidem*.

23. Se pot vedea amănunțit și competent descrise de Prof. Toma Bulat, *art. cit.*, p. 400—414.

24. *Bibl. Acad. R. S. România, ms. 730, f. 230—232.*

25. *Arh. St. Buc., Logofeția Pricinilor Bisericești, f. 225—229.*

26. Textul integral al reclamației la V. A. Urechia, *op. cit.*, vol. II, p. 42—43. Și Nichifor, inspectorul următor lui Ierotei se plînge, la 13 martie 1840, că Bălășescu instigă pe școlari.

27. *Arh. St. Buc., Logofeția..., 6726/61/1837, f. 153—164.*

«predarea lecțiilor de învățătură a candidaților ce intră în școala sfintei mitropolii»²⁸. Inspector al seminarului era propus totuși nu Bălășescu, ci Ieromonahul Nichifor²⁹.

La 29 decembrie 1839, vodă Alexandru Dimitrie Ghica (1834—1842), cu porunca nr. 562, «primește de bună această chibzuire»³⁰. Împotriva lui Ierotei înăsprește însă măsura propusă: «Însă acel inspector ieșit se va îndepărta și din postul ce i s-au lăsat acum, de vreme ce ucenicii ce au fost supt priveghere-i s-au dovedit fără cunoștințele cele mai înțli și mai neapărat datorii, încă, și cu îndrăzneală de nesupunere»³¹.

În ce ne privește, n-avem pînă acum acte doveditoare că vodă ar fi stăruit în această poruncă. Mai ales că unele stări de lucruri care se reproșaseră lui Ierotei și se luaseră ca pretext pentru îndepărtarea lui, s-au repetat și în vremea lui Nichifor, care se plînge că ele sînt de fapt rezultatul acțiunilor subterane ale lui Bălășescu³². Oricum ar fi fost, precum se va vedea imediat, sintem în posesia unor dovezi incontestabile despre continuarea legăturilor lui Ierotei cu școala mitropoliei, e drept dincolo de domnia lui Alexandru Dimitrie Ghica.

IEROTEI ÎNGRIJITOR (STAREȚ) AL MINĂSTIRII ANTIM
ȘI AL MINĂSTIRII GLAVACIOC ÎN ACELAȘI TIMP

După îndepărtarea — în împrejurările arătate — de la conducerea Seminarului Central, Ierotei împlinește slujba de îngrijitor al Mînăstirii Antim, pînă în 1861³³, și concomitent, între 10 iulie 1843 — 23 martie 1855 și pe cea de stareț la Glavacioc³⁴, care — după toată probabilitatea, ca urmare a împărțirii administrativ-teritoriale de atunci — depindea de Argeș³⁵.

Că Ierotei a avut sarcina de purtător de grijă al Mînăstirii Antim — în incinta căreia se desfășura o activitate complexă — o învederează unele inițiativă și acțiuni ale lui înregistrate de documente, dintre care amintim cîteva, spre exemplificare.

Astfel, la 8 mai 1845, Ierotei, în calitate de îngrijitor al Mînăstirii Antim, întreabă, la Episcopia Argeșului, ce trebuie să facă în privința ploconului ce urmează a fi trimis, după obicei, domnului, la hramul bisericii, amintind că pînă aci se trimetea nu de către biserica Antim, ci de către episcopie, constînd din «cașcavale și păstrăvi»³⁶.

La 1 august 1847, Ierotei raportează Episcopiei de Argeș, desigur tot în calitate de îngrijitor — că seminarul Sfintei Mitropolii se mută la Antim de la Radu Vodă, unde urmează a se așeza școala de la Sfîntul Sava, localul acesteia intrînd în reparație³⁷.

28. *Ibidem*.

29. *Ibidem*.

30. *Ibidem*.

31. *Ibidem*.

32. Arh. St. Buc., *Minist. Instrucțiunii*, 6726/1837, dos. 64, f. 245—266.

33. Episcopia Argeșului, dos. nr. 73/1852. Arh. St. Pitești *Episcopia Argeșului*, de la 75/1815, f. 3—4.

34. Bibl. Acad. R. S. Romînia, ms. 722, p. 137; Pr. Ioan Mușcețeanu, *Minăstirea Glavacioc*, Buc., 1939, p. 27.

35. Documentul redat de V. A. Urechia, în *Isoria Școlilor*, t. I, p. 71.

36. Arh. St. Pitești, *Episcopia Argeșului*, de la 75/1815.

37. *Ibidem*, 197/1817.

La 29 ianuarie 1848, același îngrijitor face cunoscut în mod amănunțit nevoia de reparație ce se simte necesară la chili și la biserică, arătând, între altele, că din cauza zăpezii «*s-au rupt și căpriorii acoperișului caselor unde se află arhiva națională*»³⁸.

Ierotei cere de asemenea lămuriri și cu privire la numărul personalului ce trebuie ținut în serviciul metohului Antim. Arhiereul Samuil Tărtășescu îi răspunde ca, legat de această problemă, să urmeze ca și pînă acum, cheltuind de la sine, pînă va veni dezlegarea Prea Sfințitului Mitropolit, cînd se va trimite pe o jumătate de an. Atunci va plăti după statul întărit de stăpînire, «*iar deocamdată, spre regulă, să trimită alăturată listă, coprinzătoare de oameni cîți trebuie să îi în metoh și ceilalți, ca niște desființați, să-și caute de chiverniseala lor, unde vor putea.*

Cheltuielile hranei, însă, Prea Cuvioase, să se facă cu mare economie, după regulile mînăstirești, precum Vă este cunoscut, iar nu după cum scri că s-a urmat pînă acum. Către acestea vei știi Prea Cuvioșia Ta că numai slujbașii metohului cîți locuiesc în metoh, aceia să se hrănească din casă; iar cei ce locuiesc pe altară să vor hrăni de la sineși, fără deosebire»³⁹.

La 7 octombrie 1848, Ierotei aduce la cunoștința episcopiei că Departamentul Credinței a dat ordin ca în 24 de ceasuri să golească toate odăile, pentru a le ocupa oștirile otomane⁴⁰.

De asemenea, la 28 ianuarie 1848, Ierotei dă înștiințare că la 21 decembrie, armatele otomane au părăsit metohul, însă în locul lor au venit «*arestanții*» și acum «*metohul se află sub denumirea de temniță. Dar ei au venit fără nici o poruncă de sus. Și întrebînd Departamentul Credinței, a spus că nu știe nimic*»⁴¹.

Asemenea și alte fapte și gesturi de purtare de grijă din partea lui Ierotei nu-și au explicația decît în situația lui de egumen al mînăstirii.

Mai trebuie adăugat, că pe lingă trebile gospodărești, el era autorizat, fie ca dascăl al școlii de grămăticici, fie independent de ea, să recomande pe candidații la preoție pregătiți la eparhii, în cadrul cursurilor reduse. Astfel, în aprilie 1844, el recomandă să fie hirotonisit grămăticul Bucur sin Popa Soare⁴². De asemenea, la 2 aprilie 1845, îl întilnim semnînd atestate ca director al școlii sfintei mitropolii⁴³.

În perioada cînd avea în grijă ambele mînăstiri: Antim și Glavacioc, stătea cînd la una cînd la alta. Se pare însă că mai mult locuia la Antim, de unde cînd pleca, raporta episcopiei de Argeș, cum face la 31 mai 1845, cînd înștiințează pe Samuil Tărtășescu, episcopul vicar de la Argeș, că se duce la Glavacioc, pentru niște treburi, despre care îi va vorbi amănunțit la înapoiere⁴⁴.

Obiceiul de a se da două sau chiar mai multe mînăstiri sau schituri pe seama unui singur «îngrijitor», era practicat pe scară mai largă. În-

38. *Ibidem*, 92/1847. Arh. St. Buc. 4313/1856. 39. *Episcopia Argeșului*, dos. p. 1818.

40. Arh. St. Pitești, *Episcopia Argeșului*, 127/1847.

41. *Ibidem*.

42. «*Biserica Ortodoxă Română*», XXIX, p. 500.

43. *Bibl. Acad. R. S. România, ms. 1062*, p. 326.

44. Arh. St. Pitești, *Episcopia Argeșului*, De la 3/1845.

suși Samuil, despre care am pomenit mai sus, a fost «ingrijitor» la patru minăstiri și schituri în același timp ⁴⁵, ca să dăm un exemplu apropiat — cronologic și geograficește — de cazul nostru. La Glavacioc au rămas urme însemnate despre activitatea gospodărească a lui Ierotei. Din zestrea agonisită de el minăstirii, se mai păstrează: 12 mineie, ed. Neamțu, 1846, o evangheliu ferecată în argint, ed. Buzău, 1837, 1 potir, 1 linguriță de argint, 1 cruce de lemn cu picior, ferecată în argint, 5 candele mari de argint cu lanțuri la timpla bisericii, 2 sfeșnice mari împărătești și 2 mijlocii de bronz cu bucelele și făcliile lor.

Toate aceste obiecte poartă interesante însemnări cuprinzând, între altele, numele lui Ierotei ca dăruitor al obiectelor respective.

Unele însemnări dau importante date și fapte istorice și sociale, ceea ce dovedește că Ierotei purta interes desfășurării evenimentelor.

Astfel, pe *Mineiul lunii aprilie* din seria celor tipărite la Neamț, în 1846, a însemnat, la 27 iulie 1847, că în acel moment toate episcopiile mitropoliei București «se aflau văduve».

În mineiul pe iulie (aceeași ed.), la p. 7 a consemnat, la aceeași dată, că «în acest an, s-au început palatul domnesc de la Buftea».

Iar pe mineiul luni mai (aceeași ed.), la p. 110, a scris, tot la 27 iulie 1847: «Intr-acest an, s-au slobozit toți țiganii minăstirești» (După Pr. Ilie Gh. Diaconescu, *Școala candidaților de preoție din Mânăstirea Glavacioc*, art. în «Glasul Bisericii», anul XIX, nr. 7—8 (iulie-august) 1960, p. 664, n. 13—14.

IEROTEI CONDUCĂTOR AL ȘCOLII DE GRAMATICI DE LA GLAVACIOC

În 1848, vin în Țara Românească trupele otomane care urmau să înăbușe revoluția. Între alte localuri, ele ocupă și clădirea Seminarului Central din București. Cursurile seminariale fiind întrerupte și conducerea bisericească neștiind cit va dura această situație, a ținut să suplinească lipsa absolvenților de seminar prin noi promoții de «candidați». Instruirea sumară a acestora s-a hotărât să se facă în chiliile de la Glavacioc, de către vechiul și încercatul dascăl de grămătică, Ierotei, care acum era și stareț acolo.

Împrejurările care-l fac din nou pe Ierotei conducător al «școlii de candidați», sînt arătate amănunțit în ordinul nr. 646 din 10 februarie 1849 al mitropolitului Neofit, ordin pe care-l lăsăm să urmeze mai la vale.

«Neofit, cu mila lui Dumnezeu arhiepiscop și mitropolit al Ungrovlahiei, Cuviosului protosinghel chir Ieroftei, igumenul Mânăstirii Glavacioc din județul Vlașca.

Fiindcă încăperile seminarului Sfintei Mitropolii s-au ocupat de oștirile împărătești otomane, iar către aceasta și profesorii cum sînt în ființă prin urmare au și încetat învățăturile ce să predă, atît copiilor seminariști, cit și candidaților ce veneau spre hirotonie; apoi văzîndu-se

⁴⁵ Pr. Marin M. Braniște, *Samuil Tărlășescu, episcop-locotenent de Argeș*, art. în «Mitropolla Olteniei», 1954.

nevoie ce este pentru lipsa de preoți ce se află pe la biserici și trebuința ce urmează pentru candidați a se primi ca și mai înainte de nevoie, cu orînduială ca aceștia trecînd un curs mai scurt științele neapărat trebuincioase unui preot, am făcut cunoscut stăpînirii aceste împrejurări și după jurnalul încheiat de către cînstitul Sfat Administrativ și decretul Cînstitei Căimăcării cu nr. 237, s-a aprobat cererea și chibzuirea noastră.

Așa dar, am găsit de cuviință că această școală, pentru lipsa de loc ce avem, să o punem acolo în mînăstire cu orînduială, că atît Cuvioșia Ta, precum te vor ierta mijloacele, cît și acela ce-l vom orîndui pe lîngă Cuvioșia Ta și (supt) a însuși a Eforiei povățuire, să învețe pe acei candidați de preoți ce se vor trimite de aici cu porunci, tot acele învățături și științe ce se preda pe cînd Cuvioșia Ta țineau școala în curtea bisericii ot Antim, metoh Sfintei Episcopii de Argeș.

Drept aceea, dînd aceasta în cunoștința Cuvioșiei Tale, te vei regula din vreme și petrecînd din acești candidați să vor trimite acolo cu poruncile noastre, să fie primiți și să te silești spre a lor învățatură, după care li să va da atestat la mînă arătător de științele ce au primit, ca după aceea să se poată hirotonisi preoți. Neofit mitropolit Ungrovlahiei. Șeful Cancelariei I. Zosima. Anul 1849, luna februarie, 10. Nr. 646».

Actul pe care l-am reprodus arată limpede cîteva lucruri despre «școala de candidați» a mitropoliei și despre activitatea lui Ierotei în legătură cu această școală.

Astfel, documentul ne informează că școala, pînă la venirea — în 1848 — a armatelor turcești, pentru înăbușirea Revoluției, a funcționat în curtea bisericii Antim din București, în același local cu seminarul;

Cursurile ei au fost suspendate — o dată cu cele ale seminarului — la 7 oct. 1848, în urma ocupării de către armatele otomane a încăperilor în care funcționau ambele școli;

Conducătorul «școlii de candidați» fusese, pînă la acea dată, Ierotei.

În plus, documentul aruncă lumină și asupra începutului «școlii de candidați» de la Glavacioc, început care nu poate avea loc înainte de 10 februarie 1849 (Fără îndoială însă că învățatură de carte, în mod individual, se dădea în această mînăstire frunțașă cu mult mai de timpuriu, de către călugării și dascălii mînăstirii (A se vedea d.p. articolul citat al Pr. Ilie Gh. Diaconescu, p. 661, nota 3); dar o asemenea activitate didactică nu avea amploarea și organizarea unei școli propriu-zise).

Faptul că o serie de acte privitoare la «școala de candidați» anterioare anului 1949 — data mutării ei la Glavacioc — sînt totuși prinse în arhiva acestei mînăstiri (vezi *art. cit.*, p. 664—665), se datorează fie împrejurării că Ierotei cumulînd conducerea școlii și a celor două mînăstiri: Antim și Glavacioc, unificase poate dosarele cu corespondență, fie introducerii ulterioare în arhiva Glavaciocului a corespondenței privitoare la «școala de candidați».

46. Dosar pe 18.9 al Episcopiei de Argeș.

47. Arh. St. Pitești, *Episcopia Argeșului*, dos. pe 1855—1857.

De altfel aceste documente nu amintesc în mod expres că școala ar fi fost așezată la Glavacioc în această perioadă de timp. De-abia după data de 1848—1849, remarcată mai sus, întîlnim afirmații directe despre funcționarea școlii în incinta Minăstirii Glavacioc, ca urmare a evenimentelor pomenite. Astfel, pe dosul unei icoane a Sfîntului Ioan Botezătorul prinsă în tîmpla Bisericii, «*paracliseru Ștefan Mihliescu*» a însemnat, la 8 mai 1864 : «*Am făcutu șicoala (sic) în vremea egumenului Ierotei protosingheru, pe la anul 1852*» (Pr. Ilie Gh. Diaconescu, *art. cit.*, p. 665).

ACTIVITATEA LUI IEROTEI LA EPISCOPIA ARGEȘULUI

O bună bucată de vreme a părții a doua a vieții sale, Ierotei a petrecut-o la reședința episcopală din Argeș, avînd succesiv ori chiar simultan, felurite însărcinări, pe care încercăm să le enumerăm și arătăm aci, pe scurt :

1. — Un dascăl verificat în cursul a zeci de ani de activitate cum era Ierotei, nu se putea să nu fie folosit și aci în munca didactică. Astfel, cînd e vorba să fie reprezentat episcopul la examenul de fine de an al seminariștilor, persoana cea mai indicată pentru acest oficiu a fost Ierotei, cum vedem că se întîmplă la 13 iunie 1860. De asemenea e întrebuițat la examinarea candidaților la preoție⁴⁸.

2. — Tot competența sa în latura didactică l-a impus și în slujba de revizor bisericesc, calitate în care-l întîlnim, în 1859, inspectînd bisericile Vilsănești și Racovița din județul Argeș⁴⁹. Un asemenea oficiu aducea sub ochii celui ce-l îndeplinea, fapte și aspecte grăitoare despre nivelul științei de carte a preotului inspectat, elemente care trebuiau reținute, judecate și consemnate și iată că Ierotei era corespunzător unor asemenea cerințe.

3. — Pe data de 17 octombrie 1862, murind episcopul Clement al Argeșului (1850—1862), Ierotei a fost numit «Administrator provizoriu al episcopiei Argeșului»⁵⁰. În această calitate, el înștiințează, prin circulare, pe protopopi, minăstirile și schiturile despre însărcinarea ce i s-a dat de a administra provizoriu toate trebile episcopiei. Totodată, le pune în vedere ca la sfintele slujbe să fie pomenit mitropolitul în locul episcopului decedat. Ierotei ia în primire cu inventar toată averea episcopiei și a meloacelor sale, între care și a Minăstirii Antim din București. Conduce trebile episcopiei pînă la 17 noiembrie același an, cînd prin decret domnesc este numit titular al Argeșului Neofit Edesis⁵¹.

De altfel și după alegerea acestuia, prin 1863, Ierotei este delegat a conduce episcopia, pe timpul absenței temporare a titularului, fapt care și el aruncă lumină asupra considerației de care se bucura acest monah⁵².

48. *Ibidem*, 2/1862 49. *Ibidem*, 1/1859.

50. Acad. R. S. România, *ms. 717*, f. 110—132; dos. 1/1862 al Episcopiei Argeșului.

51. Acad. R. S. România, *ms. 717*, f. 110—132; *ms. 718*, f. 351.

52. Arh. St. Pitești, *Episcopia Argeșului*, 107/1862.

4. — Începutul deceniului al șaptelea al veacului al XIX-lea aducea cu sine, în viața episcopiei de Argeș, întemeierea duhovnicescului consistoriu, a cărui președinție Ierotei a avut-o de asemenea, fiind numit în aprilie 1863⁵³.

5. — N-au lipsit din cariera lui Ierotei nici însărcinările cu caracter gospodăresc. Astfel, la 4 iulie 1866, este numit econom al episcopiei⁵⁴, slujbă pe care o ține un an, după care e înlocuit cu protosinghelul Atanasie⁵⁵. A deținut și slujba de eclesiarh⁵⁶, cităva vreme onorific.

6. — Paralel cu cele mai multe din aceste însărcinări, din 1862 înainte, Ierotei este și arhimandrit de scaun.

Prin 1868, când cancelaria episcopiei era la Pitești, Ierotei a girat acolo⁵⁸. O telegramă dată de Ierotei din Pitești, în legătură cu itinerariul sfințelor moaște pledează pentru această presupunere.

Anii și truda înșirată pe firul lor au început de la o vreme a-și spune cuvântul. Ierotei, obosit și bătrîn, le simte șoapta și le tâlmăcește prevestirea. Simțea sfârșitul pe aproape.

A rugat deci pe episcop să-i împutineze însărcinările, să-l lase numai cu slujba de arhimandrit, «avînd mare nădejde că-l va muta Domnul». Aceasta o făcea și o spunea pe la 26 august 1869, iar în cursul lunii decembrie a anului 1870, s-a și mutat la Domnul.

*

Ierotei din Lancrăm, născut și crescut într-un mediu ardelenesc îmbibat de ecoul și amintirea luptelor purtate de protagoniști de seamă pentru apărarea dreptei credințe, libertății și dreptății sociale, a coborît munții și, venind în Țara Românească, a sprijinit cu modestele-i puteri activitatea desfășurată de tinăra episcopie a Argeșului, în vremea începutului său și deschizînd drum învățămîntului bisericesc de aci.

Fără să fi avut o pregătire intelectuală avansată, el a fost în stare să învețe și să conducă, zeci de ani, prima școală clericală propriu-zisă, ceea ce nu era de loc ușor, dacă ne gîndim la greutățile care au stat în calea organizării învățămîntului la noi în general. La unele aniversări ale Seminarului Central pe care l-a condus, a participat însuși domnul, fapt care, pe lângă altele, constituie dovada de prețuire a școlii pe care o conducea și recunoașterea capacității și rezultatelor bune ale muncii sale.

Amintindu-ne apoi că Ierotei examina și certifica pregătirea tuturor grămăticilor instruiți pe lângă cele 3 eparhii ale mitropoliei, ne putem da seama de prestigiul și încrederea de care se bucura. Se păstrează o serie de certificate eliberate de el. Textul lor avea următorul cuprins : «De la școala sîntei mitropolii Acestui orînduit spre a primi darul preoției anume Barbu sin Popa Petre din satul Adamești, județul Teleor-

53. *Ibidem*, 17/1863; Monitorul Oficial din 24 iulie, 1863.

54. Arh. St. Pitești, *Episcopia Argeșului*, 73/1866. 55. *Ibidem*, 104/1867.

56. *Ibidem*, 22/1870. 57. *Ibidem*, 107/1862; 104/1867; 32/1869.

58. *Ibidem*, 52/1868. 59. *Ibidem*, 104/1869.

60. Arh. St. Buc., *Episcopia Argeșului*, pachet 81.

man, carele cu pitacul eclisiarhiei sfintei mitropolii, prin slobozenie Marei Logofeții a Bisericeștilor s-au trimis aicea spre învățătură, acum după ce au făcut cuviincioasa deprindere la... (aici se înșiruie obiectele de studiu arătate de noi mai înainte), i sa-u dat spre dovedirea șilinței sale la învățătură și spre încredințare către priimirea darului preoției, acest înscris. Ierotei inspectorul, 1836, noiembrie 8»⁶¹.

Conștiința meritelor sale și convingerea că-i sînt recunoscute l-a și determinat de altfel să ceară mărirea salariului său de dascăl și ridicarea lui, din acest punct de vedere, la nivel cu ceilalți dascăli ai școlilor obștești. Iată ce scria Ierotei, pe această temă, Eforiei, la 17 noiembrie 1831 :

«Către Cinstita Eforie a Școalelor :

Prin zmerita mea jalbă, orăt Cinstitei Eforii că sînt acum trecuți peste 10 ani, de cînd, orînduit fiind de stăpînire dascăl al celor ce gîtesc spre priimirea darului preoției, am pus atîta șilință și osteneală în această slujbă, cîtă socotesc că numai acelor va fi necunoscută, cari nu vor voi a o cunoaște.

Prea cinstiților boieri, cît despre stăpînire, socotind eu întîmplările, strîmtorările vremilor, am fost mulțămit, nedeosebindu-mă în stăpînirea întru nimic de ceilalți dascăli, adecă în leață, lemne și meremeturi, cînd făcea trebuință.

Iar acum, cînd la toți, după înțelepciunea și bunăvoința dumnea-voastră s-au îndoit lefile, numai eu am rămas nesocotit, pe lîngă celelalte nedîndu-mi-se nici lemne, silit fiind de mila grămăticilor să le cumpăr de la mine.

De aceea, cu zmerenie rog Cinstita Eforie a face chibzuire ca, de mai sînt trebuincios, să fiu și eu socotit spre a-mi putea a-mi împlini datoria mai cu desăvîrșire.

*Al dumnea-voastră prea plecat, Ierotei, 1831, noiembrie 17*⁶².

Trebuie admis că umbrele strecurate în hronicul vieții sale sînt prea palide ca să întunece cu totul asemenea activitate.

La Episcopia Argeșului, de care a rămas leagat toată viața, figura lui a fost dominantă, fiind de aceea solicitat și folosit în atîtea slujbe și misiuni. Oridecîteori era nevoie de o persoană care să prezinte garanție și pricepere, sortii cădeau asupra sa.

Pe lîngă cele arătate, mai exemplificăm prestigiul dobîndit și cu alegerea sa ca membru în Comisia pentru întocmirea unei Catagrafii a mînăstirilor din Țara Românească. Ministerul cere să intre în alcătuirea acestei Comisii și două persoane din cler — și de la Argeș a fost indicat Ierotei — care alături de delegatul Ministerului să constate «chipul cum se administrează astăzi averile mînăstirilor chinoviale din partea de dincoace de Milcov, precum și întreținerea soboardilor aflătoare în ele. Să se rînduiască Comisiune mixte, compuse din persoane eclesiastice și mirene, care mergînd la toate acele mînăstiri și schituri, să se încredințeze locul despre veniturile de care se bucură astăzi, chipul admi-

61. Arh. St. Buc., Logofeția Pricinilor Bisericești, 7769/1836, dos. 102.

62. Arh. St. Buc., Minist. Instr., 4135/1831, f. 37.

nistrării averilor, inventariind tot avutul mișcător și nemișcător, numărul monahilor și al monahiilor aflător în fiecare mănăstire sau schit, starea în care se găsesc zidurile, precum și mijloacele de întreținerea de care se bucură astăzi soboarele din ele»⁶³.

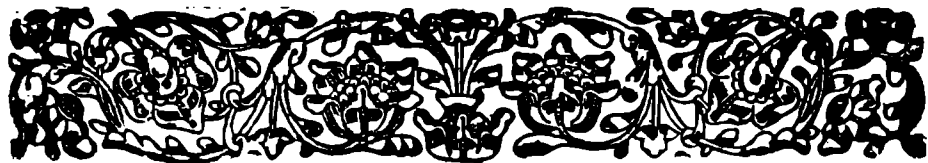
Era o lucrare destul de importantă și grea, care cerea executorilor stăruință și pricepere și Ierotei a obținut și de data aceasta un vot favorabil, care trage în cumpănă când e vorba să-i întregim și apreciem activitatea.

În general, Ierotei, la scara mijloacelor pe care le-a avut, și-a agonisit o pregătire și a desfășurat o lucrare vrednică să fie adusă în fața conștiinței noastre, a celor ce avem și sintem datori să punem în lucrare incomparabil mai multele noastre posibilități pentru atingerea telurilor cultural-religioase slujite de el.

Arhim. GRIGORIE URIȚESCU

63. Episcopia Argeșului, dos. pe 1860.

E V O C Ă R I

POPA NAE, DE LA BISERICA BOTEANU

Pentru că mulți au scris și vor mai scrie despre adormitul întru Domnul, profesorul Nicolae M. Popescu, de la fosta Facultate de Teologie din București, voi încerca să arăt cu câtă vrednicie și-a purtat misiunea preotul Nicolae de la biserica Boteanu din Capitală care a înfățișat chipuri de preoți ai neamului nostru, înșiruiți pe mai multe veacuri și zugrăviți nu în desene și culori, ci numai prin cuvinte. După ce au fost publicate în revistele bisericesti între anii 1927—1938, cu semnătura sa, aceste chipuri de preoți au fost adunate toate la un loc, apărind cartea: *Preoți de mir, adormiți întru Domnul* (1943).

Ne vom simți și mai aproape de el, zicându-i așa cum îi spuneau toți când era printre noi: «Popa Nae», cum a zis și el preoților pe care ni i-a înfățișat și cum poporul a zis preoților de care a vrut să-și aducă aminte.

N-am să arăt, deci, meritele părintelui Nae ca profesor de teologie, ca istoric cunoscător al trecutului nostru, ca îndeminatec scriitor, reușind să dea scrisului său muzicalitatea graului poporului, ca mare iubitor al muzicii și al artei poporului, merite pentru care el a primit cinstirea unei generații de studenți, de preoți și de oameni învățați din Biserică și dinafară; ci numai să-i cunoaștem dragostea cu care s-a gândit la preoție și la cei care o slujesc.

Dumnezeu a făcut ca drumurile noastre să se întâlnească de câteva ori în viață, în împrejurări cu totul deosebite, ca să-l cunosc mai de aproape ca preot, să-l simt cum se frământa cu sufletul, ca să-și descăvîrșească firea lui omenească și să se învrednicească de o curată servire preotească. De aceea mă simt dator să fac aceste destăinuri, ca să-l cunoască toți preoții slujitori la Altar, a căror slujire a înțeles că-i atât de cultremurătoare, socotindu-li-se lor totdeauna un frate în Domnul nostru Iisus Hristos.

În toamna anului 1920, s-au oferit mai multe burse pentru studenții teologi, ca să meargă spre țărilor Apusului. Acela care dăduse o înfățișare deosebită acestei alegeri a fost Nicolae preotul de la Biserica Boteanu, care era pe atunci directorul Cancelariei Sf. Mitropolii a Bucureștilor.

Nu s-a ținut un examen obișnuit, cu încercarea cunoștințelor prin lucrări scrise, cu întrebări și notări, ci s-a urmărit să se cunoască ce gânduri aveau candidații despre servirea mai bine a Bisericii.

Peste un an plecam și eu. Înainte de plecare, l-am vizitat ca să-i cer sfaturi și îndrumări, și printre altele mi-a spus: «Gîndește-te bine dacă n-ai putea să îmbraci haina monahismului, pentru că Biserica noastră are nevoie de o ierarhie aleasă!» La răspunsul meu negativ, că nu m-am gîndit niciodată să aleg un asemenea drum și că doresc să fiu un preot cu evlavie, ca și strămoșii mei preoți, m-a sfătuit: «Încearcă atunci să trăiești cît mai aproape de sufletul credincioșilor din Franța, care dă cel mai mare număr de misionari, cei n-ai mari gînditori ai culturii teologice și cei mai buni păstori ai credincioșilor, alți catolici, alți și protestanți». Sfaturile sale le-am urmat și mi-au fost de folos.

Ne-am reîntîlnit după cîțiva ani în catedrala Sf. Mitropolii. Stătea într-o strană cu capul plecat și sprijinit pe cele două brațe. În biserică nu era nimeni. Am înțeles că intrase să-și odihnească sufletul, rugîndu-se. Din puținele cuvinte pe care mi le-a spus mi-au rămas ca un ecou care m-a urmărit multă vreme, următoarele: «*Ca să ajungi un bun preot, nu-i nevoie de carte multă, ci de slujire curată. Trebuie să treacă cel puțin zece ani de slujire la Altar, să stai lîngă sufletul credincioșilor*».

M-am întrebat: el, profesorul universitar de teologie, cu multă știință, care se apropie de 50 de ani și care are vreo douăzeci și cinci de ani de slujire la Altar, nu se simte încă un bun preot? Pregătirea teologică pe care o are nu-i dă această certitudine? Mi-au rămas neuitate acele cuvinte, pline de sinceritate și care arătau că sufletul preotului Nicolae era profund neliniștit, și pentru el și pentru alții. Ceea ce îmi spunea mie ca un sfat era o mărturisire pe care mi-o făcea.

În jurul acestui schimb de cuvinte s-au adunat apoi multe din gîndurile mele. Cînd am scris despre: «*Sufletul preotului în luptă cu ispitele*», unul din cei pe care-i simțeam glăsuînd era părintele Nicolae, care-mi spusese: «Ca să ajungi să fii un bun preot, trebuie să faci cel puțin zece ani de slujire la Altar».

Activitatea pastorală a părintelui Nicolae la biserica Boteanu n-a avut, la vremea ei, un prea mare răsunet. Ca preot slujitor, căuta să fie la fel cu cel mai necunoscut preot din popor, fără să umble după efecte artistice, cu care să adune lume la biserică. Deși avea multe posibilități, după darurile de cîntăreț și bun predicator cu care era înzestrat, ocupațiile sale profesionale l-au absorbit cel mai mult activitatea. Ca preot rămînea un singuratic, destăinuindu-și sufletul și gîndurile numai celor de aproape, care i le puteau simți.

Înfățișarea lui arăta cuvioșie. Îmbrăcămintea lui preoțească era purtată după rînduială. Pasul său liniștit și măsurat le făcea să recunoști adevărul din cuvintele poporului: călca a preot.

Ar fi vrut ca neamul lui de preoți să nu se stingă, și de aceea, cînd fiul său Mihai a terminat liceul, l-a îndemnat să se înscrie la Facultatea de Teologie. Era singurul caz ce se petrecea în Facultatea de Teologie. Mihai al său n-a rămas aci, ci s-a îndreptat spre teatru, deși tatăl său l-ar fi dorit preot, așa cum cunoscuse de atîția preoți de mir, cu familie creștină și cu copii în jurul lor.

Și tot prin Mihai i-a fost dat lui Popa Nae să arate în fața lui Dumnezeu, lăria preoției sale, și lumea să i-o știe cît i-a fost de puternică.

Atunci, cînd iubitul și singurul său copil era aproape să-și dea sfîrșitul, în urma grelei operații ce-o suferise, și era cu capul bandajat, de buzele lui Mihai, care mai avea numai cîteva clipe de viață, s-a apropiat mina părintelui Nae ca să-i dea Sfînta Împărtășanie. Cum a putut să se slăpînească pentru ca să nu-i tremure mina, și cîtă conștiință preoțească a avut părintele Nae în acea clipă, rămîne ca numai Dumnezeu să i-o răsplătească! — Înțeles-am, căci și tatăl meu, cu vreo patru zeci de ani în urmă, a trebuit să-și împărtășească pe unul din feciori, pe patul de

moarte ceea ce mi l-a apropiat de suflet pe părintele Nae. Și, când a fost nevoie ca trupul neînsuflețit al lui Mihai să fie dus de la Teatrul Național la Cimitirul Belu, acel care a luat loc lângă crucea fiului său a fost tot Nicolae preotul. Numai atât dacă ne-ar fi rămas cunoscut din conștiința preoțească a preotului Nicolae, ar fi de ajuns ca să înțelegem câtă lărie sufletească i-a dat slujirea preoțească.

Nu putem trăi întreaga noastră viață pe cele mai înalte culmi ale virtuții și ale sfinteniei. Nu putem îndura continuu asemenea încordare. Înșă, este de ajuns ca din adâncul sufletului nostru să se ridice ca niște virfuri înalte de munți asemenea clipe trăite în intensitate.

Aceste împrejurări dureroase din viața preotului Nicolae de la biserica Boleanu m-au apropiat și mai mult sufletește și m-au făcut să-l înțeleg. Când se făcea prohodirea lui Mihai, tatăl său stătea cu brațele încrucișate pe piept, iar privirea sa, când cobora spre chipul fiului său, când se înălța spre Ceruri, în chip de rugăciune. Atunci, cu gândul, i-am văzut alături de tatăl îndurerat, pe Avraam gata să-și pună singurul fiu pe rug pentru că așa îi ceruse Dumnezeu, ca să-i încerce credința, și pe Iov, care se ruga în fața altor încercări dureroase: «Domnul a dat, Domnul a luat, fie numele Domnului binecuvîntat».

După doi ani, l-a părăsit și soția, mutându-se la Domnul. Părintele Nae rămăsese singur și mergea în sărbători și duminici dintr-o biserică în alta. L-am rugat să vină regulat să slujească cu noi, ca și cum ar fi un preot al bisericii noastre. Am vrut să-și lege sufletul îndurerat și nemîngiat de un sfânt Altar, să săvîrșească sfînta liturghie, să se simtă în mijlocul credincioșilor care să-l înconjoare cu dragoste și să se aplece să mîngie suferințele altora, ca să le simtă mai puțin pe ale sale. Astfel am slujit împreună la același Altar cîțiva ani, lăsîndu-ne amintiri pe care le cred de folos să le cunoască și alții.

Mai întîi, au început să vină la biserica noastră mulți din cei care-l cunoșteau, dorind să-l vadă slujind și să-l asculte predicînd.

Toți credincioșii știau că bătrînul preot care slujea așa de cucernic era nemîngiatul tată al singurului său fiu pe care și-l pierduse. În mai toate predicile sale își mărturisea durerea, spunînd în chip de rugăciune:

«Doamne, Iisuse Hristoase, care ai chemat la tine pe toți cei osteniți și necăjiți, să ia jugul Tău care este ușor și blînd, primește rugăciunile tuturor celor împovărați de griji și de suferințe, pe cei care nu mai au pe nimeni pe lume, cu care să-și împartă povara vieții, și fi-i-le mîngietor, ca un Fiul al lui Dumnezeu...»

«Doamne, Maica Domnului, Tu care ai avut un singur Fiul și pe care l-ai dat terfă pe cruce pentru răscumpărarea de păcat a întregului neam omenesc, Tu, care ai simțit atât de adînc durerea în inima Ta de mamă, dă-ne și nouă puterea de-a fi avut ca să înduri atîta suferință, ca și pe noi toți acești muritori, fiind lângă noi. Să ne întărești cu chipul Tău pe care-l primim pe boltă sfîntului Altar și în icoana ce stă în dreapta prea Sfîntului Tău Fiul...»

Sau, «Sfînta Antonie, care ai părăsit toate bucuriile acestei lumi trecătoare și te-ai gîndit numai la mîntuirea sufletului tău și al ucenicilor tăi, care s-au adunat în iurul tău cu miile, învață-ne și pe noi să alegem».

Și, cu cea mai mare mîngiere, spunea:

«Doamne, Dumnezeule, care ne-ai dăruit pe Fiul Tău, ca să moară pe cruce și să învieze a treia zi din morți, prin aceasta ne-ai asigurat pe noi toți cei vii că ne vom întîlni curînd cu cei care s-au dus înaintea noastră, cînd vom fi din nou împre-

ună, avînd în mijlocul nostru pe Domnul Iisus Hristos, îmbrăcat în haina strălucitoare a Învierii Sale».

Credincioșii îl priveau cu ochii înlăcrimați și se strîngeau în jurul său, iar cînd părăsea amvonul ca să se întoarcă în Altar, dacă nu ajungeau să-i sărute mîna, încercau să-i atingă veșmintele în care slujea și predica. Era nevoie să-l însoțim ca să poată trece printre credincioșii care se îngrămădeau în jurul lui.

De multe ori îl însoțeam la ieșirea din biserică, în drumul spre casă. Mulți îl opreau din mers și-i sărutau mîna.

Dar și nouă preoților, cu blîndețe frățească, ne dădea unele sfaturi, bune să le cunoască toți :

«Cînd vrei să cunoști cuvioșia preotului, deschide Liturghierul și vezi urmele lăsate de mîna preotului la rugăciunile pregătitoare pentru Sfînta Împărtășanie. Dacă sînt foile curate și neatînse, ai să înțelegi cum își face canonul Sf. Împărtășanii...».

«**Rar să găsești biserică în care veșmintele să fie ținute în bună rînduială. Ba le lipsesc ațele de la mînecuțe, ba au căzut copcile care să le încheie la gît. Nu-i lucru mare, dar dacă nu faci cu grijă pe cele mici, cu atît mai greu izbîndești ca să le faci pe cele mari...».**

«**S-a făcut din sfîntul Altar un fel de magazin, în care se depozitează altele lucruri care nu-s în legătură cu sfînta liturghie și care se vîd de credincioși cînd sînt ușile deschise. Nu trebuie să fie păstrate aici decît cele necesare cultului, iar cînd preotul se îmbracă în veșmintele preoțești, să nu-l vadă lumea din biserică, ci să se dea deoparte...»**

«**Urît obicei au preoții cînd dau perdeaua la o parte, ca să vadă cîți credincioși au în biserică, sau fac semn chemînd pe cîntăreț de la strană în altar. Ce-ar zice lumea despre artiștii de la teatru, dacă aceștia ar da cortina la o parte, înainte de-a fi ridicată, făcînd semne la unii și la alții din sală? Cu atît mai urît este să faci asemenea gesturi cînd slujești sfînta liturghie...».**

Cînd se simțea mai odihnit, ținea să pregătească la proscomidie cele necesare pentru sfînta liturghie. Avea gîndurile adunate numai acolo, nu vorbea cu nimeni și cu privirea urmărea pe căile veșniciei pe cei morți ai săi. Ținea să slujească pentru ca să-i pomenească, încheind pomenirea neamului cu soția sa, preoteasa Eufrosina și cu fiul său Mihai. Cînd noi îi pomeneam pe ai săi își apleca capul să ne mulțumească, iar cu mîna dreaptă își apăsa pe inimă.

Am rămas incredințați că toată slujirea pe care a făcut-o era ca să păstreze legătura tainică, nevăzută, și neîntreruptă cu ai săi, care-l părăsiseră înainte de vreme.

În toți acești ani de grea suferință, și-a schimbat gîndul pe care-l avusese ca să fie îngropat în curtea bisericii din satul său natal, lîngă mormîntul altor preoți din neamul său care slujiseră acolo. După cele suferite, s-a hotărît să-și aleagă locul de odihnă veșnică lîngă mormîntul lui Mihai, ca să-l simtă mai aproape, iubirea fiind astfel mai puternică decît moartea.

Aceste amintiri personale sînt prea puține dovezi ale dragostei părintelui Nae pentru preotul de mir. O găsim această dragoste în toată opera sa istorică în care sînt scrise pagini de-o frumusețe rară, pentru că frumoase îi erau gîndurile sale despre preoție.

Cartea sa, «*Preoți de mir, adormiți întru Domnul*» este o adevărată istorie a preoției românești, al cărei rol a fost atît de important în viața bisericii noastre.

În «*Curvînt înainte*», ne arată prețuirea ce se poate da preotului, scriînd: «*Stepena preoției este veche și neîntreruptă în Biserica noastră, și viața sufleteas-*

că a poporului nostru sătesc este darul frământării de veacuri a preotului de mir. Adevărat este. Au fost pe vremuri când au lipsit vlădici din scaunele lor, când de sinoade, de consistorii și de protopopi nu era vorbă, când școli de preotie nu se pomeneau. Dar n-au fost niciodată vremuri, de când se ține minte, satul să nu-și aibă preotul lui... Când după groaznicul război din anii 1914—1918 se răriseră șirurile preoților și sate întregi urcau dealul Mitropoliei să ceară preot și să-i amenințe, că ele, la urma urmei, vor îmbrăca pe unul cu haine preotești și i-or zice: tu, să ne fii preot, aceasta nu era una din cererile pretențioase, obișnuite după mari turburări sociale, ci înfățișa tradiția puternică, făurită de veacuri, că sat fără popă nu se poate închipui...».

Căci «durerea săteanului era și a preotului. Când se pustia satul, nu putea rămâne în urmă preotul, ci el umplea pădurile, când birurile apăseau satele, nu era scutit nici preotul; și el se vindea cu ocina lui, ajungând la brazdă, «sărac lipit pământului». În bocetul sătenței la mormântul soțului său, a flăcăiandrului, s-a amestecat de altele ori lacrima curată a preotului văduv, cu copiii de crescut sau cu flăcăi duși în patru scinduri, el nu-i cuc în sal...».

«Dacă poți încropi cit de cit cronica bisericii și a satului este meritul preotului. Pe foile albe ale cărților de slujbă, pe margini și la sfârșit de capitole însemnat-a preotul sărime din viața satului... La proscomidie, pe chenarul ferestrei, să nu se strice zugrăveala, fiecare preot și-a însemnat numele ca să-l pomenească urmașii la sfânta liturghie, și așa poți întregi șirul preoților satului: iar din pomelnicul bisericii poți alcătui genealogii sătești și poți studia onomastica românească...».

«Vorbirea aleasă a săteanului a fost apărută de cartea preotului. Din ușile împărătești a sunat cuvântul ales al Evangheliei, iar din strana dascălului a răsunat troparul, artistic alcătuit, al mineiilor lui Chesarie. M'reasma limbii bisericești s-a simțit în graiul țăranului pînă la năvala în fundul satelor a gazetei și a birocrației, cu scrisul lor păsăresc.».

«Pentru aceasta și pentru multe altele, crezut-am ca o datorie să înfățișez fraților preoți de azi vieți de ale părinților și bunicilor lor, întemeindu-mă pe acte sigure și de spuse vrednice de crezare.».

«Duhul curat al bătrînilor să-mi fie spre ajutor.».

Nu se află în tot scrisul românesc o mai înflăcărată prezentare a preotului, unde să fie pusă alîta dragoste de frate ca a preotului Nicolae și prin care să arate ce-a însemnat în viața bisericii noastre preotul acela de sat, care vine la oraș cu coșul într-o mîină după cumpărături, în alia cu registrele parohiei sau cu copiii ținîndu-i-se de mîneacă, umblînd să-i aducă la școli mai înalte, după măsura puterii lui... sau urcînd dealul Mitropoliei cu sfîlcune și cu capul plecat ca să dea seamă de cine știe ce dușmănie care a ajuns pînă la Patriarhie. L-am privit și eu pe acest preot de alîtea ori, ajuns la consistorii, mergînd cu capul plecat și cu hainele învechite... Poate că are și vreun viciu omenesc! Dar credincioșii îi cunosc sufletul lui bun și-i iartă dacă are unele păcate omenеști. Dar e bun, cîntă frumos, slujește îndatoritor și împarte toate nevoile cu ale satului. Pe acest preot, părintele Nae nu l-a defăimat, ci, oricum a fost, i-a zis: «frate preot.».

În paginile cărții «Preoți de mir adormiți întru Domnul» preotul Nicolae vine să aducă mărturii istorice, despre cele afirmate în Cuvîntul înainte al cărții și înfățișează 32 de chipuri de preoți, fiecare trăind virtuțile cu care trebuie să fie înzestrată viața unui preot.

Aceste chipuri de preoți, pe care părintele Nae ni le-a scos la lumină din veacurile de istorie a neamului nostru, nu sînt simple personaje istorice, nici vieți

romanțale, ci modele de viață curată pentru oricare preot. Cu acest gând i-a adus în fața noastră, ca să fie exemple vii de păstori adevărați, în locul unui tratat de pastorală rece și fără viață.

Multă și stăruitoare muncă, din dragoste de frate pentru preotul de mir, a depus părintele Nae la dărtosirea *Molittlenicului*.

Cartea aceasta trebuie să aibă o limbă cât mai apropiată de a poporului.

După doi ani de osteneți, la sfârșitul acestei cărți, părintele Nicolae dă următoarea lămurire, din care se vede cât de mult s-a gândit la orice preot din satul cel mai ascuns printre văi și munți, ca să-i fie de folos cartea aceasta din care citește zilnic credincioșilor.

A rinduit cuprinsul *Molittlenicului*, după cum era firesc: Taine, Sfințiri, Rugăciuni — Molife. Învățăături, Călugărie...». Pentru înlesnire am întocmit o Tablă a cuprinsului, mai lămurită, precum și un Alfavitor (Indice) pentru aflarea grabnică a ce se caută.

«Mare grijă am pus în cercelarea tălmăcirii. Numai după ce am cercelat în felurile lipărituri, cum au tălmăcit bătrînii noștri și cum este izvorul în limba greacă și în cărțile slave, m-am hotărît să mă opresc la tălmăcirea cea bătrînă, dacă era bună sau să îndreptez cu chibzuială unde am găsit greșeli.

Deci două gânduri le-a urmat: preotul să găsească cu ușurință rugăciunile de care are nevoie, iar limba să fie cât mai curat românească.

Dragostea și armonia și le arată prin aceste cuvinte de încheiere:

«Neîndestulătoarea mea știință și nepulnța firii omenești să-mi fie întru apărare, iar dragostea fraților mei preoți să le ierte și să le îndrepte cu duh blînd. Și vă rog, frații mei, pînă nu veți chibzui cum ar fi fost mai bine, să nu mă dosădiți că-i păcat». Cuvintele acestea arată modestia și dragostea ce le-o poartă slujitorilor de la altare, socotindu-se, cel mult, deopotrivă cu ei, dacă nu chiar mai puțin.

Iar în broșura *Dărtosind Molittlenicul*, scrie: «În cinstea preoției și a Bisericii am făcut aceasta».

Părintele Nae Popescu n-a cercelat numai documentele. N-a stat numai în bibliotecă și între cărți, ci a umblat prin sate și a căutat să cunoască oamenii. În această căutare, cutreierînd satele, a vrut să cunoască pe preot și să cerceteze bisericile cu inscripțiile lăsate pe ziduri, pe cărțile de ritual. A văzut că acolo unde preotul era harnic și cucernic, lucrurile mergeau bine.

Încă tînăr, prin 1909, umbla prin Banatul Temișanei și constată starea socială a sateilor, mai ales ale românilor, scriînd: «Neamul cu adevărat stăpîn întru toate în Banat sînt Români!».

«Instituția care i-a menținut și îi menține ca neam aparte, Biserica, e în mare cinste, deși reprezentanții ei ar trebui să fie și mai adevărați apostoli ai neamului decît sînt. Mărturisesc că de nimeni nu se plînge bănățeanul mai rău decît de saravolniciile autorităților și de lipsa de datorie a preoților săi. Sînt cu adevărat păstori buni, care își pun sufletul pentru ei, dar sînt și năimiți care vād lupul și fug, bucurîndu-se de blidul ieftin de linte ce li se întinde în schimbul dezertării de la datoria lor; așa își rezumă bănățeanul părerea despre preoții săi. Oare, frate bănățean întru Hristos, mai mult prețuiaște congrua decît sufletul păstorilor tăi? Află că frații tăi preoți din țară nu sînt nici pe sferl așa de bine economicește ca tine, și mai află că aci credinciosul nu sacrifică alîta din sudoarea lui pentru preotul său, cît sacrifică pentru tine credinciosul din Banat. Păstorește-l deci cu credință și adu-ți aminte vorba Mîntuitorului: «Voi sînteți sarea pămîntului, și dacă sarea se va strica, cu ce se va mai săra».

«La datorie din tot sufletul, căci altminteri facem mare păcat și față de oameni și față de Dumnezeu, cf. *Prin Banatul Temișanei*, Edit. Pavel Suru, 1909, p. 63—64.

Adormitul preot întru Domnul a prețuit rostul bisericii în mijlocul satului nu numai ca locaș sfințitor al oamenilor, ci și ca o școală a frumosului. Poporul a prețuit mult pe preotul bun cîntăreț și a ascultat cu multă plăcere cîntărețul de la strană, după care și credincioșii și-au dres cîntarea lor. Sau cînd a citit *Cazania*, a ascultat frumos limba românească a Cazaniei lui Varlaam.

De aceea, părintele Nae a învățat cu teamei și cu multă dragoste cîntarea bisericască, psaltichia. Cunoștea lemeinic istoricul ei în țara noastră și cine are glas să o cînte frumos și duos.

Cînd slujea la biserica noastră, urmărea din altar cu multă luare aminte cum se cîntă la strană și nu-i plăceau unele înnoiri, pe care le-auzea depărtîndu-se de vechea noastră muzică psaltică. Adesea îl auzeam fredonînd cîntările de la strană și zicea atunci cînd îi plăcea de un cîntăreț: «Asta are călcătură de cîntăreț bisericesc».

Toată viața nu s-a despărțit de cîntarea bisericască, a dorit și dorea să vadă bisericile noastre cît mai frumos împodobite.

Eră, de slătea ori, îndurerat de multe metehne pe care le vedea și la poporul său și în Biserică. Suferea adînc pentru ele, căci dorea ca neamul său să strălucească în fața tuturor popoarelor. Îi găsea scuză că poartă cu el aceste metehne, punîndu-le pe seama vitregiei vremurilor, dar socotea vinovată și preoțimea care nu s-a îngrijit totdeauna de sufletul poporului, ci s-a uitat mai mult la ce i-a pus în desagă.

Pentru ca sfaturile și mai ales dorințele sale să fie împlinite, n-a scris un tratat de pastorală românească și ortodoxă, după modelul obișnuit al tratatelor pline de prețiozitate, ci a înfățișat chipuri de preoți, a adus la lumină fapte mărunte de însemnătate mare și prin frumusețea lor, te-a oprit din mers, frate preot, și ți-a spus: «Stai și vezi!»

S-a gîndit și a dorit toată viața sa ca fiecare preot, să fie un model în fața credincioșilor. Nu ne-a înfățișat nici un preot plin de știință cărturărească, nici profesor, nici mare demnitar, ci umili preoți, știuți de Domnul și care au stat în mijlocul lumii ca cristalele de aur în nisipul rîurilor.

Preotul să nu stea departe de popor. Să sufere cu necazurile lui, să-l înțeleagă, să-l iubească și să-l și certe cînd va fi nevoie.

Să știe să asculte păsurile oamenilor și să-i sfătuiască, așa cum făcea popa Dumitru: «În fața lui se dezveleau nemulțumirile. El îi împăca: care veneau uitîndu-se ca pușca unii la alții, plecau de mâini ca doi frați buni» (*Ibid.* p. 113).

Ce-a împlinit el, preotul Nicolae din dorințele pe care le-a avut?

Amărăciunile vieții și povara bătrînetelor i-au făcut din ultimele zile ale vieții, zile grele de purtat.

Rămas singur, nu mai putea sta ca altădată nopți și zile întregi între cărți, meditănd, scriînd, migălînd. Îl vedeai mergînd singur pe străzi, pe unde nu obișnuia să meargă, cutreierînd ca și cum ar căuta o adresă necunoscută. Se oprea din mers, își ridica capul și ofta adînc, cu gura deschisă ca să înghită cît mai mult aer. Părea că rătăcește, cu pletele și bărba albă, ca și regele Lear. Căuta pe Mihai al lui cu care se bucura altădată schimbînd gîndurile? Pe soția devotată, trecută în viața cea veșnică?

Dar n-a mai putut să facă nici asta. Rămînea acasă întins în pat sau aplecat pe biroul unde lucrase o viață întreagă, pînă în ziua de 9 februarie. După ce au

cîntat împreună cu preotul duhovnic ucenicul lui tropare bisericești și cîntece populare așa cum le cîntaseră la biserică și la societatea corală Carmen, în seara de 9 februarie 1963, a îngenuchiat sub epitrahilul ucenicului, și privind spre icoană a zis singur rugăciunile spovedaniei și s-a spovedit cu umilință ca să ajungă cu sufletul ușurat în fața Dreptului Judecător, Domnul și Mintuitorul nostru Iisus Hristos, iar după aceea s-a împărtășit.

Peste două zile, în seara de 11 februarie pe la orele 10 după ce a fost plimbat prin casă, s-a întins pe pat, a mai privit cu ochii mari la cei din jur și, apoi pleoapele i-au căzut, închizîndu-i pentru totdeauna.

Cei mai mulți îl socoteau mîndru pentru știința lui. În realitate, era un sfios și nicidecum un încrezută. Inima lui era adînc răvășită de lupta care se dădea în el între ceea ce dorea să fie și ceea ce vedea că este și se simțea totdeauna nemulțumit. În tot ce a făcut a pus multă strădanie și scrupul, și de aceea niciodată nu era deplin mulțumit de ceea ce făcea.

A dorit totdeauna numai frumos și bine pentru preoțime. Dacă n-ar fi ners pe această cale dreaptă a preoției n-ar fi dorit-o cu atîta căldură și statornicie. Acum stă în fața Judecătorului ceresc și Domnul Iisus Hristos îi va cîntări sufletul.

A spus odată în fața mormîntului bunicului său: «Bunicule, în bisericile unde ai preoțit tu și părinții din părinții tăi, nădăjduiește să slujească spre bătrînețe și nepotul tău, a cărui fierbinte dorință din urmă este numai una singură: să doarmă somnul de veci lîngă tine, la cap cu o cruce, unde să se pomenească tot neamul nostru și unde nepoți de nepoți să aprinză cîle o luminare și să zică cu glas creștin, *Dumnezeu să-l ierte*» (*Ibid.*, p. 115).

Lui popa Nae de la biserică Boteanu nu i-a fost împlinită această dorință. Voia lui Dumnezeu a fost alta: să nu mai aibă nici fii și nici nepoți după trup care să-i tămîieze mormîntul.

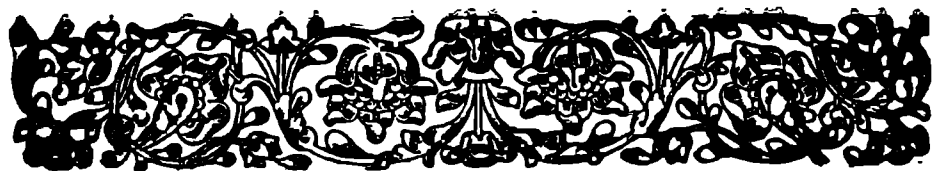
Acum se odihnește lîngă țărîna scumpului său fiu, Mihai, în cimitirul Belu, înclinînd o mină binecuvîntătoare spre grupul artiștilor cu care a fost tare înrudit.

Dar el a mai lăsat alți fii și alți nepoți după suflet, pentru care și-a dăruit cu dragoste munca de o viață întregă.

Aceștia sîntem noi toți, care l-am cunoscut de aproape, datori fiind, cînd trecem pe lîngă mormîntul lui, să ne oprim și să zicem cu gîndul creștin: *Dumnezeu să-l ierte!*

Frate preot, popa Nae de la biserică Boteanu, fratele nostru, așteaptă de la noi aceste rugăciuni de iertare și dezlegare pentru sufletul lui și trupul lui.

Pr. VICTOR POPESCU

TERMENUL „FRAȚII DOMNULUI“ ȘI SENSUL LOR ÎN SFINTELE EVANGHELII

Noua ediție a Bibliei, tipărită în anul 1968 sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian și cu aprobarea Sfântului Sinod, menționează expres la versetele și locurile ce pomenesc termenii *«frații Domnului sau surorile Domnului»*, — *«Verii sau verișoarele Domnului»*.

Apreciem ca fericite mențiuni acestea pentru binecredincioșii creștini care citesc Biblia în ediția cea nouă și care fixează adevărul istoric și doctrinar al credinței noastre strămoșești.

De aceea în programul catehetic al bisericii noastre, pentru edificarea și lămurirea acestor termeni din textul Noului Testament, vom căuta să găsim în înseși afirmațiile Sfintei Scripturi și Sfintei Tradiții mărturie pentru stabilirea adevărului.

Deschizând Sfânta Scriptură vom găsi acești termeni în următoarele locuri din Noul Testament: Matei XII, 46; 48—49; XIII, 55; Marcu III, 31; VI, 3; Luca VIII, 19—21; Ioan II, 12; VII, 3—5; Faptele Apost. I, 14; I. Cor. IX, IX, 5 și Galateni I, 19.

Dintru început trebuie să mărturisim, o dată cu toată tradiția și concepția noastră creștină că cine încearcă a da un sens propriu acestor termeni aduce o jicnire credinței noastre sfinte și lovește dureros în tradiția de două ori milenară a vieții creștine.

Observația atentă și contextul acestor locuri scripturistice care menționează termenul de «frați și surori ale Domnului» duc la concluzia că toate acele persoane desemnate cu aceste termene ca frați ai lui Iisus nu sînt decît *veri sau verișoare ale Lui*. Dealtfel limbile ebraică și aramaică nu posedau termene proprii pentru cuvintele «văr și verișoară». Acestea au fost suplinite de termenul de frate sau de termene apropiate de rude ca de pildă, cuvîntul אָח **אח** care a fost tradus în grecește de cuvîntul — adelphos ἄδελφος.

Astfel deschizînd cartea Facerii vom citi: «A luat Avraam pe Sarai, femeia sa, pe Lot, fiul fratelui său...» (Făcere XII, 5) sau: «să nu fie stădă între mine și tine, între păstorii mei și păstorii tăi, că sîntem frați» (N. n. Noua ediție a Bibliei z. c. bine: rude) — (Făcere XIII, 3).

Deasemenea în cartea Numerii (VIII, 26) zice sfîntul autor: «De acolo înainte să ajute fraților lor a străjui în cortul adunării». Vedem deci, că termenul de «frate» în spiritul limbilor vechi sfinte, mai arată și o comunitate de rudenie, de patrie, de rasă, sau relații de prietenie. Tot așa și Laban numește «frate» pe nepotul său

Iacob (Făcere XXII, 15). Trezindu-se Noe din somnul său bahic și aflând de fapta rușinoasă a fiului său Ham a zis: «*Blestemați să fie Canaan! Robul robilor să fie la frații săi*», iar David, auzind de moartea lui Saul și a lui Ionatan a zis pentru prietenul său: «*Frate Ionatane, întristat sînt după tine, căci tu mi-ai fost frate scump și iubirea ta a fost pentru mine mai presus de orice*» (II Regi, I, 25).

Cartea Cronicilor are un text și mai concludent: «*Eleazar a murit și n-a avut feciori, ci numai fete; și le-a luat de soții frații lor, fiii lui Chiș (ei fiind veri dreپti)*» (I Paralip. XXIII, 22).

Deci cuvîntul «*frate*» însemnează pentru Vechiul Testament mult mai mult decît noțiunea strictă a cuvîntului cu care sîntem noi obișnuiți.

Acest termen se clarifică din ce în ce mai mult în scrierile Noului Testament.

Deși Sfinții evangheliști nu spun expres că Iisus a fost singurul fiu al Sfintei Maria, ei lasă să se înțeleagă în mod precis și net, că Mîntuitorul lumii, Iisus Hristos, cel vestit de proroci, a fost unicul fiu al Maicii Sale, — Pururea Fecioara Maria. Dacă ne amintim de răspunsul dat de către Fecioara Maria Arhanghelului Gabriel, cînd îi vestește că va naște fiu: «*Cum va fi aceasta, de vreme ce eu nu știu de bărbat?*» (Luca I, 34), luat în sensul cel mai firesc, dezvăluie în chip neprihănit o făgăduință a fecioriei.

Cine și cum își poate închipui, fără să facă o impietate, că Sfînta Fecioară Maria ar fi călcat mai tîrziu prin sacrilegiu, acest angajament sfînt?

În afară de aceasta Iisus este numit nu — *un fiu al Mariei* ci *Fiul Mariei* ceea ce în limba greacă exclude ipoteza altor frați. Sfîntul Evanghelist Matei, vorbind despre Nașterea Domnului Nostru Iisus Hristos, spune despre Iosif: «*...și el nu a cunoscut-o pe dînsa, pînă ce a născut pe Fiul Său cel întîi născut și i-a pus numele de IISUS*» (Matei I, 25).

La evrei «*prim născut*» se numea nu numai cel întîi născut dintre copii, ci și «*FIU UNIC*» din cauza drepturilor pe care le acorda Legea lui Moisi primului născut. Acestea sînt: a) *Era închinat Domnului*, b) *Trebuia răscumpărat cu o jertfă de 5 siclii*. c) *Primea partea dublă de moștenire*, d) *Avea dreptul la o binecuvîntare din partea tatălui, iar după moartea acestuia avea o înțielate respectată de frații săi*. (Eșire XIII, 13).

Sfîntul Evanghelist Matei folosește acest nume dorind poate, să sublinieze că Mîntuitorul Iisus Hristos avea toate drepturile de moștenire ale Casei lui David, potrivit genealogiei pe care o dă anticîpat (Cap. I) (fiind un urmaș la coroană).

Mîntuitorul Iisus a fost, deci, nu numai prim născut, ci și Unul Născut, adică singurul născut al Maicii Domnului din umbrirea Duhului Sfînt, precum i-a binevestit Gabriel Arhanghelul, și cum altul de bine îl redă ultima ediție a Bibliei la Matei I, 25 și Luca I, 31.

Conjuncția -eos — εως — «*pînă ce*», care apare la Matei I, 25 nu arată că după aceasta ar fi fost altfel. Ea neagă faptul trecut fără să afirme ceva în ceea ce privește viitorul. Așa apare în cele mai multe versiuni: Vulgata, Peșito, etiopian, armean, în Codex Ephraimus, Bezae, Tertulian etc.

Cum am mai spus, în limbile greacă și latină nu avem sensuri exacte pentru fraza ebraică sau aramaică. În fraza evanghelică în care este vorba de nașterea lui Iisus, așezarea conjuncției «*eos*» poate fi asemănătoare cu cea următoare din Cartea Regilor VI, 23: «*Și Micol, Fiica regelui Saul n-a avut copii pînă în ziua morții sale*», sau fraza: «*această mamă a murit la nașterea înăduului ei născut*». De bună seamă că nimeni nu se gîndește la alți copii pe care i-ar fi avut după aceasta. Același lucru

Il mai putem vedea tot în Sfânta Scriptură cu corbul pe care l-a lăsat Noe afară din corabie în timpul potopului — care nu s-a mai întors pînă cînd s-a uscat pămîntul» (Facere VIII, 7). Aceasta nu însemnează că s-ar fi întors vreodată.

Prin urmare, după ce Prea Sfînta Fecioara a născut pe Mîntuitorul Iisus Hristos, nu însemnează că Iosif a încetat să mai respecte templul fecioresc în care se intrupase Iisus Hristos Mîntuitorul lumii.

Sfîntul Epifanie, episcopul Ciprului (c. 315—405) privind cu pietate la actul divin al nașterii Domnului, mărturisește că tradiția creștină a tremurat de oroare la gîndul că trupul fecioresc al Sfintei Fecioare Maria, — al cărui sînge s-a amestecat cu al Fiului lui Dumnezeu, — a fost vreodată profanat.

Ideea neprihănirii și a purității totale a fecioriei Maicii Domnului este una din perlele cele mai prețioase din cununa doctrinei bisericii noastre creștine.

Că fecioria ei a rămas nestricală și la naștere a văzut cu mult înainte proorocul Ezechiel care spune: «*Și m-a întors pe mine la calea ușii Sfintelor cei mai dinalură, ce căuta către răsărit și aceasta era incuiată. Și a zis Domnul către mine: Ușa aceasta incuiată va fi și nu se va deschide și nimeni nu va trece prîntre-însa. Că Domnul Dumnezeu lui Israel va trece printr-însa și va li incuiată*» (XLIV, 1—3).

Astfel, Sfînta Fecioară, Născătoare de Dumnezeu a rămas fecioară totdeauna, înainte de naștere, în timpul nașterii și după naștere, cum o numește Biserica noastră «*Pururea Fecioară*».

Autorul scrierii «*Păstorul lui Herma*» (c. 145—155) vorbind despre curățenia desăvîrșită a Sfintei Fecioare zice că a fost nepătală și neîntinată, în care s-a sălăsluit Duhul Sfînt. «*Aceiași poziție o au sfinții părinți ai primelor veacuri, Ignatie Teoforul (+ c. 107), în Epistola către Efeseni, Policarp al Smirnei (70—156), Irineu (140—202), Iustin Martirul (100—163). Tot Sfîntul Epifanie întreba pe dușmanii doctrinei despre Fecioara: «Cine și cînd a fost vreodată ca cineva să pronunțe numele Sfintei Maria fără să adauge la aceasta și cuvîntul Fecioara?» (Adv. Haer, 78, 6).*

Iar ca o chintesență a mărturisirii Sfintei Tradiții asupra adevărului că Maica Domnului a fost «*pururea fecioară*» vom aduce cuvintele Sfîntului Maxim Mărturisitorul care zic: «*Cu adevărat zămislirea și nașterea, au fost cu totul curate și neatînse de sămînță și de stricăciune și de aceea Maica Celui Născut din ea este Fecioară și după naștere, rămînînd prin naștere și mai nepătimitoare, ceea ce e cu totul strein lirii și mai presus de rațiune... Lucru și auzire cu adevărat minunată e că s-a lăcut naștere și ieșire de prunc, închizătorile mădulelor de naștere ale celei ce a născut nedeschizîndu-se*» (*Ambiqorum liber*, Migne, P. G., XCI, col. 1276).

Dacă cei mai vechi părinți bisericești au afirmat cu toții spiritul tradiției noastre în privința neprihănirii fecioriei Maicii Domnului rezultă limpede că «*frații Domnului, nu sînt frați ci veri sau rude apropiate, Dar atunci cine sînt ei?*

Ne spune Sfînta Scriptură: *Iacob, Iosif, Simon și Iuda*, (Matei XIII, 55). Nu există nici un loc în Sfînta Scriptură în care ei să fie numiți fii ai lui Iosif și ai Mariei. Cu mult mai mult Sfinții Evangheliști Matei (XXVII, 56) și Marcu (XV, 40) semnaleză la picioarele Crucii Mîntuitorului pe *Maria, mama lui Iacob și Iosif*, numită de Sfîntul Luca Evanghelistul: *Maria lui Cleopa, adică soția lui Cleopa*.

Iacob și Iuda au fost în numărul celor șaptezeci de apostoli ai Mîntuitorului. Sfîntul Iacob a fost primul episcop al Ierusalimului, unul din stîlpii bisericii, cu Petru și Ioan. (Galat. I, 19 și II, 9) și conducătorul vestit al iudeilor convertiți la credința în Hristos.

Autoritatea sa s-a manifestat în mai multe ocazii, la Sinodul Apostolic de la Ierusalim (anul 50) menționat de Sfântul Evanghelist Luca în Faptele Apostolilor (XV, 13—22) precum și în epistola sa pe care o adresează evreilor răspândiți în lume și convertiți la creștinism, fiind cinstit și respectat chiar și de evreii neconvertiți.

Iuda se numește singur, în epistola sa, frate al lui Iacob. El este pomenit ultimul dintre așa-ziii «frați ai Domnului» probabil pentru că era mai tânăr decât ceilalți și că a trăit mai mult ca fratele său Iacob care a fost martirizat.

Deci toți aceștia erau «veri» ai Mîntuitorului Hristos. Hegesip, unul dintre cei mai vechi istorici bisericești (sec. II), ne spune că *Simon* a urmat la scaunul episcop al Ierusalimului lui Iacob, pentru că era văr al lui Iisus și fiul lui Cleopa, care era fratele Sfântului Iosif. Tot el povestește că nepoții lui Iuda au fost chemați în fața Împăratului Domițian în jurul anului 95, fiind socotiți ca urmași ai seminției Regelui David și deci, eventuali pretendenți la tronul țării sfinte.

Împăratul dîndu-și seama că nu sînt decît simpli agricultori modesti, care nu prezentau nici o primejdie pentru domnia sa, îi lăsa liberi. Aceștia au avut o cinstită și o influență deosebită în biserica din Palestina și au trăit în pace pînă în vremea Împăratului Traian (Eusebiu, *Istoria Bisericească*, III, 19—20).

Indureratele pagini ale Sfintei Scripturi care descriu patimile Domnului nostru Iisus Hristos, sînt, credem, hotărîtoare în precizarea termenului «frații Domnului». Astfel, Sfântul Evanghelist Matei zice: «*Între care era Maria Magdalena și Maria, mama lui Iacob și a lui Iosif și mama fiilor lui Zevedei*» (XXVII, 56) iar la versul 61, adaugă: «*iar acolo era Maria Magdalena și cealaltă Marie, șezînd la mormînt*». Sfântul Evanghelist Marcu vine să aducă o nouă precizare: «*Și erau și alte femei care priveau de departe, între ele era Maria Magdalena, Maria mama lui Iacob cel mic și a lui Iosif și Salomeia*» (XV, 40 și XVI, 1). Deci, sfinții Iacob și Iosif sînt fiii Mariei. Mergînd la Sfântul Evanghelist Ioan, vom afla o mărturie și mai precisă, căci zice: «*Și stăteau lingă crucea lui Iisus mama Lui (Fecioara Maria), și sora mamei Lui, Maria lui Cleopa și Maria Magdalena*» (XIX, 25).

La popoarele vechi din țara sfîntă se întîmplă de multe ori ca frații și surorile să poarte același nume, cum găsim, de pildă, printre copiii lui Irod cel Mare: doi Filipi, doi Fasaeli și doi Irozi.

Sfinții Evangheliști într-adevăr, numesc pe Apostolul Iacob — al lui Alfeu și nu al lui Cleopa (Luca VI, 15; Matei X, 3 și Marcu III, 18).

Dintr-o analiză fonetică a acestui cuvînt, credem că s-ar putea da o explicație logică în acest sens și anume: Pronunția aramaică a cuvîntului ebraic ALFEU, אֶלְפֵּיאוּ poate avea două variante, după felul cum se efectuează cu aspirația sau fără aspirația literei HE, ה, el fiind același și în Alfeu și în Cleope, soțul Mariei, sora Maicii Domnului, sau ruda Maicii Domnului și tatăl «așa-zisilor frați ai Domnului» care, de fapt sînt veri buni, după trup cu Mîntuitorul Iisus Hristos.

Dacă, într-adevăr, în clipa cînd Iisus se afla pe cruce, mai înainte de a-Și da duhul a zis mamei Sale: «*Femeie, iată fiul Tău*» și ucenicului pe care îl iubea «*iată mama ta*» (Ioan XIX, 25—27), aceasta a spus-o pentru faptul că Iisus dorea să nu lase pe mama Sa fără nici un ajutor omenesc, anii cît mai avea să petreacă pe pămînt și o încredințeze Sfîntului Ioan Evanghelistul, care «*dintru acel ceas a luat-o la sine*».

Evlavia și predania creștină vede prin aceste cuvinte în apostolatul lui Ioan un reprezentant al tuturor credincioșilor în fața crucii, prin care Iisus, încredin-

tează filiațiunea pe care a avut-o omeneste de la Maica Sa, prin Apostolul Ioan, tuturor acelorora care îl iubesc, și prin el, le dă ca mamă pe maica Sa, pe Pururea Fecioară Maria.

*

Puținele cuvinte spuse pentru lămurirea termenului de «*frații și surorile Domnului*» din textul Sfintei Scripturi, care atât de fericit au fost menționate în noua ediție a Bibliei cu «*verii și rudele Domnului*» au rostul să scoată în evidență, încă odată, strălucitoarea adevărire a credinței noastre strămoșești, privitor la personalitatea pur dumnezeiască a Mântuitorului nostru Iisus Hristos, a neprihănitei Sale nașteri din Fecioara Maria și a unicității Sale filiațiuni trupești, în lumina Sfintei Scripturi și a Sfintei Tradiții. Afirmațiuni ca de pildă a lui Zahn, după care Sfânta Fecioară Maria, a avut ca prim născut pe Iisus, — și, mai târziu Iosif ar mai fi născut cu Dinsa pe Iacob, Iosif, Iuda și Simon, precum și mai multe fete, au fost înlăturate de către Biserică și Tradiție ca fiind întru totul jignitoare.

Din dumnezeiască economie și ca o împlinire a Legii și a Profetilor, Maica Domnului, Fecioara Maria a născut pe Mântuitorul Iisus Hristos, ea fiind fecioară mai înainte de naștere, în timpul nașterii și după naștere, rămânând pururea fecioară, cum apare simbolic în iconografie prin cele trei stele zugrăvite, pe frunte și pe umerii Săi.

Fixînd din nou în conștiința noastră creștină, adevărul doctrinar că Iisus Hristos este Mântuitorul, «*ca lumină din lumină și Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, Care pentru noi oamenii și pentru a noastră mîntuire S-a pogorît din ceruri și S-a întrupat și din Fecioara Maria S-a făcut om*, de asemenea fixînd și faptul că Sfânta Fecioară Maria este, așa cum au cîntat-o veacurile creștine: *mai cinstită decît Heruvimii și mai prea slăvită decît Serafimii*, ne vom socoti și mai vrednici de ortodoxia noastră. Înțelegînd că, așa-zisii «*frații Domnului și surorile Domnului*» sînt fie veri și verișoare, fie rude apropiate ale Mântuitorului Iisus Hristos, poate fiii lui Cleopa după drumul Emausului din dimineața Învierii Domnului și ai Mariei mironosița, ne vom situa pe linia adevăratei învățături înscrise în Sfânta Scriptură și trăită de Tradiția creștină. Reflectînd această credință în cristalul ortodoxiei noastre vom ingenunchea în fața icoanei lui Hristos și a neprihănitei Sale Maici și le vom aduce mărturia adorării și venerării noastre.

Pr. DAVID POPESCU

DOCUMENTARE

CERCETĂRI PRIVIND BISERICA MÎNĂSTIRII RĂZVAN DIN BUCUREȘTI

Biserica Mînăstirii Răzvan din București face parte din acel lot restrîns de monumente a căror istorie rămîne încă puțin cunoscută. Plasată în vatra veche a orașului, în imediata vecinătate a ctitoriei lui Constantin Vodă Brîncoveanu de la Sfinții Gheorghe Nou, acest lăcaș beneficiază de un număr restrîns de izvoare scrise.

Penuria de știri a favorizat emiterea mai multor ipoteze privilegiate la începuturile mînăstirii și la evoluția ei. Astfel, «Calendaru Anticu» din 1875 sublinia că acest lăcaș are o vechime de 278 de ani fiind edificat «de Ștefan Răzvanu Voevodu, domnul Moldovei în semn de înfrățire a românilor din țările surori». Cîit privește pisanăa bisericii autorul notei, Griгоре Musceleanu, relatează că a fost distrusă în incendiul din martie 1847¹. Aceeași interpretare cronată a originii mînăstirii a dat și Constantin Șt. Bileiurescu². În schimb, Pr. M. Dumitrescu nota că «această biserică fiindcă nu are inscripțiune nu se știe bine de cine e zidită»³. El atrage atenția asupra posibilității identificării ctitorului în persoana unui căpitan Răzvan, trecut în pomelnicul vechi al mînăstirii. Cîit privește data înălțării lăcașului, Pr. M. Dumitrescu o indică «în timpul lui Constantin Brîncoveanu»⁴, deși căpitanii cu numele de Răzvan cunoscuți în documente au fost anteriorii acestui voievod.

Marele dicționar geografic din 1898 atribuia biserica cu hramul Adormirea Maicii Domnului lui Constantin Brîncoveanu și Maria Doamna, ctitori aici în 1706⁵.

Prima analiză științifică asupra personajului ce a transmis numele său acestei mînăstiri aparține istoricului George D. Florescu, care consideră «hru puțin probabil» a atribui lui Răzvan Vodă acest lăcaș. Un căpitan Răzvan, sublinia Domnita Sa, din secolul al XVII-lea trebuie să fi fost ctitorul primordial al bisericii cu acest nume⁶, fapt sesizat și de Pr. Gh. Negulescu⁷. În același an 1935, publicistul D. Caselli arăta în coloanele unor cotidiane bucureștene că cei cărora li se poate atribui această modestă biserică sînt boierii din familia Cojescu, înruđiți cu Văcărăștii⁸. Nicolae Iorșa considera că nu se poate face nici o legătură între acest monument

1. *Calendaru Anticu* 1875, București, p. 81—85.

2. Constantin Șt. Bileiurescu, *Monastirile și bisericile din România*, București, 1890, p. 143. *Ibidem*, *Ghidul Bucureștiului*, București, 1897, p. 127.

3. Pr. M. Dumitrescu, *Istoricul a 40 de biserici din România III*, 1907, p. 60.

4. *Ibidem*, p. 61.

5. *Marele Dicționar geografic al României*, București, 1898, p. 723.

6. G. D. Florescu, *Din vechiul București*, București, 1935, p. 41, nota 182.

7. Pr. Gh. Negulescu, *O pagină din istoria Bucureștilor* în «Biserica Ortodoxă Română», XLIV (1926), p. 85.

8. D. Caselli, *Precizări istorice cu privire la biserica Răzvan din București*, în «Universul», an. 52, nr. 228 din 20 august, 1935. *Ibidem*, *De cine a fost întemeiată biserica Răzvan* în «Gazeta Municipală», an. IV (1935), nr. 190 din 15 septembrie și nr. 189 din 9 septembrie, 1935.

și Răzvan Vodă și că el «trebuie să fie numai ctitoria unui Răzvan, al doilea vornic, pomenit în București la 1620». Către un căpitan Răzvan se îndreaptă și presupunerile cercetătorului Nicolae Stoicescu¹⁰ având în vedere, atât pomelnicile bisericii, cât și corespondența de nume cu un personaj cunoscut în oastea lui Matei Basarab, între anii 1635—1647. Cît privește pe biv vel logofătul Bîrcă Cojescu acesta a refăcut numai vechea minăstire. Istoria orașului București, editată în 1965, precizează etapa de înălțare a bisericii Răzvan tot între anii 1635—1647¹¹.

Astfel, întreaga istoriografie consacrată monumentului, după 1900, tinde spre a-l atribui unui dregător militar de rang inferior din prima jumătate a secolului al XVII-lea.

Date cu totul noi au adus primele cercetări arheologice efectuate de D. V. Rosetti în cadrul investigațiilor ce au afectat, începînd cu anul 1953, zona Curtea Veche. Arheologul bucureștean a cercetat în imediata apropiere a zidurilor actualului lăcaș monumente datate în prima jumătate a secolului al XVI-lea și a semnalat tot aici existența unor vestigii de la sfîrșitul secolului al XV-lea¹². Astfel originile unei biserici se conturează mult mai devreme decît indică documentele referitoare la presupusul ctitor «Răzvan Căpitanul»¹³. În lumina acestor izvoare se poate admite existența unei biserici de mahala făcută din lemn încă din primele decenii ale veacului al XVI-lea. Cei care vor face trecerea la construcția în piatră sînt boierii Cojești care și-au rezervat locul de înhumare în partea dreaptă a pronaosului. Piatra de mormînt a lui Bîrcă Cojescu cu dimensiunile de 167/67 cm poartă următorul text:

«† Suptu această piatră, odehnescu-se oasele răposatului robo lui Dumnezeu Bărcă Cojescu biv, vel logofăt) în zecele pre(a)lumi(n)atului domnului no(s)tru Ion Constanden Necolae voivo(d), în luna lui noem(vrie) 27 d(ni), leat 7241 i oasele maicei dumne(lu) jupănesei Vlădoaiea, jupănesu dumnealui Mareei, care s-au pres-tăve(t) în zilele prealumi(n)atului do(m)n Ion Constandin Basarabu vovod în luna lui fev(ruarie) leat 7217¹⁴. Deci în 1723 cînd biv el logofătul Bîrcă își da obștescul sfîrșit biserica exista în forma pe care o cunoaștem și astăzi.

Opera de înălțare a avut loc la sfîrșitul secolului al XVII-lea sau în primii ani ai secolului al XVIII-lea, întrucît inscripția de pe clopot amintește că este făcut de Ianache Văcărescu vel agă «și dat la biserica noastră la Răzvan, hram Uspenia B(ogorod)ită. Leat 7214»¹⁵, deci între 1 septembrie 1705 și 31 august 1706. Prezența unui dar din partea Văcăreștilor se datorează faptului că Ianache, marele vistier al lui Constantin Brîncoveanu, avea drept jupîneasă pe Stanca fiica lui Bîrcă Cojescu. Prin această înrudire Minăstirea Răzvan era considerată ca aparținînd și boierilor dîmbovițeni de la Văcărești.

Izvoarele scrise referitoare la existența acestui lăcaș în secolul al XVIII-lea sînt foarte reduse. Într-un zapis din 6 iunie 1701 prin care Iano și jupăneasa sa vindeau lui Rădu un loc de două prăvălii «la ulița bisericii lui Răzvan»¹⁶. Formularea textului pare a confirma atribuirea lăcașului unui ctitor cu numele Răzvan.

Aflată într-o mahala în plină ascensiune economică Minăstirea Răzvan rămîne totdeauna stînjjenită de marea minăstire a lui Constantin Vodă Brîncoveanu din apropiere. Deși documentele amintesc în jurul ei numeroase prăvălii, scaune de pește, hanuri¹⁷, minăstirea a avut o modestă existență¹⁸. Daniile făcute de boierii ctitori

9. N. Iorga, *Istoria Bucureștilor*, București, 1939, p. 57, nr. 2.

10. N. Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al monumentelor feudale din București*, Ed. Acad., 1960, p. 261.

11. *Istoria orașului București*, București 1965, p. 122, nota 1.

12. D. V. Rosetti, *Curtea Veche în «Bucureștii de odinioară»*, București, 1959; *Ibidem*, *Șanțierul arheologic București, Săpăturile din punctul biserica Răzvan*, în «Materiale», V, p. 650—652.

13. A se vedea și raportul arheologic alăturat, întocmit de Aristide Ștefănescu.

14. Alexandru Elian, Constantin Bălan, Haralambie Chircă, Olimpia Diaconescu, *Orașul Dacurșii*, vol. I (1395—1800), București, 1965, p. 362. 15. *Ibidem*.

16. Florian Georgescu, Paul Cernovodeanu, Ioana Cristache Paraiț, *Documente privind istoria orașului București*, București, 1960, p. 63.

17. *Ibidem*, p. 92, 93, 96, 104—105, 115, 119—121, 279. În 1798 conform catagrafiei din acel an, mahalaua Răzvan avea 91 de case.

18. Pivnița cercetată în 1958 cu ocazia înălțării blocului Centralei electrice amintită și de N. Stoicescu în *op. cit.*, p. 261 nota 4 nu are nici o legătură cu biserica ci cu lanțul de prăvălii ce însoțeau importantul Pod al Tîrgului de afară.

printre care se aflau morile din Valea Poenii, moșia Culcați (Ialomîța) cea închinată lui Constantin ceașul fiul lui Bircă¹⁹ vor fi urmate de o serie de scutiri și drepturi emise de domnii Țării Românești.

Faptul este justificat prin aceea că Mănăstirea Răzvan alături de Mănăstirile Sf. Sava, Comana, Gruicul ș.a. era metoh al Sf. Mormînt. Se percepe astfel o tendință a domnilor fanarioți de a spori veniturile mănăstirii, venitori care luau în cea mai mare parte drumul Orientului. Daniile făcute de Alexandru Ipsilanti la 3 septembrie 1775 și Nicolae Caragea la 30 septembrie 1782 au fost întărite și de Alexandru Moruzi. Prin hrisovul din 11 iunie 1793, domnitorul dă «mănăstirii de aici din orașul domniei mele București, ce se numește Răzvanul ca să aibă a lua vinăriciul din dealul Călinești, Filipeștii de Pădure, Hihireștii și Bălțița din sud Prahova, cîte doi bani de vadră și părpărul după obicei»²⁰. La 25 martie același an 1793 egumenul mănăstirii schimbă moșia Drăgănești (Ilfov) cu Filaret mitropolitul Țării, primind 3 prăvălii în București în «Ulița lui Șerban Vodă»²¹. Doi ani mai târziu Alexandru Moruzi a înălțat această slăpînire²² precizînd că noile proprietăți se află «în poarta caselor de beilic» avînd 23 stînjeni în față, 17,5 m și 22 stînjeni pe laturi²³. Aceste prăvălii erau embatlice fiecare cu 12 taleri pe an, așa cum se arată în zapisul din 23 iunie 1801, încheiat de Ianache Cojocar și soția sa Ana cu Haği Theodosie Găbrovalău²⁴. Deși izvoarele istorice care ne stau la dispoziție în prezent nu amintesc și o reparare a edificiului este posibil ca aceasta să fi avut loc la sfîrșitul secolului al XVIII-lea. Unele observații arheologice făcute cu ocazia ultimelor cercetări indică lucrări de reparații îndelungi în interiorul bisericii. Astfel s-ar explica și insistența cu care Alexandru Moruzi întărește Mănăstirea Răzvan cu diferite dani.

Începutul secolului al XIX-lea găsește mănăstirea mai consolidată, în urma daniilor domnești primite de curînd. Dionisie Fotino o menționează alături de mănăstirile Sf. Ecaterina, Stelea, Elefterie, Episcopia Rîmnicului ș.a. alcătuiind lotul așezămintelor monahale de clasa a doua²⁵.

Istoria Țării Românești tipărită de frații Tunusli în 1806 la Viena, înscrisă printre mănăstirile bucureștene lipsite de hanuri și Răzvanul²⁶. În schimb, atunci cînd în 1813 Ion Vodă Caragea clasifică mănăstirile Țării «biserica Răzvanul» va apare alături de schitul Viforîta, biserica Sf. Paraschiva din Tîrgoviște ș.a. în categoria a patra²⁷. Documentele emise în această perioadă nu înregistrează totuși un regres economic. Astfel, un hrisov din 26 octombrie 1822, consemnează proprietățile acestui lăcaș alcătuite din 6 prăvălii existente în stînga porții mănăstirii, o bucătărie și o prăvălie, o altă prăvălie în Cavafi, patru prăvălii pe Podul Beilicului, două cîrciumi, o cafenea și o băcănie, toate bunuri nemîșcătoare, existente în București. Dincolo de limitele orașului, Răzvanul posedă moșiile Culcați (numite și Valea Seacă), Valea Poenii și o vie în Valea Călugărească întinsă pe 11 pogoane²⁸. De la aceste proprietăți se obținea anual un venit de 3458 taleri²⁹. Cînd după 1830 se pune problema numirii egumenilor mănăstirilor închinăte Sf. Mormînt, Răzvanul este citată prima, însărcinarea de a conduce acest așezămint monahal revenînd lui Modestie³⁰. La 12 ianuarie 1834 acesta se obligă să repare clădirile, să gospodărească averea conform indicațiilor ctitorilor. Un contract avea să se încheie în același an cu Vasile Gheorghiu pentru «meremetul» (reparația) odăilor³¹.

Dar prima jumătate a secolului al XIX-lea a înregistrat cîteva calamități ce s-au abătut din plin asupra clădirilor din această zonă. La 11 octombrie 1802 un puternic cutremur a pus la grea încercare turlele bisericilor din București, multe

19. Arh. St. Buc., Mst. Răzvan 1/3.

20. V. A. Urechia, *Istoria românilor*, tom. VI, București, 1893, p. 95.

21. Arh. St., Buc., Mst. Răzvan 2/1. 22. *Ibidem*, 2/2.

23. V. A. Urechia, *op. cit.*, p. 96.

24. *Documente privind istoria orașului București*, București, 1960, p. 183—184.

25. Frații Tunusli, *Istoria Țerei Românești*, Trad. George Sion, București, 1863, p. 178.

26. V. A. Urechia, *op. cit.*, tom X/A, București, 1900, p. 15—16. În timp ce mănăstirile din categoria I-a plăteau 950 taleri la Logofeție cele din categoria a IV-a achitau numai 25 taleri.

27. Arh. St. Buc., Mitr. Buc. CDXX/18. *Ibidem*, Mst. Răzvan 1/4.

28. *Ibidem*, CDXX/15, Document din 25 mai 1823.

29. *Ibidem*, Logofeția pîrcinilor bisericesti 3423/1833 f. 12, 13, 18. Mai sînt cunoscuți ca egumeni la Răzvan, Dionisie, Chiril ș.a. 30. *Ibidem*, 2283/1834.

31. N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 15, nota 7.

dintre ele, printre care Sărindarul, Zlatari, Sfântul Gheorghe-Nou, s-au prăbușit. În 1804 timp de 12 ore un puternic incendiu s-a năpustit asupra unei bune părți din oraș printre care și Tîrgul Cucului³². Documentele cunoscute nu nominalizează și Mînăstirea Răzvan printre cele avariate. Totuși o însemnare pe un act amintește. «Cînd a fost acoperită biserica din nou egumen Chiril» reparație executată înainte de 1822³³.

Mult mai temeinic este marele incendiu din 23 martie 1847. Pornit din vecinătatea bisericii Sfântul Dumitru focul a mistuit case și biserici pînă la Sfântul Ștefan din Calea Călărășilor. Un număr de 12 biserici au căzut pradă acestei calamități³⁴. În timp ce unele din aceste lăcașuri au fost puternic avariate ca de exemplu Sfântul Gheorghe-Nou³⁵, Sf. Anton³⁶ ș.a. Mînăstirea Răzvan a avut mai puțin de suferit. Poate de aceea nici nu este înglobată în lotul celor 12 biserici atinse de pîrjol. Dintr-un număr însemnat de documente de la începutul celei de a doua jumătăți a secolului al XIX-lea reiese, atît șirul lucrărilor de restaurare, cît și condițiile efectuării acestora. Izbită de incendiu și superficial îngrijită de călugării greci, Mînăstirea Răzvan, stîrnește o acerbă luptă a enoriașilor săi pentru efectuarea reparațiilor cuvenite.

Este în această situație o pagină similară multora dintre lăcașurile închinete diferitelor centre ortodoxe din Grecia și Orient. Călugării străini nu mai manifestau decît o atenție superficială față de vechile ctitorii, stîrnind indignarea localnicilor. Căzul Mînăstirii Răzvan este extrem de concludent asupra ceea ce a anticipat marele act patriotic al lui Alexandru Ion Cuza din 1863.

La 18 februarie 1857 a fost alcătuit dosarul pentru reparațiile bisericii Răzvan și înființarea dependințelor ei. Cît privește aceste dependențe ele sînt indicate în planul privind situația cartierului învecinat complexului Sfîntului Gheorghe-Nou, incendiat în 1847 și în cel făcut de Friedrich Yung în 1856, care marca pe partea de vest a bisericii patru construcții pătrulate de mici dimensiuni, iar spre colțul de sud-vest două clădiri mai mari care alungeau Podul Tîrgului din afară³⁷. Nu este menționată actuala casă parohială, spațiul de pe latura nordică a bisericii fiind liber. Lantul de case dinspre str. Răzvan de azi fusese atins de marele incendiu din 1847 o dată cu lăcașul. O plîngere a enoriașilor în 1857 sublinia «mizerabila și critica poziție a acestei sfinte mănăstiri» care în pofida repetatelor cereri, unele venite chiar de la mitropolit, nu s-a făcut nimic. Biserica arată «ca bordeiul de vite» și este lipsită de «neapăratele încăperi și chiar de locuințele preoților»³⁸. Jeluitorii subliniau că veniturile pe 10 ani, care se ridicau la cca. 1000 galbeni, sînt suficiente lucrărilor de reparație. Înainte de a primi răspunsul din partea Departamentului Credinței, enoriașii vin la 2 martie 1857 cu o nouă petiție motivîndu-și revenirea prin aceea că nu se arătase «ce reparații trebuiesc făcute la acest lăcaș critical de o lume întreagă fiind în vedere Podului Mare»³⁹. De data aceasta sînt menționate 16 lucrări după cum urmează :

- tencuiala sfintei mînăstiri pe dinăuntru din nou (să se facă) peste lot și legal cu hiară bun fiind în mai multe locuri crăpată de cutremure ;
- zugrăvit pe dinăuntru cu ulei ca o casă de rugăciune ;
- dres tîmpla de lemn, poleită din nou de va fi însă în stare bună ;
- o sfîntă masă de piatră fiindcă cea veche (este) în tot mică și încă împrejur cu scînduri, împotriva legii ;
- jețurile din nou la bărbați și cele de acolo de vor fi, în stare bună să se meremetisească și să se dea la femei ;
- jețurile domnești și ale mitropolitului ;
- zugrăvitul sfintelor icoane împărătești de se va găsi în stare bună ;
- tetrapodurile de la cîntările și miruit din nou în sf. mînăstire ;

32. D. Fotino, *op. cit.*, II, p. 217.

33. Arh. St. Buc., Mss 142 f. 289.

34. Florian Georgescu, *Marele foc din martie 1847, în «București»* VII, 1969, p. 57—58.

35. Dinu V. Rosetti, Panait I. Panait, *Cercetări privind ctitoria brîncovenească Sf. Gheorghe-Nou din București*, în «București» VI, 1968, p. 97—117.

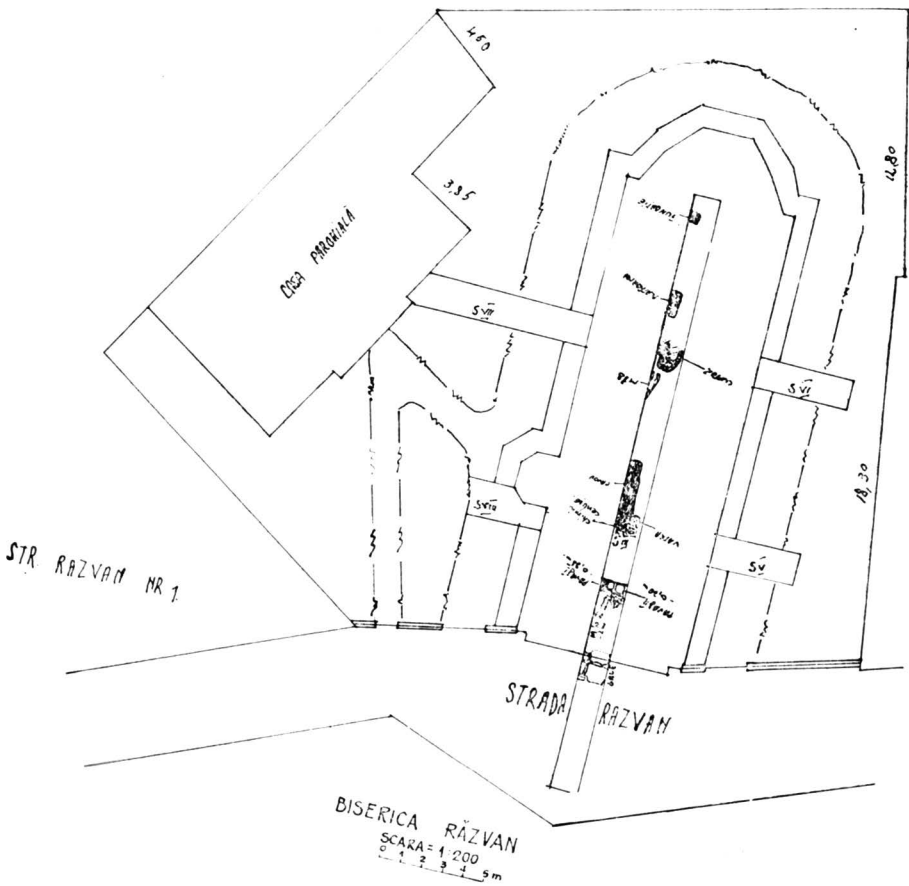
36. De la această biserică nu s-au mai păstrat decît fundațiile înconjurate de pivnițele fostei Pieți de Flori. Ele au fost cercetate în 1962, concluziile urmînd a se publica curînd.

37. Arh. M.I.M.B., inv. 101566.

38. Arh. St. Buc., Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, 689/1861 f. 1.

39. *Ibidem*, f. 6.

22.50

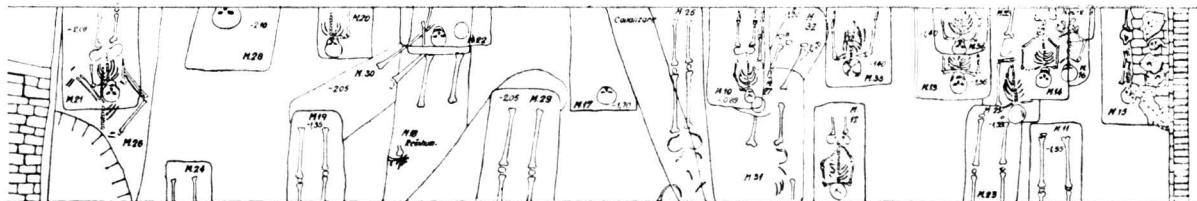

Planul săpăturilor arheologice de la Biserica Răzvan din București — 1969

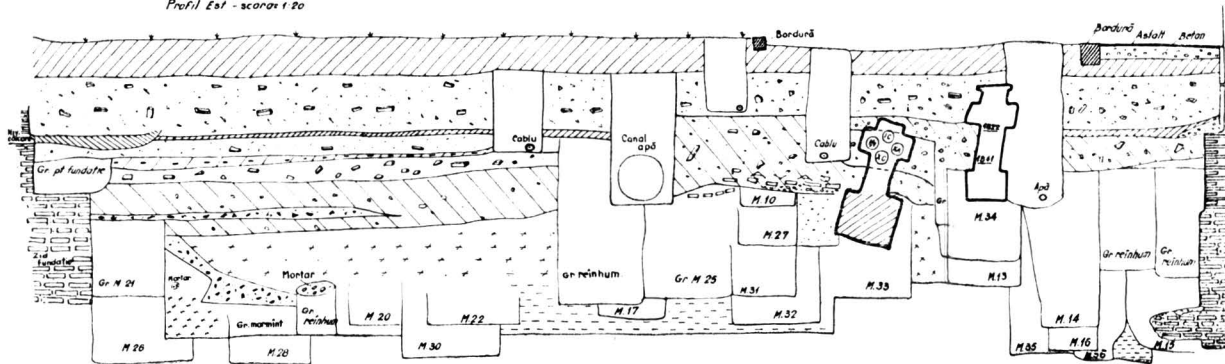
<https://biblioteca-digitala.ro> / <https://bibsinod.ro>

Biserica RĂTYAN 1669 - Sfant VII

Grund - scară 1:20

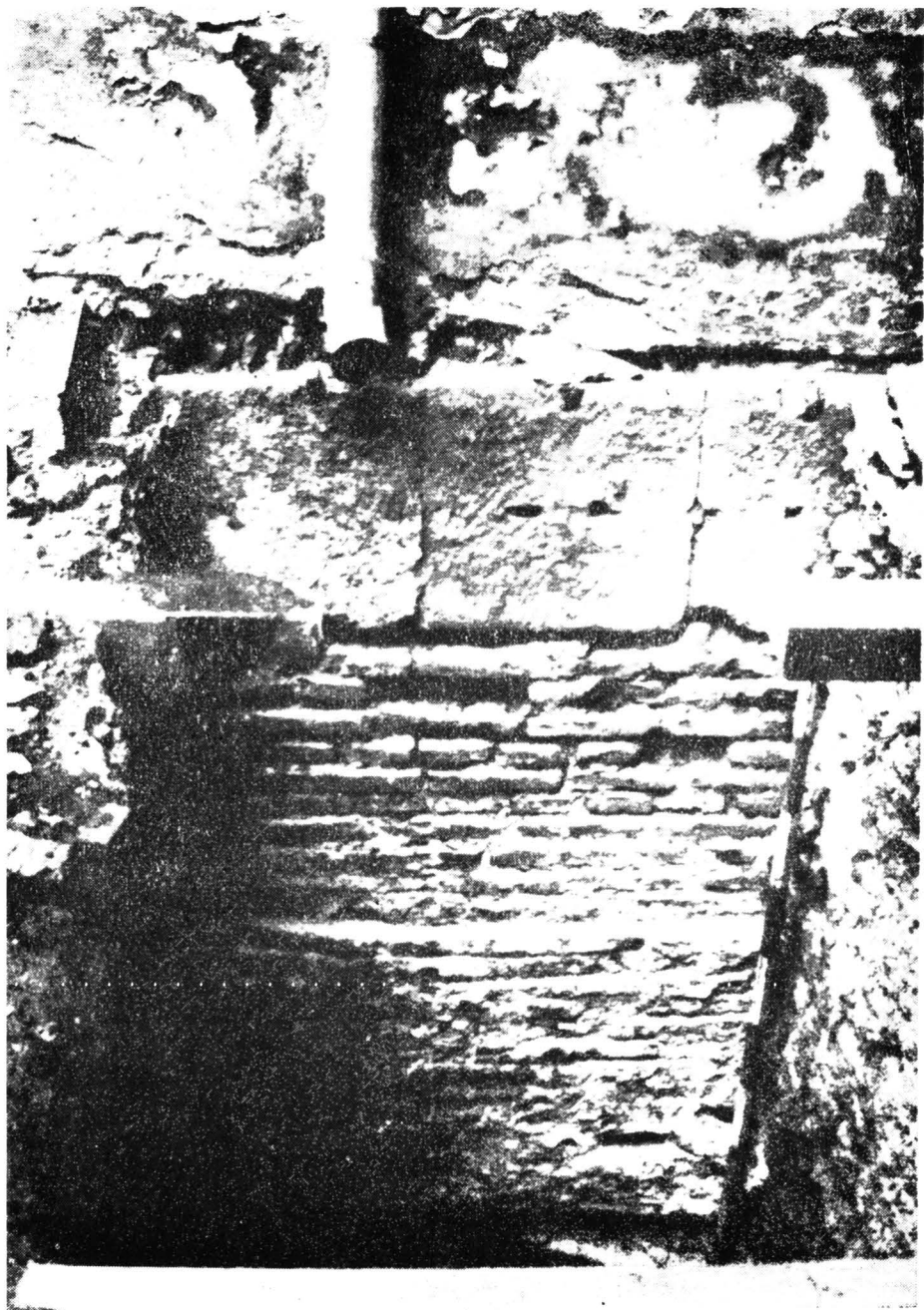

Profil Est - scară 1:20

- Pământ costanui - cenușiu
- --- cenușiu
- --- pigmentat cu cărbune
- Moloz

- Pământ cenușiu cu mortar și cărămidă
 - --- cu cărbune
 - --- costanui umplut
 - --- viii
- <https://biblioteca-digitala.ro/> <https://bibsiod.ro>

Soclul zidului tindei din partea de sud de la Biserica Răzvan

Cavou din interiorul Bisericii Răzvan

— patru sfeșnice de alamă 4 mari și 4 mici fiind cele vechi din lemn, dă-răpănale;

— toate ferestrele sfîntului lăcaș din nou, mai mari, fiind cele vechi foarte mici;

— sfinte odăjdii trebuincioase în slujbă căci nu sînt nici cum;

— ușă pe dinafara ușii cei mari ca să aducă lumina înăuntru sfîntei biserici;

— un dulap mare în sfîntul altar în păstrarea sfîntelor odăjdii, cărți;

— tencui din afara bisericii unde va fi dărîmată și crăpală;

— clopotnița căptușită cu tinichea fiind acum de scînduri, veche;

— clopote nouă fiind cele vechi crăpate⁴⁰.

Din aceste date rezultă concludent, atît starea actualului monument la jumătatea secolului al XIX-lea, cît și lucrările ce urmau să se efectueze.

Deși situația de fapt reclama lucrări urgente episcopul mînăstirilor închinatăe Sfîntului Mormint, Arhimandritul Văcăreșteanu a respins, la 11 martie 1857, calitatea enoriașilor de a aprecia veniturile bisericii și ca atare de a hotărî reparațiile cuvenite⁴¹. Ministerul de resort se vede nevoit să intervină pentru a curma starea de fapt a monumentului și de a da curs cererilor repetate ce i se adresau. I se răspunde la 22 aprilie 1857 arătîndu-se «că s-au luat măsurile cuviincioase» și fără îndemnul acelor mahalagii reparațiile urmînd a se începe «după puțină vreme»⁴². Nu s-a făcut lotuși nimic căci la 3 mai același an o nouă jalbă era expediată către caimacan⁴³. Abia la 8 august 1857 Ministerul cultelor invită pe arh. Schlatter să meargă la fața locului pentru «a da deslușirile cuvenite»⁴⁴. În aprilie anul viitor nu se primise nici o informare nici de la acesta. Prezentîndu-se la episcop, lui Schlatter i s-a refuzat consultarea planurilor mînăstirii. La 8 iulie 1859 el făcea cunoscut Ministerului greutățile ce i se fac și atrăgea atenția că la Răzvan «toată tencuiala s-a dat jos, dregîndu-se ceva la fațada portalului. Cît privește dependențele nu s-a făcut nimic»⁴⁵. Plîngerile enoriașilor continuă să sosească. La 13 august 1858 Episcopul răspunde Ministerului Cultelor că repararea Bisericii Răzvan s-a sfîrșit fără plon și fără proiect prin simplul contract cu antreprenorul lucrării. Cît privește încăperile învecinate, asupra acestora a rămas a se chibzui în vederea continuării reparațiilor în cursul anului viitor⁴⁶. Episcopul motivează acest fapt prin lipsa de fonduri. Alex. D. Ghica, caimacanul Țării Românești, pune rezoluția «să se caute în condicta de licitații venitu bisericii»⁴⁷ dovădind că pune la îndoială cinstea prelatului văcăreștean. La 31 iulie 1859 egumenul Chiril de la Văcărești primea o adresă drastică prin care se sublinia că «în urma ordinului Ministerului cu nr. 1092 de la 1 mai din urmă se credea că prea cuvioșia voastră veți pune toate silințele pentru săvîrșirea reparațiilor și clădirea dependențelor bisericii Răzvanu însă acum se vede că timpul verii trece și acele lucrări nu fac nici un pas înainte»⁴⁸. Se atrăgea atenția pentru ultima oară asupra acestui fapt hotărîndu-se ca în caz de refuz să se execute reparațiile «cu bani din casele mănăstirești pămîntene». Dar și această dispoziție rămîne în van. În august o nouă adresă a ministrului face cunoscut că «luîndu-se în considerație că la arderea focului întîmplat la 1847 și pînă acum sînt doisprezece ani (și că) în acest timp s-a adunat o sumă desul de mare», să se repare toate clădirile de îndată⁴⁹. Prin adresa 361 Episcopul răspunde că după această calamitate «biserica n-a fost închisă decît numai prea puțin timp cît adică i s-a făcut oare cari mici reparații»⁵⁰ și ca atare lefurile slujitorilor au consumat veniturile. Ministerul cere în continuare analiza bugetului cu veniturile și cheltuielile anuale ale bisericii. Dar Episcopul nu va prezenta situația nici pînă în martie 1860. La 26 ale acelei luni o adresă informa Ministerul Cultelor că «reparația bisericii mănăstirii Răzvan s-a săvîrșit întru toate și fără cea mai mică lipsă încă de anul încetat și la 8 septembrie, tot din acel an, s-a sfîntit și de atunci se urmează regulat sfînta slujbă»⁵¹. Despre buget însă nimic. Rămînea însă nerezolvată situația clădirilor anexă. Enoriașii își continuau lupta petiționară. Caimacanul se vede nevoit să impună Episcopului executarea lucrărilor cuvenite a asigura preoților și călugărilor locuințele necesare⁵². Abia în anii următori

40. *Ibidem*, f. 6 v.

41. *Ibidem*, f. 7.

42. *Ibidem*, f. 10.

43. *Ibidem*, f. 11.

44. *Ibidem*, f. 22.

45. *Ibidem*, f. 26.

46. *Ibidem*, f. 38.

47. *Ibidem*, f. 58.

48. *Ibidem*, f. 46—46 v.

49. *Ibidem*, f. 50.

50. *Ibidem*, f. 60.

51. *Ibidem*, f. 64.

52. În 1863 biserica Mînăstirii Răzvan era slujită de doi preoți, doi cîntăreți și un paraciser. Arh. St. Buc., Ministerul Cultelor și Instrucțiunii publice 1042/1863 f. 2 v. Sînt cunoscuți în această perioadă preoții Nicolae Ieromonahu, Gheorghe Stoicescu, Nae C. Dirzeanu, C. Florea.

Răzvan va beneficia de clădiri în funcțiune. Dar la această dată fusese emis decretul de secularizare după care lăcașul se va transforma în biserică de mir.

În general pentru întreținere biserica va cheltui trimestrial modesta sumă de 92 lei și 40 bani⁵³. Către 1890 biserica era slujită numai de un preot, înregistrînd o continuă scădere⁵⁴. Între 1900 și 1907 terenul din jur a fost vîndut de Ministerul Domeniilor limitîndu-se curtea interioară la spațiul din imediată apropiere a lăcașului și a casei parohiale⁵⁵. În sedința din 22 octombrie 1909 Comisia monumentelor istorice însărcina pe arh. N. Ghika cu cercetarea reparațiilor cuvenite bisericii Răzvan, Mitropoliei, bisericii Curtea Veche⁵⁶ ș.a.... În orice caz nu erau lucrări de amploarea aceluia de după incendiul din 1847.

Analizată prin prisma anilor și a lucrărilor ce au afectat-o biserica fostei Mănăstiri Răzvan prezintă puține modificări. Planul inițial dreptunghiular cu lînda deschisă transpune în piatră vechile planuri ale edificiilor de cult făcute din lemn. O lînlă, aceeași pe care a avut-o de mult domină pronasul și lînda, fiind făcută din scînduri așa cum o surprindem și la jumătatea secolului al XIX-lea și cum o redă și planul dedicat lui V. Hiottu în 1871⁵⁷. Este posibil să fi fost inițial din cărămidă dar cutremurele din prima jumătate a secolului al XIX-lea au prăbușit-o, determinînd această improvizație. Scara de leqătură cu clopotele este protejată de un turnuleț alăturat laturei de nord. Elementul decorativ cel mai valoros este catapeleasma⁵⁸ lucrată într-un bogat și frumos stil brîncovenesc. O plăcută decorație exterioară se anunța de pe acum. Jos un brîu din cărămizi rotunjite iar către cornisă un alt brîu încadrat de șiruri orizontale de cărămizi în zîmți. Prin acest decor biserica Răzvan se înscrie printre puținele monumente bucureștene astfel împodobite. Scoalerea stratului de tencuială, așternută după 1853, va permite sublinierea și a altor elemente de decor. Un lot de icoane și candelile împodobesc interiorul bisericii. Înălțată pe un teren umed, aflat în vecinătatea cursului Bucureștioarei, clitoria boierilor Cojești a avut mult de suferit din cauza igrasiei. Lucrările ce urmează a se efectua vor reda centrului Bucureștilor un monument însemnat, autentic mesaj prin vremuri al operei meșterilor ce au creat aici și în întreaga țară stilul brîncovenesc.

PANAIT I. PANAIT

CERCETARILE ARHEOLOGICE

Prin forma sa simplă, amintind planul unor biserici mai vechi⁵⁹, clitoria de pe strada Răzvan, face parte din acel grup de monumente religioase, care fac dovada vechimii arhitecturii românești în orașul București, precum și a tradițiilor acestora.

Primele cercetări în jurul bisericii au fost întreprinse în anul 1956, de către arheologul Dinu V. Rosetti⁶⁰. Săpătura s-a limitat la efectuarea cîtorva sondeje în exterior, amplasate unul perpendicular pe absida altarului, altul paralel cu zidul sud-vestic la o distanță de cca. 4 m de acesta, un al treilea perpendicular pe zidul exterior al naosului în partea de sud-est și corespondentul său pe latura de nord-est a bisericii⁶¹.

Sondajele executate atunci semnalau stratul gros de moloz rezultat în urma incendiului din 1847, precum și faptul că cele mai vechi morminte surprinse în săpătură, aparțin sfîrșitului secolului al XVI-lea⁶², dar că urme de locuire datează din a doua jumătate a secolului al XV-lea. Faptul că sub fundația actualei biserici

53. Arh. St. Buc., Ministerul Cultelor, 1'6/1879 f. 5.

54. Constantin S. Bilciurescu, *Mănăstirile și bisericile din România*, București, 1890, p. 144.

55. G. D. Florescu, *Din vechiul București*, București, 1935, p. 41.

56. *B.C.M.I.*, an. II (1909) 3, p. 143.

57. Originalul în Muzeul de istorie a municipiului București.

58. Grigore Ionescu, *București*, București, 1938, p. 186.

59. A. Sacerdoțeanu, *Vechile monumente arhitectonice ale Bucureștilor*, conferință la Universitatea Populară, București, 19.IX.1969.

60. D. V. Rosetti, *Săpăturile din punctul biserica Răzvan*, în «Materiale» V, București, 1959, p. 650—652.

61. *Ibidem*, p. 650.

62. *Ibidem*, p. 650—651.

a fost descoperit un mormînt, înclina spre concluzia că aici a existat un lăcaș mai vechi⁶³.

Prin grija și strădania preotului Moise Vișoiu, slujitor la această clădire, în ultima vreme, în biserică și în jurul acesteia s-au luat o serie de inițiative gospodărești, menite a proteja acest monument istoric. În acest context de măsuri valoroase se înscrie și lucrarea de restaurare a bisericii. Solicitat de preotul Moise Vișoiu, Muzeul de istorie a municipiului București, a efectuat în perioada 1 septembrie — 14 octombrie 1969, cercetări în curtea bisericii și în interior, pentru completarea elementelor necesare proiectului arhitectonic de restaurare⁶⁴.

În acest scop au fost executate 4 secțiuni exterioare și una în interior continuată și în strada Biserica Făzvan, pe axul longitudinal al monumentului.

Secțiunile V și VI⁶⁵ au fost trasate perpendicular pe zidul sudic al bisericii. Primul își propunea să stabilească nivelul de călcare, în momentul edificării pridvorului, pentru că se presupunea că acesta este un adăos din secolul al XIX-lea⁶⁶. Secțiunea trebuia să permită analiza zidăriei pentru stabilirea elementelor de comparație cu zidul naosului. Pentru aceasta secțiunea, avînd o lățime de 1,5 m., a fost trasată în locul unde pridvorul înfîlnește zidul despărțitor de pronaos.

Pe latura de nord, perpendicular pe zidul bisericii au fost deschise secțiunile VII și VIII. Prima dintre acestea trebuia să stabilească relații stratigrafice între nivelul de călcare al constructorilor bisericii și cel al casei parohiale și ea monument arhitectonic.

Biserica are pe partea de nord un turn scară de formă octogonală, care duce la clopotniță și dădea impresia a fi adosat. În scopul clarificării acestei probleme și a verificării observațiilor culese din S. V. privitoare la pridvor, a fost trasat S. VIII.

Toate secțiunile deschise în exterior ca și cea din interior, își propuneau să recolteze o serie de materiale privitoare la decorația exterioară, elemente litice aparținînd monumentului, și altele.

Deși depunerile stratigrafice în secțiunile exterioare sînt afectate de amenajările edilitare, și în special de înhumări și reînhumări foarte numeroase, se poate preciza că situația stratigrafică este unitară și se prezintă în felul următor:

La suprafață este un pămînt cenușiu-castaniu de grădină, urmat apoi de un strat de moloz cu multă cărămidă, nisip și mortar gălbui-cenușiu, în care s-au găsit fragmente din fresca bisericii. Lîngă zidul lăcașului pe o lățime de un metru, se află un paviment de bitum sprijinit pe o placă de beton groasă de 8—10 cm. Dedesubt se poate vedea același moloz. Față de nivelul actual, partea de jos a molozului este la 0,60 m. și corespunde zonei inferioare a briului de plăci de piatră, ce plachează zidul bisericii. Aceste dale sînt prinse pe partea exterioară a zidului, în secolul al XIX-lea.

Urmează apoi un strat subțire de 2—3 cm de pămînt cenușiu pigmentat cu cărbune și fragmente de cărămidă, care suprapune o pînză de moloz de aceeași factură cu stratul anterior menționat și care reprezintă ultima etapă de refacere a bisericii petrecută în anii 1859—1863.

În mod cert avem de-a face cu dovezile unor reparații posterioare marelui incendiu din martie 1847, calamitate care a afectat din plin sectorul central al orașului. Incendiu este marcat printr-o dungă de arsură aflată la 0,80—0,90 m. față de nivelul actual. În secțiunea VII a fost surprinsă și o cruce de mormînt ce păstrează anul de montare: 1841. Ori este cunoscut că între 1841 și 1863, data efectuării ultimelor reparații, biserica nu a mai fost atinsă de un alt incendiu de asemenea amploare. Anterior acestui incendiu, constatăm însă o altă etapă de reparații, marcată printr-un strat gros de moloz, mai bogat în bucăți de frescă. Reține atenția faptul că fresca de aici este așternută pe o tencuială cu o compoziție mai bună, cu mai mult var și praf de cărămidă, din care cauză are o culoare roză. Aceștia deosebire stăruie și între cele două straturi mari de moloz, compoziția primului fiind cu mortar gălbui-cenușiu, pe cînd cel de al doilea, mai vechi, mortarul este alburii-roz.

63. *Ibidem*, p. 651.

64. Săpăturile au fost efectuate de noi sub îndrumarea cercetătorului Panait I. Panait.

65. Numărătorea secțiunilor este în continuarea celor efectuate de D. V. Rosetti.

66. N. Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al monumentelor feudale din București*, București, 1961, p. 265.

Cel mai vechi strat de moloz suprapune un pământ cenușiu închis, în care se mai înfălesc și fragmente de cărămidă și pigmenți de mortar. Stratul acesta cu o grosime de 0,25—0,40 m., care antrenează și pigmenți de cărbune, reflectă o perioadă de liniște în istoria monumentului, de desfășurare normală a vieții pe acest loc.

La partea de jos a acestui strat, în S. VII frecvența pigmenților de mortar și a cărămizilor este mai mare, acestea fiind dispuse ordonat. Putem spune că avem de-a face cu un paviment, aflat la —1,20 m. față de nivelul actual al curții. Pavajul surprins pe o lungime de 1,20 m. este la rândul său intersectat de numeroase gropi de morminte, mai noi, dar suprapune o serie de altele, cel mai apropiat dintre ele fiind M. 10, la numai 0,12 m. adâncime. Lângă zidul bisericii pavimentul de mortar și cărămizi nu se poate observa din cauza deranjamentelor provocate de numeroase înmormântări din secolul al XVIII-lea — al XIX-lea. Li corespunde însă punctul de naștere al fundației zidului actualului lăcaș, fiind deci nivelul de călcare al constructorilor bisericii de cărămidă. Mai jos înfălim un pământ cenușiu umblat, cu slabe resturi de cărămidă și mortar antrenate de săparea gropilor.

În S.V. la 1,80 m față de nivelul actual surprindem de asemenea pe o lungime de 0,50 m o dungă de mortar groasă de 2 cm., dar aici zidul prezintă decroșul caracteristic fundației la 1,24 m.

Sub nivelul cu mortar și cărămidă, pe care îl socotim a fi nivelul de construcție, pământul este mai curat cu excepția unor materiale antrenate.

Solul viu este întâlnit la cea. 2,20 m față de nivelul actual. Mormintele foarte dese nu permit o studiere a stratigrafiei perioadei anterioare etapei de construcție și este de presupus că aceste depuneri au fost înlăturate în bună parte în momentul înălțării bisericii.

Față de situația stratigrafică, ceramica găsită se prezintă în felul următor: în straturile mai noi de moloz, în dunca de pământ cenușiu cu cărbune, marcând incendiul din 1847 se găsește o ceramică din secolul al XVIII-lea — al XIX-lea⁶⁷. Sînt fragmente ale unor vase cu buza răsfrîntă, acoperite cu un smalt foarte subțire, de culoare verzuie sau maroniu-cafenie.

În stratul al doilea de moloz nu s-au găsit fragmente ceramice, iar în pământul cenușiu de deasupra pavajului se găsește o ceramică din secolul al XVIII-lea. Ea aparține unor oale de formă globulară cu buza triunghiulară în secțiune și acoperite cu smalt verziu sau maroniu, identice cu materialele semnate cu ani în urmă la biserica Slobozia⁶⁸ sau la Tînganu⁶⁹.

În unele din mormintele cercetate a fost surprinsă, antrenată în pământul de umplură, o ceramică acoperită cu smalt verde brun, sau cu decor obținut prin tehnica sgrafitto, databilă din secolul al XV-lea și al XVI-lea⁷⁰. Ori tocmai absența stratului corespunzător acestor materiale se poate explica numai printr-o acțiune intensă de răzuire a spațiului de construit, îndepărtîndu-se astfel depunerile anterioare. La aceeași concluzie conduce și faptul că M. 10 este așezat la numai 0,12 m. sub nivelul din secolul al XVIII-lea, fapt inexplicabil la o înhumare normală.

Mormintele existente acoperă o perioadă lungă în timp, începînd de la mijlocul secolului al XVI-lea și pînă la mijlocul secolului al XIX-lea, suprapunerile și deranjamentele fiind extrem de frecvente.

Așa cum constatăm stratigrafic biserica de zid este ctitoria lui Bircă Cojescu, de la sfîrșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea, dar existența unei alte biserici anterioare este incontestabilă. Cît privește dacă ea a fost de lemn sau de zid, se pare că prima variantă are mai multe elemente de susținere.

În interior, biserica actuală prezintă o arhitectură simplă, marcînd totuși părțile distinctive ale ctitoriilor de cult. Secțiunea arheologică deschisă pornește chiar din fața altarului și străbate naosul, pronaosul, precum și pridvorul, prelungindu-se apoi în stradă. Pardoseala este constituită din dale de piatră ale căror dimensiuni

67. Analogii la Curtea Veche — D. V. Rosetti, *Săpăturile arheologice din sectorul Curtea Veche*, în «București». Rezultatele săpăturilor arheologice și ale cercetărilor istorice din anul 1953, Ed. Academiei, R.P.R., 1954, p. 231, fig. 40/10 și la biserica Visarion. M. Turcu, *Considerații privind biserica Visarion Vechi*, în «Cercetări arheologice în București», vol. II, M.I.B., 1965, p. 307—308, fig. 11—12.

68. Săpături întreprinse de cercetătoarea Mioara Turcu în vederea restaurării lăcașului.

69. Materialul descoperit de P. I. Panait și M. Turcu se află la M.I.M.B.

70. *Bucureștii de odinioară*, planșa CI/1; 4, planșa CX/11, și, D. V. Rosetti, *op. cit.*, p. 650—652.

variază, cele mai multe fiind de $0,94 \times 0,91$ m. S-a observat cu această ocazie că dalele de piatră au fost montate pe un strat de nisip, peste care la încheieturi s-a presărat cărămidă pisată. Pardoseala este contemporană cu tencuiala exterioară a monumentului, păstrată pe partea superioară a zidului, datînd de la mijlocul secolului al XIX-lea. Dalele sînt prînse cu var. În pronaos stratul de nisip conține mortar și var fiind ceva mai gros decît în naos unde are numai 10 cm. Stratul de nisip suprapune un pămînt cenușiu-castaniu cu resturi de oșeminte, fiind un pămînt adus din curle pentru pomostire. În naos la 0,28 m față de partea superioară a pavimentului, sub acest pămînt, se află un strat de mortar de grosime variabilă, marcînd un nivel de călcare căruiua la zidul despărțitor al naosului de pronaos, îi corespunde un decroș, a cărui caracteristică este faptul că sub el zidul are totuși un aspect ordonat. În pronaos acest strat nu a mai fost întîlnit.

Sub stratul de mortar, în naos, observăm un pămînt cenușiu-castaniu, cu multe oșeminte, asemănător celui de deasupra.

În pronaos stratul de pămînt cenușiu castaniu este unitar, el adăpostește cîteva reînhumări ca și în naos cărora le-a aparținut și o monedă datată 1775⁷¹.

Acest strat de pămînt se coboară în pronaos pînă la 0,42 m față de dalele de piatră ale pardoselii actuale, iar în naos merge pînă la 0,46 m.

Pe întreaga suprafață interioară a bisericii stratul de pămînt de umplutură cenușiu-castaniu, suprapune o dungă de nisip, careia îi corespunde pe zidul despărțitor dintre naos și pronaos un decroș pronunțat, constituind nivelul de călcare inițial al bisericii de zid. În acest strat de nisip au fost găsite cîteva cărămizi groase de 2,5 cm.

Începînd din acest punct corun ambelor compartimente ale bisericii, marcînd și cel mai vechi nivel al ctitoriei de zid, situația stratigrafică înregistrează și unele deosebiri.

Sub stratul de nisip în naos se află un pămînt galben nisipos, avînd grosimea de 0,20 m în care se pot distinge și cîteva gropi ale unor reînhumări. În pronaos sub nisip, pînă la 0,60 m surprindem un pămînt castaniu, măzărös, cu cîteva fragmente de cărămidă, care suprapune un pămînt lasat puternic și lipsit de material arheologic gros de cca. 0,10 m. El corespunde în naos unui strat foarte subțire de pămînt cenușiu.

În ambele compartimente ale bisericii la 0,60—0,70 m constatăm o dungă puternică de arsură marcînd momentul ieșirii din funcțiune a lăcășului anter.or. Stratul de 4—6 cm cărbune indică un foc violent, care a afectat construcțiile de aici, fiind compact și nederanjat decît de înmormîntările din secolul al XVIII-lea. Acest incendiu scoate din funcțiune un zid aflat la 1,10 m spre vest de ușile altarului, de formă ușor arcuită, din care, prin secțiunea arheologică, a fost descoperită o mică parte. Fragmentul de zidărie este compus din două rînduri de cărămidă prînse într-un mortar cenușiu cu nisip, avînd partea de jos la 0,80 m, fiind deasupra unei dungi de arsură. Cărămizile din care este construită fundația aceasta au dimensiunile de $0,28 \text{ m} \times 0,14 \text{ m} \times 0,03 \text{ m}$ (0,04 m). Fragmentul de zid amintit nu are o legătură constructivă cu zidurile actualei biserici dar nici cu alte fundații, așa cum rezultă din săpătura de pînă acum. Este foarte puțin probabil ca el să indice urmele bisericii anterioare celei de astăzi și poate fi mai degrabă fundația unei locuințe înălțată în secolul al XVII-lea. Altfel la est, cît și la vest de zidul menționat, dunga de arsură suprapune un strat de pămînt cenușiu care conține fragmente de cărămidă cu lățimea de 0,15 m și grosimea de 0,04 m, oșeminte, fragmente ceramice smălțuite, din care unul este acoperit cu o pastă bună cafenie, iar altele au decor sgrafito, datînd din a doua jumătate a secolului al XVI-lea și începutul secolului al XVII-lea. Printre piesele ceramice sînt și cîteva fragmente de buze înalte, cu nervuri la exterior, databile în secolul al XVI-lea, precum și bulgări de chirpic.

Sub pămîntul cenușiu, la 0,93 m se află o platformă de cărămidă lungă de 1,36 m și lată de 0,49 m (în șanțul nostru). Este construită din cărămizi puse pe lat și prînse cu mortar. Cărămizile au dimensiunile: $0,27 \text{ m} \times 0,145 \text{ m} \times 0,035 \text{ m}$ (0,03 m), dimensiuni frecvent întîlnite în secolul al XVI-lea al XVII-lea. Platforma este la nivelul celui mai vechi incendiu de pe acest loc, cărămizile fiind înegrite de arsură. În pronaos în stratul de arsură remarcăm cărbune de păioase.

71. Identificarea monedelor descoperite cu ocazia cercetărilor o datorăm cercetătoarei Maria Origoruță de la M.I.M.B.

Suprapus de arsură, în pronaos, un pământ cenușiu afinat acoperă un cavou din cărămidă, a cărui boltă este construită prin așezarea acestora pe muchie.

Cel mai vechi strat de arsură suprapune un pământ bogat în cenușe, care căpăcuieste, spre altar, o dungă foarte subțire de mortar aflată la 1,08 m, a cărui funcționalitate este greu de precizat. Stratul de mortar aparținând unei construcții anterioare bisericii se termină la 1,10 m, sub el urmînd un pământ sărac în material arheologic de culoare cenușie. El lipsește spre zidul naosului, unde se lentinează, iar stratul de pământ cenușiu afinat suprapune un bordei de secolul al XV-lea.

Bordeiul constituie cea mai veche urmă de locuire pe acest loc. Este o construcție ușor adîncită, pereții exteriori fiind din chirpic, din care în bordei a fost găsită o mare cantitate. Materialul arheologic descoperit este compus din ceramică sgrațată și fragmente ale unor oale decorate cu linii de angobă pe umeri. Bordeiul are un cuptor cu vatra și pereții din cărămidă, așezat pe latura de sud, probabil cu gura în mijlocul încăperii. Cărămizile folosite la cuptor au dimensiunile de... 0,14 × 0,03 m (0,04 m). În interiorul bordeiului s-au găsit cîteva lupe metalice, iar în apropiere zgură. Așa cum se prezintă este o instalație care să asigure nu numai pregătirea hranei, ci să permită obținerea unei temperaturi înalte, eventual pentru topirea minereului. Diametrul longitudinal interior al cuptorului este de 0,92 m iar cel lateral de 0,70 m. Cărămizile din care este amenajată vatra și pereții, au fost prinse cu lut vitrificat în urma arderii. În imediata apropiere a cuptorului și spre nord-est se găsește o mare cantitate de cenușe provenită de la acoperișul de păioase mistuit de un incendiu care a distrus locuința, anterior primelor urme de înhumare.

Putem spune astfel că terenul pe care s-a înălțat Mînăstirea Răzvan a fost mai întii vatră de locuit pentru bucureșteni, probabil mahalaua fierarilor, după care a urmat îndepărtarea acestora și construirea primului lăcaș.

Spre deosebire de situația întîlnită în curte, pămîntul n-a fost ras așa încît putem stabili cu precizie că cea mai veche urmă de locuire este din a doua jumătate a secolului al XV-lea, marcată prin bordeiul cu cuptorul de redus minereu. Reamintim că și în curte arheologul D. V. Rosetti semnala un cuptor pentru reducerea minereului, probabil a cuprului⁷².

De asemenea în pronaos, către ușa bisericii, tăiat de cavoul din cărămidă cel mai vechi strat de arsură suprapune o locuință din piazăntă, al cărei inventar grupat în jurul vetrei, cuprinde fragmente ceramice decorate cu angobă tipice secolului al XV-lea — al XVI-lea. Locuința este construită din pămînt bătut peste nuiele cu diametrul 1,5—1,7 cm, dar în chirpic se pot distinge și urme ale unor pari a căror grosime este de 2—2,5 cm. Și aici s-a găsit o lupă metalică.

În pridvor săpătura a fost îngreunată de stratul gros de beton care constituie pardoseala actuală și care în unele puncte este de 20 cm. Betonul acoperă un strat de moloz, așezat aici pentru ridicarea nivelului, gros de 14—20 cm. Molozul a fost impus de înălțarea străzii și suprapune un dalaj de piatră. Acesta se prezintă ca un plan înclinat spre ușa pronaosului, unde îl găsim la 0,38 m față de nivelul actual pe cînd spre stradă se află numai 0,28 m. În raport cu dalele de piatră din pronaos, cele de aici sînt mai mici, de dimensiuni diferite, așezate combinat. Către stradă plăcile se adosează unei trepte-prag, din piatră aflate imediat sub stratul de beton, la 0,12 m. Piatra are o grosime de 0,17 m fiind așezată pe un zid spart, împănăt cu fragmente de altă natură. Ca și în naos și pronaos și aici dalele sînt prinse între ele cu mortar și sînt așezate pe un strat de nisip, care suprapune un strat de moloz cu mortar, avînd în compoziție și cărămidă pisată de culoare alb-roz. Molozul este inegal răspîndit suprapunînd un pămînt cenușiu, cu pigmenți de mortar și cărămidă, cele două straturi reflectînd locmai operația de nivelare. Umplutura ocazională de refacerea de la mijlocul secolului al XIX-lea scoate din funcțiune un al doilea pavaj din dale de piatră bazaltică, mai rezistent, incomplet însă. Din acesta numai cîteva dale sînt în poziție insitu. Rămîne intact stratul de nisip în care au fost montate. Față de zidul dinspre stradă el are o pantă spre interior destul de pronunțată (10—12 cm). Nisipului îi corespunde la zid un decroz aflat la 0,60 m dar încă 0,33 m sub acest nivel aspectul zidului este ordonat. Situația a fost întîlnită și în interior la zidul dintre naos și pronaos.

În faza inițială nivelul de călcare era deci la 0,93 m deoarece aici observăm patul de nisip, al primului pavaj. Este suprapus de un pămînt cenușiu pigmentat cu mortar și fragmente de cărămidă, avînd aceeași compoziție ca și cel din biserică.

72. D. V. Rosetti, *op. cit.*, p. 651.

La 1 m stratul de nisip este mult mai orizontal decît pavaul în funcțiune. Acestui nisip îi corespunde un singur fragment dintr-o dală de piatră. Față de zidul dinspre stradă el marchează partea de jos a zidului fătuț, acolo unde începe fundația, fiind deci nivelul de construcție.

Urmează un pămînt castaniu cu mortar și cărămizi, agitat din cauza numeroaselor reînhumări, înmormîntări normale anterioare bisericii de zid, avînd umplutura fără materiale de construcție antrenate. Se dovedește astfel și aici că anterior edificiului din cărămidă au avut loc înhumări în această zonă.

Șanțul a fost apoi prelungit pînă pe cealaltă parte a străzii Biserica Răzvan. La 0,47 m vest de ușa de fier a pridvorului, stratul de beton se s'îrșește, locul său luîndu-l o placă de bilum, care este trotuarul străzii. El suprapune la 0,06—0,08 m un pavaș din dale de piatră, în fața bisericii, constituînd platforma din fața intrării.

Partea carosabilă a străzii este pavată cu blocuri paralelipipedice, care sînt așternute într-un strat de nisip, suprapunînd o dungă subțire de mortar cu cloșuri de cărămidă, în care am întîlnit fragmente ceramice de secolul al XIX-lea, printre care distingem o porțiune dintr-un vas de porțelan englezesc și o pipă din lut. Aceiași material îl întîlnim și mai jos pînă la 0,40 m—0,43 m. În acest spațiu, un pămînt cenușiu cu cărămizi căpăcuiește un moloz asemănător celui din curte, de culoare alb-roz. Stratul de moloz rozaliu, marcînd o puternică avariere a construcției, s-a datorat probabil unui incendiu deoarece într-un strat de pămînt cenușiu pigmentat cu cărămidă și pietricele, imediat anterior întîlnim, bucăți de cărbune, arsura constituînd o masă compactă.

În pămîntul cenușiu, la 0,86—1 m se află un nivel cu cărămizi și mortar. Acest strat pe care îl considerăm a fi nivelul de construcție, este cel mai vechi strat în care remarcăm o abundență de mortar și cărămizi, mai jos urmînd un pămînt cenușiu în care se găsesc și rare bucăți de cărămidă cu grosimea de 3,5 cm.

În imediata apropiere a bisericii, în fața pavașului din lespezi de piatră de calcar, la 0,60 m față de caldarîmul actual și la 0,52 m față de platforma amintită anterior, constatăm o amenajare lată de 0,46 m, în care distingem fragmente de dale de piatră și mult mortar. Acesta ne arată că biserica a avut în față trepte din piatră. Mai jos la 0,98 m față de caldarîmul actual, observăm o a doua treaptă lată de 0,28 m și aflată la 0,36 m față de cea superioară. Din această treaptă s-a păstrat numai patul format din grosimea a două cărămizi (0,14 m × 0,15 m × 0,035 m) cu mult mortar.

Ultima treaptă, corespunde întocmai dungii de mortar și cărămidă, așa încît putem spune că nivelul de construcție spre stradă este la 1 m față de caldarîmul actual, iar intrarea în biserică se făcea cu ajutorul a cel puțin două trepte.

Deși zidăria este unitară și deci biserica a avut aceleași compartimente încă de la început, aspectul fundațiilor este ușor diferit de la șanț la șanț. În S.V. nivelul de călcare este marcat precis printr-un decroș, iar fundația are un aspect neregulat, cu mult mortar curs printre cărămizi. Fundația în S.V. are o adîncime de 0,84 m și se află la 1,24 m față de nivelul actual. Mortarul care o acoperă este dur, cu cuburi de var nestîns și pietricele. Din loc în loc în mortar se mai observă și cărbune.

În S. VII fundația se află la 1,20 m, prezentîndu-se ca o zidărie obișnuită, ceva mai neregulată, fără să se facă risipă de mortar așa cum am observat în S.V. La partea de jos fundația a surprins un mormînt (M. 15) pe care l-a suprapus. Terenul a fost probabil ușor denivelat deoarece în S. VIII fundația începe la 0,95 m. Cărămizile avînd aceleași dimensiuni, în fundații și la zidul de deasupra fundațiilor, la interior și la exterior, putem trage concluzia că zidul este unitar, deci planul fundațiilor actuale este cel vechi fără nici un adăuș.

Am putea spune doar că în S. VII deasupra fundațiilor, pe zidul din cărămidă, a fost observat în câteva puncte mortar cu aspect de lencuiă, gros de 1 cm colorat roșu închis. În interior zidul naosului, și al pronaosului ca și cel din pridvor, prezintă o fisură datorată probabil unui cutremur.

În secolul al XIX-lea lăcașul a primit un brîu din lespezi de piatră ale căror dimensiuni variază între 0,57 m × 0,56 m × 0,06 m și 0,44 m × 0,56 m × ...

Plăcile de piatră acoperă un brîu din cărămizi puse pe nauchie, aflat la nivelul actual de călcare. În acest sens menționăm că în S. VII și S. VIII au fost găsite bucăți de cărămizi speciale, rotunjite la unul din capete. Un brîu de acest gen, încadrat de șiruri de cărămizi puse pe colț, se păstrează la partea mediană a zidului exterior, fiind distrus cu prilejul lencuirii bisericii. În săpături au fost găsite cărămizi

rotunjite de două dimensiuni și fragmente de olane ceea ce ar indica un acoperiș din olane.

În cursul săpăturii, în șanțurile din curte și în cel din biserică, au fost deshumate arheologic un număr de 40 morminte și câteva construcții din cărămidă în care erau depuse oseminte. Unul dintre ele conținea oseminte deshumate cu prilejul diverselor lucrări din curte în secolul al XIX-lea.

Cele mai vechi morminte aparțin mijlocului secolului al XVI-lea și sînt datate cu monede, emise de Ferdinand I al Ungariei în jurul anului 1540. Cele mai noi monede aparțin primei jumătăți a secolului al XIX-lea și sînt bătute în monetăriile austriece.

O serie de înhumări au avut ca inventar inele, cruciulițe, bumbișori. Deși au stat o perioadă de timp în pămînt starea inelelor este bună. Sînt inele din argint, cu bară simplă, purtate, alături de femei, cît și de bărbați. Inelele bărbătești sînt inele sigilare. Toate sînt din argint sau aliaj. Numai unul este acoperit cu un strat foarte subțire auriu. Sigiliul este clar, constituit dintr-o cruce și inițialele purtătorului, sau complicat cu blazoane boierești în care remarcăm acvila, leul și corbul. Mai reținem un cercel dintr-o sîrmă de argint. O cruciuliță din bronz s-a găsit în M. 6. Și în alte morminte s-au mai găsit fragmente ale unor asemenea cruci, care la partea superioară au un peduncul cu orificiu pentru suspendare. Îmbrăcămintea se încheia în copii, dintre care au fost găsite câteva exemplare, iar părul femeilor se prindea cu un pieptăn de os. S-au descoperit doi piepteni din os databili în secolul al XVIII-lea — al XIX-lea.

În jurul bisericii unele morminte au avut cruci din piatră, două din acestea fiind găsite în locul pe care au fost montate, acoperite de molozul ultimei refaceri. O a treia se afla în profilul vestic al S. VI, iar partea superioară a alteia s-a recuperat din Ș. V.

Avînd în vedere situația stratigrafică a secțiunii interioare, cele mai vechi urme de locuire sînt reprezentate de bordeiul cu cuptor de redus minereu și locuința cu pereții de pământ, datate în a doua jumătate a secolului al XV-lea și prima parte a secolului al XVI-lea. Deci în această perioadă pe locul actualei biserici Răzvan se aflau locuințele unor țirgoveți, din valra orașului, afectate de un mare incendiu.

Într-o perioadă următoare, mai precis în prima jumătate a secolului al XVI-lea, pe acest loc a fost ridicată o biserică. Lăcașul a cunoscut unele reparații și în secolul al XVII-lea, unul din noii ctitori fiind înmormîntat în cavoul de cărămidă surprins în biserica actuală, pe axul longitudinal. La rîndul său biserica veche este mistuită de un incendiu puternic, observat foarte bine în interior, calamitate petrecută în a doua jumătate a secolului al XVII-lea.

Doar la sfîrșitul acestui secol și începutul secolului al XVIII-lea, se construiește aici biserica de zid, atribuită lui Bircă Cojoc, al cărui mormînt de familie se află și astăzi în pronaos. Cu totul surprinzător apare faptul că în interior, în fundația zidului dintre naos și pronaos sînt prăvălite bucăți de cărămidă cu mortar, unele purlînd chiar tencuială. Aceasta înseamnă că în fundații s-a folosit cărămidă recuperată de la alte clădiri.

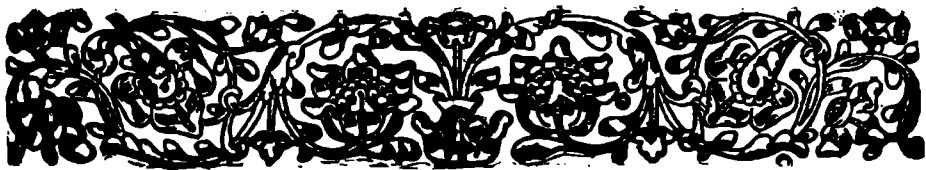
În ceea ce privește construcția de zid, conform secțiunii interioare, distingem trei nivele de călcare sesizabile mai clar în naos și în pridvor.

De-a lungul existenței sale monumentul a fost de mai multe ori reparat. În afara momentului construcției, constatăm o fază de avarie puternică și de refacere înainte de incendiul de la 1847, dar după o perioadă relativ îndelungată de la zidire. Numeroase indicii marchează faza de refacere după incendiul de la 23 martie 1847.

Cît privește casa parohială, ea este o construcție mult mai nouă decît biserica așa cum o arată, atît documentele, cît și observațiile arheologice. Ea este contemporană ultimului strat de moloz și deci a fost construită o dată cu marile reparații de la mijlocul secolului al XIX-lea.

Biserica împreună cu casa parohială, constituie un complex istoric și arhitectonic important, menit să completeze salba de monumente ale orașului, oferind vizitatorului pios, o insulă de liniște în apropierea centrului tumultuos al orașului, pe lângă imaginea unui interesant lăcaș de cult, din perioada feudalismului dezvoltat.

ARISTIDE ȘTEFĂNESCU

„BRAGA VOEVOD“ [1532 — 1535] ȘI MĂNĂSTIREA OT MENEDICU DIN BUZĂU

În revista *Flacăra*, sub semnătura Gh. Cronț, se actualizează numele voievodului Vintilă Vodă, în legătură cu comuna Vintilă Vodă de pe apa Slănicului Buzău, prin afirmația: «După cum opinează istoricii de azi, Vintilă Vodă era din Slatina Buzăului. Așa se explică și faptul important că Vintilă Vodă a întemeiat pe apa Slănicului. În anul 1532, mănăstirea Menedic, dăruindu-i moși și sale din averea sa de mare boier...»¹. *Slatina* în Buzău nu există, în schimb Vlad Vintilă are puternice legături cu Buzăul.

Intrucât lui Vlad Vintilă sau Vintilă Vodă i s-a mai adăos și porecla de *Braga Voevod*, printr-o însemnare contemporană, tocmai prin această poreclă se fixează poziția lui Braga Voevod față de Buzău.

În 1903, Nicolae Iorga, remarcă pentru prima oară această poreclă a lui Vintilă Vodă: I. Tuducescu, custode la Biblioteca Academiei Române, îi semnaleză: «Într-un Mineiu slavon² din secolul al XVI-lea... în josul paginei penultime... într-o scrisoare contemporană, foarte elegantă, dar ceva mai mică decât a cărții, o notiță în limba slavă, interesantă...» «*попис сѣю книгъ деломъ на нмѣ мѣи мѣца. Къ лѣтъ благочестномъ Іванъ Брага воевода и свѣршитъ в лѣтъ благочестномъ и Христіановномъ геднѣ и шемѣ Іванъ Пѣтрѣ воевода млдї, сынъ великого и прѣдшераг и смараг Іоанъ Радоуаъ воевода...*» adică: «Am scris această carte numită anume luna Maiu, pe vremea binecredinciosului Ion Braga Voevod și s-a săvârșit în vremea binecredinciosului și de Hristos iubitorului Domn al nostru Io Petru Voevod cel Tânăr, fiul marelui și prea bunului și bătrînului Ion Radul Vodă»³.

Marele logofăt Vlaicul cumpără și dăruiește acest Mineiu bisericii din Piscani, sat din Muscel.

Diaconul Gavril e cel ce scrie cartea și valoroasa postfață menționată.

Postfața reamintește «fapta bună a lui Vlaicul...» dar întrucât «nu se înseamnă anul, rezultă că dănia s-a făcut în același an cînd în Maiu domnia Braga Voevod, iar în altă lună Petru Vodă cel nou⁴ (Radu Paisie) fiul vechiului Radu Vodă (deci cel Mare): 1535. Așa încît Vlad-Vodă, care fusese cîndva Județ de Slatina, avea atunci ca nume de familie *Braga*, și Vlaicul, ajutorul schimbării domniei, care insistă așa de mult asupra epitetelor și bunului neam al lui Petru Vodă, se face a uita titlul de Vlad al Iosului Județ și-i zice simplu: *Braga*»⁵.

1. *Flacăra*, an. XVI, nr. 2 (26 ianuarie 1967), p. 15, răspuns unei scrisori, în rubrica: *În citeva rînduri*.

2. *Mineii pe luna mai*, Academia R. S. România, ms. slav, nr. 266, f. 200.

3. N. Iorga, «*Braga Voevod*» al *Țării Românești* (1535), în «*Convorbiri literare*», (XXXVII), București, 1903, p. 1043.

Vezi și: P. P. Panaitescu, *Manuscrisele slave*, vol. I, București, 1959, p. 361-361 unde reproduce și textul slav și traducerea respectivă, introducînd 3 note: 1. Porecla lui Vlad Vintilă (1532-1535) la textul: «Ioan Braga Voevod». 2. Radu Paisie, numit și Petru de la Argeș (1535-1545) la textul: «Ioan Pătru voevod cel Tânăr». 3. Radu cel Mare (1495-1508) la textul: «Ion Radu voevod cel Bătrîn».

4. N. Iorga, *op. cit.*, p. 1045. Observăm că N. Iorga traduce pe *млдї* cînd «cel Tânăr», cînd «cel Nou».

5. *Ibidem*.

C. C. Giurescu, cu prilejul comemorării a 450 ani de la moartea lui Radu cel Mare, afirmă că Radu cel Mare cu doamna sa Cătălina «Au avut mai mulți copii; cunoaștem trei băieți: *Vintilă, Petru și Mircea* și trei fete: *Anca, Boba și Cristina*. Cei trei băieți au domnit tustrei în Țara Românească. Vintilă și-a zis în domnie... «Io Vlad Voevod»... câteodată «Io Vintilă Voevod»... «Acest Vintilă cunoscut îndeobște în istoriografie sub numele de Vlad Vintilă (1532—1535), fusese înainte de a ajunge la domnie, «Județ» adică primar al orașului Slatina; o însemnată contențioasă îi dă numele de poreclă de «Io Braga Voevod», poreclă moștenită de la tatăl său care va fi fost probabil amator de această băutură răcoritoare»⁶.

Această poreclă îi sugerează lui N. Iorga o îndoielă asupra filiațiunii lui Vintilă Vodă, nu numai prin comentariul pe care l-am reprodus, asupra notiței... «Braga Voevod...», ci și din următorul text, tot al lui N. Iorga: «E curios, că acela pe care cronica — poate numai după o simplă tradiție — îl dă ca fost «Județ de Slatina», în cealaltă parte a țării — și a face un domn nou dintr-un pribeag sau dintr-un călugăr e foarte posibil și obișnuit, dar nu și dintr-un burghez «jupan», care până atunci ar fi funcționat ca șef al «pirgarilor» săi! — a căutat să-și veșnicească numele în acest unghiu înfundat și sălbatec din părțile răsăritene...» (se referă la m-reă Ot Menedic)⁷.

Aceeași linie îndoielnică se afirmă și în *Istoria României*: Lui Vlad înecatul îi urmează «Vlad Vintilă (1532—1535) presupus fiu (s. n.) al lui Radu cel Mare»⁸.

În fața acestei oscilații vom relua tot firul poreclei de «Braga Voevod», pentru că prin acest fir pătrundem în adevărul istoriei.

În 1522—1523 februarie 5 «Io Radul Voevod» (Radul de la Afumați) dă poruncă «...lui Neagu cu frații săi și cu fiii săi, ca să-i tie pe Plaiul Peceneagăi pînă la Peceneaga, și pînă la Podul de la săvîrșirea Bogdanei, împrejur, pînă la Omșor, și pînă la arumul Bisovcei, la săvîrșirea Văii Bouului, și de la Menedic în sus, pînă la Cnele, și pînă la drumul Buzăului, și Podul Brebului, și Clajna, și Breazul, sa le tie de ocina și de obabă... pentru că i-am miluit domnia mea, pentru slujba pe care au slujit-o domniei mele, și de nimeni neclintit, după poruncă...»⁹.

Tot Radu de la Afumați (1522—1529, cu întreruperi), fiu nelegitim, al lui Radu cel Mare, ca și Radu Badiuca (1523—1524), în 1526 întarește... «Jupanul Vintila portar, și cu frații lui, cu și cu fiii săi, și cu sora lui anume Sora (s. n.) (ca sa le tie satele) anume... Fureștii toți și din Odoșeuși trei parți, și din partea lui Șerban, partea lui Devul toată... și Brageștii toți (s. n.) și Carpeșii toți și Cîmpu-Lung) toți, și muntele Fureștilor toți, și Vetera toată, și Cîmpulungeanul tot, și Piciorul Capre... și alșgani... pentrucă le sint și (drepte ocine, aedne)...

(iar după aceea) s-au parat Vintila portar și sora lui Sora, în fața domniei mele cu nepoții lor, lui lui Pătru... să aibă toate cele mai sus scrise și Alșgani, (ca sa) aibă și ei parte cu dînșii de o potrivă... (sora lui) Sora. Deci au arătat cartea raposatului Radu voevod, parinteie domniei mele și cartea lui Muntea voevod... și cartea lui Basarab voevod, precum că s-a lepădat jupan Neagu Braga de fiii săi, de Pătru și de Cărstian... (s. n.)... și din semeția lor, ca să nu aibă nici un aneștec, nici unul dintre dînșii să nu aibă din aceste sate și averi... jupan Braga Neagu, ca să fie blestemați care le vor da lor din aceste averi mai sus (zise)... «jupan Vintilă portar și sora lui Sora», dacă vor da din aceste averi, să fie și ei blestemați, pentrucă «aceia» (adică Pătru și Cărstian)... «pe jupan Braga Neagu și l-au baljocorit și l-au smuls de barbă...»¹⁰.

6. C. C. Giurescu, *La 450 de ani de la moartea lui Radu cel Mare, Domnul Țării Românești (1495—1508)*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXVI (1958), nr. 3—4, p. 382 și notele 128—132. Vezi de același: *Istoria Ortodoxilor*, vol. II, partea I, ed. IV-a (Fundății...), București, 1933, p. 165.

7. N. Iorga, *Mănăstirea Vintilă-Vodă...* în «Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice», XXVI, Fasc. 78, Oct.—Dec. (1933), Vălenii de Munte, p. 179.

8. *Istoria României*, București, 1962, p. 656.

9. *Documente privind Istoria României*, veac XVI, B. Țara Românească, vol. I (1501—1525), p. 171—172. Se va cita de acum numai: *Documente*. Vezi originalul la: *Arch. St. Buc.*, S. I, nr. 255.

10. *Documente*, B, vol. II, p. 19—20 (doc. 16).

Peste acest document, rău deteriorat, s-a scris cu cerneală roșie în secolul al XVII-lea peste rîndurile 3—5: «Să fie știut celor ce li se cuvine a ști despre aceasta, că toate aceste sate ale mai sus zisului Vintilă portar, cînd a ajuns el domn țării (s. n.), s-au sculat rudele lui și au luat toată partea mănăstirii. În zilele încă ale lui Matei Basarab voevod, 24 de boieri au descoperit toată (ocina) pe care primii ctitori au dăruit-o, și aceasta prin scriere roșie se adevărește astfel. Am scris eu, Udriște Năsturel, al doilea loğofăt»¹¹.

Documentul e de-o valoare excepțională: Neagu Braga se leapădă de fiii săi: Pătru și Cărstian pentru că «l-au smuls de barbă» și dreptul de stăpînire peste toți brăgeștii îl dă lui Vintilă și Sorei. Documentul afirmă că fiii lui Pătru sînt nepoșii lui Vintilă. Deci se poate spune că Vintilă și Sora pot fi frați vitregi cu Pătru și Cărstian și că mama lor l-a născut pe Vintilă cu Radu cel Mare. Această filiație între fiii lui Braga poate că a stîrnit ciocniri și «batjocuri» în casa lui Braga, în perspectivă ce se deschidea pentru Vintilă, ca fiu nelegitim al lui Radu cel Mare. Toate hotărîrile domnești, după omorîrea lui Vlad Vintilă, în ceea ce privește dreptul de succesiune al averii lui, duc la această concluzie și porecla dată de contemporani e corectă. Actul din 1526 îi rupe pe brăgești în două și deschide lupta între ei.

De remarcat e și faptul că domnul care hotărîraște atît de darnic pentru Vintilă portar¹² și sora lui, Sora, e Radu de la Afumași, în aceeași filiație, ca și Vintilă, față de Radu cel Mare: fii nelegitimi, «os de domn», după expresia vremii.

Că Vintilă portar avea proprietăți mai vechi în părțile Buzăului o confirmă documentul menționat din 1522—1523, cînd dîndu-i-se lui Neagu, deci Neagu Braga, golul domnesc dintre Bogdania și apa Buzăului, între alte hotare se indică și «...de la Menedic în sus...», Menedicul fiind al lui «Vintilă portar», și «județ» de Slatina. Aici e vorba de Slatina actuală unde Vintilă își exercita funcțiunea.

Tot această moșie «Menedic», care înseamnă «loc de repaos»¹³, («Meledic» în pronunția actuală), din comuna Mînzălești — Buzău, dă și numele mănăstirii «Olt Menedic», pe care Vintilă-Vodă o construiește în 1532 cu doamna lui Zamfira.

În cronică țării se spune că după ce s-a înecat în Dîmbovița Vlad Vodă «...boierii, sîtîindu-se pentru domn, pă cine ar pune, au găsit cu socoteala lor, să pue pă Vintilă, județul de la Slatina, și s-au dus cu toții de l-au luat, și l-au pus domn»¹⁴.

Cît privește zidirea Mănăstirii Menedic, cronică spune: «Și au făcut Vintilă Vodă sfînta Mănăstire de la Menedic și au tăiat mulți boieri.

Deci cînd au fost al treilea an dă domnia lui, s-au dus Vintilă-Vodă la Craiova să vineze cerbi preste Jiuu, și s-au sfîluit Vintilă Vodă cu oamenii lui, pă taină, că acolo să tae și alți boieri»¹⁵.

Nicolaescu St., susține că domnia a luat-o Vlad Vintilă cu ajutorul Craioveștilor¹⁶.

Virgil Drăghiceanu, făcînd săpături la Mănăstirea «Olt Menedic», «la ruinuri» sau «la zidu al vechiu», cum pronunță localnicii și acum, scrie: «județul orașului Slatina, Vintilă, ridicat pe scaunul domniei în 1532, prin sprijinul boierilor din Buzău, și în special al lui Vlaicu vistierul din Runceni, bunicul Doamnei Neaga, pe a cărei

11. Această adnotare a celebrului capturar, Udriște Năsturel, cumnat al voievodului Matei Basarab, mărește valoarea documentului care arată legătura lui Vintilă portar și surorii lui, Sora, față de «Jupan Braga Neagu».

12. Portar, boier cu atribuții de hotarnic la delimitările de moșii și pentru primirea oaspeților turci. Cf. Nicolae Stoicescu, *Sfatul domnesc și marii drogători din Țara Românească și Moldova...*, Ed. Academiei, București, 1968, p. 234 ș. u.

13. Gh. I. Lahovari, C. I. Brătianu și Gr. Tocilescu, *Marele dicționar geografic al României*, vol. IV, București, 1901, p. 308.

14. Grecescu C., *Istoria Domnilor Țării Românești de Radu Popescu vornicul*, București, 1963, p. 45. Vezi și: Nicolaescu St., *Domnia lui Vlad Vintilă Vodă de la Slatina. În lumina unor noi documente istorice inedite 1522—1535*, Craiova, 1936, p. 3, nota 3. Autorul afirmă (p. 3) că «Vlad Vintilă Voievod, fiul lui Radu cel Mare și al doamnei Cătălina (1496—1508) a domnit peste Țara Românească din octombrie 1532 și pînă la 12 iunie 1535». Vezi și Petru Demetru Popescu, *Radu de la Afumași...*, Ed. «Orizonturi», București, 1969, p. 24 și 89.

15. C. Grecescu și D. Simonescu, *Istoria Țării Româneștii 1290—1690. Letopiseșul Cantacuzinesc*, București, 1960, p. 47.

16. Nicolaescu St., *op. cit.*, p. 4.

fiică Rada, el o ținea, își leagă numele în scurta lui domnie, de trei ani, de o importantă minăstire pe care o zidi în județul Buzăului, în cinstea Sfintului N. colae, patronul său»¹⁷.

Mănăstirea a fost mare, frumoasă, de zid și a răsfrint o adincă impresie pe Valea Slănicului-Buzău.

Faptul e confirmat de săpăturile lui V. Drăghiceanu, care mai afirmă: «Locul ales de Domn, pe moșia Meledicul sau Menedicul, vestită prin apele sale lămăduitoare, fu un strategic cap de deal, dealul Reghinarilor, așezat drept pe axul albiei Slănicului...»¹⁸.

Aici e nevoie să facem câteva precizări: mănăstirea «Ot Menedic» e așezată pe dealul Reghinarilor, dar nu pe moșia Menedic. Moșia Menedic are cu totul alte hotare, față de celelalte moșii de înzestrare date de Vlad Vintilă: Fureștii, Clociții, Goicelu, Poiana Niculei logofăt etc... cum vom vedea mai departe.

Vlad Vintilă a fost de două ori căsătorit: înaintea de a ajunge domn cu «domnița Zamfira», iar a doua oară cu «domnița Rada». «În pomelnicul mănăstirii Vintilă-Vodă din secolul al XVI-lea, ctitoria sa, se pomenește astfel: «Io Vintilă Voevod și doamna sa Zamfira»; în pomelnicul m-rei Codmeana se pomenește: «Io Vintilă Voevod și Doamna sa Rada»¹⁹, iar în pomelnicul m-rei Govora: «Io Vintilă Voevod și doamna sa Rada. Io Drăghici voevod (fiul lor)»²⁰.

În Mănăstirea Menedic, ctitoria sa, «în pronaos a fost înmormintat Vintilă Vodă, după moartea lui năprasnică, în vinătoarea de pe apa Jiului»²¹, cu familia sa, dar mormintele au fost așa de jetuite, încît la săpăturile efectuate, nu s-a mai găsit nimic.

Cu moartea năprasnică a lui Vintilă Vodă, se stîrnesc multe procese cu mănăstirea, procese care ne duc și mai sigur spre obirșia lui Vintilă Vodă care se înfundă în Brăgești, de unde venea el după mamă.

El a domnit într-o vreme destul de agitată, din perioada feudală a Țării Românești, cînd descăpătînările, fie ale boierilor, fie ale domnilor, se făceau nu cu multă chibzuință. În același an, puteau să cadă mai multe capete, și același scaun domnesc putea să fie ocupat de mai mulți domni.

Această stare de incertitudine internă era întîrînită pe de o parte de puternica expansiune a tăvălugului otoman, care turlise Ungaria la Mohaci (1526), iar pe de altă parte de lupta dintre grupele de boieri care roiau în jurul scaunului domnesc.

Aceste presiuni externe se conjugau adesea cu presiunile interne, născute din luptele dintre boieri, ca de ex: luptele dintre boierii craiovești și boierii buzoieni, sau luptele dintre boierii care căltau să asigure succesiunea domnească pe lîne coborîtoare directă basarabească, sau a altora care sprijineau succesori lăaturalnici, spre a obține avantaje economice.

Datorită acestor slări anormale, duplicitatea politică țîșnea ca o acțiune firească, ca o posibilitate de salvare a scaunului domnesc, fapt care nu putea asigura continuitatea în scaun.

Vlad Vintilă trăiește această psihoză încărcată, doboară capete boierești, pentru ca și capul lui să fie doborît.

Ultimul document pe care îl semnează Vlad Vintilă e datat: 10 iunie 1535 la Craiova; primul document al succesorului său, Radu Paisie (1535—1545) e datat 13 iunie 1535, București²².

Dintre marii boieri care acționează la omorîrea lui Vlad Vintilă sînt Vlaicul și Momce, ruda lui. Momce îi era cumnat, fiind căsătorit cu Cirstina, fiica lui Radu cel Mare, al cărui fiu nelegitim era Vlad Vintilă.

În urma acestei neașteptate și violente morți, se nasc multe procese care interesează și pe succesorii lui Vlad Vintilă, dar și Mănăstirea Menedicului, căreia Vlad Vintilă îi făcuse danii mari.

Vlad Vintilă cumpărase, la preț de 24.000 aspri, un lanț de aur, de la Doamna Despina. În urma morții lui grăbnice, n-a putut plăti lanțul și prima lui soție, «jupă-

17. Virgil Drăghiceanu, *Mănăstirea Vintilă-Vodă (Buzău)*, în «Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice», XXVI, Fasc. 78, (oct.—dec. 1933), Valenii de Munte, p. 167. Vezi și N. Iorga, *Istoria bisericii românești...*, București, 1932, vol. II, ed. II, p. 96.

18. Virgil Drăghiceanu, *op. cit.*, p. 167.

19. Nicolaescu St., *op. cit.*, p. 4 și p. 5.

20. *Ibidem*.

21. Virgil Drăghiceanu, *op. cit.*, p. 169.

22. Nicolaescu St., *op. cit.*, p. 15.

neasa Zamfira»²³, recunoaște acest fapt, drept care se ia satul Clociții din Buzău, care rămăsese al jupănesei Zamfira și Doamna Despina îl dăruiește Mănăstirii Argeșului.

Pentru satul Clociții care rămăsese la Zamfira se ridicase nu numai Dragomir cu urmașii lui Momce, ci și Braça și Păzbici cu ceata lui «...cum să întoarcă și ei dintr-aceea datorie a răposatului Vintilă V(oe)v(od) și să ție și ei în satul Clociții și Goicel cel Mic jumătate». Răzbici și cu ceata lui «rămîn de lege» înaintea Mihăii voievod; satul Clociții și Goicel cel Mic nu pot fi luate pe jumătate nici de Dragomir, nici de ai lui Braça, ci «Dragomir cu surorile lui... și cu nepoții lui Momce și Braça» să țină «jumătate din satul Fureștilor, și din Cămpolonceana jumătate, și din Beceani jumătate și... și Goicelul jumătate și Monteorul jumătate, și muntele Mușii jumătate, și Piciorul Caprei jumătate, și Piciorul lui Micleus jumătate, și Goicel cel Mic jumătate, și din Vetera jumătate, și din Măceș jumătate. Pentru că sînt ale lor bătrâne și drepte moșii de baștină». Hotărîrea se dă în sept. 12 vîlcăt 1579 (7088)²⁴.

Situația satului Clociții o întărește Alexandru Iliș Voevod «...să fie adaos acest sat... de trebuință, neclintit în vece» Mănăstirii Argeș, așa cum mărturisesc cărțile vechi, cu hrisovul din 10 iunie 1629 (7137)²⁵.

Am menționat pe Răzbici cu ceata lui, pentru că după ce au căzut cu satul Furești, prin dania lui Rădul voevod în stăpînirea lui Vintilă portar și a Sorei, ei s-au luptat mereu, ca să-și recupereze dreptul de stăpînire, folosindu-se nu numai de moartea lui Vintilă Vodă, ci și de orice mijloc posibil.

În lumina acestor fapte capătă tîlc adînc și omorîrea egumenului Răzbici de la Mănăstirea Menedic, de către hoții, și cînd «au pierit cărțile» mănăstirii.

Hoții au urmărit destăințarea actelor, deci modificarea stării juridice a proprietăților mănăstirii, prin distrugerea actelor de danie.

Matei Basarab limpezește această spinosă problemă în 1643, cînd cere «lece» 24 boieri, și cînd se întărește prin jurămînt, în fața Episcopului Ștefan de Buzău, dreptul de stăpînire al mănăstirii Menedic, conform daniei lui Vintilă Vodă.

În afara acestor boieri, meșieri și cunoscători ai dreptului de stăpînire, au mai depus mărturii: «dascălul Pahomie carele au cetit hristoavele lui Vintilă și pop Teod(os)ie carele au învățat carte la mănăstire, și pre egumenul Efrem care le-au fost egumen 30 de ani»²⁶.

Bătrînul călugăr Teodosie a fost grămătic la Menedic sub Pătru Vodă (Petru Cercei 1583—1585) și Mihnea Vodă (1585—1591).

Egumenul Neofit a mărturisit că atunci «cînd au ucis hoții pre Răzbici călugărul acolo în mănăstire, aluncea au pierit și cărțile și hrisoavele mănăstirii»²⁷.

23. Termenul de *Jupanița*, care pare impropriu pentru fosola soție a lui Vintilă Vodă, este totuși folosit în hrisovul lui Alexandru Iliș din 10 iunie 1629 (7137): *Жупаница*. Iar pentru Doamna Despina se folosește și *Гпжада* cum și *Жупаница*. Vezi: Arh. St. Buc., *Речеџи*, 42.

24. Arh. St. Buc., *Episcopia Buzăului*, ms. 172, f. 291. Cf. și *Documente*, B, IV, p. 429, doc. 421. Originalul la Academia Republicii Socialiste România, CXXVIII/220 prima parte și la Arh. St. Buc., S. I, nr. 1130 ultima parte.

25. Arh. St. Buc., *Речеџи*, 42. În partea de la urma hrisovului se întărește dreptul de stăpînire al Mănăstirii Argeș peste *Clociții* din Buzău, pentru acel lanț de aur.

26. Arh. St. Buc., *ms. cit.*, f. 297 a.

27. Arh. St. Buc., *op. cit.*, f. 295 r—296 a. Vezi originalul slav din 1643 (7151) aug. 10 — Tîrgoviște —, la Acad. Republicii Socialiste România CXXVI/3, pentru întărirea Mănăstirii Menedic în: Furești, Clociții, Poiana Goicea, Poiana Neculelor, muntele Furul, Monteorul, Vetera, Piciorul Caprii, Piciorul lui Micleus, Măceștii Mici, Crăpești, muntele Mușea, Poiana Menedicului, Volnești, Miroși, Cocorești, Beceni, Vernești, Dealul Săsenilor, Cimpulungeni, Poiana Zmecești cu vecinii, Sărulești, Scurtești, Valea Părului.

În 1648 (7157) noiembrie 27, cînd se hotărînesc din nou satele și moșiile minăstirii, după judecata celor 24 boieri, între boierii frați de moșie și megieși care iau parte la fixarea hotarelor e și «...Badea sin Răzbici ...ot Furești». Aceștia „«s-au învoit să dea credință Menedicului... «Jumătate moșie den jos de sat den Furești, despre Băești»²⁸. Prin această indicație se precizează și unde era satul Fureștii, centrul Fureștilor și Brăgeștilor : nordul fostei comune Băești-Aldeni, ce ținea de comuna Cărpiniștea, care e încorporată comunei Beceni actuale.

Matei Basarab scoate de sub închinare toate ctitoriile basarabești și deci și Minăstirea Menedic, ca să nu mai fie «vîndute și circiumărite de Domnii greci»²⁹.

Braga cu ceala lui ceruseră și-n Beceni jumătate moșie, dar și aici «rămîn de lege», față de Coman și Vlaicu, care aveau «...moșie în Beceni, ori cătă se va alege, penlrucă iaste a lor bătrănă și dreaptă moșie și descălicătoare», prin holărirea lui Mircea Ciobanul din 1547 (7056)³⁰.

Era firesc să se nască altele convulsioni între Brăgești, în urma poruncii voievodului Radu de la Afumați, din 1527, cînd dăduse lui Vintilă portar și sori sale, Sora, printre celelalte moșii, și «Brăgeștii toți», rupîndu-i în două: de o parte Vintilă și Sora care moștenesc totul, de altă parte Pătru și Cărstian, lepădați și blestemați de tatăl lor Neagu Braga. Prin această hotărîre, ori de cîte ori s-au ridicat acești Brăgești : Pătru și Cărstian, «au rămas de lege», holărirea lui Neagu Braga fiind socotită dreaptă.

Nici moșia Menedic, care a dat numele minăstirii, și care a fost din vechime a lui Vintilă, n-a fost scutită de frămîntări.

În 1579 (7087) iulie 10 «Io Mihnea Voievod», din nou întărește vechile hotare și semne ale moșiei Menedic : «...din Grunju pe Sturzea în sus pînă la izvorul Trestioarei, și de la izvorul Trestioarei în sus pe izvorul S... (rupt) pînă la Slănic, și de la Slănic Piscul Poianei Ascunse pînă la stîna lui Bunbariu, iar de la stîna lui Bunbariu pe Piscul Păcurarilor (s. n.) pînă la Arțar (s. n.) și de da Arțar pînă la Grunju veche și dreaptă ocină și dedină»³¹.

Această hotărîre a Mihniei voievod o provocase ceala Fureștilor care cerea «să aibă «și ei a treia parte din Poiana Menedicului». Fureștii «rămîn de lege», iar Menedicul își păstrează moșia «de ocină și de obabă», așa cum o moștenise.

Tot în 1579 (7088) sept. 12, Mihnea voievod hotărîște între drepturile Minăstirii Menedic și moșnenii lopătăreni. Munții moșnenilor din Lopătari, comună vecină în hotarul sudic cu moșia Menedic, erau înconjuurați de proprietățile minăstirii³².

Din toate aceste frămîntări n-a mai rămas nimic : nu se mai știe nimic de Furești, de Brăgești. Unde a fost Minăstirea Menedic, o ruină.

Numai în comuna Minzălești — Buzău, au mai rămas cîteva topice care își capătă însemnătatea lor în lumina desfășurării istorice de mai sus : *Meledic*, lac și fostă moșie domnească — minăstirească, regune frumoasă, cu izvoare minerale, și descrisă alt de sugestiv de Alexandru Vlahuță în *România pitorească*³³. Era singura proprietate domnească în aria nord-vestică a acestei comune, unde majoritatea suprafeței era moșnenească³⁴.

Tot în nordul comunei Minzălești se găsește hidronimicul «*pirul Braga*», care formează *Valea Brăgii*, pîrlu care izvorăște din muntele *Măceșu*, primește pe dreapta pîrlu Ghijarca, se unește cu pîrlu Urzicăria la *Gura Brăgii* și se varsă în Piatra

28. *Ibidem*, f. 299 a.

29. Virgil D. Ghicaru, *op. cit.*, p. 168.

30. *Documente*, B, vol. II, p. 367-368, doc. 385.

31. *Documente*, B, vol. IV, p. 405. Acest document prezintă greșit în traducerea din original (vezi Arh. St. Buc., S. I, nr. 1120) două toponime : Piscul Păcurarilor în loc de Piscul Păcurilor și Arțar în loc de Arcer. Comunicînd acest fapt Institutului de istorie «N. Iorga» din București, am primit o scrisoare de mulțumiri în 1967, oct. 18, semnată : S. Caracaș.

32. *Carte de hotărnicie a moșiei Lopătari...*, de ing. D. Stino și Ioan Ghițu, București, 1911, p. 2.

33. Al. Vlahuță, *România pitorească*, Editura Tineretului, București, 1967, p. 146-149.

34. Pr. Șanđu Tudor, *Monografia comunei Minzălești — Buzău*, ms., cap. Alte proprietăți.

lungă. Ori muntele *Măceșu* e specificat în porunca Mihnei voievod din 12 septembrie 1579, unde se arată ce jumătăți de sate și moșii să țină Dragomir, Momce și Bragă, dar să nu aibă amestec în Clociții și la Goicele Mici, pierdute prin datoria lui Vintilă Vodă, de 24.000 aspri, față de Doamna Despina³⁵.

În munții Furu Mare, Furu Mic, și acum au pășune mînzăleștenii, vecini cu Vrancea, deci cu Bogdania din documente, pe unde se întindea hotarul comunei Mînzălești în 1892³⁶. Munții Furu se împart între mînzăleșteni și lopătari pe de o parte și între vrînceni, de altă parte.

Ca antroponimice se păstrează mai rar numele de Vintilă, dar mai des numele de Sora.

În tradiția acestei comunc, pe linie legendară, se povestesc multe întâmplări despre Negru Vodă și Vintilă Vodă, legende alimentate și de un fond istoric străvechi, dar și de existența cetății și a mînăstirii mari și frumoase, pe care le ridicase Vintilă Vodă pe botul dealului Reghinărilor, dar din care n-au mai rămas decît urme de ziduri care se prăbușesc continuu.

Moș Oprea Dinicu Reghină, care purta plete, cum și nepotul său moș Gheorche Dinicu, care coborau din moșnenii Reghinești, povesteau cu mult ilc și frumoase imagini, faptul că strămoșii lor au fost străjeri la cetatea lui Vintilă Vodă.

De altfel hotarul sudic al moșneniei Reghinești atîngea plaiul Cocilor și *Drumul domnesc*, în Virful Bulerca, plai ce ducea la cetatea lui Vintilă Vodă: «Cînd vechea văile, Negru Vodă (Vintilă Vodă) pleca cu străjii, cu caii potcoviți de-a-ndărătăle, din Cetatea de pă Slănic, urca plaiu pînă în Virful Bulercii, de aici pă plaiu Cocilor, pînă în Virfu Bocului, din plaiu Glodului. Din Bocu să uita pă Valea Sărățelu, pînă în Buzău, de turci. Drumu ăsta se mai zice și *drumu domnesc*»³⁷.

Acest *drum domnesc*, care corespunde plaiului Cocilor și Umbrărelului, cum și tradiției locale, cobora prin Poiana Ascunsă, trecea Slănicul spre nord-est, urca pe Menedic și de aici pe Buștea și Breazău («Breazu» din document), continua plaiul Măceșului, Pietrele scrise, Ceardacu, Furu mînzălesc, Furu vrîncenesc și de aici în Bogdania. E cel mai lung plai din munții Buzăului care avea legătură cu *drumu domnesc*.

Buștarii, de la poalele Breazăului din nordul comunei Mînzălești, tot după tradiția locală, erau vînători și gonați domnești. Aici, în pădurile de nepătruns, făcea vînătoare Braga Voievod, Vintilă Vodă³⁸.

Prin acele toponimice, antroponimice și tradiții, comuna Mînzălești păstrează mai aproape de adevăr, acest fragment de istorie, dramatic și măreț, din prima jumătate a veacului al XVI-lea.

Aceste documente ale graiului viu³⁹, valabile și azi, și mîine, și toldeauna, se adaugă documentelor scrise, reproduse mai sus, ca să aducă mai sigură lumină, asupra unei domnii, alît de incerte în vechea istoriografie⁴⁰.

35. Documente, B. IV, p. 420.

36. B. Iorgulescu: *Dicționar geografic, statistic economic și istoric a jud. Buzău*, București, 1892, p. 311 sq.; vezi: Mănești—Mînzălești, Vizi și Gb.: I. Lahovari C. I. Brătianu și Gr. Tocilescu, *op. cit.*, p. 361.

37. Pr. Sandu Tudor, *op. cit.*, cap. *Legende despre Negru Vodă*.

38. Comunicare de la Eătrînul preot Nicolae Stănescu, din com. Lopătari, în 1916, auzită de la tatăl său, logofătul Stan Lungu, din Lungari, comuna Mînzălești.

39. Mai toate topicile se păstrează și azi: Braga, Breazăul, Clociți, Clajna, Cîmpulungana, Bîsoca, Cheia, Furu Mare, Furu Mic, Goicel, Măceșu, Mușa Mare, Mușa Mică, Meledic, Omșoru (Ulmușorul), Peceneaga, Miclăuș, Piciorul Caprii, Podu Brebului, Valea Boului, etc....

40. Iată ce scrie O. G. Lecca în *Dicționar istoric, arheologic și geografic al României*, Buc., 1937, p. 572: «... «Tradiția lui Vintilă Vodă a rămas vie în Jud. Buzău, unde a ridicat mon. Menedec și unde își avea și curți. Poporul îi atribuie unele clădiri (ruine) și așezăminte vechi. Doamna lui era Rada fiica lui Mitrea din Cislău» ! Vezi și I. C. Filitti: *Neamul Doamnei Neagă ...*, București, fără dată, 19 p., mai ales p. 4, 5, 6, 7, cu privire la Doamna Rada, a doua soție a lui Vlad Vintilă.

Vlad Vintilă, în scurta lui domnie, n-a construit numai legendarele «curți» de la Mănăstirea Menedic, azi distruse, ci «Ce e mai prețios din tot ce a făcut el e acest steag, una din cele mai frumoase opere de artă minoră din trecutul nostru»⁴¹, fiind ...«primul steag păstrat al Țării Românești»⁴², steag care se păstrează la m-rea Cultumuz din Muntele Atos.

Mănăstirea Ot Menedic a avut școală de slavonie și călugări diplomați⁴³.

Iată dar că *Braga Voevod*, sau Vintilă Vodă, sau Vlad Vintilă, fiu nelegitim al lui Radu cel Mare, cu mama din *Brăgeștii* de pe Valea Slănicului — Buzău, își înscrie astfel numele, cu toată scurta și dramatica lui domnie, cu fapte care îl permanentizează pe linia valorilor culturii românești.

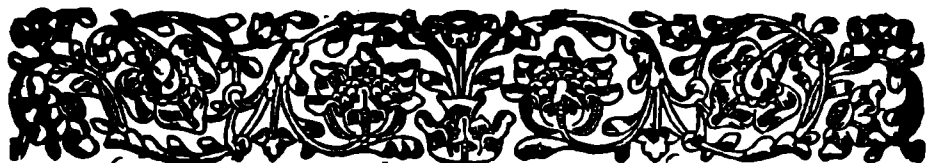
SANDU TUDOR

41. N. Iorga: *Doă opere de artă românești din secolul al XVI-lea la muntele Athos*, «Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice», an. XXVI, Fasc. 75, ianuar—mart. 1933, p. 31. Vălenii de Munte.

42. Istoria României, *op. cit.*, p. 655.

43. Prof. Damian P. Bogdan, *Intre Români și Ruși. Legături și influențe din veacul XVII și pînă la 1721* («Analele Româno-Sovietice», 1947, nr. 5, p. 14... «la 4 martie 1704 erau prezenți la Moscova trimișii mănăstirii muntele Vintilă Vodă, fiind trimiși... de către cunoscutul episcop învâțat al Buzăului, Damaschin»).

ANII DE STUDENȚIE AI LUI CIPRIAN PORUMBESCU CONTRIBUȚII BIOGRAFICE*

Ciprian Porumbescu și-a terminat studiile liceale la Suceava și și-a luat bacalaureatul în iunie 1873, când avea douăzeci și unu de ani. Singura instituție superioară de învățămînt din Bucovina, în această vreme, cu profilul său specific, era Institutul teologic, care se dezvoltase din Academia duhovnicească de la Mînăstirea Putna¹.

Ciprian Porumbescu se remarcase încă din liceu ca un tînăr muzician cu reale aptitudini², dar în Cernăuți, capitala ducatului habsburgic, nu exista o școală superioară de muzică³. Singurele catedre de muzică vocală și corală erau cele de la Seminarul teologic arhidiecezan (Erzbischöfl. Diöcesan — Seminarium), care funcționa pe lângă Institutul teologic.

Îndrumat de părintele său, preotul Iraelic Porumbescu din Stupca (județul Suceava) și atras de bună seamă și de posibilitățile de a-și desăvîrși studiile muzicale, tînărul bacalaureat Ciprian se înscrie la Institutul teologic, în toamna anului 1873, și este primit alumn (bursier) seminarial⁴.

În 1875 se înființează Universitatea Francisco-Iosefină (Alma Mater Francisco-Josephina). Institutul teologic se transformă în Facultate. Ea se bucura de cîțiva profesori erudiți, iar unele materii (Teologia practică) erau predate în limba română.

Ciprian Porumbescu, de altfel ca și ceilalți studenți români, frecventa și cursurile de limbă și literatură română, predate de profesorul suplinitor al catedrei Ion G. Sbiera, urmașul lui Aron Pumnul.

* Fragment din *Viața și opera lui Ciprian Porumbescu* (Cap. IV) de Petru Rezuș, în manuscris.

1. Isidor Onciul, *Ceva despre mersul și dezvoltămîntul culturai teologice și clericale în Bucovina*, în «Candela», II (1883), nr. 6, p. 293 ș.u.; Dr. Anton Norst, *Alma Mater Francisco-Josephina*, Pardini, 1900, p. 6; Ilie Dugan, *Istoricul societății academice române Junimea. Partea I. Arhoroasa (1875—1877)*, București, 1930, p. 9; *Organizarea studiilor în Institutul teologic din Cernăuți*, în «Foaia Societății pentru cultura și literatura română în Bucovina», III (1867), p. 115—125; Kurt Kaser, *Die Gründung des k.k. Franz-Josefs-Universität in Czernowitz im Jahre 1875*, Wien, Leipzig, Braumüller, 1917, p. 4 ș.u. etc.

2. Pentru anii copilăriei și adolescenței se pot consulta: Valeriu Braniște, *Ciprian Porumbescu. Schiță monografică*, Lugoj, 1908; Gr. Mihail Poslušnicu, *Ciprian Porumbescu*, București, Cartea Românească, 1926; Ștefan Pavelescu, *Viața lui: Ciprian Porumbescu*, Siret, 1940; Viorel Cosma, *Ciprian Porumbescu. Monografie*, București, 1957; Victor Morariu, *Ciprian Porumbescu elev al «Gimnaziului superior greco-ortodox» din Suceava*, în «Făt-Frumos», VIII (1933), nr. 4; apoi Constantin Morariu, *Între viață și moarte. Contribuții la biografia lui Ciprian Porumbescu*, în revista «Junimea», XIV (1925), nr. 8—10, p. 261—273.

3. Un Conservator de muzică și artă dramatică se organizează abia după primul război mondial.

4. Pentru profesori: *Arhiva Facultății de teologie*, dosarele pentru anii 1873, 1874, 1875, 1876, 1877 (arhivar Nicolae Șcurei); *Arhiva Mitropoliei Bucovinei*, pachetul Seminarul teologic pe anii 1873, 1874, 1875, 1876 și 1877, pentru alumnii seminariali și *Arhiva Facultății de filozofie*, dosarele pentru anii 1876 și 1879 (cercetate în anul 1937). Vezi și Dr. Anton Norst, *op. cit.*, p. 47—50 și 58—72.

O activitate muzicală susținută în această îndepărtată capitală de durat nu exista decât în cadrul restrâns al societății muzicale «Gesangverein», întemeiată în 1859, care și-a schimbat numele în 1862 în «Verein zur Förderung der Tonkunst», sau pe scurt «Musikverein». «Clavirul», «liedul» și «valsul» erau la modă în familiile funcționarilor înstăriți, iar odraslele celor cu dare de mână luau lecții particulare improvizate de la doi trei profesori și cam tot atâtea profesoare. Aceeași situație era și la Suceava și la Rădăuți. Haydn, Mozart, Bach, Beethoven, Wagner, Liszt, Mendelsohn, Schumann, Weber, Offenbach, Brahms erau puțin cunoscuți. Mai îndrăgiți erau Joseph Lanner, Johann Strauss (tatăl și fiul), Franz Lehar și Franz Schubert, chiar și anonimia Buxtehude, Bönicke, Spät, Würfel, Messer, Rink, Erk, Liebau, Esser, Greger etc.

În anii 1873—1877 au funcționat la Institutul teologic, apoi Facultatea de teologie (1875) următorii profesori, care au contribuit la formarea culturală a studentului Ciprian Porumbescu: 1. Prof. Isidor Onciul, la catedra de Studii biblice și Exegeza Vechiului Testament, Limba ebraică și Limbile orientale; 2. Prof. Vasile Mitrofanovici, la catedra de Teologie practică; 3. Prof. Eusebie Popovici, la catedra de Istorie și statistică bisericească; 4. Prof. Vasile Repta, la catedra de Studii biblice și Exegeza Noului Testament; 5. Prof. Alexiu Comoroșan, la catedra de Dogmatică; 6. Prof. Constantin Popovici, la catedra de Drept bisericesc greco-oriental; 7. Mihail Miron Calinescu, la catedra de Teologie morală și 8. Docent Ioan Stefanelli, la catedra de Catehetică⁵.

Acești profesori sînt, în majoritatea lor, întemeietori de discipline, fiecare dintre ei tipărind lucrări de mare valoare, dintre care cităm: *Introducerea în Vechiul Testament și Arheologia biblică* de Isidor Onciul; *Omiletica și Liturgica* de Vasile Mitrofanovici; *Istoria bisericească universală* în 4 volume de Eusebiu Popovici; *Dogmatica*, partea generală și specială, de Alexiu Comoroșan; *Fintînile și codicii Dreptului bisericesc ortodox și Canoanele apostolice* de Constantin Popovici; *Catehctica Bisericii dreptcredincioase răsăritene* de Ioan Stefanelli etc. Ei studiaseră la Universitățile imperiale (în special Viena, apoi München, Bonn, Innsbruck etc), cunosteau limba germană și înălțaseră prestigiul propriei lor Facultăți, fiind aleși, unii dintre ei, rectori ai Universității (Vasile Mitrofanovici — 1877—1878, Eusebiu Popovici — 1880—1881 și 1885—1886, Vasile Repta — 1883—1884, Constantin Popovici — 1888—1889 etc.).

Ținuta lor academică, stilul lor de viață, metodele pedagogice folosite au avut o influență considerabilă asupra studentului Ciprian Porumbescu. Fire optimistă, foarte iubit de colegi, anii de studenție îi adaugă lui Ciprian Porumbescu seriozitatea, conștiințozitatea și disciplina în munca muzicală, care l-au caracterizat toată viața. Legături mai strînse cu vreunul dintre acești profesori ai facultății nu a avut.

Pe lângă Facultatea de teologie funcționa Seminarul arhidiecezan. El depindea direct de Arhiepiscopie, care acorda burse. În general, toți studenții teologi ai Arhiepiscopiei erau «alumni» (bursieri) seminariați, bucurîndu-se de întreținere completă în toți anii de studiu.

Seminarul arhidiecezan era condus, în anii studenției lui Ciprian, de rectorul Elias Filipovici și de spiritualul Mihail Dracinschi, ajutați de doi profesori de studii: Arhidieconul Teodot Dron și teologul absolvent Ioan Topalla⁶.

În cadrul Seminarului funcționau trei profesori de muzică (cîntare bisericească)⁷. Cel ce a avut rolul hotărîtor în formația muzicală a lui Ciprian a fost prof. Isidor Vorobchievici (18 mai 1836 — 18 septembrie 1903)⁸.

Numit profesor de muzică la Seminarul diecezan după Ștefan Nosievici, în anul 1869, autorul corurilor bărbățești «Drum bun», «Cîntecul Mărgăritei», «Tălarul», «Sub o culme de cetate» etc., Isidor Vorobchievici organizează muzica tradițională omofonă, folosind notele muzicale, alcătuiind primul «Manual de armonie muzicală» (1869), care a stat și la temelie formației muzicale a lui Ciprian Porumbescu, și armonizînd coruri pentru studenți, inspirate din folclor, sau pe versurile lui Dimitrie Bolintini-

5. *Schematismus der Bukowinaer griech.-orient. Archiepiscopal-Diöcese für das Jahr 1877*, Czernowitz, Druck von Rudolf Eckhardt, 1877, p. 105—108.

6. *Ibidem*, p. 109. 7. *Ibidem*, p. 109.

8. Ioan Vicoveanu, *Preotul Profesor Isidor Vorobchievici*, în «Mitropolia Moldovei și Sucevei», XXXVI (1960), nr. 9—12, p. 675—680 și *Arhiepiscopul slav. Isidor Vorobchievici*, în «Candela», XXII (1903), p. 659—662.

neanu, Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu, Vasile Bumbac etc. Liturgiile sale în Do-major, Sol-major, Fa-major, Si-bemol-major, La-major, Mi-major, Mi-bemol-major, La-bemol-major și numeroasele sale coruri populare, religioase, bărbătești și mixte, sînt studiate cu o deosebită atenție de tînărul său discipol Ciprian. Influențele sînt evidente în primele compoziții lumesti și religioase ale lui Ciprian Porumbescu, pentru ca în scurt timp să se vădească originalitatea sa. Insuși profesorul a înțeles că discipolul l-a întrecut, cînd corurile lui Ciprian Porumbescu, prin armonia lor minu-nată, inspirația și caracterul lor profund popular vor fi preferate de public, singurul critic hotărîtor al valorii și duratei unei opere de artă.

Magistrul Isidor Vorobchievici se va dovedi însă și-n sprijinirea valorilor muzicale autentice. Ca și pe Eusebie Mandicevski, care va ajunge profesor la Aca-demia de Muzică din Viena, el îl va înconjura cu o deosebită dragoste și pe Ciprian Porumbescu, studentul său favorit, care a obținut în toți anii nota maximă (d'stinct'e). Tot el îl va încuraja în activitatea sa componistică, îndrumîndu-l spre cîntarea coral-polifonică, iar mai tîrziu îl va recomanda călduros obținerea unei burse pen-tru studii superioare muzicale la Viena.

Studentii «alumni» seminaryali, colegii ai lui Ciprian în toți cei patru ani de studii (1873—1877) sînt, în ordinea alfabetică a înmatricolării: 1. Roman Berqoan. 2. Theodor Bumbak. 3. Nikolai David. 4. Michael Ferlievici. 5. *Cyprian Golembiowski*. 6. Cali-strat Koka. 7. Dionisie Konstantinowicz. 8. Alexander Popeskul. 9. Alexander Pop-schor. 10. Ștefan Tomowicz. 11. Alexander Wojewilka și 12. Emilian Zurkan⁹. Dintre ei, numai steaua lui Ciprian va rămîne nepieritoare, Mihail Ferlievici se va distinge ca un basist inegalabil, dar va muri prematur, iar Calistrat Coca va alcătui manuale școlare apreciate la vremea sa.

Colegii de an ai lui Ciprian Golembiowski erau toți feciori de țărani, numai el era fecior de preot. Și studenții din ceilalți ani erau feciori de țărani, purtati la școală cu mari greutate de părinții lor, pînă ce și-au luat «matura» (baccalaureatul) la liceul din Suceava sau la cel din capitala ducatului. Fără alte veleități decît aceea de a ajunge preoți în vreun sat oarecare, acești colegi l-au iubit pe Ciprian («Lun-ganul», Ciprian der Lange, cum fi mai ziceau ei), au crezut în talentul său și s-au lăsat conduși de el, bucurîndu-se cu el sau suferind alături de el.

Influențat de muzica vieneză (Strauss, Schumann, Schubert etc.), Ciprian Porum-bescu compune valsuri, dînd o replică grațioasă cu «Valurile Prutului» celebrului vals «Dunărea albastră», și lieduri. Filonul popular, foarte bine cunoscut din Stupca anilor de copilărie și din Suceava anilor de liceu, va rămîne însă dominant.

Lipsa partiturilor corale era însă adînc simțită. Corurile profesorului Isidor Vo-robhievici și ale lui Ștefan Nosievici¹⁰ vor intra permanent în repertoriul studen-tilor. Ciprian Porumbescu va încerca însă cu succes să îmbogățească acest repertoriu cu compoziții proprii. Anii săi de studenție sînt ani muzicali prolifici. În curînd, pro-gramele muzicale ale corului studentesc al teologilor și al societății «Arboroasa» se îmbogățesc cu originalele și inspiratele Liturghii și coruri populare ale lui Ciprian Porumbescu. Aceste coruri studentești vor fi astfel primele școli practice muzicale ale marelui compozitor.

Neavînd texte pentru compozițiile sale, Ciprian va apela la poeziile lui Dimi-trie Bolintineanu, Vasile Alecsandri, Jacob Negruzzi, Mihail Eminescu, V. Bumbac, D. Petrino, Matilda Cugler Poni, H. Heine, Johann Sperling, Herman Lingg etc., cum și la textele lui T. Ștefanu (T. Ștefanelli), D'Alboni etc., iar mai tîrziu își va alcătui el însuși textele compozițiilor, dovedind că și tatal său real însușiri literare, pe care din nefericire nu le-a cultivat, fiind preocupat îndeosebi de muzică¹¹. Muzica și lite-ratura fiind considerate încă ocupații minore, conducătorul corului nu va fi secundat de nici unul dintre colegii săi în multilaterală sa activitate corală, instrumentală (vioară, violoncel, pian etc.) și componistică.

Intențiile și preocupările muzicale ale tînărului seminarist se pot descifra cu ușurință în decursul celor patru ani de studii (1873—1877). Înscris cu numele din actele personale școlare, *Ciprian Golembiowski* strălucește mai ales la materiile

9. *Schematismus für das Jahr 1877*, p. III ș. u.

10. Vezi despre Ștefan Nosievici la: Dr. R. Gassauer, *Suceava muzicală de altădată*. Su-ceava, 1938, p. 10 ș. u.

11. Leca Morariu, *Ciprian Porumbescu stihurilor*, în revista «Făt-Frunos», VIII (1933), nr. 3; 1934, nr. 2—3; 5—6; 1941, nr. 2—3.

muzicale, începând cu primul an (1873). El va deveni conducătorul corului studenților (regens chori), aducându-l la cea mai mare strălucire și creștând o tradiție, căci acest cor studențesc, înțemeiat în anul 1875 de Ciprian, va fi totdeauna cel mai bun cor al Universității. Totodată el organizează și vestibulul său cvartet vocal, alcătuit din cei mai buni cântăreți arboroseni: Calistrat Coca (tenor prim), Nicolai David (tenor secund), Emilian Turcan (bariton) și Mihai Ferlievici (bas II), toți studenți teologi.

Începând din anul 1874, Ciprian se dedică și muncii de compozitor. Compozițiile sale corale liturgice și patriotice vor fi executate, sub conducerea sa, de corul studenților și vor fi în curând unanim apreciate de public, care le va asculta în cadrul slujbelor sau șezătorilor¹².

Dintre compozițiile alcătuite în timpul anilor de seminar înșirăm: *Cîntec de Mai, Imnul societății Arboroasa, Un vis de fericire (vals), Hora națională, Dorința* (romantă pe versuri de Matilda Cușler Poni), *Coroana Moldovei, Răsunele carpatine* (vals), *Marș festiv, Cîntece studențești, Pe cîmpiile Stupcei, Fata popii, Balada, În Țara mîndră a laglilor, Primăvara, Bătrîneasca* (horă), *Hora detrunchiațiilor, Altarul Măndstirii Putna, Bale fierul pin' cei cold, Salutare Arboroasei, Cadriile, Hai Române, Sînt Arboros, După un veac de suferință. Ești o floare radioasă. Tabără, Iarna, Hai să ciocnim, Patria Română, Că-i domn cu guler și cu frac, Frunză verde de piper, Tricolorul, Cîsla, Mulți ani, Liturghia Sf. Ioan Gură de Aur, Liturghia Sf. Vasile, Liturghia Sf. Grigorie, Liturghia pentru băieți, Liturghia simplă, Acum puterile cereștii, Să tacă trupul, Tatăl nostru, Adușu-mi-am aminte de prorocul, Hristos a înviat, Sfinte Dumnezeule, Lăudați pe Domnul, Condacul Maicii Domnului, Ridicat-am ochii mei, Priceasna de Paști, Cade-se cu adevărat, Heruvicul, Ca pe împăratul, În mormint viață, Pe Tatăl etc.*

Din totalul de 252 de piese oțte au rămas de la Ciprian Porumbescu, cele mai multe sînt definitive în timpul anilor de studenție, mai ales cele 42 de compoziții religioase. Cu explicabile influențe ale muzicii vieneze, stăpînă pe saloanele intelectualilor bucovineni, compozițiile lui Ciprian Porumbescu, în marea lor majoritate, folosesc totuși inepuizabilul filon al cîntecului popular, așa cum va declara el mai târziu în «Gazeta Transilvaniei» din 14/26 martie 1882: «Și dacă este vorba de vreun componist pe care l-am studiat și-l studiez și acum încă cu multă diligență. «Iuși îmi permit a spune că componistul acesta este însuși poporul român, care stă peste Offenbach, Genée, Suppé etc.».

În cîntarea bisericească, el a cultivat muzica polifonică, dominantă la Facultatea de teologie, deschizînd drumul compozitorului Mihai Ursuleac (1863—1928)¹³, iar «Cîntecele studențești», devenite populare (*Nu-i viață mai plăcută*) vor îmbogăți repertoriul sărac din culegerea contemporană: «Fest- und Kommerstlieder zum 4., 5. und 6. Oktober, 1875». Hrsg. vom Festausschuss alter Studenten, 1875.

Aceștia sînt factorii care au determinat înscrierea lui Ciprian Porumbescu la Institutul teologic, viitoarea Facultate de teologie, și dezvoltarea sa muzicală universitară în anii 1873—1877, cum și împrejurările în cadrul cărora el s-a format în perioada universitară. Deosebit dotat muzical, Ciprian a fost în general un student conștiincios, așa cum rezultă din «matricola» sa universitară¹⁴. El devine nu numai conducătorul corului studențesc, dar și conducătorul lor spiritual. Colegii de la cele trei Facultăți îl vor alege, în unanimitate, și președintele al Societății «Arboroasa», în anul 1877, după Gherasim Buliga (1875) și Iancu Cocinschi (1876)¹⁵.

Ciprian își ia «absolutoriuul» în teologie, împreună cu colegii săi de an, în iunie 1877. În timp ce colegii s-au împraștiat prin satele lor, pregătindu-se pentru căsătorie, Ciprian, care era și președintele societății «Arboroasa», se întoarce în loarnă, în ziua de 12 octombrie 1877, din Stupca, la Seminar și participă la ședința memorabilă din acea zi a Comitetului societății. În 18 octombrie 1877 obține un certificat

12. Vezi compozițiile din acești ani la: Constantin Morariu, *art. cit.*, p. 396—400; Viorel Cosma, *op. cit.*, p. 18; Leca Morariu, *Pentru cronologia operei lui Ciprian Porumbescu*, în «Făt-Frumos», VIII (1933), nr. 2—3, p. 71; Ciprian Porumbescu, *Opere alese*, București E.S.P.L.A., 1954.

13. Ioan Vicoveanu, *Un iscusit cântăreț bisericesc de altădată: arhidiacon Mihai Ursuleac* (1863—1928), în «Mitropolia Moldovei și Sucevei», XLII (1966), nr. 5—6, p. 365—367.

14. Cf. *Foia matricolă* pe anii 1873—1877.

15. *Raport anual al Societății academice române «Arboroasa» pro 1.75—1877, 1877 și Raportul Societății academice române «Junimea» asupra anilor administrativi 1878/1879—1907/1908, 1907/1908, passim.*

de la profesorul Isidor Vorobchievici, prin care acesta îl recomandă pentru obținerea unei burse, pentru a studia muzica religioasă la Viena, Petersburg și Atena, cu asemenea cuvinte: «Poședă un talent muzical evident, care, printr-un studiu continuu pe terenul științei muzicale și prin o adevărată aprofundare a ființei și a scopului acestei arte sublime, ne îndreplățește la cele mai frumoase nădejdi»¹⁶.

Acestea sînt relatările scrise din *Arhivele Facultății de teologie și Seminariului arhidiecezan* pe anii 1873—1877, cum și din *Schematismus der Bukowinaer griech.-orient. Archiepiscopal-Diöcese für das Jahr 1873, 1874, 1875, 1876 și 1877*. Ele trebuie să fie completate cu intensa viață a studentului Ciprian Golembiowski.

Tatăl său, Iraelie Golembiowski, era un scriitor cunoscut și apreciat. Scrisese, sub influența lui Vasile Alecsandri, poezii, apoi amintiri din peregrinările sale la școlile din Lwow, amintiri despre Aron Pumnul și Vasile Alecsandri, diferite peripeții cu haiducul Dariu († 1808), istoria violinei Amati a lui Ciprian Porumbescu etc. Scriitorul Vasile Alecsandri i-a schimbat numele în *Porumbiță*, pe care Iraelie Golembiowski l-a modificat în *Porumbescu*, adoptîndu-l oficial din 5 aprilie 1881¹⁷ astfel că numele lui Ciprian, în timpul anilor de studenție, a fost Golembiowski.

Iraelie Porumbescu a exercitat o mare influență asupra lui Ciprian. El, cel dintîi, va crede neclintit în geniul muzical al fiului său și-l va îndruma în activitatea sa patriotică, mai ales ca președinte al societății «Arboroasa»¹⁸. Ciprian Porumbescu organizează cicluri de conferințe publice ale societății cu subiecte antihabsburgice: «Lupta pentru existență», «O sută de ani asupra Bucovinei» etc., intră în legătură cu alte societăți studențești din Principate, din Ardeal și din străinătate (Clubul studenților universitari din Iași, România Jună din Viena, Petru Maior din Budapesta, Uniunea Română din Paris, Inocențiu Clain, Ana din Blaj etc.), adresîndu-le «Apelul Societății Arboroasa», publicat în «Familia», XIII (1877), nr. 16, p. 190, prin care se urmărea alcătuirea unei statistici a tuturor studenților români de la Universitățile din Europa, și cultivă prietenia unor personalități românești, ca: Vasile Alecsandri, T. Cipariu, Silvestru Morariu, Dimitrie Onciul etc. Războiul pentru independență (1877) produce o efervescență deosebită și-n siml societății «Arboroasa». Membrii ei participă cu sufletul la gură la desfășurarea operațiilor de pe frontul româno-ruso-turc. În această atmosferă specifică sînt explicabile evenimentele, care au o deosebită influență asupra societății «Arboroasa» și a președintelui ei.

Anul 1877 intervine cu accentul grav al tragediei în existența lui Ciprian Porumbescu. Împlinindu-se 100 de ani de lauciderea mișlească a voievodului Grigorie Alexandru Ghica la Beliclic turcilor din Iași, deoarece a protestat împotriva saravolnicei «detrunchieri» habsburgice a Moldovei de către împărăteasa Maria Theresa, Comitetul societății studenților «Arboroasa» a hotărît să trimită o telegramă Comitetului ieșean de comemorare a tristului eveniment¹⁹.

Societatea «Arboroasa» a fost înființată de Tudor Ștefanellii în anul 1875. Membrii săi erau studenți de la cele trei Facultăți ale Universității (de teologie, filozofie și drept). Între ei erau studenții teologi: Modest Avram, Roman Bergoan, Teodor Bumbac, Atanasie Ciupercovici, Ioan Carpiuc, Calistrat Coca, Leon Cernavski, Iosif Cocinschi, Dionisie Constantinovici, Tit Constantinovici, Iancu Calinciuc, Ioan Chelariu, Dimitrie Dan, Teofil D. mitrovici, Nicolai David, Mihai Ferlievici, Constantin Gramatovici, George Grosariu, Vasile Iurco, Ioan Iliuțiu, Silvestru-Berariu Ieremievici, Vasile Isopescu, Constantin Morariu, Mihai Nichitovici, Oreste Popescu, Alexandru Popșor, Ciprian Porumbescu, Dimitrie Pașcan, Alexandru Popescu, Nicolae Popovici, Vasile Frelpcean, Eugen Siretean, Ilariu Serelean, Samuil S. mionovici, Teofil Sauciuc, Ioan Sirbu, Nicolai Sandru, Mihai Tarnavski, Ioan Topalla, Ștefan Tomovici, Alexandru Voievidca, George Volcinski, Zaharia Voronca și Emilian Zurcan; studenții de la filozofie: Teodor Bujor, Gherasim Buliga, Ilie Cărăuș, Ioan Dan George Dimitrovici, Ioan Grigoraș, Iulian Oliniski, Emilian Popescu, Basiliu Rocneanu și Vasile Stoian; studenții de la drept (iur.): Iancu Cocinschi, Ștefan Cocinschi

16. Viorel Cosma, *op. cit.*, p. 18.

17. Iraelie Porumbescu, *Amintiri*. Ediție îngrijită de Ion Ștefan, București, Gorjan, f.a.: Constantin Loghin, *Istoria literaturii române din Bucovina, 1775—1918*, Cernaui, 1926, p. 59—66; Leca Morariu, *Iraelie Porumbescu*, în «Revista Bucovinei», II (1943), p. 153—157.

18. Constantin Morariu, *art. cit.*, p. 392.

19. Ilie Dugan, *op. cit.*, p. 20 ș.u.; Teodor Bălan, *Procesul Arboroasei, 1875—1878*, 1937, și: R. Cindea, *Arborosenii, trădători austriaci și naționaliști români*, 1937, p. 3 ș.u.

Alexandru Onciul, Ilariu Onciul, George Popescu, Atanasie Tarnavski și Epaminonda Voronca²⁰.

Comitetul societății «Arboroasa» pe anul 1876—1877 era format din următorii membri: Ciprian (Golembiowski) Porumbescu — președinte, Zaharia Voronca — vicepreședinte, Constantin Morariu — secretar de externe, Leon Cerniavski — secretar de interne, Oreste Popescu — casier, Gherasim Buliga — controlor și Eugen Seretean — bibliotecar²¹.

Ciprian Porumbescu era absolvent al studiilor teologice din iunie 1877. Telegrama este alcătuită și semnată de Comitet, al cărui președinte era Ciprian, și trimisă în ziua de 13 octombrie 1877 pe adresa Primăriei Iași. Ea avea următorul cuprins: «Arboroasa, societatea junimeii române din partea delunghiată a vechii Moldove aduce condoleanța membrilor săi pentru turlorul decapitat. Comitetul»²².

La ședința Comitetului din 12 octombrie 1877, deci chiar în ziua jubiliară decretată de oficialitatea habsburgică, au fost prezenți: Ciprian Porumbescu, locuiri atunci sosit de la Stupca, Zaharia Voronca, Constantin Morariu, Leon Cerniavski, Oreste Popescu, Gherasim Buliga și Eugen Seretean. Singurul care s-a abținut de la vot a fost Gherasim Buliga, iar Leon Cerniavski a invocat la anchetă și la proces că n-a auzit ce se discută în ședință, având «un defect de auz», din care cauză ei nu au fost arestați²³.

Din anul al IV-lea nu mai era alt membru în Comitet. Din anul al III-lea însă, dintre cei nouă bursieri (1. Ioan Iliutz. 2. Constantin Morariu-Andriewicz. 3. Oreste Popesku. 4. Ilarion Serethian. 5. Eugen Serethian. 6. Titus Konstantinowicz. 7. Nikolai Schandru. 8. Samuel Simionowicz și 9. Michael Tarnakski)²⁴ trei erau membri ai Comitetului: Constantin Morariu-Andrievici, Oreste Popescu și Eugen Serethian.

Din anul al II-lea, dintre cei zece bursieri: 1. Silvester Berar Jeremiewicz. 2. Theofil Dimitrowicz; 3. Wassilie Isopesku. 4. Ioan Kelariu. 5. Nikolai Popowicz. 6. Nikolai Schapka. 7. Teodor Semaiuk. 8. Theofil Tuschiuski. 9. George Wolczynski și 10. Zaharia Woronka²⁵, numai Zaharia Voronca făcea parte din Comitetul «Arboroasei», fiind vicepreședinte.

Bursierii anului I erau în 1877: 1. Modestes Awram. 2. Georg Baloschesku. 3. Leon Czerniawski. 4. Demeter Dann. 5. Constantin Gramalowicz. 6. Georg Grossar. 7. Josef Koczynski. 8. Alesander Manastyrski. 9. Michael Nikitowicz. 10. Wassilie Prelipczan. 11. Ioann Sirbul și 12. Chrisanft Zehanczuk²⁶. Dintre ei făcea parte din Comitet numai Leon Cerniavski, secretar de interne, iar dintre ceilalți se va distinge, mai târziu, Dimitrie Dan, istoricul și membrul corespondent al Academiei Române.

Telegrama societății «Arboroasa» a infuriat pe oficialii imperiali, care au ordonat, la 15 noiembrie 1877, arestarea Comitetului pentru înaltă trădare (Hochverrat), ocupînd cu cătane Seminarul și înăbușind revolta celorlalți studenți. Ciprian a fost arestat acasă la Stupca, de unde a fost transportat pe jos, din post în post, de jandarmii austriaci pînă la închisoare. Dintre ceilalți membri ai Comitetului, au fost reținuți: Zaharia Voronca. Constantin Morariu, Oreste Popescu și Eugen Serethian. Monarhia dualistă austro-ungară, creată în 1867, se dovedea și de astă dată a fi «o adevărată temniță a popoarelor». Ceilalți studenți au avut de suferit numai neplăcerile percheziției. Printre altele, s-a aflat la unul dintre ei și «o listă a fetelor de măritat», interpretată tendențios de comisarul imperial. Detențiunea pînă la proces, care a durat unprozec săptămîni din 15 noiembrie 1877 pînă la 3 februarie 1878, a subrezit sănătatea lui Ciprian, care contractează acum grava boală (tuberculoza), care-i va grăbi sfîrșitul²⁷.

Decan al Facultății de teologie, în anul 1877, era profesorul Isidor Onciul, iar prodecan Vasile Mitrofanovici, totodată și rector al Universității (1877—1878). Arestarea celor cinci studenți și revolta colegilor lor au fost aduse la cunoștința lor, dar ei n-au făcut nici o intervenție oficială în favoarea celor arestați. Motivele se pot înțelege de la sine. Rector al Seminarului era Elias Filipovici (Philipowicz), care a avut o atitudine ostilă față de proprii săi studenți, înlesnind comisarului austriac

20. Lista membrilor pe facultăți din Raportele anuale ale Societății «Arboroasa» pe anii 1875—1876—1877. 21. *Ibidem*.

22. Ilie Dugan, *op. cit.*, p. 21. 23. *Ibidem*, p. 33 ș.u.

24. *Schematismus für das Jahr 1877*, p. 112. 25. *Ibidem*, p. 112.

26. *Ibidem*, p. 113. 27. Ilie Dugan, *op. cit.*, p. 38 ș.u.

Dr. Benno Straucher arestarea lor. Tot el a propus desființarea societății «Arboroasa» (1877), a interzis înscrierea studenților teologi în societatea «Junimea» (1873) și a înăsprit disciplina în Seminarul teologic. Prof. Isidor Onciul, membru al Consiliului de disciplină al Universității, împreună cu prof. Friedrich Kleinwachter, îl vor pedepsi pe Zaharia Voronca cu eliminarea pe timp de două semestre (1878—1879), iar pe ceilalți trei (Constantin Morariu, Eugen Seretian și Oreste Popescu) cu diferite admonestări, cu excepția lui Ciprian Porumbescu care-și luase «absolutoriul» și nu mai cădea sub prevederile legilor universitare.

Singurul om de suflet, care s-a interesat de starea celor cinci studenți, a fost spiritualul seminarului Mihail Dracinschi. Acesta îi vizitează la închisoare, le aduce de mâncare și-i întărește sufletește. Ciprian Porumbescu îl roagă să-i aducă vioara. Primind-o, Ciprian Porumbescu a cîntat tot timpul, îmbărbătîndu-și colegii²⁸. Tot în închisoare a compus «Hora detrușiaților» și «Suspînul prizonierului». Anul 1877 a fost astfel pentru Ciprian Porumbescu un an nefericît. Deși procesul înscenat pentru această telegramă va pune oficialitatea habsburgică austriacă într-o situație ridicolă, iar cei cinci arestați vor fi achitați (3 februarie 1878), în viața lui Ciprian intervin grave complicații.

După procesul «Arboroasei», Ciprian se întoarce acasă la Stupca, fără a se grăbi, ca toți colegii săi, să se căsătorească. Sănătatea zdruncinată în închisoare îi face multe griji, totuși suplinește postul de învățător din Stupca, rămas vacant, din martie pînă în iunie 1878²⁹, și se ocupă intens cu muzica. Tatăl său Iraelie îi arată multă înțelegere.

Din satele apropiate (Dragoșești, Corlata, Iliești, Stroiști, Zaharești etc.), una dintre cele mai alese familii era a pastorului Gorgon din Iliești, ai cărui străbuni se numărau printre primii colonizatori (1788). Acesta avea șase fete: Iohana, Maria, Ana, Bartha, Adamina și Melania. În ziua de 21 iulie 1878, Ciprian cunoaște familia pastorului Gorgon și se îndrăgostește de Bertha. Iraelie Porumbescu avea vederi destul de largi în ceea ce privește dragostea fiului său, căci și el se căsătorise cu Emilia Klodnitzki, fiica unor catolici.

Familiiile preotului Iraelie Porumbescu și pastorului Gorgon erau în prietenie și se vizitau reciproc. Ciprian, fratele său Ștefan și sora sa Mărioara veneau la Iliești, iar cele șase fete ale pastorului le întorceau vizita la Stupca. Dragostea lui Ciprian pentru Bertha, a patra fiică a pastorului, este împărțită de aceasta. Mare amator de muzică, pastorul Gorgon asista cu familia sa la adevărate recitaluri, pe care le da Ciprian la pian și la vioară, fie la Stupca, fie la Iliești, cînd era acompaniat de Bertha sau de pastorul Gorgon.

Dragostea înfiripată între cei doi tineri, imposibilitatea unei decizii grabnice pentru căsătorie, cît și nehotărîrea lui Ciprian de a se face preot îl determină pe acesta să-și continue studiile universitare. În octombrie 1878, Ciprian se înscrie la Facultatea de filozofie (Philosophische Facultät) în anul al doilea de studii, avînd o facultate absolvită, și locuiește la unchiul său după mamă, giuvaerghiul Sause.

Această facultate, pe cale de organizare, era de fapt o Facultate de Filologie (litere) și de științe, neavînd nici o catedră de filozofie propriu-zisă. Ciprian Porumbescu, prin cultura sa umanistă, va fi atras mai mult de materiile istorice și filologice, în special de profesorii Ion G. Sbiera, Ferdinand Zieglaue, Josef Sirobl, Johann Loserth etc. În semestrul prim (1879) se prezintă la examenele de istoria austriacă, istoria romană și istoria română, obținînd în general note bune. Nu se prezintă la celelalte examene, după cum rezultă din foaia sa matricolă, lăsîndu-le pentru semestrul al doilea. Materiile istorice îi erau mai cunoscute de la cursurile și examenele cu marele său dascăl Eusebiu Popovici.

Urmînd cursurile acestei facultăți, Ciprian își manifestă însă și talentul său literar, în special prin deprinderea și slăpinirea versificației germane, trimițînd mai tîrziu din Viena (14.XI.1879) o scrisoare în versuri surorii sale, cu intenția de a fi cunoscută și de Bertha. Acum scrie poezii în limba germană (Blau, Lyrik, Moderne Poesie etc.), o legendă (Legende von Schuster und Schneider) și o baladă (Moderne Philosophie), în care-și va spune părerile sale despre «filozofia modernă» Consta-

²⁸. *Ibidem* p. 24 ș.u.

²⁹. Gh. Mihuța, *Ciprian Porumbescu învățător*, în «Făt-Frumos», IX (1931), nr. 5—6, p. 117 ș.u.

lăm astfel că nici o epocă din viața lui Ciprian Porumbescu n-a trecut fără a lăsa urme neșterse asupra sufletului său deosebit de impresionabil și receptiv.

În timpul primului semestru de studii la Facultatea de filozofie, Ciprian parcă prinde puteri noi. Dinamismul său caracteristic îi înflăcărează pe colegii săi. Departe de gândul de-a se supune oficialilor habsburgi, el înfruntă măsurile draconice, luate după procesul «Arboroasei», fără teamă. Patriotismul său arzător devină o flămură pentru membrii noii societăți «Junimea», înființată în 1878, astfel că este ales președintele ei în unanimitate. Acum crează Ciprian Porumbescu celebrul imn al acestei societăți, ale cărui versuri inspirate și muzică înălțătoare sînt ale sale :

Trei colori cunosc pe lume
Ce le port ca sfînt odor ;
Sînt colori de-un vechi renume,
Suvenir de-un brav popor.

Pîn' pe cer și cît pe lume
Vor fi aste trei colori,
Vom avea un falnic nume
Și un falnic viitor.

Roșu-i focul ce-mi străbate
Inima plină de dor
Pentru sfînta libertate
Și al Patriei onor.

Viitorul românimei
Auriu va străluci,
Iar albastru-i, că «Junimei»
Credincios în veci voi fi.

Iar cînd, fraților, m-oi duce
De la voi și-o fi să mor,
Pe mormînt atunci să-mi puneți
Mîndrul nostru tricolor.

Ultimul cãren profetic va deveni nu numai epitaful anilor săi de studenție, ci și al scurtei sale vieți. În semestrul al doilea, Ciprian nu se simte bine și se întoarce acasă. Dragostea pentru Bertha devine din zi în zi mai arzătoare, alimentată de vizite reciproce la Iliești și Stupoa ale celor două familii (mai — septembrie 1879).

Nici studiile filozofice însă nu-l mai satisfac pe Ciprian. El aspira să-și continue studiile muzicale și singura posibilitate era Viena liederurilor și valsurilor și a marilor corifei ai muzicii, printre care se remarcase și Eusebiu Mandicevski (1857—1929)³⁰. Dar bursa de studii îi este refuzată definitiv din motive politice. Oficialii imperiali nu înțelegeau să trimită la studii pe președintele Comitetului «Arboroasei», care își exprimase convingerile sale patriotice prin telegrama care înfiera absolutismul așa-zis «luminat» al monarhiei bicefale habsburgice. Așa că tot Iraclie Porumbescu cu slabele sale mijloace de preot sătesc se hotărâște să-l trimită pe fiul său la studii, luîndu-și pe umerii săi o sarcină mult prea grea pentru puterile sale, după cum se va dovedi. În 8 octombrie 1879, Ciprian pleacă la Viena, întrerupînd definitiv frecventarea cursurilor Facultății de filozofie. Iraclie Porumbescu se dovedește a fi nu numai un părinte generos, dar și un prețuitor conștient al talentului fiului său. El îl va înțelege și-l va sprijini în toate acțiunile sale, fiind cel dintîi admirator al creațiilor muzicale ale genialului său fiu.

Absolvent ai celor patru ani de teologie, Ciprian Porumbescu nu s-a putut căsători cu Bertha, frica pastorului Gorgon. Intervin rațiuni politice (atitudinea anti-habsburgică), mascate sub cele confesionale (profesiunea clericală), și cererea în căsătorie a Berthei de către Ciprian este refuzată printr-o scrisoare de soția pastorului A. Gorgon: «Iubite Ciprian, așadar toluși! Dumnezeuul meu, de ce trebuie să suferim sila de a-ți face inimă rea d-tale pe care te slăimăm și te iubim? Dar altfel nu se poate. E în contra tuturor principiilor noastre. Nu ne putem da copila unui preot ortodox, deoarece știm că ea atunci ar trebui să numai creadă în ceea ce noi avem mai sfînt. Și de ar fi să apuci d-ta pe altă cale, atunci l-ai supăra pe părintele d-tale și pe episcopul care te protejează atît de mult. De aceea decide-te repede, aruncă-te în brațele celei de-a doua iubite a d-tale, caută-ți mîngîierea în muzică. Orice altă carieră nu-i pentru d-ta... Nimic în contra persoanei d-tale; ne desparte numai abisul pe care-l recunoști și d-ta și nu vedem nici o punte peste care l-am putea trece...»³¹.

30. Eusebiu Mandicevski, *Opere alese*. Ediție îngrijită de Liviu Rusu, București, Editura Muzicală, 1957, p. III—XV.

31. Constantin Morariu, *art. cit.*, p. 268 ș.u.

Va fi avut, de bună seamă, aici de spus un cuvânt hotărâtor și Iraclie Porumbescu. Va fi pus și el condiții, printre care și aceea de trecere la Ortodoxie a fiicei pastorului Gorgon, ca și a soției sale Emilia, născută Klodnitzki, lucru iarăși greu de acceptat, din punct de vedere confesional, de un pastor protestant. Poate că și starea sănătății lui Ciprian va fi influențat negativ pe părinții Berthei. În orice caz, moartea prematură a lui Ciprian le-a dat o tristă satisfacție. E greu de dezlegat astăzi acest nod al tragediei celor doi tineri care se iubeau. Pastorul Gorgon da lupta între servitutea sa de colonist imperial și conștiința sa scrupuloasă de pastor protestant. Preotul Iraclie Porumbescu da o luptă tot altă de dramatică între patriotismul său luminat și credința sa ortodoxă. Fiul său Ciprian, destinat a fi urmașul său, avea perspectiva unei căsătorii mixte cu toate implicațiile din acea vreme. Era greu de conceput ca un pastor protestant să-și mărite fata cu un teolog ortodox. Cei doi tineri, Ciprian și Bertha, accesibili oricărei alternative, dar siliți să treacă prin aceste funcii caudine, sînt pînă la urmă sacrificați. Bertha va fi îndepărtată din calea lui Ciprian și exilată tocmai în Anglia (Bradford-Yorkshire) la niște rude. Parcele au pecetluit destinul vieții sentimentale a marelui nefericit.

Ciprian rămîne definitiv printre absolvenții studiilor teologice, care nu s-au mai preoțit, ca pictorul Epaminonda Bucevschi (absolvent din anul 1867)³². Începute atît de prestigios, studiile muzicale de la Seminar ale lui Ciprian vor continua la Viena. Cu inima sfîșiată și-n speranța unor clarificări viitoare, Ciprian, refuzîndu-i-se bursa de studii, pleacă în capitala monarhiei habsburgice pe cheltuiala părintelui său, unde va începe o nouă etapă: cea a desăvîrșirii sale muzicale.

Ciprian Porumbescu va fi urmărit însă tot timpul de umbra iubitei sale. Întors de la studii din Viena, el ia hotărîrea să se dedice exclusiv activității muzicale, renunțînd la profesiunea clericală. Drama sa sentimentală continuă. Bertha Gorgon era departe în Anglia. Neavînd nici o posibilitate de plasare acasă într-un post convenabil, Ciprian Porumbescu a plecat la Brașov (septembrie 1881) ca profesor de muzică. La Brașov, va avea mari satisfacții cu opera «Crai Nou», dar tot aici boala lui, contractată în închisoare, se va agrava, silindu-l să-și ia un concediu și să plece la Nervi în Italia (noiembrie 1882—februarie 1883), de unde se va întoarce în curînd, ca să moară la Stupca (6 iunie 1883), în vîrstă de 28 de ani și jumătate.

Abia după moartea sa, se va întoarce și Bertha Gorgon acasă din Anglia și se va căsători cu farmacistul Alfred Rosignon, ducînd o viață anonimă în Rădăuți pînă în anul 1942, cînd a plecat în Germania cu unica sa fiică Nini³³. Dar toate acestea aparțin altor capitole ale biografiei porumbesciene³⁴.

Pr. Prof. PETRU REZUȘ

32. *Schematismus für das Jahr 1877*, p. 110. Vezi și: Anton Norst, *op. cit.*, p. 122: «d) Absolvte Hörer ... Golembiowski-Porumbescu Cypr., 1877...».

33. *Hauseigentümer und Einwohner der Stadt Radautz*, în: *Kalender 1910 mit Termin- und Vormerkbuch*, Czernowitz, 1910, p. 242—257.

34. A se consulta și studiile: Viorel Cosma, *Contribuții la studiul operei lui Ciprian Porumbescu*, în «Muzica», București, 1951, nr. 4—5; Viorel Cosma, *Cintecul popular în creația lui Ciprian Porumbescu*, în «Muzica», București, nr. 3; Viorel Cosma, *Un strălucit reprezentant al muzicii noastre — Ciprian Porumbescu*, în «Viața Militară», București, 1953, nr. 6; Sabin Drăgoi, *Cinstind memoria marelui înaintaș al muzicii noastre*, în «Muzica», București, 1953, nr. 4 etc.

PERSONALITATEA RELIGIOS — MORALA A STAREȚULUI PAISIE VELICICOVSKI

Cuviosul Paisie Velicovski, starețul minăstirilor Dragomirna, Secu și Neațtu din Moldova, a fost asemănat cu un pom minunat, purtător de roade ale duhului, răsărit în pământul rusesc, răsădit pe plaiurile Țării Munteneste, înflorit în grădina Maicii Domnului, adică în Sfântul Munte al Athosului; îngrijit de mîna lui Dumnezeu timp de 31 de ani, pe pământul Moldovei, pentru a-și scutura apoi roadele lui pe întreg cuprinsul pământului românesc și mai departe¹.

În afară de influența sa binefăcătoare asupra vieții religioase contemporane, în general, starețului Paisie Velicovski îi revine meritul cu totul special de a fi reorganizat viața monahală și trăirea ascetică în aceste părți. De aceea, în istoria monahismului ortodox, starețul Paisie ocupă un loc deosebit. În făptura lui s-au întîlnit în chip duhovnicesc sfințenia vieții, iubirea de ortodoxie, însușirea rară de a organiza chinoviile monahale cu viață de obște, priceperea de a atrage la sine și de a povățui duhovnicește numeroase cete de ucenici și de a întemeia împrejurul său o mare școală de ascetism ortodox, care s-a răspîndit în lumea ortodoxă prin ucenicii săi. Fiind înzestrat pe deasupra cu o minte foarte ageră și un mare dar literar, starețul Paisie a reușit să săvîrșească o lucrare trainică, de mare folos sufletesc, adică să îndrepte lălmăcirile vechi și să facă altele noi din scrierile Sfinților Părinți și ale marilor Dascăli ai Bisericii².

Credința cea vie și lucrătoare prin fapte bune, nădejdea nestrămălată, iubirea nemărginită față de Dumnezeu și față de om, rugăciunea stăruitoare, smerenia, neagoniseala, dăruirea totală în slujba altora pentru dragostea și lauda lui Hristos, întreaga înțelepciune și străduința de a păși pe urmele marilor îndrumători ai vieții monahale, au fost virtuțile care au împodobit viața acestui trăitor și povățuitor al monahismului ortodox din a doua jumătate a secolului al optzecelea.

I. — Viața starețului Paisie, cu nevointele, laptele și îndrumările date de el, au scris-o, au răspîndit-o și au făcut-o cunoscută în toate laturile ortodoxe, ucenicii săi cei mai apropiați. Cea dinlăi «viață» a lui Paisie a început să se scrie «în limba rusească», la 20 de ani de la mulțarea starețului către Domnul, adică pe la anul 1814, de către shimonahul Mitrofan, «cel mai vechi ucenic și iscusit în prescrierea cărților și a gramaticii». Platon shimonahul și Calinic ieromonahul și duhovnicul, au scris, de asemenea, viața starețului Paisie³.

După cele arătate de biografii și cunoscuții săi apropiați, starețul Paisie Velicovski se trăgea dintr-o veche familie preotească⁴. Paisie Velicovski, în mirenul Petru, s-a născut în Poltava, la 21 decembrie 1722, fiind al unsprezecelea copil la părinți. Tatăl său, Ioan, bunicul și străbunicul au fost protopopi ai orașului Poltava. Datorită acestui fapt, încă din copilărie el a fost în contact cu viața bisericească, iar mama sa, Irina, l-a educat în spiritul evlaviei creștine și al tradiției ortodoxe

1. Paisie și paisianismul în Muntenia și Moldova, în: *Istoria Bisericii Române*, Manual pentru Institutele Teologice, București 1958, vol. II, p. 297. 2. *Ibidem*.

3. Nicodim Patriarhul României, Paisie, starețul Mînăstirii Neamțu din Moldova, 1913, p. 357—360; G. Roșcoveanu, *Viața și nevointele Fericitului Paisie starețul Sfințelilor Mînăstiri Neamțu și Secul*, Rm. Vilcea, 1935, p. 6—7.

4. G. Racoveanu, *op. cit.*, p. 14; Igor Sinolitsch, *Moines de la Sainte Russie* Edition «Mame», 1967, p. 80; Jean Meyendorff, în *Saint Grégoire Palamas* Edition «Maîtres spirituels», 1959, p. 11; *La prière de Jésus* (par un moine de l'Eglise d'Orient), Chevotogne, 1963, p. 63—64.

ruse. Începînd școala cu lectura psamilor și a Vieții Sfinților, potrivit spiritului epocii, foarte curînd el simți nevoia unui studiu aprofundat al Sfintei Scripturi și al operele Sfinților Părinți⁵.

Fiind rămas orfan de tată de la vîrsta de 4 ani, iar în 1735, murîndu-i și frațele său cel mai mare, Ioan, mama sa l-a dus la Academia Duhovnicească de la Kiev. Aici Petru a stat patru ani unde s-a dovedit a fi un elev studios și foarte înzestrat de Dumnezeu. Apoi a părăsit Academia căci încă din tinerețe îl înzestrase Dumnezeu cu căruntețea înțelepciunii și a smeritei cugetări. Și astfel, «arzînd de dorul mlaiei cugetări» se îndeletnicea mai mult cu citirea cărților sfinte și cu rîvna de a-și închina întreaga viață în slujba Domnului. Pe lîngă aceasta, avea și alți pătași de un gînd, urmărînd tot aceeași țintă: călugăria⁶.

Cercetînd bisericile din Kiev, petrecîndu-și timpul în rugăciune, în sfătuirii duhovnicești cu prietenii însuflețiți de aceleași năzuințe sfinte, și în citiri din scrierile Sfinților Părinți, tînărul Petru se întărea lot mai mult în hotărîrea de a părăsi lumea. El și cu prietenul său Dimitrie, se legară atunci să primească tunderea în monahism nu în vreo mînăstire bogată, ci acolo unde ar putea, potrivit făgăduinței monahale, să urmeze sărăcia de bună voie și înfrînarea. Astfel, în toamna anului 1739, plecînd din Kiev, după sfatul duhovnicului său, ieromonahul Pahomie, se îndreptă către mînăstirea Liubețki de pe malul Niprului, unde fu primit cu dragoste de către egumenul Nichifor, în care tînărul Petru găsi chipul adevăratului povătuitor sufletec⁷.

După o ședere de trei luni în Mînăstirea Liubețki, acolo ajunge egumen Gherman Zagorovski, care conducea mînăstirea nu după pînda staretului amintit mai sus, ci cu «autoritate» și asprime. Aflînd obiceiul noului egumen, frățimea se cutremură, ba unii chiar fugiră din mînăstire în diferite părți. Asprimea noului egumen silî și pe Petru să se mute într-o altă mînăstire și astfel el ajunge în Mînăstirea Medvedovski. Aici, în ziua de Schimbarea la Față a anului 1741 el a fost tuns ca rasofor, primind numele de Partenie. O dată cu el a fost tuns și alt frate care a primit numele la tundere Platon. Frații din mînăstire au încurcat numele și-i ziseră lui Petru Platon și celui alt, Partenie⁸.

Deși viața lui Platon Velicicovski curgea lin și pașnic în Mînăstirea Medvedovski, în această epocă împrejurările erau peste măsură de grele în Ucraina cea ortodoxă. Uniția, cu urmările ei amare se făcea tot mai simțită. Mînăstirile ortodoxe erau închise sau prefăcute în mînăstiri uniate. Călugării ortodocși nu găseau alt mijloc mai bun să scape de prigoană, decît fugind. Asupririle atinseseră și mînăstirea Medvedovski. Călugărilor li s-a propus să primească uniția, dar pentru că ei n-au acceptat li s-au închis bisericile⁹. Aceste împrejurări siliră pe monahul Platon să părăsească mînăstirea. Împreună cu alți doi monahi el se îndreptă spre Kiev, unde toți trei fură primiți în Lavra Pecersca de către arhimandritul Timotei, care învățase în Academie cu tatăl lui Platon. Dar, păstrîndu-și gîndul de a pleca în lume, în străinătate, de a lua asupra sa sărăcia lui Hristos și a trăi în preajma vreunui pustnic iubitor de Dumnezeu, el părăsi Lavra. Aflînd doi călugări care urmau să plece spre Țara Românească, i-a rugat să-l primească și pe el împreună-călător. Mînat de setea mîntuirii sufletului, Platon trecu hotarul pămîntului românesc, cînd era în vîrstă de numai 20 de ani, adică prin anul 1742. Aici, în Țara Românească, pe lîngă pustnicii și îmbunătățiii nevoitori ai schitului de la Trăisteni, Cîrnul și Poiana Mărușii, și-a luat început adevărata lui viață duhovnicească. De la părinții nevoitori ai acestor schituri a strîns el «mierea cea duhovnicească» ce picura din învățăturile și viața lor, din care miere săturîndu-se pînă la sațiu a păstrat în cămara inimii sale partea ce prisosea, pecetluînd-o prin tăcere pînă la o vreme. Din aceasta avea să îndulcească și să sature sufletele care aveau să se lipească, cu timpul, de el și de la dînsul să învețe calea spre fapte bune¹⁰, devenind astfel unul dintre reprezentanții cei mai renumiți în istoria monahismului ortodox contemporan¹¹.

5. Igor Smolitsch, *op. cit.*, p. 80.

6. Paisie și paisianismul în Muntenia și Moldova..., p. 298.

7. Nicodim Patriarhul României, *op. cit.*, p. 56-67.

8. *Ibidem*, p. 78-79; Pr. Nicolae M. Popescu, *Comemorări: 160 de ani de la moartea Staretului Paisie Velicicovski*, în «Mitropolia Olteniei», VII 1955, 1-2, p. 42.

9. Paisie și paisianismul în Muntenia și Moldova..., p. 298-299.

10. *Ibidem*.

11. *La Prière de Jésus...*, p. 63.

Pe cînd Platon trăia la Trăisteni, în ascultare de obște, a venit acolo spre cercetare cuviosul stareț shimonahul Vasile de la Poiana Mărului, dascăl iscusit și povățuitor ales al vieții călugărești și părinte apropiat pentru toți care se nevoiau acolo. Rămînînd incîlnat de viața pe care o ducea Platon, starețul Vasile îi propuse să meargă cu el la Poiana Mărului. Cu blagoslovenia starețului Mihail de la Trăisteni, tînărul frate Platon s-a mutat la Poiana Mărului, unge egumenul Teodosie l-a primit cu dragoste și i-a rînduit lui chilie sihăstrească¹².

În acest timp în Moldova se simțea o puternică influență a Muntelui Athos în viața minăstirească. Aici Platon pentru prima dată ascultă slujba bisericească săvîrșită după rînduiala Sfîntului Munte și înțîlni monahi călători care vizitaseră Muntele Athos și care povesteau multe amintiri frumoase despre viața de acolo. Muntele Athos, cu tradițiile sale seculare, cu natura lui măreață, cu pildele sale înalte de nevoițe sihăstrești și cu tezaurul lui de scripturi patristice, se înfățișa ochilor lui Platon ca locul cel mai atrăgător pentru noua perioadă a vieții sale. Însuflețit de toate acestea, în vara anului 1746, după aproape patru ani de petrecere în Țara Românească, Platon se hotără să plece la Sfîntul Munte al Athosului, în căutare de povățuitor sub ascultarea căruia nădăjduia că ar putea propăși în virtute duhovnicească. Și astfel călîndu-și împreună-călători și aflînd pe ieromonahul Trifon, a plecat la Muntele Athos cu binecuvîntarea părinților de la Poiana Mărului¹³. Acesta a fost momentul cel mai mișcător din viața sa.

La această epocă, Muntele Athos înfățișa o priveslă întristătoare. Robiți de turci, viețuitorii lui se istoveau sub povara birurilor grele. Neștiință, învrăjbită, lipsiri materiale și alte multe neajunsuri stăpîneau peste tot.

Monahul Platon Velicicovski cercetă aici mulți pustnici și singuratici (chilioți), în nădejdea găsirii unui iscusit povățuitor sufletesc. Dar negăsindu-l, se sălășlui într-o chilie ce se numea Chiparisa, în apropierea Mînăstirii Pantocrator. El trăi aici trei ani în retragere, liniște și meditație duhovnicească, întărîndu-și sufletul cu rugăciunea. Fiecare zi însemna pentru el o treaptă urcată mai sus în acel urcuș spiritual, după care sufletul său ardea fără încetare, luptîndu-se cu timp și fără timp la noi nevoițe, pentru a gusta din dulceața focului dumnezeiesc¹⁴.

La începutul anului 1750, venind la Athos, din Muntenia, starețul Vasile de la Poiana Mărului, a îmbrăcat pe Platon în mănție călugărească, numindu-l Paisie. Din acest timp Paisie Velicicovski a devenit ucenicul starețului Vasile.

Ajungînd repede povățuitorul sufletesc și duhovnicul multor pustnici și chiar al fostului patriarh ecumenic Serafim (1757—1761) care trăia la Athos, starețul Paisie i s-a dat schitul Sfîntul Prooroc Ilie. Aici și-a încheiat cultura lui duhovnicească și a început îndeletnicirea sa de dascăl al monahismului în duhul trăirii ortodoxe, cu «lucrarea minții, cu «trezvia» necurmală ce-i dau dreptul să stea la rînd cu cuviosul Nil Sorski (1433—1508)¹⁵.

Avînd în vedere înmulțirea numărului fraților care, în anul 1768, se ridicase la 60 de oameni (moldoveni și ruși) și neputința unei bune gospodăririi pentru toți care năzuiau să viețuiască sub povățuirea lui, starețul Paisie a fost silit să se mute în Moldova.

II. — Trecînd prin Mînăstirea Vărzărești, starețul Paisie, împreună cu cei 64 monahi a continuat drumul său în Moldova și s-a stabilit pentru un timp la Mînăstirea Dragomirna, ctitoria mitropolitului Anastasie Crimca.

La Dragomirna, mai mult decît la Athos, starețul și frații au început să se îndeletnicească cu multă stăruință de traducerea scrierilor Sfinților Părinți, în limbile slavă și română. Aici, sub conducerea starețului Paisie, au fost corectate traducerile vechi ale scrierilor cuvioșilor Isihie, Diadoh, Macarie cel Mare, Filotei Sinaitul, Talasie, Grigore Sinaitul, Simeon, Noul Teolog, cuviosul Cassian Romanul și alții. Au fost traduse din nou scrierile unor Sfinți Părinți: Antonie cel Mare, Isaia Pustnicul, Petru Damaschin, Teodor Studitul, Marcu Ascetul, Călist patriarhul Constantinopolului, Ignatie Xantopol, viața sfîntului Grigore Sinaitul etc.

12. Nicodim Patriarhul României, *op. cit.*, p. 102—114.

13. Igor Smolitsch, *op. cit.*, p. 82—83; Pr. Nicolae M. Popescu, *op. cit.*, p. 42—43.

14. Igor Smolitsch, *op. cit.*, p. 84.

15. Paisie și paisianismul în Muntenia și Moldova..., p. 303; Pr. N. M. Popescu, *op. cit.*, p. 44—45.

În afară de aceasta. Sfântul Ioan Scărarul († 650), Sfântul Maxim Mărturitorul († 662), Sfântul Grigore Palama († 1359), Nicolae Cabasila († 1371), Nicodim Aghioritul (1748—1809) și alți mulți asceți și organizatori ai vieții monahale, au fost părinții care au călăuzit și însuflețit spre înaltele piscuri ale trăirii creștine viața și nevoințele starețului Paisie și ale ucenicilor săi. Rugăciunea, meditațiile zilnice, ținute alternativ în limba română și slavonă, și toate celelalte indeletniciri din mănăstire făceau ca viața monahală de la Dragomirna să sporească și să fie cunoscută pînă departe, luîndu-se cunoștință, în același timp, de personalitatea religio-morală a starețului Paisie Velicicovski.

În urma războiului ruso-turc dintre anii 1768—1774, starețul Paisie a părăsit Mănăstirea Dragomirna împreună cu cei 350 de frați călugări, mergînd la Mănăstirea Secul, iar în 1779, în urma porucii hotărîte a Voievodului și a Mitropolitului Gavril, s-a învoit să-și plece grumazul sub jugul ascultării dumnezeiești și s-a mutat la Mănăstirea Neamțului¹⁶. Această mănăstire are pentru Moldova, ca și pentru întreaga Biserică Ortodoxă Română, în general, aceeași însemnătate.

Stăbilindu-se la Neamț, starețul Paisie începe să statornicească și aici ordinea sa obișnuită de viață mănăstirească. Ca și la Athos, Dragomirna și Secul, viața călugărească a fost rînduită pe temelile vieții de obște. Sărăcia personală a viețuito-rilor, ascultarea necondițională, viața îmbunătățită a superiorului, păzirea cu sfințenie a slujbelor dumnezeiești (cele 7 laude), uniforma fraților și comportarea lor în lume, în mînăstire, la biserică și la trapeză, viața lor și preocupările din chilie, grija egumenului pentru îndrumarea tuturor pe calea mîntuirii, condițiile primirii noilor viețuitorilor în mînăstire, îngrijirea sănătății, interzicerea amestecului femeilor în viața mînăstirilor de călugări, alegerea noului egumen — sînt doar cîteva din rînduicile lăsate de întemeietorii vieții monahale, care au fost precizate și reînsuflețite de starețul Paisie. După ele s-a condus viața monahală a Bisericii Ortodoxe în trecut și se conduce și astăzi¹⁷.

Cu o deosebită grijă, la Neamț, starețul Paisie își întoarce luarea aminte la rînduiala slujbelor bisericești și hotărî să se săvîrșească ca și la Athos¹⁸.

Un loc cu totul de frunte capătă, alături în viața starețului, cît și a viețuitorilor, indeletnicirea călugărească. După cum am mai amintit, starețul Paisie încă din copilărie iubea citirea și copierea cărților Sfinților Părinți. Dar atunci el le copia simplu, fără să se întrebe de sînt corecte sau nu. Ajuînd la cunoașterea desăvîrșită a limbii grecești, cu ajutorul unor călugări bine pregătiți, încă de la Muntele Athos și Dragomirna, starețul Paisie a început să facă copierea, traducerea și îndreptarea textelor slave după cele grecești. El însuși învăța pe colaboratorii săi limba greacă, iar pentru perfecționarea lor îi trimitea la Academia din București. Însuși starețul, cu anii săi înaintați și fiind bolnav, era ajutat de ucenicii săi care constituiau pentru el pilde de activitate neobosită.

După cuvintele biografului său, starețul ducea o viață care trecea peste puterile unui om. Șezînd încovoiat pe patul său era îngropat în cărți. «Era așa de concentrat la cele ce lucra încît atunci cînd se iveau vreun lucru care nu se putea amîna, ucenicul său trebuia să-i repete de multe ori starețului cuvintele sale pînă să primească de la el răspunsul¹⁹.

În anul 1787, starețul Paisie termina cea mai însemnată lucrare literară a sa: Traducerea din grecește a *Cuvintelor ascetice ale Sfîntului Isaac Sirul*. În precuvîntarea la această traducere, starețul istorisește amănunțit, alături despre împrejurările externe ale acestei opere, cît și despre greutățile ce le-a întîmpinat la facerea traducerii și despre mijloacele prin care el a învins aceste greutăți²⁰.

Din cele 276 de manuscrise care se păstrează la biblioteca Mînăstirii Neamț (în diferite limbi) de pe vremea starețului Paisie, mai bine de 40 sînt scrise de mîna lui însuși. «Sfaturi despre năravul omenesc» a Cuviosului Antonie cel Mare; *Teologia Sfîntului Ioan Damaschin*, *Regulile monahicești ale Sfîntului Vasile cel*

16. Paisie și paisianismul în Muntenia și Moldova..., p. 305; Jean Meyendorff, *op. cit.*, p. 148; Igor Smolitsch, *op. cit.*, p. 86—87.

17. Nicodim Patriarhul României, *op. cit.*, p. 179—188.

18. G. Runceanu, *op. cit.*, p. 54; Pr. Prof. Ene Braniște, *Rolul Athosului în istoria culturii ortodox*, în rev. «Ortodexia», V, 1953, 2, p. 225—226.

19. Citat după: Nicodim Patriarhul României, *op. cit.*, p. 287.

20. *Ibidem*, p. 288

Mare ; Note ale starețului Paisie despre purcederea Sfântului Duh, din operele lui Ghenadie Scolarul, Marcu Efeșul, Atanasie Alexandrinul, Ioan Damaschinul, Evloghie al Alexandriei, Mărturisirea lui Justinian, Efreml al Antiohiei, Note ale starețului Paisie din operele Sfântului Ioan Gură de Aur, Preacuviosul Filotei, Patriarhul Sofronie ; Invățătura lui Iosif Vrienie cu supliment care cuprinde epistola papei Ioan către Fotie patriarhul Constantinopolului, Operele lui Teodor al Edesei, Filotei Sinaitul, Ava Doroftei ș.a.

Astfel, întreaga sa activitate pe linie cultural-teologică a fost pătrunsă de preocupări ce fac parte din domeniul dogmatic, istoric, liturgic, moral, ascetic etc. Dar influența religioasă-morală a starețului Paisie la Neamțu nu s-a impus numai prin traduceri sau descoperiri de cărți patristice. El a purtat și o vastă corespondență cu multe personalități din țară și de peste hotare, pe diferite chestiuni de viață bisericească, morală și ascetică²¹.

Prin ostelenile starețului Paisie, Mănăstirea Neamțului ajunsese un mare centru de cultură teologică-ascetică. Iar ca o cunună a străduințelor sale este socotită tipărirea, în anul 1793, a Filocaliei, tradusă de el din grecește în slavoneste. Filocalia a fost punct de plecare și impuls, înlocuire la izvoare ; a fost deschidere de drumuri noi, a fost deschidere de noi orizonturi²².

Fiind ridicat la viednicia de arhimandrit, în ultimii ani ai vieții sale, starețul Paisie Velicicovski a adormit în Domnul la 15 noiembrie 1794. În al 72-lea an al vieții sale și a fost înmormântat în biserica cea mare a Mănăstirii Neamțului. În locul său a fost ales stareț și arhimandrit Sofronie, întâiul dintre duhovnicii soborului.

În afară de activitatea sa pe lărim cultural, teologic și organizatoric, înfruirea Curvosului Paisie s-a vădit îndeosebi prin reinnoirea lăuntrică a vieții călugărești în mănăstiri și schituri. Datorită celor peste o mie de călușări-ucenici, care au trăit sub povățuirea lui în chinoviile de la Dragomirna, Secu și Neamțu, curentul nou de viață, însuflețit de starețul Paisie, s-a răspândit prin mănăstirile românești și rusești, însufletindu-le viața și ajutând la ridicarea lor duhovnicească.

Prin smerenia vieții sale, prin profunzimea și simplitatea învățăturilor, prin rîvna neschimbată de a însufleți și a răspîndi în jurul său adevărul, lumina și frumusețea învățăturii și trăirii creștine, starețul Paisie a devenit o personalitate religioasă-morală pentru monahismul ortodox. El a dat naștere unui curent nou de viață nouă și de trăire ortodoxă, în general, care se simte și astăzi.

Autoritatea religioasă-morală și duhovnicească s-a resimțit nu numai asupra monahismului, ci și în legăturile sale cu persoane particulare din toate clasele și stările, începînd de la săteanul de rînd și terminînd cu mitropoliți, senatori, scriitori, cînditori, care veneau la el, sau care corespondau cu el, să ceară sfaturi și, mîngîiere în nevoile apăsătoare ale vieții lor lăuntrice și externe.

Cronicarii vieții sale, Mitrofan, Platon, Chiriac ș.a. îi fac următorul portret care caracterizează întreaga sa viață religioasă-morală, intelectuală și fizică : «Era înrînsul sfatului drept, după învățătura și povățuirea sfinților și purtătorilor de Dumnezeu Părinți, pe care îl da tuturor celor ce aveau nevoie de sfat.

Era înrînsul tăria, prin care petrecea în dragoste și nădejde la purtarea de grijă a lui Dumnezeu, în toate scîrbele și ispitele.

Era înrînsul dragostea înfocată, prin care din tinerețe iubea pe Domnul din tot sufletul său.

Era înrînsul, ca și cum ar fi crescut împreună, îndelunga răbdare, blîndețea și dragostea față de toți.

Era înrînsul nerăzultarea și nevinovăția pruncească, iară mintea și înțelegerea îi erau înalte și dumnezeiești. Prin smerita cugetare, prin nevoițele cele duhovnicești și prin ostelenile cele mai presus de fire, starețul Paisie era următor purtătorilor de Dumnezeu Părinți. Căci din tinerețile sale, pentru dragostea lui Dumnezeu, a stălut el pînă la sînge, împotriva patimilor. Că a trecut cu vederea toate ale lumii acesteia : neamul și rudele, bogăția și slava și nu și-a cruțat sufletul ci a iubit calea cea strîmtă și cu scîrbe a Evangheliei. Drept aceea și Dumnezeu, cu darul Său, a supus sub picioarele lui necugetata poftă și toate palimile cele rele, sufletesti și trupești»²³.

21. *Ibidem*, p. 300-342.

22. Paisie și paisianismul..., p. 306 ; J. Meyendorff, *op. cit.*, p. 148-149.

23. G. Racoveanu, *op. cit.*, p. 84-87.

«Asijderea și în cele firești era prea înfrumusețat: Că fața lui era albă ca a îngerilor lui Dumnezeu; căutătura lui lină; cuvîntul smerit și străin de îndrăzneală. Fiind cu totul revărsat spre milostivire, cu dragostea sa pe toți îi atrăgea la sine. Mîntea lui toldeauna era unită prin dragoste cu Dumnezeu, mărlurie fiind lacrimile. Că ori de cîte ori ne grăia ceva din Sfînta Scriptură, îi ardea inima de dragostea cea către Dumnezeu și îi inflorea fața de bucuria cea duhovnicească și de dragostea către aproapele. Iară ochii lui vărsau lacrimi întărind adevărul»²⁴.

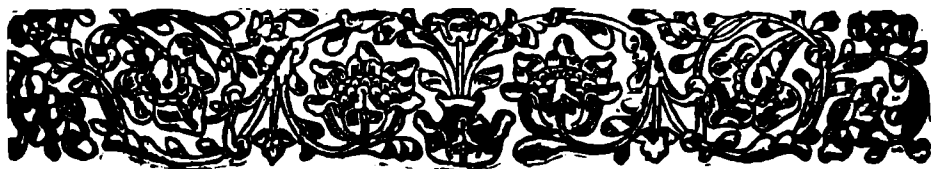
Avînd în vedere omul, viața și opera sa, personalitatea religioasă-morală a starețului Paisie Velicicovski a devenit cunoscută încă din timpul vieții sale, iar regulile vieții monahale de la Neamț s-au răspîndit, prin ucenicii starețului și prin ideile din operele lăsate de el, ca niște raze de lumină, dînd naștere, în lumea ortodoxă, cunoscutului «curent paisian».

Făcînd această privire asupra personalității starețului Paisie credem că se poate spune pe bună dreptate că el n-a fost numai un călugăr cărturar, ci a urmărit în același timp o înnoire creatoare a tradițiilor patristice în monahismul ortodox din epoca sa. Această continuă străduință de actualizare a trăirii monahale, împletită cu virtuțile personale ale vieții sale, a făcut ca starețul Paisie de la Neamț să devină un călăuzitor al monahismului contemporan, influențînd în bine viața morală creștină, în general.

Ierom. CHESARIE GHEORGHESCU

24. *Ibidem*.

MIȘCAREA SAU FENOMENUL HIPPI ȘI ASPECTELE SALE ANTISOCIALE ȘI ANTIMORALE

Au trecut mai mult de 2 ani de când Revista săptămânară ilustrată *Paris Match*, în numerele 978 și 980 din 20 ianuarie și 6 februarie 1968, cu reportaje bogate și cu fotografii în culori, încunostiința opinia publică mondială despre «fenomenul hippy», ivit în statul California din S.U.A. Acest fenomen, ivit în orașul San Francisco de pe țărmurile oceanului Pacific, s-a întins cu repeziune în orașele: Los Angeles, San Diego, Denver, Colorado din Vest, și de acolo în statele estice americane, cuprinzând apoi și tineretul statelor din Apusul Europei.

Mișcarea hippy-ilor (adică a fericiților) a luat astfel proporții de epidemie socială. Unul din căpeteniile lor afirma, că, chiar în 1968, Europa va fi cîștigată de partea lor. Un miliardar american făgăduia că are să le pună la dispoziție un mare Yacht, pe care vor îmbarca hippy pentru Londra, Paris, Roma, Amsterdam și alte orașe. Unii din ei vor face acolo adopții iar aceștia la rîndul lor vor propovădui noua mișcare cît mai departe.

În adevăr, mișcarea aceasta, s-a întins cu repeziune cu proporții de uragan, captivînd tineretul de ambele sexe.

Era deci natural ca, de acest fenomen, să se ocupe și sociologii, și moralisții, esseiști, gazetarii, ideologii, etc. Toate marile reviste din lumea apuseană, toate ziarele s-au interesat de evoluția acestei mișcări. Revistele românești ca: *Lumea*, *Contemporanul*, *Magazinul* și multe altele ne-au ținut la zi cu manifestările tinerilor hippy, mai ales cele din ultimul timp, manifestări care au surprins în chip atît de neplăcut societățile omenești.

Este deci firesc să ne ocupăm și în revistele noastre bisericești de acest fenomen, de această «aventură spirituală fantastică» și sub aspectul moral și religios. Aceasta, cu atît mai mult cu cît mișcarea a avut aspecte și implicații nu numai de natură psihologică, sociologică, metafizică, ci și de aspecte spirituale.

Sîntem acum în posesia unor suficiente date, pentru a ne forma și a ne exprima o judecată de valoare cît mai apropiată de adevăr privind acest fenomen.

Mai întîi, cîteva informații despre origina, evoluția și cauzele care au dus la un succes atît de rapid al mișcării hippy.

Un celebru profesor universitar englez Arnold Toynbee, profund cunoscător al spiritualității americane, a descris în scurte cuvinte acest fenomen social. Tinerii hippy americani au reacționat negativ la modul de viață oferit lor de societatea capitalistă americană. Ce au dorit, ce au căutat acești tineri? Profesorul a spus: «Nimic altceva decît să-și găsească o altă cale și un alt ideal decît ceea ce le dă societatea americană. Ei au răspuns cu un «non possumus» cu un «non serviam» la modul de viață al societății americane moderne. «Această societate, afirmă unii din conducătorii hippy-ilor nu le arată decît o servitute față de bunurile materiale, o perpetuă goană după îmbogățire, după acumularea de bunuri economice, o întrecere neostoită și fără răgaz după «producție-consum» și invers după «consum-producție».

La acest proces și la acest protest de natură ideologică s-a adăugat și un «non-conformism», o altă modă vestimentară. O îmbrăcăminte cît mai fantezistă, cît mai pestriță; cine vrea poate să umble chiar desculț: părul și barba sînt lăsate să crească în voie. Dar afară de aceasta, moda este dovedită prin aspecte anti-sociale. Își părăsesc părintii, pleacă din casa părinților, părăsesc școala, nu vor nici să învețe nici să muncească. Trăiesc din cerșit, din darurile și prisosul altora. Unii dintre ei se îndeletnicesc cu meserii ușoare de artizanat, alții se angajează în orchestrele de muzică ușoară, jazz, popp, etc., alții fac te miri ce, cu care să-și asigure la nevoie un minimum de trai de azi pe mâine. Nu se simchiesc de aprobarea sau dezaprobarea celor din jurul lor. Se leapadă de orice obligații familiare, naționale, morale sau sociale. Cum fiecare-și făurește, zic ei, o fericire a lui personală; fiecare își caută un adevăr care să fie produsul lui. Dacă nu le place aci, se lansează în aventură, în altă parte, călătorind cu auto-stopul pe toate drumurile, călători fără țel, așa zîși «runaways».

Multă vreme opinia publică i-a privit cu îngăduință, prin prisma unei curiozități, ca pe niște extravaganți. Alte ori i-a privit cu amuzament ca pe un fenomen de distracție și ca o modă molipsitoare, dar trecătoare.

Cum să nu fie molipsitoare și cum să nu atragă pe tineri o astfel de mișcare fără obligații, debarasată de orice constrîngere socială? Exact dorul de libertate și de petrecere al oricărui fiu rătăcit, descris atît de plastic și de veridic în parabola evanghelică.

Prima manifestare publică a hippilor a avut loc la 14 ianuarie 1967 în orașul San Francisco din California. La chemarea lor, făcută prin radio, s-au adunat pe cîmp afară din oraș cam 40.000 de tineri. A fost o adevărată explozie, o adevărată surpriză, care a stupefiat brutal și întempestiv întreaga Americă de Nord. După acest prim an de propagandă numărul lor s-a cifrat aproximativ la 500.000 de adepleți.

Sub aspectul și masca vestimentară, acești hippii, sau fericiiți, cum își spun ei, au avut și au abordat un mod propriu de viață lăuntrică, o stare sufletească deosebită, avînd anumite aspirații. Ce este și ce dorește un hippie, sub aspect psihologic și spiritual, a arătat studenta franceză Marie-Mireille Bigorie. Plecată ca să-și pregătească licența în filozofie la Universitatea americană din Berkeley, convertită ea însăși la modul de viață al hippilor a scris niște lucruri surprinzător de interesante. Un hippie, scrie dînsa, este o persoană care încearcă a privi lumea și pe semenii săi cu alți ochi și cu o altă pornire interioară. Lucrul cel mai de seamă pentru un hippie nu este nici îmbrăcămîntea, nici vîrsta, cu atît mai puțin înțelepciunea domnilă și desuetă a bătrînilor, ci starea de spirit și realizarea personalității. Un hippie este îngăduitor, este indulgent. Nimeni nu are drept să critice ori să condamne pe semenii săi. Toți și fiecare în parte sînt cetățeni ai lumii. Un hippie năzuiește să ajungă posesorul unor valori adevărate și autentice; el se realizează pe sine adîncindu-se, căutînd să fie sincer și curat cu inima respectînd integritatea personalității și acceptînd pe semenul său așa cum este el. Adevărata iubire este deschisă, sinceră, senină și liberă.

Un hippie este împotriva violenței, împotriva uciderii și împotriva războiului. Care este scopul și rostul vieții dus de hippii?

În nici un caz confortul sau acumularea de bunuri materiale. Confortul nu înlocuiește bunul cel mai de preț care este fericirea. Rațiunea vieții nu este aceea de a avea o mașină un televizor sau alte obiecte de confort. Civilizația occidentală n-a urmărit și n-a dezvoltat decît planul material. Și-a pierdut însă sufletul. Politica nu este decît un joc al oamenilor de la putere. Religia a devenit numai un ritual. Peste tot hippii nu văd altceva decît un înspăimîntător vid moral în jurul lor. De aceea, ei se leapadă de idealul acestei societăți tehnice, aspirînd după valori adevărate, care sînt cele spirituale.

În problemele religioase, hippii caută un răspuns la marea întrebare: Pentru ce ne-a făcut Dumnezeu și pentru ce ne-a așezat pe acest pămînt? Ei au schițat și un oarecare cult, o anumită disciplină spirituală în comunitățile lor adunînd de ici, de colo, elemente cultice: meditații dimineața și seara, masa luată în tăcere și începută cu rugăciuni, etc. Au adus pentru nevoile lor spirituale preoți din India pentru inițiere, cu pretenția de a urma exemplul marilor înțelepți ai lumii: Buda, Hristos, Mohamed.

O serie de fotografii din revistele ilustrate străine ni-i arată aşezați cu picioarele cruciș, prosternați pînă la pămînt în rugăciune înaintea vaselor cu mîncare; acestea aşezate direct pe pămînt. În căutarea lor după liniștea și înălțarea sufletească dorită au părăsit orașele, și-au clădit locuințe pe la marginea oceanului și în vădă-unile munților, fie în regiuni nelocuite, în numitele canioane, în familii izolate, în grupuri mai mari sau mai mici.

Cine poate prevedea ce forme de organizare va lua cu timpul această mișcare? Reportajele despre hippy, vorbesc și de forme incipiente ale unui învățămînt hippy, de învățători improvizați, care cer un învățămînt pe bază de libertate, de jocuri, fără examene, fără certificate.

Supra-civilizația hippy: eliberarea. — Sîntem în prezența unui tineret ciudat, unui tineret străniu, care caută ieșiri din marșmul ce-i înconjoară și îi înăbușe. Ce gîndesc și ce propun ei în problema muncii?

După etapa primă a vagabondării s-au văzut siliți să-și cîștige pîinea cea de toate zilele. Parazitismul și acel «dolce farniente» este acum o formă depășită. Unii dintre ei sînt fii de mari bogătași; aceștia au din ce să trăiască. Alții își găsesc anumite servicii ușoare. De exemplu: 70% din poștașii orașului San Francisco sînt hippy. Alții se descurcă pe cont propriu, profesînd meșteșuguri de tot felul. Ca principiu pun teza astfel: muncim pentru a trăi dar nu trăim pentru a munci.

Alături de acest motiv principal privind munca, adaugă și un motiv psihologic: un hippy muncește puțin pentru că el năzuiește să-și consacre timpul pentru a se descoperi pe sine precum și pe ceilalți oameni. El se simte mult mai fericit atunci cînd se dedică meditației și iubirii oamenilor decît atunci cînd, de pildă, la sfîrșitul fiecărei luni trebuie să-și frămînte creierii, ca părintii lor de exemplu, cum să-și plătească ratele la mașină, televizoare, etc. etc.

Este deci vremea, propun hippy, ca oamenii să se întoarcă de la materie, la izvoarele vieții. Este vremea iubirii și apoi, dacă pe plan material sîntem în progres, atunci nimeni nu poate opri progresul pe planul spiritual. Ei adaugă însă și un alt motiv și o altă justificare. Dacă fiecare îns muncește cu mai multă plăcere este pentru că el muncește cu spor, pentru că s-a produs în el «marea schimbare». Idealul hippy-ilor este o civilizație supra-frumoasă, «un Tibet al erei atomice».

Viitorul, scria studenta franceză, este al hippilor. Mîine America și Europa vor fi în întregime hippy. Este cea mai fantastică aventură modernă, un tineret internațional, un tineret care construiește într-una și aceeași direcție spre bine, un tineret care caută adevărul vieții, un tineret care nu trăiește pentru bani, pentru economie, pentru tehnicitate, ci pentru iubire, pentru fericire.

Ca ultimă reflecție, pe plan religios ei sînt pentru recitirea Evangheliei. Acesta ar fi portretul idealizat al unui hippy.

Pe marginea acestui fenomen sau a acestei fantastice aventuri spirituale, ne îngăduim o reflexie, o judecată de valoare. Pentru majoritatea lumii actuale, resursele materiale puse în valoare într-un ritm din ce în ce mai intens de către știință, de către tehnicitate, o apremție care denaturează în mare parte și scade forțele spirituale și morale ale indivizilor și ale societăților, a pus stăpînire.

Pare că scopul vieții, pentru mentalitatea contemporană n-ar fi altul decît acela de a face carieră. În lumea apuseană și mai ales în lumea americană din climatul de concurență, unde pirghiile de comandă ale societății sînt în mîna afaceriștilor, a trusturilor, condițiile normale și obligațiile superioare ale unei adevărate «ordine umane» în care trebuie să comande binele comun, generozitatea, pentru adevărurile universale, pentru pace și întra-ajutorare, sînt ori neglijate, ori înăbușite, ori călcate în picioare.

Lumea și modul acesta, închistate într-o viziune strîmtă și numai economică, rămîn mereu condamnați eșecului. Fenomenul hippy este dovada evidentă a acestui eșec al lumii americane.

Omul, pe orice coordonat al timpului și al spațiului nostru, are în el și aspirații precum și un elan congenital spre realizări generoase, spre satisfacții sufletești. Hippii americani au înțeles că problemele mari ale timpului nu se rezolvă prin goana nebună după acumularea de bani și de bunuri. Toată această mentalitate duce la desconsiderarea omului ca om, duce la exploatare, la lupte între popoare. Ori, tineretul hippy, vrea să se lepede de goana aceasta nelimitată după bunurile materiale. Desigur, hippy n-au ajuns la o concepție cuminte și serioasă asupra valorilor sociale,

morale și religioase. Ei însă au simțit cancerul care roade și care sfarmă neîncrețit și pe nesimțite societatea în care s-au născut. Au simțit că le lipsește un rost și un scop superior al vieții. Ei au văzut că lipsește pacea, dreptatea, omnia, generozitatea.

Despre hippy se poate spune în termeni biblici: «părinții au mâncat așuri și iar copiilor li s-au sterpezit dinții». Este urmarea firească, dar tristă, pentru cei care au înlocuit moralul cu dolarul.

Să privim însă fenomenul hippy și sub aspectul cel trist și negativ.

În ultimile luni ale anului 1969, lumea a luat cunoștință cu înorjorare și cu spaimă de unele practici ale hippy-ilor. Este vorba în primul rând, de epidemia drogurilor, de consumul stupefiantelor: heroină, opium, hașiș; toxicomania a invadat tineretul școlar și universitar din America și din apusul Europei. Cazurile de înloxicare se înmulțesc pe zi ce trece, ajungând până la demență și până la moarte. De exemplu, în Franța ar fi peste 15.000 de tineri care se droghează; în Anglia ca la 3.000 de cazuri și... cine știe câte alte cazuri mai sînt nedescoperite.

Spectacolul lugubru și degradant pe care-l oferă toxicomanii hippy, degradarea fizică și mai ales cea morală la care duce consumul de stupefianți; alienarea totală, depersonalizarea insului, arătate în revistele noastre săptămânale cu fotografii grațioase. Iată fapte care arată proporțiile înspăimîntătoare și înorjorătoare pe care le-a generat mișcarea hippy. De la moda vestimentară s-a trecut acum la dezvelirea unui «virus moral» care macină viçoarea și sănătatea tineretului. Evadarea insului în droguri, narcotizarea este o plăcă socială și un pericol moral. Precum se știe, pentru procurarea drogurilor și a stupefiantelor, drogarii nu se dau în lături de a folosi orice mijloc, crima chiar. Ceea ce s-a și întîmplat. Anchetele judiciare, sociale, de psihiatrie, cele ale polițiilor apusene, au dus pînă acum la una și aceeași concluzie. Drograrea este practică și propovăduită de adeptii mișcării hippy.

Una din faptele odinoase săvîrșite de unii hippy a fost asasinarea bestială a cinci persoane în California printre care și o actriță de cinema. Din declarațiile asasinilor a reieșit că acela care i-a determinat la crimă era el însuși un fost «criminal», cu 13 ani de închisoare la activul lui pentru atacuri banditești, pentru șantaj, pentru acte de violență sexuală asupra unor persoane pe care în prealabil le drogă.

Auto-decretîndu-se cînd Iisus cînd Satan, alimentat cu fraze obscure, pline de ocultism, asemuitor unui Rasputin, în alt climat, în alt colț de lume, acest inițiator Charles Manson, instigator al altor 18 crime, împreună cu supușii lui, și sub pulerea și efectul drogurilor și stupefiantelor, au săvîrșit acea crimă.

Remortelul Jean Cau de la Paris Match (nr. 1075 din 13 decembrie 1969) face niște reflecții tari asupra acestui caz.

«Societatea S.U.A. a dat naștere, fără voia ei pe lîngă eroii care au cucerit luna, unor avortoni..., pe acești hippy căzuți în prăpastiile cele mai adînci ale decadentei; unii odrasle de miliardari, încîrduți cu decăzuți ce nu știu căror idol să se închine. Copii ai dolarului, produsul unei societăți de consum-producție-consum, s-au refugiat în orientalism stupide, în mimarea unor rituri în oficierea unor liturghii negre, după cum îi taie capul plasînd pe covoare zburătoare țesute și umflote de droguri, acești avortoni fac pe profetii căderii unui Babilon, unei Rome decadente, crezînd că sînt asemenea unui Ezechiel sau unui Luther». Fenomenul hippy s-a dovedit cu adevărat un *vid psihic*.

Adevărat, enormul Leviathan care este America, asistă pare că impasibilă la avortonul hidos pe care l-a conceput și hrănit în pîntecele său: fenomenul hippy.

Este un fenomen cu atîtea implicații negative și morbide. Cum am putea să ni-l explicăm în alt fel decît plasîndu-l în strînsă dependență și în strînsă corelațiune cu condițiile de viață creiată de orînduirea capitalistă. Fenomenul hippy este un fenomen de descompunere morală a acestei societăți, care nu s-a îngrijit de prevenirea unui rău și nici de reprimarea unor manifestări antisociale. Mișcarea hippy a degenerat, cum am văzut în drograrea tineretului și de aci la crimă.

Opium spiritual: stupefiantele. — Există un strîns raport între toxicomania practică de hippy și între crimă. Stupefiantele provoacă o excitație psihică și aceasta duce pe individ la agresivitate, senalată de criminologi (printre aceștia notăm numai doi: Jean Pinatel în *Traité de droit pénal et de criminologie*, Paris, 1963 și Camil Luciu, *Criminalistica*, București, 1963). Mai curînd sau mai tîrziu, tox comani ajunși

la asasinat, mai ales atunci cînd nu-și pot procura drogurile pe altă cale. Stupefianțele duc la slăbirea funcțiilor intelectuale și la slăbirea puterilor morale, la o decădere și o ruină morală care distrug simțul onoarei și al binelui.

Societățile capitaliste nu înțeleg să frîneze comerțul ilicit de stupefianțe și pe intermediarii acestui comerț. În țara noastră, ca în toate țările socialiste, stupefianțele sînt interzise. Amfetaminele sînt folosite exclusiv de medici.

În zadar Organizația Mondială a Sănătății și Interpolul au demascat lanțul acestui comerț drăcesc. Statele apusene n-au luat încă suficiente măsuri severe, drastice și eficiente. Sclavii «beției albe» cum este denumită heroina, jertfesc anual miliarde de dolari ca să și-o procure. Prețul acesteia a crescut în S.U.A. de la 18.000 dolari în anul 1965 la 35.000 dolari în anul 1968, iar la vînzătorii traficanți cu amănuntul și în «epocile de foamete» s-a ajuns la 250.000—400.000 dolari kg., după cum ne informează I. Aszdy în *Interpolul intră în acțiune*, București, Editura Politică, 1968, p. 133—147.

Sînt unele droguri ori stupefianțe (barbiturice, tranchilizante, amfetamine, halucinogene, psihotrofe printre care mai ales produsele L.S.D.) care duc la nebunie. *Este sulicientă consumarea unei zecimi de miligram de L.S.D. pentru ca victima să aibă ore întregi halucinații vizuale fantastice*; cu numai un gr. 5.000 de persoane pot face călătorii halucinante, rup contactul cu lumea din-afară și pierd noțiunea propriului lor corp. *Se ajunge astfel la dezintegrarea lăuntrică a persoanei umane.*

Tineretul hippy a găsit fericirea și liniștea lăuntrică în droguri și stupefianțe. Nu este el singur de vină. Comerțul ilegal cu droguri și stupefianțe este o afacere colosală a gangsterilor. Este cea mai nocivă crimă colectivă sub aspectul sociologic și moral.

Între anii 1960—1967 numărul crimelor a crescut în S.U.A. cu procentul de 50% față de procentul de 10% cît reprezintă creșterea natalității în același interval. Factorii care au generat această creștere sînt: corupția, toleranța extrem de îngăduitoare față de unele delikte, inegalitatea, socială, slăbirea valorilor morale și tradiționale, jocurile de noroc, prostituția, stupefianțele.

«Moartea albă» adică abuzul datorat drogărilor și narcoticelor și stupefiantelor a provocat decesul a 1.299 persoane între anii 1965—1969 și acest fenomen se produce, din nenorocire, printre copiii și adolescenții între 12 și 15 ani.

Privind acum retrospectiv fenomenul și mișcarea hippy în lumina celor arătate mai sus, ne putem da seama că este un fenomen negativ, un fenomen care macină energia umană. Mișcarea miilor și milioanei de tineri hippy, prin refuzul valorilor sociale care guvernează societățile umane, a dovedit că este o *lugă de răspundere, o capitulare, în fața vieții.*

Un tineret blăzat, lipsit de ideal, care fuge de efortul creator, un tineret condus de o atitudine fatalistă este greu de înțeles și de admis. Omul a stat totdeauna pe poziția de creator, de inventator, de făuritor, de luptător împotriva a ceea ce este imposibil. Atitudinea omului în întreaga istorie a culturii, a civilizației, a științei, a tehnicii nu mărturisește decît o acțiune neîncetată împotriva oricărei limitări și staționări. Omul a fost și este mereu un Prometeu. Orice cucerire pe teren științific, orice valoare nouă cultural-artistică a fost pentru om o mulțumire și o victorie. Munca este aceia care-l caracterizează.

El a străpuns granițele imposibilului. Elanul său vital trăiește și se hrănește din ingeniozitate și din creație. Unul din marii gînditori ai omenirii, Pierre Teilhard de Chardin și-a clădit viziunea și sistemul său tocmai pe acest dinamism și pe acest optimism al omului. Cosmosul teilhardian s-a omimizat; noosfera este produsul efortului, produsul gîndirii și acțiunii creatoare. Pragul biosferii a fost depășit. Pragul animal deasemenea, iar omul mărșăluiește biruitor cu fiecare pas, cu orientarea mereu «ad excelsior, ad superiora, per aspera ad astra».

Fenomenologia umană nu mai este un produs al naturii, al circumstanțelor accidentale, al hazardului, ci produsul lui «homo faber». Omul este măsura tuturor produselor civilizației. Omul este cheia cosmosului, omul este săgeata țîșnitoare și pro-

pulsivă către o ultra-hominizare. Fenomenologia aceasta este o perpetuă dialectică ascendentă a Universului, a Naturii, către o sinteză progresivă cu numele Emergență.

Dacă această mergere progresivă a acțiunii omului s-ar opri, dacă această evoluție s-ar vedea condamnată la stopare și apoi la o moarte definitivă, sau la o întoarcere spre starea și stadiul biologic, noosfera adică civilizația, cultura, morala, arta, tehnica, cu toate valorile lor ar fi ori absurdă ori contradictorie.

Omenirea n-ar afla nici un sens, nici un înțeles dacă nu s-ar ști legată indisolubil de existența unui punct Omega, unui punct de năzuință spre altceva mai bun, mai înalt, mai sublim.

În lumina acestei viziuni optimiste și entuziaste ne putem pronunța împotriva mișcării nihiliste a tinerilor hippii.

Nici nu poate fi înțeleasă, nici nu poate fi acceptată. De aceea, o elementară obligație ne impune tuturor factorilor de răspundere și de educație să prevenim o infectare a tineretului nostru de către un virus moral cum este acela al hippilor. Manifestările lor și decăderea lor, distrugerea personalității lor datorită consumului de stupefiante, sînt acte antisociale, antiomane, antimorale și de aceea reprobabile.

Pr. V. GODEANU

ECLEZIOLOGIA SFÎNTULUI VASILE CEL MARE

de Arhiepiscopul VASILE KRIVOȘEIN,
de Bruxelles și Belgia

Arhiepiscopul Vasile Krivoșein (în viața civilă Vsevolod Alexandrovici Krivoșein) s-a născut la 30 iunie 1900 la Petrograd. După terminarea școlii secundare la Petrograd, a urmat facultatea de istorie și filologie la Universitățile de la Petrograd și Moscova, după care a făcut studii de specializare la Universitatea din Paris, obținând titlul de licențiat în litere.

În anul 1925 a fost primit în obștea vestitei Mănăstiri ruse, Sfântul Panteleimon din Sfântul Munte Atos, în care, în vremea aceea, viețuiau peste 500 de călugăr. Vsevolod Alexandrovici Krivoșein a fost tuns în monahism la 5 martie 1927, primind numele de «Vasile» și a viețuit în Mănăstirea Sfântul Panteleimon 22 de ani, îndeplinind mulți ani ascultarea de secretar al mănăstirii, pentru corespondența în limba greacă. În anul 1937 a fost ales în Consiliul de conducere a Mănăstirii, iar în anul 1942 — 1945 a reprezentat Mănăstirea Sfântul Panteleimon în Comunitatea Sfântului Munte («koinonia»), adică în parlamentul monastic al Sfântului Munte Atos; a fost timp de un an «epistat» și membru al Conducerii Monahale de la Sfântul Munte Atos și a reprezentat Mănăstirea Sfântul Panteleimon la diferite întâlniri inter-ortodoxe.

În cei 20 de ani pe care i-a petrecut în Sfântul Munte, monahul Vasile Krivoșein a studiat îndeaproape operele Sfinților Părinți ai Bisericii, iar după aceea a scris lucrarea sa *Despre teoria Sfântului Grigorie Palama*, recunoscută de specialiști în patristică și în bizantinologie ca lucrare «clasică» și publicată în limba rusă, germană și engleză.

În 1947 monahul Vasile Krivoșein a părăsit Muntele Atos cu binecuvântarea scrisă a conducerii Mănăstirii Panteleimon, în obștea căreia continua să fie socotit. La 20 februarie 1951, el s-a așezat la Oxford, unde la 21 mai a fost hirotonit ierodiacon și apoi ieromonah de către episcopul Irineu Georgici al Dalmației, din însărcinarea mitropolitului Nicolae al Crulițelor și Kolomnei, fiind atașat ca deservent al bisericii credincioșilor ortodocși de diferite naționalități aflați la Oxford.

La Oxford ieromonahul Vasile Krivoșein și-a continuat cercetările teologice, luând parte la redactarea *Dicționarului patristic de la Oxford*, publicând diferite studii și articole în diferite reviste din Anglia, R. F. a Germaniei, Grecia, Italia și din Franța, și susținând comunicări la numeroase congrese științifice internaționale la care a participat, între care merită să fie amintite: Congresele patristice din 1951, 1955, 1959, 1963 și 1967 și Congresul bizantinologilor de la Munchen, din 1958.

În timpul șederii sale la Oxford — unde a fost ridicat la rangul de Arhimandrit — Vasile Krivoșein a închinat mulți ani de muncă și de cercetare în bibliotecile din Oxford, Londra, Paris, Roma, Constantinopol, Veneția, Patmos, Moscova etc., operei sale fundamentale: ediția critică a *Operele Sfântului Simeon Noul Teolog*, publicată în Colecția «Sources chrétiennes».

La 13 iunie 1959, Arhimandritul Vasile Krivoșein a fost ales de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse, sub președinția Sanctității Sale Patriarhului Alexei, epis-

cop de Volokolamsk, urmînd a fi utilizat în cadrul Exarhatului Patriarhatului Moscovei pentru Europa Occidentală. La hirotonirea sa în arhieru, care a avut loc la Londra, la 14 iunie 1959, noul episcop declara: «Sînt fericit că aparțin Bisericii Ortodoxe Ruse, care poartă în lumea de azi flacăra luminoasă a sîntei Ortodoxii. Făgăduiesc să păstrez cu piozitate iubirea și fidelitatea mea față de Biserica Ortodoxă Rusă. Pentru că dragostea filială față de Biserica Rusă se unește cu dragostea mea față de vechile Patriarhale Ortodoxe de răsărit, avînd în frunte Patriarhia Ecumenică și cu dragostea mea față de toate celelalte Biserici autocefale ale *unicei sînte Biserici sobornicești și apostolești*.

Voi fi fericit dacă voi reuși să slujesc, în măsura puterilor mele și cu ajutorul lui Dumnezeu, opera de unitate a sîntei noastre Ortodoxii. Eu sînt convins că datorită Providenței divine și nu întîmplării — noi ne aflăm în Europa Occidentală, avînd toți sarcina de a mărturisi și înaintea popoarelor din Occident adevărul credinței ortodoxe, de a o propaga în mediile eterodoxe, de a colabora la fondarea și afirmarea Ortodoxiei occidentale în scopul final al unirii întregii creștinătăți, într-o *singură sîntă Biserică sobornicească și apostolească...*».

În anul 1960, după moartea Arhiepiscopului Alexandru, Episcopul Vasile Krivoșein de Volokolamsk a fost trecut în scaunul de Arhiepiscop de Bruxelles și Belgia, în cadrul Exarhatului Patriarhiei Moscovei pentru Europa Occidentală, funcție pe care o îndeplinește și în prezent.

Arhiepiscopul Vasile Krivoșein de Bruxelles și Belgia ocupă în ierarhia ortodoxă rusă un loc de seamă, fiind un adevărat cunoscător al operei Sfinților Părinți, și un excelent cunoscător al Orientului grecesc. Într-adevăr trăind 20 de ani în Grecia, a putut cunoaște ierarhia — între care și pe Patriarhul ecumenic Atenagora —, clerul, tradiția și poporul grec din Bisericile Ortodoxe de limbă greacă. El a vizitat Iugoslavia, Grecia, Uniunea Sovietică și Europa Occidentală.

Datorită acestor calități excepționale, Arhiepiscopul Vasile Krivoșein este folosit de Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse — ca membru sau conducător — în diferite delegații ortodoxe ruse la diferite întruniri interortodoxe ș. mai cu seamă intercreștine. Astfel, la 29 martie 1969, Arhiepiscopul Vasile Krivoșein a fost desemnat ca membru al Comisiei teologice interortodoxe reorganizate pentru dialogul cu Biserica Anglicană.

Asupra lucrărilor diferitelor întruniri interortodoxe și intercreștine la care ia parte, Arhiepiscopul Vasile Krivoșein scrie interesante dări de seamă în revistele Patriarhiei din Moscova, ca de exemplu:

- *Congresul internațional al de la Veneția (3—6 septembrie 1963) închinat Jubileului de 1000 de ani al Sfîntului Munte Atoș;*
- *Al patrulea Congres internațional al patrologilor care a avut loc la Oxford în septembrie 1963;*
- *Constătuirea teologică asupra problemei despre preoția anglicană între Bisericile Anglicană și Ortodoxă Rusă, care a avut loc la Londra între 10 și 11 noiembrie 1966.*

Dintre studiile și lucrările din ultimii ani ale Arhiepiscopului Vasile Krivoșein menționăm:

- *Constituția dogmatică De Ecclesia a Conciliului al II-lea de la Vatican, din punct de vedere ortodox;*
- *Spiritualitatea ortodoxă;*
- *Comisia interortodoxă pentru dialogul cu anglicanii;*
- *Problema cunoașterii lui Dumnezeu: esența și energia dumnezeiască la Sfîntul Vasile cel Mare;*
- *Conferința Panortodoxă de la Chambesy — Geneva;*
- *Dialogul teologic între Biserica Ortodoxă și Confesiunea anglicană.*

*

Prezentăm în continuare dezvoltarea temei *Ecleziologia Sfîntului Vasile cel Mare*, așa cum o prezintă Arhiepiscopul Vasile Krivoșein în studiul cu același titlu, publicat în «Вестник Русского западно — европейского Патриаршего Экзархата» (Messager de l'Exarchat du Patriarcat russe en Europe Occidentale. Revue trimestrielle), an. XVII, nr. 66, trim. II, apr.—iun. 1969, p. 73—103.

În prezentarea noastră urmărim să facem limpede mersul gândirii Arhiepiscopului Vasile Krivoșein, și de aceea a fost nevoie ca unele pasaje să fie redată întocmai după original, în timp ce altele au putut fi înfățișate în rezumat, aceasta nelimpedicând urmărirea demonstrației autorului.

Intrucât însă tema prezintă o deosebită importanță și întrucât în demonstrația sa Arhiepiscopul Vasile Krivoșein folosește o bogată trimitere la texte din operele Sfântului Vasile cel Mare, în prezentarea noastră vom reda întocmai pasajele care cuprind astfel de citări, indicând între paranteze locul citat din operele patristice, pentru ca locmai prin această bogăție de citate prezentarea noastră să poată fi de real folos pentru cititori și din punctul de vedere al cercetării teologice.

*

Studierea *ecleziologiei* Sfântului Vasile cel Mare prezintă destule greutăți, deoarece el nu a lăsat nici o lucrare în care să se ocupe îndeaproape de învățătura despre Biserică. De aceea este nevoie să fie căutate în toate operele sale pasaje în care el vorbește în general, în treacă și pe scurt despre Biserică. Asemenea pasaje se întâlnesc în *Exameron*, în *Omiliile la Psalmi*, în *Cuvîntări*, în *tratatele Contra lui Eunomiu* și în cele *Despre Sfîntul Duh*, în *lucrările ascetice*, dar mai cu seamă în *Epistolele sale*. Acestea din urmă prezintă un interes aparte pentru că cuprind pe lângă ideile ecleziologice ale Sfântului Vasile cel Mare și atitudinea sa vitală față de problemele bisericesti ale vremii, și reacția sa față de evenimentele bisericesti, ceea ce completează și face mai limpede și unifică oarecum gândirea ecleziologică a Sfântului Vasile cel Mare.

Intemeindu-se pe astfel de date, Arhiepiscopul Vasile Krivoșein încearcă să reconstituie învățătura ecleziologică a Sfântului Vasile cel Mare în liniile ei generale, evitînd sistematizarea prea stăruitoare pe care a putut-o întâlni în diferite aspecte în lucrări ca: Lukas Vischer, *Basilius der Grosse. Untersuchungen zu einen Kirchengvater des vierten Jahrhunderts*. 3. Kapitel. Die Kirche (p. 52—72), Basel, 1953; Pierre Batiffol, *L'ecclésiologie de Saint Basile*, în «Echos d'Orient», nr. 21/1922, p. 9—13; V. Grummel, *Saint Basile et le Siège Apostolique*, în «Echos d'Orient», no. 21/1922, p. 280—292; Dr. Emmanuel Amand de Mendieta, *Basile de Césarée et Damase de Rome*, în *Biblical and Patristic Studies, in Memory of Robert Pierre Casey*, Herder, 1963, p. 122—126; 'Ιωάννου Καρμύρη, 'Χ ἐκκλησιολογία τοῦ Βασιλείου, ἐν Ἀθῆναις, 1958; 'Ιωάννου Καρμύρη, 'Ηἐκκλησιολογία τῶν τριῶν ἱεραρχῶν, Ἀθῆναι, 1962.

Arhiepiscopul Vasile Krivoșein începe studiul său cu precizarea că Sfîntul Vasile cel Mare vorbește despre Biserică folosind termenii ἡ ἐκκλησία (adică la singular) și αἱ ἐκκλησίαι (adică la plural), în chip aproape egal și frecvent, cu observarea că folosirea pluralului este caracteristică *Epistolelor*, în timp ce singularul este folosit în celelalte opere. Această folosire variată a noțiunii grecești pentru Biserică se datorește faptului că în *Epistole* Sfîntul Vasile cel Mare vorbește «despre Biserică în apariția ei concretă și istorică, deci manifestîndu-se ca multitudinea Bisericilor locale», în timp ce în celelalte scrieri Sfîntul Vasile se ocupă «de latura teologică și spirituală a Bisericii».

De altfel Sfîntul Vasile cel Mare nu dă nici o definiție «esenței sau naturii Bisericii», căci o astfel de definiție s-ar afla în contradicție cu principiile gnozeologice ale Sfîntului Vasile care a afirmat totdeauna — și îndeosebi în *tratatul Contra lui Eunomiu*, «incongnoscibilitatea și inespriabilitatea eșenței (οὐσία) tuturor lucrurilor, chiar a celor create». S-ar mai putea adăuga la cauzele care l-au determinat să nu dea o definiție Bisericii și «conștiința Sfîntului Vasile despre misterul Bisericii».

În schimbul acestei obțineri de a da o definiție Bisericii, Sfîntul Vasile folosește foarte larg imagini biblice pentru a descrie Biserica creștină ca trup, ca Trup al lui Hristos: «Domnul nostru Iisus Hristos a binevoit să numească Trup al Său întreaga Biserică a lui Dumnezeu și făcîndu-ne pe fiecare dintre noi membre unii altora ne-a dat tuturor sarcina de a rămîne cu toți în relații intime, după armonia care trebuie să domnească între membre (ale trupului)» (*Epistola CCXLIII*, 1, 1, 4—8; P. G., XXXII, 904 A; vezi și ed. Y. Cohrtonne, t. III, Paris, 1966; cf. *Omilia XXIX la Psalmi*, 5, P. G., XXIX, 305 B; *Epistola CCXXII*; P. G., XVII, 820 A). Iar

Hristos, singurul și adevăratul cap al Bisericii, tine și unește în armonie pe unul cu altul; pentru că dacă Hristos este capul, un singur duh trebuie să ne anime «ca să păstrăm aceeași succesiune și aceeași bună ordine (care există în corp), care trebuie să existe deosebi în Biserica lui Dumnezeu, căreia i s-a spus: «Voi sînțiți Trupul lui Hristos și membre, fiecare în parte» (*Despre judecata lui Dumnezeu*; P.G., XXXI, 660 A).

Sfîntul Vasile opune unitatea membrilor trupului lui Hristos divizărilor existente între Bisericile trupului său: «Am fi cei mai stranii dintre toți oamenii, dacă am afla o plăcere în schismele și divizările dintre Biserici și dacă nu am privi ce cel mai mare dintre bunții unitatea membrilor Trupului lui Hristos» (*Epistola CLVI*, 1, 1, 12—16; P.G., XXXII, 613 CD; vezi și ed. Y. Courtonne, t. II, Paris, 1961). Iar această unitate a membrilor Trupului lui Hristos răspîndită în spațiu poate fi păstrată prin iubire: «Ce ar putea fi mai plăcut decît de a vedea pe cei despărțiți de altă înlindere de țări, adunați în Trupul lui Hristos într-o armonie pe care o înlăpătuiește iubirea» (*Epistola LXX către papa Damasus*, 1, 6—8; P.G., XXXII, 433 B; vezi și ed. Y. Courtonne, t. I Paris, 1957).

Comentînd Psalmul XLIV, 13: «Alunci împăratul va dori frumusețea ta, El este Domnul tău, închină-te înaintea lui», Sfîntul Vasile socotind că împărăteasa prefigurează Biserica, spune că expresia «căci El este Domnul tău» sugerează necesitatea, sugerează supunerea, pentru că psalmistul nu zice «El te va adora pentru darurile tale», ci «El va adora fața ta». Adică este adorată de Capul Bisericii, Hristos, numit de Sfînta Scriptură «Față» (P.G., XXIX, 479 C). De aceea Hristos este episcopul universal al Bisericii, «marele și adevăratul episcop, Care umple tot pămîntul cu minunile Sale, este Domnul» (*Epistola L*, 1, 1, 19—21; P.G., XXXII, 388 B).

Pentru Sfîntul Vasile cel Mare este de asemenea Templul lui Dumnezeu, locul unde se poate aduce adevărată adorare, moștenitoarea sinagogii vechitestamentare. Astfel, în legătură cu Psalmul XXVIII, 3: «Adorați pe Domnul în curtea cea sfîntă a Lui», Sfîntul Vasile scrie: «Adunarea are loc nu în afara Bisericii, ci în însăși curtea lui Dumnezeu, adică Psalmistul spune să nu fie inventate curți și adunări particulare, căci nu există decît o singură curte sfîntă a lui Dumnezeu. Această curte sfîntă a fost la început sinagogă iudeilor, dar, după păcatul lor față de Hristos, așezarea lor a rămas pustie. Din această pricină Domnul a zis: «Am alte oi care nu sînt din staulul acesta, indicînd pe aceia dintre păgîni care fuseseră chemați la mîntuire, și arătînd că această curte nouă este deosebită de cea a iudeilor. De aceea Dumnezeu nu trebuie adorat în afara acestei curți sfînte, ci numai înăuntrul ei» (P.G., XXIX, 288 AB).

Sfîntul Vasile numește, în *Comentariul la Psalmul XLV*, Biserica cetatea lui Dumnezeu în care locuiește poporul Său: «Fluviul care unește cetatea lui Dumnezeu în mijlocul căreia se află Dumnezeu, este Biserica celor care sînt înscrși ca cetățeni ai cerului (Ps. XLV, 4; P.G., XXIX, 421 C), pentru că există o cetate cerească și pămîntească în același timp: «Aflîndu-se în mijlocul ei, Dumnezeu dă cetății acesteia statornicia, acordîndu-i ajutorul Său la cele dintîi lucrări ale luminii. În acest fel numele de cetate poate fi aplicat și Ierusalimului cel de sus sau Bisericii de jos» (Ps. XLV, 5; P.G., XXIX, 424 B). Și întrucît prin Botez se ajunge cetățean al acestei cetăți, Sfîntul Vasile spune: «Vino, și mută-te cu totul către Domnul, dă-ți un nume, înscrie-te o dată cu Biserica» (*Omilia protreptică despre Botez*, 13, 3; P.G., XXXI, 440 A). Pentru că «lu trebuie să dai socoteală de toate, ca soldat al lui Hristos, ca luptător al cuvîntului, ca cel ce ai cetățenia ta în ceruri, înscrie-te deci în cartea aceasta (a Bisericii) pentru a fi înscrș și în cartea de sus» (*Ibidem*).

Sfîntul Vasile folosește încă multe alte imagini biblice vechitestamentare și nou-testamentare, cînd vorbește despre Biserica. Astfel, comentînd Psalmul XXIX, 1, Sfîntul Vasile scrie: «Poate că trebuie să înțelegem prin «casă», Biserica zidită de Hristos, cum scrie Pavel în Epistola către Timotei: «Trebuie să știi cum să te porți în casa lui Dumnezeu, — vreau să spun în Biserica Dumnezeului celui viu» (P.G., XXIX, 308 A). Pentru Sfîntul Vasile Biserica este o casă în construcție continuă, zidită de Insuși Hristos, ceea ce constituie o idee foarte apropiată de *Păstorul lui Herma*, care-și reprezintă Biserica sub forma unui turn, a cărui zidire continuă tot timpul. În legătură cu Psalmul CXXXII, Biserica este numită de asemenea o casă de rugăciuni (P.G., XXX, 116 C).

Iar în legătură cu termenii «împărătească» și «logodnică» din Psalmul XLIV, 7, Sfântul Vasile spune: Psalmistul vorbește aici despre Biserică, în legătură cu care am învățat din Cântarea Cântărilor că nu există decât o singură porumbiță desăvârșită a lui Hristos, care primește — șezând la dreapta lui Hristos — pe cei recunoscuți prin faptele lor bune, despărțindu-i de cei răi, cum desparte păstorul oile de capre» (P.G., XXIX, 405 A). Biserica este numită de asemenea «fiica împăratului.» zămisliță din iubire: «(Împăratul) cheamă Biserica să asculte și să respecte poruncile Sale și o apropie de Sine numind-o «fiică», ca pe copilul Său din iubire: Ascultă, fiică, și vezi» (*Ibidem*, col. 409 A).

În exegeza Sfântului Vasile cel Mare asupra imaginilor biblice, unicitatea Bisericii este exprimată cu tărie: «o singură curte sfântă, o singură porumbiță desăvârșită».

Se înțelnesc încă multe metafore prin care Sfântul Vasile desemnează Biserica: mare (*Exalmeron*, 4, 7; P.G., XXIX, 93 C), câmp (*Ibidem*, 5, 5; col. 104 C), vie (*Ibidem*, 5, 6; col. 108 B), doică ce ne hrănește din pietate (*Omilia II*, 3; P.G., XXXI, 189 A).

Trecând la raporturile Bisericii cu persoana Duhului Sfânt, Sfântul Vasile socotește că dacă Hristos este Capul trupului Bisericii, Duhul Sfânt, Care odihnește deasupra Trupului lui Hristos, este totdeauna prezent în Biserică, căci «El a fost de la început prezent lângă Trupul Domnului, de când El s-a făcut «ungere», și L-a însoțit permanent, după cum scrie: «Acela pește care vei vedea pe Duhul coborînd și așezîndu-se, Acela este Fiul Meu cel iubit» și: «Iisus din Nazaret pe Care Dumnezeu L-a uns prin Duhul Sfânt». În continuare, «întreaga activitate a Domnului s-a desfășurat în prezența Duhului... El nu L-a părăsit nici după învierea din morți, când Domnul, pentru a reînnoi pe om și pentru a-i reda harul pe care-l primise prin suflarea lui Dumnezeu și pe care îl pierduse, a suflat asupra feței ucenicilor Săi și, le-a zis: «luăți Duh Sfânt, celor cărora veți ierta păcatele le vor fi iertate, iar celor cărora le veți ține vor fi ținute» (*Despre Sfântul Duh*, 16, 39; P.G., XXXI, 140 CD).

Fiind totdeauna prezent, Sfântul Duh inspiră și forma structurii Bisericii, Trupul lui Hristos: «Nu este, oare, evidentă și fără puțință de tăgadă lucrarea Sfântului Duh? Căci, după Sfântul Apostol Pavel, El a dat Bisericii «la început Apostoli, în al doilea rînd profeți, în al treilea rînd doctori, în sfârșit darul de a face m.nuni, apoi harismele de a vindeca, de a ajuta, de a conduce, de a vorbi în limbi. Duhul Sfânt distribuie darurile Sale după această ordine» (*Ibidem*, col. 141 A).

Așadar, după Sfântul Vasile, Biserica este locul pentru adevărata adorare a lui Dumnezeu, adorare care este adusă lui Dumnezeu în Duhul Sfânt, după cuvîntul biblic: «Iată un loc alături de Mine, păstrează-l pentru tine pe stîncă». Sfântul Vasile socotește că acest «loc» desemna locul propriu pentru adevărata adorare în Sfântul Duh: «Ferește-te să aduci ardori de tot în orice loc, ci numai în locul pe care Domnul Dumnezeu îl va alege». Iar arderea de tot spirituală este jertfa de laudă care se aduce în Duhul Sfânt după cuvîntul Domnului: «Adevărații adoratori se închină lui Dumnezeu în Duh și în adevăr» (*Ibidem*, 26, 62; col. 181 D — 184 A).

Și întrucît pentru Sfântul Vasile, Biserica ca Duh Sfânt era locul pentru adorare, Arhiepiscopul Vasile Krivoșein crede că se poate spune că pentru Sfântul Vasile Biserica se identifica cu Duhul Sfânt sau era manifestarea Lui, căci prin expresia «jertfa de laudă» (ἡ θυσία τῆς αἰνέσεως), el înțelege că adorarea trebuie adusă lui Dumnezeu într-un loc ales de El (adică în Duhul Sfânt și în Biserică) și de aceea s-ar putea vedea aici o aluzie la Euharistie care ar apărea astfel ca activitate esențială a Bisericii, împlinită prin Duhul Sfânt.

În continuare, Arhiepiscopul Vasile Krivoșein înfățișează felul în care Sfântul Vasile înțelege raporturile între Duhul Sfânt și cei ce cred în Hristos. Acest Duh Sfânt este dăruit tuturor celor care cred în Hristos și sînt înscrși ca cetățeni ai Cetății lui Dumnezeu care este Biserica: «În vremea de acum cel drept bea apa vie, iar în veacul ce va veni, cînd va fi înscrș ca cetățean al Cetății lui Dumnezeu, o va bea și mai din plin» (În legătură cu Ps. XLV, 4; P.G., XXIX, 421 B). Iar înțepretarea textului «Cursurile de apă ale fluviului veselesc Cetatea lui Dumnezeu», Sfântul Vasile spune că «acest fluviu al lui Dumnezeu nu poate fi decât Sfântul Duh Care este dăruit celor vrednici prin credința celor care au crezut în Hristos» (La Ps. XLV, 5; col. 421 C).

Acceași prezență a Duhului Sfânt o vede Sfântul Vasile și în acțiunile celor care au sarcina conducerii Bisericii, când scrie clericilor din Colonia în legătură cu transferarea unui episcop : «Să nu vedeți în aceasta o hotărîre omenească sau inspirată de calculele unor oameni preocupați de gînduri lumești, ci să fiți convinși că cei care au sarcina purtării de grijă de Bisericile lui Dumnezeu au lucrat cu sprijinul Duhului Sfînt ; imprimați în sufletele voastre acest izvor al acțiunii lor și depuneți zel pentru înfăptuirea ei» (*Epistola CCXXVII*, 1, 17—22 ; P.G., XXXII, 852 C).

Biserica lui Hristos este de asemenea Biserica Apostolilor și a Sfinților Părinți, pentru că prin ei Biserica a primit învățătura pe care Mintuitorul ne-a lăsat-o, exprimată în Sfînta Tradiție și fixată în Sfînta Scriptură.

Sfîntul Vasile înfățișează ideea că Apostolii sînt moștenitorii patriarhilor vechi-testamentari cînd comentează Psalmul XLIV, 18 : «În locul părinților tăi s-au născut fiii tăi, pe ei îi vei așeza domni peste tot pămîntul», spunînd : «chiar dacă se admite că părinții logodnicei sînt patriarhii, sensul frazei nu încetează a se referi la Apostoli pentru că ei au devenit fii ai lui Hristos în locul patriarhilor» (P.G., XXIX, 413 B). De aceea se poate spune că credința apostolică este în același timp credința Părinților, credința pe care noi am primit-o de asemenea, și pe care am recunoscut-o ca fiind însemnată cu caracterele apostolice» (*Epistola XCII*, 3, 1 ; 43—46 ; P.G., XXXII, 484 A), adică se poate vorbi totodată de predica apostolică (*Epistola CV*, 1, 1 ; 16 ; col. 513 A).

După părerea Arhiepiscopului Vasile Krivoșein, se pare că Sfîntul Vasile acordă un loc aparte unora dintre Apostoli, fără a se putea preciza în ce vede el această evidențiere. Astfel, despre Petru, Iacob și Ioan, care au fost prezenți la Schimbarea la față a Domnului, Sfîntul Vasile zice : «Petru și fiii tunetului au văzut pe munte frumusețea Sa, mai puternică decît splendoarea soarelui și le-a fost dat să perceapă cu ochii lor făgăduințele slăvitei Sale parusii» (La Ps. XLIV, 5 ; P.G., XXIX, 400 CD). Iar Apostolul Petru îndeosebi «pentru excelența credinței sale a fost numit piatra pe care avea să se zidească Biserica» (*Contra Iul Eunomiu*, 2, 4 ; P.G., XXIX, 580 A) ; tot despre Apostolul Petru, Sfîntul Vasile zice : «Fericitul Petru a fost preferat tuturor ucenicilor, căci el a primit mai multă mărturie, fiind declarat mai fericit decît ceilalți, lui i s-au încredințat cheile împărăției cerurilor ; iar cînd Domnul i-a spus : «Dacă nu te spăl, tu nu ai parte cu Mine», ce inimă de piatră nu s-ar aprinde de teamă și de cutremur în fața judecății lui Dumnezeu ? (P.G., XXXI, 672 A).

Arhiepiscopul Vasile Krivoșein socotește că acest pasaj — inspirat din Evanghelia după Matei XVI, comparat cu Evanghelia după Luca XXII — deși important pentru locul pe care Sfîntul Vasile îl recunoștea Sfîntului Apostol Petru în Biserică, are totuși un caracter primordial spiritual și moral. Căci Sfîntul Vasile vrea să demonstreze ascultătorilor săi, prin exemplul Sfîntului Apostol Petru, că cele mai mari haruri nu ne pot apăra de căderea posibilă, dacă noi ne încredințăm propriilor noastre puteri. Același lucru se poate spune îndeosebi de alte texte, mai puțin numeroase de altfel, în care Sfîntul Vasile vorbește de Apostolul Petru. Este vorba în primul rînd, de exortările spirituale și de sfaturile de umilință și de ascultare, pe care Sfîntul Vasile le scoate din căderea Sfîntului Apostol Petru, în care el vrea să spună că, dacă Sfîntul Apostol Petru a putut să cadă, cu altă mai mult putem noi cădea.

Astfel, vorbind despre umilință, Sfîntul Vasile se adresează ascultătorilor săi : «Dacă tu nu înțelegi că tu ai primit harul, dar în marea ta insensibilitate ai scosotit harul acesta rezultat al propriilor tale puteri, tu nu ești mai de cînstă decît Apostolul Petru, pentru că nu vei putea depăși prin dragostea pentru Domnul pe cel care îl iubea alt de puternic, că dorea să moară pentru El. Și totuși, pentru că el spunea cu alt de mare siguranță : «Dacă toți se vor lepăda de Tine, eu nu o voi face», Apostolul Petru a fost lăsat lașității omenești și a căzut în renegare ; dar înțelept prin greșeala de a fi avut frică și instruit să aibă milă de cei slăbi, înțelegînd propria sa slăbiciune și înțelegînd limpede că — așa cum fusese ridicat de dreapta pe care i-a înțins-o Hristos cînd se scufunda în mare, tot așa în furtuna ispitirii fiind în primejdie de a pieri din pricina slăbiciunii credinței sale — a fost salvat prin puterea lui Hristos, Care i-a prezis ceea ce avea să i se întîmple, cînd i-a zis : «Simone, iată, Satan v-a cerut ca să vă cearnă ca pe grîu ; dar Eu M-am rugat pentru tine, pentru ca credința ta să nu slăbească. Tu deci, cînd vei fi revenit, să întărești pe frații tăi» (*Omilia despre umilință*, 20, 4 ; P. G., XXXI, 532 C—533 A).

Arhiepiscopul Vasile Krivoșein remarcă faptul că Sfântul Vasile cel Mare recunoaște marea iubire pe care Apostolul Petru o avea față de Hristos; dar el compară iubirea lui Petru nu cu iubirea celorlalți Apostoli, ci cu iubirea auditorilor săi care, după cum spune el, nu puteau pretinde că au o dragoste mai mare față de Hristos decât a avut Apostolul Petru, demonstrând că dragostea și fidelitatea față de Hristos sînt daruri exclusiv ale harului. Sfântul Vasile înțelege cuvintele Mîntuitorului către Apostolul Petru ca o prevestire a căderii și a restaurării lui în demnitatea apostolică, după ce se va pocăi. De aceea, Arhiepiscopul Vasile Krivoșein socotește că este dificil să tragem din acestea toate concluzii precise ecleziologice, și arată că mult mai interesant pare, din acest punct de vedere, pasajul din *Regulile monastice*, în care Sfântul Vasile insistă asupra datoriei pe care o au superiorii mînăstirilor de a da socoteală de activitatea lor, la întoarcerea din călătorii misionare. Pentru exemplificarea acestor îndatoriri Sfântul Vasile citează faptul botezării sutașului Corneliu de către Apostolul Petru, zicînd: «Petru, după întoarcerea sa la Ierusalim, a dat socoteală celor care se aflau acolo despre comuniunea sa cu neamurile» (P. G., XXXI, 1032 AB), adică — după Sfântul Vasile cel Mare — Sfântul Apostol Petru trebuia să dea socoteală de activitatea sa celorlalți Apostoli.

Importanța episcopatului în corpul bisericesc este în repetate rînduri scoasă în evidență de Sfântul Vasile cel Mare, care afirmă că urmașii Apostolilor sînt episcopi: păstori sînt berbecii care merg înaintea turmei, o învață, o conduc la pășune și o protejează (La Ps. XXVIII, 2; P. G., XXIX, 284 AC). De aceea creștinii trebuie să vadă în păstori pe părinții lor și toți împreună — clerici și laici — trebuie să aibă un singur suflet: «Pentru aceasta noi ne rugăm zi și noapte ca Împăratul veacurilor să păstreze poporul credincios în integritatea credinței și să păstreze în fruntea credincioșilor clerul ca pe un cap intact, care poartă neadormită grijă de membrele corpului așezat sub el. Cînd ochii le sînt plini de grija funcției lor, atunci lucrările mîinilor lor sînt făcute cu pricepere, mișcările picioarelor lor sînt ferite de pași greșiți și nici o parte a trupului nu este lipsită de protejarea necesară» (*Epistola CCXXII*, 1, 29—37; P. G., XXXII, 820 A).

După Sfântul Vasile, episcopul este părintele poporului credincios unit cu el prin legături de dragoste și de respect filial: «De asemenea vă îndemnăm să vă atașați unii de alții... Pe cei cărora li s-a încredințat grija de suflete vă îndemnăm să vă apropiați de fiecare dintre credincioși și să-i încălziți ca pe copii scumpi, pe credincioși li îndemnăm să vă poarte respectul și cinstea datorate părinților, pentru ca în comportarea frumoasă a Bisericii să fie păstrată puterea voastră și tăria credinței voastre în Hristos, pentru ca să fie slăvit numele lui Dumnezeu, să crească și să se mărească binele dragostei» (*ibidem*, col. 820 AB). Episcopul și Biserica sînt, după cum scrie Sfântul Vasile clerului din Colonia — strîns legați: «Sînt de acord cu ardoarea afecțiunii voastre față de păstorul vostru. Pentru copilul care-și iubește părintele, despărțirea de părintele său bun este de nesuportat; tot așa pentru Biserica lui Hristos, plecarea unui păstor și a unui stăpîn nu este de suportat» (*Epistola CCXXVII*, 1, 3—7; P. G., XXXII, 852 A).

Episcopul este — după cum scrie Sfântul Vasile preoților din Nicopolis, care fuseseră expulzați din bisericile lor împreună cu episcopul lor — îngerul Bisericii în fruntea căreia se află: «Dacă voi sînteți mîniți că ați fost aruncați în afara zidurilor, să fiți mulțumiți că vă aflați sub protecția lui Dumnezeu și că îngerul care veghează asupra Bisericii (ὁ τῆς ἐκκλησίας ἐφορός) a plecat împreună cu voi» (*Epistola CCLVIII*, 1, 20—23; P. G., XXXII, 889 A). Pentru că Domnul însuși dă păstori buni celor care cer în mod sincer aceasta — scrie Sfântul Vasile Bisericii din Neocezarea: «Datoria voastră este să cereți (păstor bun), păstrînd cugetele voastre curate de orice rivalitate și de orice ambiție, iar Domnul vi-l va desemna, El care a făcut ca, după marelui Grigorie, conducătorul Bisericii voastre, să urmeze continuu păstori voștri, potrivit-i ca pe niște pietre prețioase pentru ca să încarce Biserica voastră de o minunată frumusețe. De aceea nu trebuie să disperați în privința succesorilor. Domnul cunoaște pe ai Săi și El poate scoate la iveală pe cei care noi nu-i așteptăm» (*Epistola XXVIII*, 2, 1, 42—51; P. G., XXXII, 309 A). Iar în cuvîntul către Biserica din Parnas, Sfântul Vasile scrie: «Ridicați-vă pentru a purta grija necesară Bisericii, pentru ca Dumnezeu cel Sfînt să poarte grijă de turma Sa. Căci El vă poate da un păstor după voia Sa, ca să vă pască cu știință» (*Epistola LXII*, 1, 15—19; P. G., XXXII, 417 CD).

Așadar, după cum scrie către episcopul Amfilochiu de Iconiu, după sfințirea sa, Sfântul Vasile crede că episcopul, cerut de poporul credincios și dăruit de Dumnezeu, este adevăratul conducător al corăbiei bisericești: «Lucrează deci ca un om și fii tare, mergi în fruntea poporului credincios pe care Cel preînalt l-a încredințat creptei tale; cîrmuiește ca un cîrmaci înțelept, slăpinește prin holărirea ta orice furtună pe care o ridică erelicii, ferește corabia ta de scufundare în valurile sărate ale învățăturii licăloase și așteaptă linișirea pe care o va aduce Dumnezeu, atunci cînd se va afla un glas vrednic să-L trezească pentru a porunci vînturilor și mării» (*Epistola CLXI*, 2, 1, 1—7; P. G., XXXII, 629 BC).

Sobotnicitatea Bisericii poate fi înțelinită în operele Sfîntului Vasile, urmărind ideea că, după părerea lui, sarcina și demnitatea episcopală nu trebuie înțeleasă ca independentă și izolată de ansamblul Bisericii, ci în relație și în comuniune cu confracții în episcopat.

Așfel, Sfîntul Vasile scrie episcopului Atarbios: «Te rog, aruncă din sufletul tău gîndul că tu nu ai nevoie să fii în comuniune cu cineva. Căci omul care se conduce de dragoste sau care împlinesce legea lui Hristos nu se poate rupe de unitatea cu frații săi» (*Epistola LXV*, 1, 26—30 P. G., XXXII, 421 CD). De aceea se poate spune că pentru Sfîntul Vasile comuniunea cu ceilalți episcopi este dovada Ortodoxiei, în timp ce ruptura de ceilalți episcopi este ruptură cu Biserica (*Epistola CCIV*, 7; P. G., XXXII, 735 C—756 B).

Prin aceasta se conturează problema despre adevărații episcopi ai lui Hristos, în opoziție cu episcopii falși, care sînt oportuniștii care-și schimbă credințele după împrejurări, fiind creaturi impuse dinafara Bisericii: «Luați amînte — scria Sfîntul Vasile preoților din Nicopolis — să nu vă lăsați înșelați de minciunile lor, cînd fac mărturisiri despre corectitudinea și credința lor. Asemenea oameni sînt traficantii cu Hristos și nu sînt creștini pentru că preferă totdeauna ceea ce le este folositor în lumea aceasta în locul vieții conforme adevărului. Iar cînd nădăjduiesc să dobîndească această putere deșartă, ei se unesc cu dușmanii lui Hristos, iar cînd vîd că credincioșii se irită, ei simulează din nou corectitudinea credinței. Eu nu recunosc ca episcop și nu aș putea socoti între preoții lui Hristos pe cel așezat la loc de conducere dinafară pentru distrugerea credinței» (*Epistola CCXL*, 3, 1, 1—10; P. G., XXXII, 877 AB).

Sfîntul Vasile se preocupă însă în chip deosebit de acțiunile ereticilor împotriva Bisericii și a sufletelor credincioșilor: «Noi plîngem nu după ruina clădirilor pămîntesti, ci după răpirea bisericeștilor; pentru că noi urmărîm nu sclavia corpurilor, ci cîștigarea sufletelor pe care o înfăptuiesc zilnic cei ce luptă împotriva ereziei» (*Epistola LXX*, 1, 1, 45—49; P. G., XXXII, 436 B). Pentru că el socotește eretice putreziciunea Bisericii: «Înfiorătoarea eretie a maniheienilor poate fi numită pe drept cuvînt putreziciunea Bisericii» (*Exaïmeron*, 2, 4; P. G., XXIX, 36 D—37 A).

Este drept, constată Arhiepiscopul Vasile Krivoșein, că maniheismul constituie o eretie extremă, ieșită din sînul creștinismului; dar ereticii în general urmăreau să tulbure liniștea în Biserică, după cum spune Sfîntul Vasile către credincioșii Bisericii din Cezareea: «Dacă marea este frumoasă și merita laudele divine, cu atît mai frumoasă este această adunare în care — asemenea zgomolului valorilor care se sparg de maluri — zgomolul amestecat al glasurilor de bărbați, de femei și de copii se ridică în mijlocul rugăciunilor pe care noi le adresăm lui Dumnezeu. O liniște adîncă păstrează adunarea noastră în pace, neținînd seama de spiritele rele, care nu o pot tulbura prin argumentele ereziei» (*Exaïmeron*, 4, 7; P. G., XXIX, 93 C).

Sfîntul Vasile îi asimilează cu neghina: «chip al celor care denaturează preceptele Domnului și rău instruiți în cuvîntul divin și pregătiti dimpotrivă la școala răului, și care se amestecă în corpul sănătos al Bisericii pentru a influența în chip surd pe cei simpli cu învățăturile lor periculoase» (*Exaïmeron*, 5, 5; P. G., XXIX, 104 BC). Și totuși, observă Sfîntul Vasile, aceasta nu împiedică pe eretici ca să ducă, din punct de vedere moral, o viață destul de sănătoasă care poate sluji de exemplu chiar ortodocșilor: «Se cade ca unora să împrumutăm oarecare vigoare chiar de la oamenii străini de credință, pentru că faptele noastre bune să se manifeste. Dacă deci vezi un păgîn, sau pe cineva separat de Biserică, în urma vreunei erezii licăloase, că se străduiește să ducă o viață înțeleaptă și regulată din punct de vedere moral, acela-și îndoieste zelul pentru a se asemăna smochinului roditor care, în veci-

nătatea smochinilor sălbatici, își întărește puterile, împiedică fructul său să cadă și îl hrănește cu și mai multă grijă» (*Exaimeron*, 5, 7; P. G., 112 BC).

Scriind episcopului Atarbios, Sfântul Vasile cel Mare arată că este datorია Bisericii să lupte împotriva ereziilor pentru a putea face ca creștinii să fie uniți: «Să știi că dacă noi nu întreprindem pentru apărarea Bisericii aceeași luptă ca aceea pe care o susțin dușmanii învățăturii sănătoase pentru distrugerea și completa ei dispariție, nimic nu va împiedica adevărul să piară, răsturnat de dușmanii săi, și ca noi să fim pasibili de condamnarea că n-am depus tot zelul, toată ardoarea noastră ca, în înțelegere reciprocă și în acord asupra lucrurilor lui Dumnezeu, să manifestăm toată purtarea de grijă cu puțință pentru unirea Bisericilor» (*Epistola LXV*, 1, 17—26; P. G., XXXII, 421 C). De aceea este nevoie, și foarte adesea chiar penibil, să ne separăm de eretici în numele adevărului, arată Sfântul Vasile, scriind doctorului Eustațiu: «Voi doctorii nu vreți să ardeți pe bolnav și nici să-l faceți să sufere în altfel; totuși voi vă resemnați adesea în a vă conforma exigențelor dure ale bolii. Navigatorii nu aruncă de bunăvoie încărcătura lor în mare, dar, pentru a evita naufragiul, o aruncă, pentru că preferă să trăiască în sărăcie, decât să moară. Socotește așadar că și noi suportăm cu durere și cu nenumărate strângeri de inimă separarea de cei care s-au îndepărtat de noi, dar facem aceasta pentru că cei ce iubesc adevărul trebuie să prefere pe Dumnezeu față de orice» (*Epistola CLI*, 1, 18—27; P. G., XXXII, 608 D).

De asemenea, Sfântul Vasile scrie că nu trebuie să ne purtăm cu indiferență în privința raporturilor euharistice cu ereticii: «Vă îndemn să vă țineți departe de comuniunea cu ereticii, căci, după cum știți, indiferența în această materie suprimă libertatea filială în Hristos» (*Epistola CCLXII*, 2, 1, 19—22; P. G., XXXII, 976 A), întrucât, rupând comuniunea cu ereticii, ortodocșii împiedică pe eretici să propage boala lor între cei apropiați pe calea unei comuniuni lipsită de precauții» (*Epistola CCLXIII*, 2; P. G., XXXII, 977 A).

Iar primirea ereticilor în Biserică trebuie să se facă cu acordul Bisericii întregi, după cum scrie Sfântul Vasile cel Mare episcopilor exilați în Egipt: «Învredniciți-vă să ne trimiteți condițiile cu care voi ați primit (în Biserică) pe discipolii lui Marcel și să știți bine că, chiar dacă, în ceea ce vă privește pe voi, voi aveți garanții absolute, voi nu trebuie să vă luați singuri sarcina unei chestiuni atât de importante, ci trebuie ca apusenii și aceia dintre răsăriteni care sînt în comuniune cu noi să consimtă la reprimirea acestora» (*Epistola CCLV*, 2, 1, 35—41; P. G., XXXII, 989 C). Pentru că unitatea Bisericii cere ca ereticii să fie obligați să renunțe la erorile lor pentru a putea fi primiți în Biserică: «De oarece (Marcel) a ieșit din Biserică din cauza învățăturilor impioase, este necesar ca urmașii lui să nu fie primiți în comuniune cu voi decât după ce au anatematizat erezia aceasta odioasă, pentru ca cei ce se unesc cu noi prin mijlocirea voastră să fie primiți de toți frații» (*Ibidem*, col. 989 A).

Arhiepiscopul Vasile Krivoșein remarcă faptul important că pentru Sfântul Vasile exista o diferență esențială între Biserică și erezie, ceea ce împune ca să nu se poată vorbi de o reunire cu ereticii, ci numai de întoarcerea ereticilor la Biserica unică. De aceea Sfântul Vasile scrie astfel lui Petru al Alexandriei: «Noi nu vom primi reproșuri că am fi mers către discipolii lui Marcel, întrucât ei vor deveni membre ale trupului Bisericii lui Hristos; iar blamul dezonorant care s-a răspândit datorită ereziei, va dispărea datorită felului în care noi îi vom primi; iar noi nu vom avea a roși cum s-ar fi întâmplat dacă noi ne-am fi unit cu ei» (*Epistola CCLXVI*, 1, 41—46; P. G., XXXII, 993 AB).

Ruperea comuniunii bisericesti nu este justificată, după Sfântul Vasile cel Mare, decât atunci cînd este vorba de chestiuni esențiale ale credinței creștine, fundamentale pentru mîntuire. Pentru că nimic nu este mai regretabil, decât divizările pentru motive care nu angajează direct credința noastră. În această privință Sfântul Vasile manifestă o atitudine irenică și insuflată de grija pentru unitatea creștină, dar în același timp o atitudine fermă cînd este vorba de conținutul esențial al mesajului creștin, după cum se constată din cele ce el scrie episcopilor din Italia și din Galia: «De fapt, cel mai vrednic de dispreț fapt este ca partea care pare sănătoasă să se dividă împotriva sa însăși. Pentru noi, în afară de războiul pe care-l duc în mod deschis ereticii împotriva noastră, mai există și lupta provocată de oamenii

care par a împărtăși părerile noastre, ceea ce a dus Bisericele la ultimul grad de slăbiciune» (*Epistola XCII*, 3, 1, 23—32; P. G., XXXII, 481 C). Așa se face că uneori Ortodoxia devine pretextul de justificare a unei oslălății, ale cărei rădăcini nu au nimic a face cu teologia: «Deja unii au imaginat ca armă de luptă a unora contra altora apărarea Ortodoxiei, ascunzînd urile lor personale se arată că urăsc în interesul pietății» (*Ibidem*, col. 480 C).

În continuare, Arhiepiscopul Vasile Krivoșein demonstrează că de departe a mers Sfîntul Vasile cel Mare pe această cale a «*iconomie* teologice» în căutarea unității creștine și a binelui Bisericii.

Astfel, pentru a putea uni toate forțele împotriva arianismului, Sfîntul Vasile cvila el însuși să numească pe Duhul Sfînt Dumnezeu și nu pretindea altora o mărturisire explicită de credință a Dumnezeirii Sfîntului Duh ca condiție de primire în Ortodoxie, ci pretindea doar o azeziune necondițională la Simbolul credinței de la Niceea și anatematizarea celor care afirmău că Duhul Sfînt este creatură (*Epistola CXXV*, 3, 1, 1—50; P. G., XXXII, 549. Cf. Hermann Dürries, *De Spiritu Sancto*. Der Beitraege des Basilus zum Abschluss der trinitarischer Dogmas, Göttingen, 1956, p. 35—40; Die Friedensurkunde). Această atitudine rezervată a Sfîntului Vasile a fost viu criticată de unii din contemporanii săi.

Cu toate acestea, ruptura cu Eustațiu al Sevastei, care ezita să accepte acest «*minimum dogmatic*», demonstrează că pentru Sfîntul Vasile existau limite stricte în această «*iconomie teologică*», pe care el nu voia să le depășească în numele păcii și unității Bisericii, pe care totuși le dorea cu tot sufletul său, după cum scria lui Atanasie al Alexandriei: «*Trebuie să ne străduim să facem totul pentru pace*» (*Epistola LXIX*, 2, 1, 37—38; P. G., XXXII, 433 A), sau în altă parte: «*Ce este mai dulce pentru ureche, decît numele pace, sau ce este mai demn pentru o persoană sfîntă, și mai plăcut pentru Domnul decît a delibera asupra unor astfel de teme?*» (*Epistola CLVI*, 1, 1, 3—5; P. G., XXXII, 613 C). Sfîntul Vasile îndeamnă pe confracții săi episcopi să lucreze pentru unitatea și pentru pacea bisericească: «*Este, oare, nevoie să mai spunem fiilor păcii, cît de mare este binele păcii? Înșă, întrucît acest mare lucru, admirabil și vrednic de a fi căutat cu atenție de către toți cei care iubesc pe Domnul, este în primejdie să fie redus la un simplu nume, deoarece nelegiuirea s-a înmulțit din cauza răcirii dragostei, socotesc că este o datorie pentru cei care slujesc Domnului în tot adevărul și sinceritatea, să aibă ca unic scop al eforturilor lor de a înfăptui unitatea Bisericii care s-au divizat între ele, din pricina altor fracțiuni și în altele feluri*» (*Epistola CXIV*, 1, 1—9; P. G., XXXII, 528 B). «*De fapt, nimic nu este alt de potrivit pentru creștin ca a fi făcător de pace; iar Domnul ne-a făgăduit pentru aceasta o mare recompensă*» (*Ibidem*).

De altfel Sfîntul Vasile revine foarte des în epistolele sale asupra temei «*unității Bisericii și asupra căilor de realizare a ei*»: «*Pe scurt, starea Bisericii este asemănătoare cu cea a unui palton vechi care se destramă cu ușurință la cea mai mică atingere, și care nu-și mai poate reveni la soliditatea de la început. De aceea, cum este natural, în astfel de împrejurări, este nevoie de mare zel și de multă purtare de grijă pentru a face un pic de bine Bisericii. Acest bine constă în unirea a ceea ce pînă acum a fost despărțit. Unirea s-ar putea face, dacă noi am voi să ne apucăm la poziția celor slabi, asupra punctelor în care nu pricinim nici un prejudiciu sufletelor*» (*Epistola CXIII*, 1, 15—24; P. G., XXXII, 525 CD). Pentru aplicarea practică, Sfîntul Vasile formulează condițiile concrete ale unirii: «*Să nu pretindem nimic mai mult, ci să propunem fraților care vor să se unească cu noi credința de la Niceea. Dacă o acceptă, să le cerem încă să admită că Duhul Sfînt nu trebuie să fie numit creatură, și în sfîrșit să le pretindem ca să nu accepte în comuniunea lor pe cei care socotesc pe Duhul Sfînt creatură. În afară de aceste puncte, socotesc că nu trebuie să căutăm altceva. Eu sînt convins că, prin legături mai îndelungate și prin discuții binevoitoare, dacă va fi nevoie să fie adăugate și unele noi lămuriri și acestea vor fi acordate de Domnul, Care face ca toate lucrurile să coopereze la înfăptuirea binelui pentru cei care-L iubesc*» (*Ibidem*, col. 528 A).

Arhiepiscopul Vasile Krivoșein socotește ca foarte important acest text, pentru că, insistînd asupra necesității unui acord dogmatic fundamental ca condiție indispensabilă pentru unirea bisericească, Sfîntul Vasile cel Mare admite ca alte probleme mai puțin importante — teologice totuși, întrucît este vorba de Dumnezeirea Duhului Sfînt — să poată fi rezolvate după unire prin «*discuții binevoitoare*»

(τῆ ἀφιλονεκῆ συγγυμνασίᾳ), timpul și faptul de a fi uniți ajutând la rezolvarea lor (Χρονιότηφα, συνδιαγωγῆ).

Sintetizând demonstrația despre unitatea Bisericii în concepția Sfintului Vasile, Arhiepiscopul Vasile Krivoșein afirmă că atitudinea Sfintului Vasile față de divizările creștine din timpul său este determinată în chip principal de rațiuni teologice și spirituale, ca și de considerații pentru binele Bisericii, care constă înainte de toate în pace și unitate.

Sfântul Vasile nu scapă din vedere aceste considerații în *Epistola CLXXXVIII* către Amfilohiu de Iconiu, dar el se plasează mai degrabă pe teren juridic și canonic când face distincție între divizările bisericesti: erezie, schismă și adunări neregulate (parasinaogogale). În această epistolă Sfântul Vasile discută validitatea botezului la grupele separate de Biserică (catarii și altele): «Botezul pe care cei vechi socoteau că trebuie recunoscut valid era cel care nu se îndepărta cu nimic de la credință. În această perspectivă erau numite unele erori erezii, altele schisme, altele adunări parasinaogogale. Ereziile grupează pe cei care sînt complet separați și care sînt străini de credința însăși; schismele grupează pe cei care s-au îndepărtat pentru unele motive bisericesti, sau pentru probleme care puteau fi rezolvate prin înțelegere reciprocă; iar adunările parasinaogogale sînt cele formate de preoți sau episcopi rebeli și de grupuri de credincioși rebeli. De exemplu, dacă cineva, care a fost prins în greșeală și a fost îndepărtat din slujire, nu se supune canoanelor, ci pretinde locul de înfăptuitor și de slujitor, și dacă unii s-ar alătura lui după ce a părăsit Biserica «catolică» (ecumenică), atunci s-ar constitui adunarea parasinaogogală. Dezacordul în privința penitenței cu cei din Biserică este considerată schismă, iar dezacordul care privește direct și precis credința în Dumnezeu constituie ereziile sau sectele, cum sînt maniheienii, marcionii și chiar peuzienii» (*Epistola CLXXXVIII*, 1, 1, 7—24; P. G., XXXVI, 665 AB).

Arhiepiscopul Vasile Krivoșein apreciază ca interesant faptul că Sfântul Vasile citează aici ca exemple de erezie sectele cele mai extreme care ies chiar din cadrul religiei creștine, dar nu menționează arianismul. Totodată remarcă faptul că deși în general Sfântul Vasile folosește doar termenul «Biserică», în acest document cu caracter canonic întrebuințează expresia «Biserica catolică» (ἡ καθολικὴ ἐκκλησία), extrem de rară, poate unică în operele sale, dacă se exclude o citare din anatematismele Sinodului de la Niceea: «Biserica catolică și apostolică anatematizează» (*Epistola CXXV*, 2, 1, 16; P. G., XXXII, 548 D).

În legătură cu validitatea tainelor săvîrșite în sinul ereziilor și schismelor, Arhiepiscopul Vasile Krivoșein arată că, deși afirmă că ereziile, schismele și adunările parasinaogogale au părăsit definitiv Biserica «catolică», Sfântul Vasile admite totuși că schismele aparțin încă, într-o oarecare măsură, Bisericii, încît schismele ar fi mai degrabă o sciziune în interiorul Bisericii.

Din această diferență decurge și atitudinea diferită față de tainele lor: «A părut potrivit celor vechi să arunce cu desăvîrșire botezul ereticilor și să admită botezul schismaticilor, aparținînd încă Bisericii» (*Epistola CLXXXVIII*, 1, 1, 25—27; P. G., 665 B—668 A). Iar în legătură cu adunările parasinaogogale, Sfântul Vasile merge și mai departe, socotind că clericii lor pot fi primiți în rangurile lor cînd se întorc la Biserică: «Cît despre cei ce fac parte din adunările parasinaogogale, cînd ei s-au îmbunătățit printr-o justă pocăință și printr-un sincer regret, pot fi atașați din nou Bisericii, pînă într-atît că adesea chiar persoanele care au fost instituite în demnități și au plecat cu rebelii sînt admise în același rang, dacă au făcut penitența» (*Ibidem*, col. 688 A).

Se poate spune cu toate acestea că atitudinea generală a Sfintului Vasile față de hirotoniile schismatice este în principiu negativă, deși indulgentă, poate, din motive de utilitate bisericască. Astfel Sfântul Vasile admite cu greutate validitatea preoției schismatice, ceea ce are ca urmare punerea în discuție a botezului săvîrșit de preoții despărțiți de Biserică. El se exprimă astfel în legătură cu toți cei a căror separare a dus la schismă: «Cei care se separaseră de Biserică nu au mai avut harul Sfintului Duh în ei: întrucît ei încetaseră de a mai avea parte (de harul Duhului Sfînt), pentru că continuitatea fusese întreruptă. De fapt, cei care se retrăseseră cei dintîi primiseră hirotonirea de la părinți, și datorită punerii mîinilor de către acești părinți ei

aveau darul spiritual; însă cei care fuseseră înlăturați, devenind laici, nu aveau nici putere să boteze și nici să hirotonească, întrucât ei nu mai puteau procura allora harul Duhului Sfânt, ei înșiși fiind excluși din acest har. Pentru aceasta, cei vechi au poruncit ca cei din această categorie, întrucât fuseseră botezați de laici, să fie purificați, când se întorc la Biserică, prin adevăratul botez al Bisericii. Însă unii din Asia, având în vedere binele unui mare număr de persoane (οἰκονομίας ἕνεκεν τῶν πόλ-λων), au fost totuși de părere să se admită botezul lor» (*Ibidem*, col. 668 B—669 A). «Însă eu socotesc că, întrucât în legătură cu aceasta nu a fost primită nici o instrucțiune, noi trebuie să aruncăm botezul lor; și, dacă cineva a fost botezat de ei, acesta trebuie să fie botezat când reîntră în Biserică. Cu toate acestea, în cazul când aceasta ar deveni o piedică pentru binele general (τῆ καθόλου οἰκονομίας), atunci va trebui să recurgem din nou la obicei și să urmăim Părinților, care au folosit «iconomia» în treburile noastre» (*Epistola CLXXVIII*, 1, 69—74; P.G., XXXII, 669 B: τοῖς οἰκονομήσασιν τὰ καθ' ἡμᾶς πατρίσι ἀκολουθήσαντες). Arhiepiscopul Vasile Krivoșein, semnalând că traducerea lui Courtonne: «suivre les Pères qui ont réglé l'ordonnance de nos institutions» este vagă și nu redă gândirea Sfântului Vasile, iar expresiile cu privire la tainele săvârșite în afara Bisericii nu sînt limpezi și chiar par contradictorii. Arhiepiscopul Krivoșein este de părere că acest lucru s-ar explica prin faptul că afirmațiile Sfântului Vasile sînt condiționate de trei factori, greu de împăcat: rațiuni teologice, obiceiul celor vechi și «iconomia» sau grija de binele sufletelor credincioșilor și al Bisericii.

Rațiunile teologice pretind cu o logică neiertătoare că orice persoană separată de Biserică pierde darul harului, întrerupe prin chiar acest fapt continuitatea și nu poate transmite altuia ceea ce ea însăși nu posedă. Așadar toate tainele săvârșite în afara Bisericii sînt fără validitate.

Însă se pune întrebarea: cine este în realitate separat de Biserică? În chip evident ereticii. În privința schismaticilor, Sfântul Vasile citează părerile celor «vechi» după care «schismaticii sînt încă legați de Biserică» și prin urmare botezul lor trebuie admis.

Obiceiul celor vechi, foarte variat după Bisericile locale, lucrează în acest caz în favoarea «iconomie». Sfântul Vasile însuși pare a fi partizan al rigorismului teologic, însă pentru rațiuni de «iconomie» nu înlătură obiceiul celor vechi.

Problema hirotoniilor se pune doar în legătură cu persoanele care aparțin adunărilor «parasinagogale». Sfântul Vasile pare a spune că aceste persoane păstrează demnitatea lor sacerdotală în adunările «parasinagogale», ceea ce reiese din faptul că el admite că aceste persoane își recapătă rangul ierarhic când se întorc la Biserică, dar, alina timp cât ele rămîn în adunările parasinagogale, ele sînt socotite ca și laici, neputînd hirotoni în chip valid pe nimeni.

Deși lucrurile nu sînt destul de limpezi, totuși un lucru pare sigur: pentru Sfîntul Vasile Biserica este unicul tezaur al harului sacramental care-și are izvorul în continuitatea apostolică. Oricum ar fi, Biserica nu este obligată să-și reglementeze practica după cea a schismaticilor. Dacă schismaticii recunosc Tainele Bisericii, aceasta nu obligă Biserica să recunoască tainele schismaticilor, întrucât nu există nici o comparație între Biserică și schismă: «Dacă encraliții — scrie Sfîntul Vasile — recunosc botezul nostru, aceasta nu trebuie să ne emoționeze. De fapt, noi nu sîntem obligați să le răspundem cu amabilitate, pentru că noi sîntem obligați să ne plecăm în fața exactei respectări a canoanelor» (*Epistola CLXXXVIII*, 1, 77—80; P.G., XXXII, 669 BC).

Înțelegerea unității Bisericii, așa cum s-a văzut în multe din citatele aduse, constituie pentru Sfîntul Vasile cel Mare un semn esențial al Bisericii. Această unitate poate fi înțeleasă în primul rînd ca unitate în sensul că nu există decît o singură Biserică adevărată a Domnului: «Nu există decît o singură curte a lui Dumnezeu în care El trebuie adorat și această curte este Biserica» (vezi nota 9). În al doilea rînd această unitate este înțeleasă ca unitatea Bisericii răspîndită în universul întreg și manifestată de Bisericile locale: «Un singur popor al celor care speră în Hristos, și o singură Biserică a celor care aparțin lui Hristos, cu toate că este numită cu nume de locuri diferite» (*Epistola CLXI*, 1, 1, 19—19; P.G., XXXII, 629 B).

Această unitate a Bisericii universale se exprimă prin unitatea de credință și de Taine, în timp ca și în spațiu: «Noi nu avem o credință în Seleucia, o altă cre-

dintă la Constantinopol, alta la Zela, alta la Lampsakia, o alta pentru Roma; iar credința care circula astăzi nu este diferită de cea precedentă, ci este una și aceeași credință. Noi sîntembotezați după formula pe care am primit-o de la Domnul, noi credem cum am fostbotezați și noi slăvim pe Dumnezeu așa cum credem» (*Epistola CCLI, 4, 1, 3—9; P.G., XXXII, 937 B*). De aceea: «Rămîneți tari în credință, priviți în jurul vostru peste tot pămîntul și veți constata că partea care este bolnavă este mică. Tot restul Bisericii, care, de la o margine la alta a pămîntului, a primit Evanghelia se află în această doctrină sănătoasă și fără abatere, doctrina pe care o apă-răm» (*Ibidem, col. 937 D*).

Totuși nu universalitatea geografică, nici multitudinea membrilor săi nu constituie semnele adevăratei Biserici, ci fidelitatea ei față de credința ortodoxă, căci adevărații creștini sînt puțin numeroși și adesea sînt persecutați: «Știți — scria Sfîntul Vasile călugărilor persecutați de arieni — că prin voi trebuie să fie salvat acest rest de pietate pe care Domnul îl va găsi la venirea Sa pe pămînt. Să nu vă tulbure faptul că au fost izgoniți episcopi din Bisericile lor. Dacă s-au ridicat trădători ch'ar dintre clerici, aceasta nu trebuie să vă zdruncine încrederea în Dumnezeu. Căci nu ne salvează numele, ci intențiile și iubirea adevărată față de Creatorul nostru... Căci au fost salvați nu un mare număr, ci numai cei aleși de Dumnezeu. De asemenea să nu vă lăsați înspăimîntați de o masă de oameni care, ca valurile mării, se lasă purtată de vînturi în toate direcțiile. Trebuie să aveți (credința) că un singur salvat, ca Lot din Sodoma, va trebui să rămînă în dreapta judecată cu o drăgoșie nezdruccinată în Hristos, pentru că Domnul nu va părăsi pe sfinți» (*Epistola CCLVII, 2, 1, 3—10; P.G., XXXIII, 948 AB*).

Episcopatul în totalitatea lui constituie expresia cea mai de seamă a unității Bisericii, după credință. Episcopii, după părerea Sfîntului Vasile cel Mare, pot fără îndoială să cadă în eroare și chiar să trădeze Ortodoxia, însă în ansamblu, în totalitatea lor, ei exprimă credința Bisericii. De aceea, comuniunea cu episcopatul constituie semnul apartenenței la Biserică.

Astfel în acuzarea către locuitorii din Neocezarea, după ce remarcase că «ar fi mai just ca să fie judecată conduita noastră nu după unul sau doi dintre cei care nu urmează calea cea dreaptă a adevărului, după mulțimea episcopilor care se află pe tot pămîntul cu care sîntem uniți prin harul Domnului» (*Epistola CIV, 7, 1, 1—4, P.G., XXXII, 753 C*), Sfîntul Vasile menționează pe mai mulți dintre episcopii care aparțineau unor regiuni foarte îndepărtate și adaugă: «toti ne trimit scrisori și primesc răspuns din partea noastră. Prin acelea care ne vin de la ei voi puteți înțelege, și prin cele care le sînt trimise voi puteți învăța că noi toți sîntem uniți prin aceleași sentimente și inspirați de aceeași gândire. De aceea, cel care fuge de comuniunea noastră — și conștiința voastră să nu-și facă iluzii — se separă de Biserică» (*Ibidem, col. 775 C — 756 A*).

După cum se vede — semnaleză Arhiepiscopul Vasile Krivoșein — Sfîntul Vasile considera acest schimb de scrisori între episcopi, ca un semn al unității lor în credință. Iar sinoadele episcopale, reunite în spirit de conducere și adevăr confirmă aceasta, întrucît hotărîrile sinodale sînt inspirate de Duhul Sfînt, cum a fost la Sinodul de la Niceea unde «trebuie să știți că cei 318 Părinți, întruniți fără spirit de ceartă, n-au vorbit fără lucrarea Duhului Sfînt» (*Epistola CXIV, 1, 30—32; P.G., XXXII, 529 A*).

Arhiepiscopul Vasile Krivoșein remarcă prudența acestei afirmații, arătînd că Sfîntul Vasile, în general, nu prezintă o teologie sinodală dezvoltată. El recunoaște Sinodul de la Niceea și Simbolul de credință formulat la sinodul acesta, — singurul care prezintă autoritate pentru Sfîntul Vasile. Totuși Sfîntul Vasile aștepta rezolvarea definitivă și vindecarea tuturor divizărilor și a abaterilor de la credință de care suferea Biserica în timpul lui, numai de la un sinod general la care să se întrunească un mare număr de episcopi din Răsărit și din Apus, și a făcut tot ce era cu putință din partea lui pentru a face posibilă și pentru a accelera convocarea unui astfel de sinod, după cum se va vedea din înfățișarea relațiilor lui cu Roma.

Influența și autoritatea morală deosebită pe care o au în viața Bisericii Universale unele scaune episcopale și unele personalități bisericești constituie un alt aspect ecleziologic al învățării Sfîntului Vasile cel Mare despre episcopatul care în an-

sânblul lui reprezintă și conduce Biserica. Corespondența Sfântului Vasile și atitudinile lui personale demonstrează în chip limpede aceasta.

În primul rând trebuie menționat *Scaunul episcopal al Alexandriei* și arhiepiscopul lui, Sfântul Atanasie cel Mare, despre care Sfântul Vasile repetă expresii de iubire și de venerare, evidențiind importanța lui în viața Bisericii, întrucât Sfântul Atanasie a primit de la Dumnezeu nu numai sarcina de a purta grija de dioceza sa — ca toți ceilalți episcopi — ci și pe cea de a purta grija de Biserica întreagă: «Cea mai mare parte dintre ceilalți (episcopi) se mulțumesc să țină seama fiecare de ceea ce îi revine lui; pentru tine însă aceasta nu este de ajuns, ci să porți tuturor Bisericilor o grijă pe tot altfel de mare ca cea pe care o arăți pentru cea pe care ți-a încredințat-o Stăpînul nostru comun» (*Epistola LXIX*, 1, 1, 4—8; P.G., XXXII, 429 B). Sfântul Atanasie constituia pentru Sfântul Vasile somitatea care domina pe toți: «Am socotit că vom pune un început foarte potrivit tratativilor noastre dacă am recurge la perfecțiunea ta ca la o somitate (κορυφή) care domină problema în întregime, și dacă ne-am sluji de tine ca de un sfătuitor și ghid în ceea ce avem de făcut» (*Ibidem*, col. 429 C). Iar în alte scrisori spune: «Socotim binevenit ca cea mai mare parte din purtarea de grijă pentru Biserică să revină înțelepciunii tale» (*Epistola LXVI*, 1, 1, 4—15; P.G., XXXII, 424 C); «Cu cât se agravează bolile de care suferă Bisericile, cu atât mai mult ne întorcem toți către perfecțiunea ta, întrucât credem că patronajul tău este singura mângâiere ce ne rămîne în nenorocirile noastre. Prin puterea rugăciunilor tale ca și prin priceperea de a sugera soluțiile cele mai bune în dificultăți, tu ne poți salva de această teribilă furtună: așa cred cu o egală convingere toți cei care cunosc oricît de puțin, din auzite, ori din experiență, perfecțiunea ta. Totodată să nu încetezi să te rogi pentru sufletele noastre și să le îndemi prin scrisorile tale» (*Epistola LXXX*, 1—10; P.G., XXXII, 456 A).

Reiese din acest text că Sfântul Vasile era încredințat că convingerea sa despre rolul Sfântului Atanasie în Biserică era împărtășită de toți, întrucât Sfântul Atanasie era: «Doctorul rezervat de Domnul nostru pentru bolile de care suferă Bisericile» (*Epistola LXXXII*, 1, 5—7; P.G., XXXII, 460 B). «El este foarte venerabilul Părinte, episcopul» (*Epistola XC*, 1, 1, 4—5; P.G., XXXII, 472 C). «Cine este cîrmaciul la înălțimea împrejurărilor? Cine este altul de vrednic de încredere pentru a trezi pe Domnul ca să poruncească vîntului și mării? Cine altul decît cel care din copilăria sa a luat parte la luptele pentru pietate» (*Epistola LXXXII*, 1, 19—22; P.G., XXXII, 460 B) și căruia trebuie să-i revină inițiativa în treburile bisericesti (*Ibidem*, col. 460 B).

Sfântul Vasile socotește altitudinea sa față de Sfântul Atanasie drept un criteriu al Ortodoxiei, după cum scrie călugărului și preotului Asholios: «Faptul de a fi arătat zel pentru Fericitul Atanasie constituie o dovadă foarte limpede că are idei sănătoase asupra chestiunilor celor mai importante» (*Epistola CLIV*, 1, 23—25; P.G., XXXII, 612 A).

Analizînd aceste texte, Arhiepiscopul Vasile Krivoșein socotește că rolul central în viața Bisericii pe care Sfântul Vasile îl recunoștea Sfîntului Atanasie se explică mai degrabă prin stima și dragostea pe care el le purta față de campionul Ortodoxiei, decît faptului că Sfîntul Atanasie ocupa Scaunul Alexandriei. Cu toate acestea se poate spune că și importanța acestui Scaun episcopal ridică și prestigiul și autoritatea celui care-l ocupa, după cum se poate deduce din faptul că Sfîntul Vasile recunoștea aceeași datorie de purtare de grijă de Biserică și lui Petru al Alexandriei, pe care de altfel nu îl stima deloc: «Tu mi-ai adresat reproșuri justificate, vrednice de-un frate spiritual și instruit de Domnul în adevărata dragoste, pentru că noi nu îți facem cunoscut tot ce se întîmplă aici, fie că este ceva neglijabil sau important. Ție îți revine să te preocupi de ceea ce ni se întîmplă nouă, iar nouă ne revine să raportăm dragostei tale ceea ce ne privește» (*Epistola CCLXVI*, 1, 1, 1—4; P.G., XXXII, 992 B).

Arhiepiscopul Vasile Krivoșein socotește că aceasta constituie aproape o recunoaștere a datoriei arhiepiscopului Alexandriei de a se interesa de stările de lucruri din Biserica Cezareii și a obligației arhiepiscopului de Cezareea de a informa Alexandria. Nu este vorba, totuși, cum arată textul, de o obligație juridică și de un drept de intervenție, ci de o expresie de dragoste frățească. De altfel trebuie menționat că arhiepiscopul de Alexandria era singurul demnitar bisericesc căruia Sfîntul Vasile

fi acordă lătilul de «Fericitul papă Atanasie» (*Epistola CCLVIII*, 3, 1, 15; P.G., XXXII, 952 A).

Scaunul episcopal de Antiohia era pentru Sfântul Vasile cel Mare de asemenea de primă importanță pentru Biserică.

Arhiepiscopul Vasile Krivoșein socotește că această atitudine a Sfântului Vasile s-ar putea explica prin faptul că Scaunul de Antiohia era ocupat de prietenul său Meletie, pe care-l respecta foarte mult. În realitate însă Sfântul Vasile insistă atât de mult ca Sfântul Meletie să fie menținut în Antiohia pentru că acest scaun episcopal avea o poziție importantă în Biserică. Antiohia era pentru Sfântul Vasile capul de care depindea sănătatea întregului trup: «Tu trebuie să începi, asemenea celor mai înțelepți doctori, să porți grijă de părțile vitale, ceea ce tu știi de altfel mai bine decât oricine. Or, ce poate fi mai vital pentru toate Bisericile pământului decât Antiohia? Dacă se va ajunge ca Antiohia să revină la concordie, nimic nu o va împiedica, ca pe un cap (κεφαλήν) care și-a recăpătat forțele, să transmită sănătate întregului trup» (*Epistola LXVI*, 2, 1, 6—13; P.G., XXXII, 425 B).

Sfântul Vasile remarcă de asemenea că Biserica Antiohiei este păsculă de «pericolul de a fi îndeosebi expusă mașinațiunilor dușmanului, care urmărește acest lucru pentru că membrii ei (Bisericii Antiohiei) sînt cei dinții cărora li s-a dat numele de creștini» (*Epistola CCLVIII*, 3, 1, 3—6; P.G., XXXII, 949 C — 952 A). Reiese șadar că originea apostolică a Scaunului Antiohiei prezenta o mare importanță pentru Sfântul Vasile cel Mare, fără ca aceasta să pună la adăpost Biserica Antiohiei de pericole.

Ar putea fi citate încă multe mărturii ale Sfântului Vasile despre importanța pe care el o atribuie unuia sau altuia dintre scaunele episcopale, de exemplu Scaunul Neocezareei pentru că succesiunea episcopilor ei urca pînă la Sfântul Grigorie Taumaturgul (*Epistola CCX*, 3, 1, 3—4; P.G., XXXII, 772 A). Arhiepiscopul Vasile Krivoșein mărginește la atît înfățișarea atitudinii Sfântului Vasile cel Mare față de Scaunele episcopale răsăritene.

Atitudinea Sfântului Vasile față de episcopii apuseni și îndeosebi față de Episcopul Romei constituie unul din paragrafele importante ale studiului acesta, în care Arhiepiscopul Vasile Krivoșein lăsînd la o parte detaliile istorice expuse în lucrări de specialitate, analizează îndeaproape latura ideologică a diferendului dintre Sfântul Vasile și papa Damasus, scoțînd în evidență ideile și atitudinile cu caracter ideologic ce se degajează din acest diferend.

Atitudinea generală a Sfântului Vasile față de Apus era determinată de sensul viu pe care el îl acordă unității Bisericii — atît în Apus cît și în Răsărit. Totodată, cunoscînd direct situația din Bisericile din Răsărit — frămîntate de erezia ariană și de puterea imperială ostilă creștinismului în vremea aceea — Sfântul Vasile socotea aproape cu nepuință ca, prin forțele lor proprii, Bisericile din Răsărit să înfrîngă creziile și să-și refacă unitatea. Și de aceea crede că Bisericile din Apus — unite între ele și ferite de acțiunea erezilor — ar fi putut efectiv ajuta Bisericile din Răsărit să scape de relele care le tulburau. Așa se explică acțiunile întreprinse cu insistență de Sfântul Vasile pentru obținerea unui astfel de ajutor frătesc, fără a sacrifica nimic din credința, din adevărul canonic și din tradițiile bisericești ale Răsăritului creștin.

Astfel Sfântul Vasile scria Sfântului Atanasie în legătură cu aceasta: «După atîta vreme, știu și eu — în măsura pe care o permite slaba înțelegere pe care o am despre acele lucruri — și am înțeles că nu există altă cale de ajutor pentru Bisericile noastre, decât ca episcopii din Apus să consimtă să se înțeleagă cu noi. Dacă episcopii din Apus ar vrea să manifeste pentru credincioșii care locuiesc în părțile noastre același zel pe care l-au arătat pentru una sau alta din părțile lor cuprinse de păreri eronate, atunci s-ar dobîndi un oarecare bine comun, căci cei ce au puterea s-ar teme de autoritatea numărului, iar poporul credincios i-ar urma prelungindu-i fără împotrivire. De aceea, din Sfînta Biserică pe care tu o conduci, trimite cîțiva oameni tari în sfînta credință la episcopii din Apus, să le înfățișeze nenorocirile care ne apasă, să le sugereze felul în care să ne ajute» (*Epistola LXVI*, 1, 1, 15—24; 32—35; P.G., XXXII, 424 B — 425 A).

Reiese din acest text că Sfântul Vasile aprecia la episcopii Apusului numărul, unitatea și zelul lor pentru credință, însă el socotea ajutorul pe care-l solicita acestora ca plata unei datorii față de Biserica din Răsărit unde s-a născut credința creștină

și de unde s-a răspândit în Apus. Astfel Sfântul Vasile scrie episcopului Varlaam al Iliriei: «Va fi nevoie ca prin voi credința să renască în Răsărit și ca în timp util voi să asigurați Răsăritului întoarcerea bunurilor, pe care le-ați primit de aici» (*Epistola XCI*, 1, 25—27; P. G., XXXII, 476 C); iar episcopilor din Italia și din Galia le scria, în legătură cu întrunirea unui sinod în Răsărit: «Este nevoie de prezența unui cîț mai mare număr de frați, pentru ca sinodul să fie completat prin cei care vor fi trimiși, dar mai ales ca prin numărul lor să aibă autoritatea suficientă în vederea unei redresări» (*Epistola XCII*, 3, 1, 16—19; P. G., XXXII, 481 BC).

Necesitatea participării masive a episcopilor apuseni la un sinod ecumenic ținut în Răsărit constituia, în vederile Sfântului Vasile, și perspectiva măririi autorității hotărîrilor sinodului datorită faptului că episcopii apuseni, veniți de departe, nu puteau fi bănuși de pălînire, ca cei din Răsărit: «Cuvîntul nostru este suspect pentru cei mulți, pentru că sîntem bănuși că — din cauza unor rivalități personale — am adoptat față de ei o atitudine minată de sentimente meschine. Voi, dimpotrivă, prezențați cu atît mai multă autoritate pentru credincioșii din Răsărit, cu cît sînteți mai departe de ei... Și dacă voi veți veni și cîți mai mulți și veți ajunge să luați în deplin acord, hotărîri comune, faptul că hotărîrile au fost luate de un atît de mare număr va face ca toată lumea să accepte fără discuții hotărîrile luate» (*Epistola CCLXII*, 2, 1, 17—27; P. G., XXXII, 977 AB).

Așadar, convins că participarea masivă a episcopilor apuseni la un sinod ținut în Răsărit ar asigura triumful Ortodoxiei, Sfântul Vasile scrie atît episcopilor în general, cît și episcopilor unor anumite regiuni ca Italia, Galia, ori în special unor episcopi — ca Ambrozie al Milanului și Valerian al Iliriei — la care nădăjduia să găsească sprijin pentru înfăptuirea ideii sale. Faptul că în întreaga corespondență a Sfântului Vasile cel Mare se află o singură epistolă (*LXX*), adresată în 371 papii Damasus (care de altfel n-a răspuns la scrisoare), impune cercetarea îndeaproape a atitudinii Sfântului Vasile cel Mare față de Scaunul episcopal din Roma și față de primatul papal în general.

Arhiepiscopul Vasile Krivoșein socotește că pasajele din opera Sfântului Vasile cel Mare despre Apostolul Petru (cercetate mai înainte), oricare ar fi semnificația lor teologică, nu ne ajută la înțelegerea atitudinii Sfântului Vasile față de Roma, întrucît în ele nu se face nici o legătură între Apostolul Petru și episcopii Romei, și nici nu vorbește de Roma ca «Scaun al Sfântului Petru» și nici de episcopiile Romei ca urmași ai Sfântului Petru.

De altfel, Sfântul Vasile nu folosește expresia de «Scaun apostolic» pentru a desemna pe episcopul Romei, și nici titlul de «papă» pentru a desemna pe episcopul Romei — titlu pe care Sfântul Vasile îl folosește pentru desemnarea arhiepiscopului de Alexandria.

Relațiile Sfântului Vasile cel Mare cu Roma ocupă totuși un loc important în corespondența lui, cu toate că el nu a scris decît o singură epistolă către papa Damasus, în care — în chip demn și respectuos — cere papii Damasus să lege din nou vechile legături de dragoste, care existau în trecut între Răsărit și Apus, și să ajute Bisericele din Răsărit în dificultățile lor: «Reînnoirea legilor vechii iubiri și restabilirea în perfecțiunea ei a păcii Părinților, acest dar ceresc și mîntuitor al lui Hristos, dar care a slăbit în ultima vreme, această îmi pare mie necesar și folositor, și va părea plăcut, o știu prea bine, oricărei inimii care iubește pe Hristos. Ce ar putea fi, de altfel, mai plăcut decît a vedea pe cei ce sînt despărțiți pe întinsul altor țări uniți în Trupul lui Hristos într-o armonie unică a membrilor prin unitatea pe care o săvîrșește dragostea?» (*Epistola LXX*, 1, 1—9; P. G., XXXII, 433 B). Acest ajutor reciproc între Biserici constituie un vechi obicei universal, propriu de altfel Bisericii din Roma: «Căci noi nu cerem absolut nimic nou, ci numai ceea ce constituie un obicei la toți fericiții și prietenii lui Dumnezeu de demult și îndeosebi la voi» (*Ibidem*, col. 436 A). În continuare Sfântul Vasile aduce exemple de ajutor al Bisericii Romei față de Bisericele din Răsărit, și încheie patetic această scrisoare: «În prezent situația noastră este mai tristă, ceea ce impune o mai mare sollicitudine. Noi nu deplîngem ruina locuințelor noastre pămîntești, ci deplîngem pierderea bisericilor; nu (deplîngem) întrobirea trupurilor, ci capturarea sufletelor care are loc zilnic de către cei ce luptă pentru erezie. Pentru aceasta dacă voi nu vă veți ridica de îndată pentru a ne da ajutor, curînd nu veți mai găsi cui să întindeți mîna, pentru că toți vor fi căzuți în puterea ereziei» (*Ibidem*, col. 436 B).

Reiese din aceasta că Sfântul Vasile cel Mare înțelegea ajutorul iminent pe care-l solicita episcopul Romei față de Biserică din Răsărit ca un ajutor frătesc, inspirat de dragoste, nu ca pe o intervenție bisericească întemeiată pe vreun drept. Socotind că ajutorul frătesc constituie o trăsătură comună a tuturor Bisericilor, Sfântul Vasile cel Mare se adresează episcopului Romei ca unui frate, nu ca unui șef; de aceea — în justificarea cererii sale de ajutor — el nu invocă nici prerogative speciale ale Scaunului Romei și nici vreo poziție specială a episcopului Romei în cadrul Bisericii întregi, deși în epoca aceea în Răsărit începuseră a fi cunoscute pretențiile romane. Pe de altă parte Sfântul Vasile se adresează Apusului întreg prin intermediul episcopului Romei. Poate tocmai din pricina aceasta papa Damasus nu a răspuns la «scrisoarea unui coleg către un alt coleg, scrisoarea unui episcop către alt episcop», scrisoare diferită de cea pe care ar fi scris-o unul din fiii săi credincioși și supuși Scaunului Romei — Fericiții Ieronim, ori Augustin sau Sfântul Ambrozie (Dr. Amand de Mendieta, *op. cit.*, p. 155).

Despre *puterea episcopilor Romei*, Sfântul Vasile se ocupă mai pe larg în scrisoarea (LXIX) către Sfântul Atanasie al Alexandriei, în care revine asupra necesității trimiterii unei delegații apusene în Răsărit pentru a întări aci Ortodoxia și ordinea canonică: «Ni se pare oportun să se scrie episcopului Romei pentru a-i cere să cerceteze situația noastră și a-și da avizul (γνώμη). Întrucât ar fi «difil» (nu: «neplăcut», cum traduce Courtoane, *op. cit.*, p. 162, — subliniază Arhiepiscopul Vasile Krivoșein) ca să fie trimiși din Apus oameni în baza unei hotărâri comune și sinodale, să hotărască el însuși (episcopul Romei) prin autoritatea sa proprie în această chestiune (ἀθροῦνται περὶ τὸ πρῶμα), alegând acești oameni capabili să suporte oboseala călătoriei și capabili, de asemenea, prin blîndețea și fermitatea lor de caracter să dojenească pe cei corupți de la noi» (*Epistola LXIX*, 1, 1, 33—40; P.G., XXXII, 432 A).

Cu toate că normal era ca un sinod occidental să aleagă pe membrii delegației pentru trimiterea în Răsărit, totuși, avînd în vedere urgența acțiunii și imposibilitatea ținerii grabnice a unui astfel de sinod occidental, Sfântul Vasile propune ca episcopul Romei să desemneze personal pe membrii acestei delegații, în virtutea autorității de care se bucură și a puterilor speciale pe care le avea față de episcopii săi. Sfântul Vasile nu da însă nici un temei teologic acestei autorități speciale a episcopului Romei în Apus. Pe de altă parte Sfântul Vasile precizează că episcopii apuseni alesi să participe la sinodul ecumenic ce urma să aibă loc în Răsărit, trebuiau să manifeste o autoritate deosebită la acest sinod datorită calităților lor personale (blîndețea și tăria lor de caracter), nu faptului că reprezentau pe episcopul Romei sau că reprezentau Apusul.

Arhiepiscopul Vasile Krivoșein demonstrează că pentru Sfântul Vasile era important faptul de a fi în comuniune cu totalitatea episcopului creștin, iar faptul de a fi fost în comuniune cu Roma nu prezenta pentru Sfântul Vasile o importanță decisivă și în orice caz aceasta nu constituia o condiție pentru a face parte din Biserică și pentru a fi ortodox. Roma era pentru Sfântul Vasile doar una dintre Biserici, desigur dintre cele mai importante, dar nu era Biserica unică sau Biserica ce ar fi avut un loc aparte.

Astfel în *Epistola CCLI* (4, 1, 3—9; P.G., XXXII, 933 B) Sfântul Vasile enumără Bisericile în care este predicată aceeași credință — Seleucia, Constantinopol, Zela, Lampsakia, Roma — așezînd Roma printre celelalte, pe locul al cincilea și fără a-i atribui vreo importanță deosebită. Atitudinea lui apare și mai evidentă în scrisoarea ce se ocupa de schisma din Antiohia: «Am auzit vorbindu-se că frații din gruparea (συντάξεως) lui Paulin... pun în circulație o scrisoare a apusenilor care le încredințează episcopatul Bisericii din Antiohia și care frustează pe episcopul cel mai adevărat și de admirat Bisericii lui Dumnezeu, Meletie» (*Epistola CCXIV*, 2, 1, 4—11; P.G., XXXII, 785 A).

În continuare, Sfântul Vasile, cu toată dorința lui după pace și unitate, arată deschis lipsa de importanță pe care el o acordă scrisorilor apusene cînd acestea, din ignoranță și părtinire, devin contrare adevărului și dreptății: «Cu toate acestea întrucît nu acuzăm pe nimeni și întrucît dorim să păstrăm dragostea față de toți și mai ales față de cei apropiați nouă în credință, felicităm pe cei care au primit scrisoarea de la Roma. Și dacă ea conține vreo mărturie augustă în favoarea lor, noi

dorim ca aceasta să fie adevărată și confirmată prin înseși faptele lor. Totuși nu există nici un motiv pentru ca noi să fim convinși să ignorăm pe Meletie, sau să uităm Biserica pe care el o conduce, ori să privim ca fiind de puțină importanță chestiunile în legătură cu temele care au dus, de la început, la dezacord și să credem că ele prezintă puțin interes pentru scopul pietății. În ceea ce mă privește, departe de a simți vreodată a ceda pentru că un oarecare se mândrește cu o scrisoare primită de la oameni, eu nu pot considera pe cel care nu urmează doctrina sănătoasă a credinței ca făcând parte din comuniunea sfinților, chiar dacă scrisoarea i-ar fi venit din ceruri» (*Ibidem*, col. 788 A).

Prin urmare pentru Sfântul Vasile cel Mare scrisorile primite de la Roma (τὰ ἀπὸ Ῥώμης γράμματα) nu constituiau decât «scrisori de la oameni» și el nu se simte în nici un fel obligat să le urmeze în probleme dogmatice și canonice. Și mai important este faptul că — după Sfântul Vasile — nu scrisorile Romei ne fac să participăm la comuniunea sfinților, ci «doctrina sănătoasă a credinței».

Atitudinea Sfântului Vasile cel Mare în timpul evenimentelor bisericesti ale epocii demonstrează autoritatea supremă în problemele de doctrină și de ordine bisericescă.

Dovada că pentru Sfântul Vasile cel Mare Roma nu posedă autoritate incontestabilă și universală o constituie următoarele fapte: refuzul Sfântului Vasile de a subscrie Mărturisirea de credință ce nu făcea distincție între «ousia» și «ipostasii», mărturisire transmisă de papa Damasus care condiționa comuniunea sa cu Sfântul Vasile de semnarea de către acesta a mărturisirii damasiene (vezi Dr. Armand de Mendieta, *op. cit.*, p. 137—141); refuzul Sfântului Vasile de a recunoaște pe Paulin ca episcop al Antiohiei și de a renunța la Meletie, nesocotind faptul că Roma recunoștea pe Paulin și considera pe Meletie ca schismatic și chiar eretic; evitarea de a se adresa episcopului Romei, Damasus, preferind să scrie totalității episcopilor apuseni.

Nu se poate, totuși, spune că Sfântul Vasile cel Mare a manifestat numai atitudine negativă față de Roma. El credea că Apusul putea fi de mare folos pentru Bisericile din Răsărit, care doreau ajutorul frățesc al apusenilor numai dacă acest ajutor era dat în deplina cunoaștere a stărilor de lucruri din Răsărit și în duh de umilintă și de înțelegere. Ceea ce nu era cazul pentru că papa Damasus pe care Sfântul Vasile îl considera «un personaj mândru și sfidător, al cărui Scaun s-ar afla așezat la nu știu ce înălțime, și care, din această pricină, nu poate înțelege pe cei care, de pe pământ, îi spun adevărul» (*Epistola CXIII*, 1, 18—20; P.G., XXXII, 792 AB).

Într-o altă scrisoare, Sfântul Vasile nu numai că acuză pe papa Damasus de mândrie și ignoranță personale, dar, lărgind rechizitoriul său, afirmă că episcopii Romei favorizează și susțin în Răsărit pe eretici. De aceea socotește inutilă orice mișcare de a intra în relații cu papa Damasus: «Pentru că este un om arrogant (ἀγήνωρ). În realitate, caracterle trufașe se întrec de obicei în dispreț, când sînt inconjurate de atitudini prevenitoare. Și cu toate acestea, dacă Domnul ne este favorabil, avem nevoie de o altă asistență. Dar, dacă minia lui Dumnezeu persistă, ce ajutor ne poate aduce nouă mindria Apusului (τῆς δυτικῆς ὀψύδος)? Acești oameni nu cunosc adevărul, nu suportă să-l învețe, ci, cuceritiți de mai înainte de false bănuieli, ei fac acum ceea ce au făcut atunci pentru Marcel: intraseră în luptă împotriva celor ce-i făceau să cunoască adevărul și confirmau prin sprijinul lor erezia. Voiam ca, în mod personal și nu sub formă de scrisoare colectivă, să scriu corifeului (κορυφαίῳ) lor. Nu le-ași fi spus nimic despre treburile bisericesti, în afară de ceea ce ar fi fost necesar pentru a-i face să înțeleagă prin cuvinte potrivite că ei nu cunosc adevărul asupra lucrurilor ce se petrec la noi și că nu au apucat pe drumul care le-ar permite să-l înțeleagă; dar le-aș fi remarcat într-un fel general că nu se cade să atace pe oamenii care au fost umiliți prin încercări, nici să nu confunde demnitatea cu orgoliul, păcat care, el singur, ar fi de ajuns să ducă la dușmănie față de Dumnezeu» (*Epistola CCXXXIX*, 1, 11—26; P.G., XXXII, 893 AC).

Scrisoarea aceasta urmărește mai puțin să arate amărăciunea pe care o simțea Sfântul Vasile cel Mare văzînd că toate eforturile sale pentru unitatea Bisericii eșuau din cauza atitudinii papii Damasus; ea demonstrează mai degrabă faptul că — după

păreră Sfintului Vasile — episcopii Romei puteau face erori în materie de dogmatică și că adesea nu făceau distincție între Ortodoxie și erezie, pe care chiar o favorizau în chip destul de frecvent.

*

Arhiepiscopul Vasile Krivoșein încheie analiza textelor referitoare la diferite aspecte ecleziologice răspândite în operele Sfintului Vasile cel Mare, semnalând faptul că, deși în cele șaisprezece veacuri care s-au scurs de la epoca în care scria Sfântul Vasile cel Mare s-au întâmplat multe schimbări în lume și în Biserică, în esența lor părerile ecleziologice ale Sfintului Vasile cel Mare și-au păstrat în cea mai mare parte actualitatea.

Noi trăim astăzi într-o epocă numită în general ecumenică, în care creștini de diferite confesiuni se străduiesc să înlăture divizările dintre ei în numele păcii și al unității creștine. Și totuși în acest cadru general ecumenic se fac simțite multe situații și împrejurări care justifică afirmația că «pozițiile esențiale ale ecleziologiei Sfintului Vasile cel Mare, ca și reacțiunile sale existențiale față de evenimentele bisericesti își păstrează întreagă importanța și actualitatea».

Într-adevăr: lupta între adevăr și erorile doctrine, erezii și schisme; eforturile pentru pacea și unitatea Bisericii și căile ce pot duce la înlăptuirea lor; relațiile dintre Răsărit și Apus, între Ortodoxie și Romano-Catolicism — care caracterizează pozițiile ecleziologice ale Sfintului Vasile cel Mare — pot fi întâlnite în viața de fiecare zi a creștinilor din vremea noastră.

Din acțiunile și cuvintele Sfintului Vasile cel Mare, creștinii de azi trăind intens plenitudinea adevărilor credinței creștine, pot învăța din ecleziologia lui necesitatea: spiritului pacific și unil; necesitatea distincției între ceea ce este esențial și ceea ce este secundar în problemele de credință și în problemele pur omenești, pentru a putea ajunge la pacea bisericească și la unitatea creștină; necesitatea fermității în apărarea Ortodoxiei și a înlăturării oricărui compromis în problemele esențiale ale credinței și ale structurii canonice a Bisericii.

În acest fel gândirea ecleziologică și activitatea bisericească a Sfintului Vasile cel Mare pot deveni călăuzitoare pentru epoca noastră ecumenică și pentru activitatea ecumenică a creștinilor.

Prezentare de
PARASCHIV V. ION

VIAȚA BISERICESCĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI

HRAMUL INSTITUTULUI ȘI SEMINARULUI TEOLOGIC DIN BUCUREȘTI

Și anul acesta, potrivit unei frumoase tradiții, ziua de 30 ianuarie, când Biserica Ortodoxă prăznuiește pe Sfinții Trei Ierarhi, a fost sărbătorită cu deosebită cinste și bucurie în cele două școli teologice ortodoxe din Capitală — Institutul și Seminarul teologic; aceasta pentru că Sfinții Trei Ierarhi Vasile cel Mare, Grigorie Teologul și Ioan Gură de Aur sînt ocrotitorii învățămîntului teologic ortodox.

În ajunul marelui praznic, în biserica Sfinta Ecaterina, paraclisul celor două școli, s-a oficiat slujba vecerniei și a privegherii. A doua zi dimineața, un sobor de preoți și diaconi dintre profesorii Institutului și Seminarului teologic au oficiat slujba Sfintei liturghii și a parastasului pentru profesorii, studenții și elevii celor două școli răposați în Domnul. Strana a fost susținută de elevii seminariști și de studenții teologi. Predica zilei a fost rostită de Pîrvu Ștefan, student în anul IV, care a rostit un frumos panegiric închinat «Sfinților Ocrotitori, Mari Dascăli ai lumii și Ierarhi Vasile cel Mare, Grigorie de Dumnezeu Cuvîntătorul și Ioan Gură de Aur».

La slujba religioasă au participat profesorii de la Institutul și Seminarul teologic, studenții și elevii celor două școli, părinți și rude ale acestora, numeroși alți credincioși.

La ora 11,30, după slujba de la paraclis, în sala de festivități a Institutului teologic s-a desfășurat un frumos program festiv, în prezența Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian și a suitei sale formată din: P. C. Pr. Alexandru Ionescu, vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, P. C. Pr. Ioan Găgiu, directorul Administrației Patriarhale și din PP. CC. Părinți Consilieri arhiepiscopali și patriarhali.

Printre invitați, în sală se aflau și profesori onorari ai Institutului teologic. La intrarea în sală, oaspeții au fost întîmpinați cu *Imnul patriarhal* executat de studenți și elevi.

Programul festiv care a avut două părți — prima aparținînd Seminarului teologic, iar a doua Institutului teologic — a fost deschis cu un scurt *Cuvînt de saluț* rostit de D-1 Prof. N. Grosu, directorul Seminarului teologic. Acesta a subliniat

semnificația sărbătoririi Sfinților Trei Ierarhi într-un cadru atât de festiv, sărbătorire onorată cu înalta prezență a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, marele ocrotitor și purtător de grijă direct al celor două școli, care-și duc activitatea sub același acoperământ, «Prăznuirea, în fiecare an, în școala noastră, a Sfinților Vasile cel Mare, Grigore Teologul și Ioan Gură de Aur — a spus vorbitorul — ne ajută să ne însușim tot mai deplin de valoarea mărturiilor cuprinse în Sfintele Evanghelii, precum și de adevărurile religioase și morale pe care le-au gândit, le-au adâncit și le-au explicat cu cuvântul, cu scrisul și cu fapta Sfinții Trei Luceferi și Mari Dascăli ai Bisericii și Ierarhi».

După cuvântul D-lui Director N. Grosu, încheiat cu exprimarea omagiilor de recunoștință și profund devotament față de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și față de Departamentul Cultelor, corul elevilor seminariști sub conducerea d-lui Marin Velea, profesor de muzică, a executat următoarele piese muzicale: *Deschideți mari a cerului porți* de Glück, *Lumininda Sfinților Trei Ierarhi* de V. Frangulea, *Până când Doamne* de D. Bortneanski și *Pe-al nostru steag*, imn patriotic de Ciprian Porumbescu.

A doua parte a programului a fost deschisă de P. C. Rector N. I. Nicolaescu, care a rostit un frumos *Cuvânt festiv*, în care, prin scurte caracterizări ale vieții și activității lor, a scos în evidență importanța și actualitatea Sfinților Trei Ierarhi.

Sfântul Vasile cel Mare a îmbogățit literatura teologică cu lucrări de adâncime doctrinară ortodoxă; a înfrumusețat cultul divin cu o splendidă liturghie care-i poartă numele; a reorganizat viața monahală, dându-i o serie de reguli și rânduiri păstrate până astăzi; a înființat așezăminte de ocrotire socială pentru cei bolnavi și cei nevoiași; a condamnat deschis nedreptățile sociale ale vremii, «năzuind cu convingere spre întocmirea unei lumi pămîntești mai bune, mai drepte, mai fidele preceptelor evanghelice ale Mîntuitorului».

Sfântul Grigore de Nazianz, deși fire mai meditativă, a apărut cu tărie dreapta credință și unitatea Bisericii împotriva ereticilor; a susținut operele samaritene; a predicat pacea și buna înțelegere între oameni; cu viața sa proprie, o viață curată, închinată rugăciunii, meditației și iubirii de oameni, el a fost un exemplu pentru toți credincioșii și păstorii săi; a condamnat ca o mare nedreptate inegalitatea socială, arătînd că aceasta «este opera nu a voinii lui Dumnezeu, ci a vicleniei diavolului, care a rupt starea normală de la început, starea paradisiacă, împărțind pe oameni în bogați și săraci, stăpîni și robi, — împărțire potrivnică rațiunii sănătoase și rînduieilor firii».

Sfântul Ioan Gură de Aur, marele meșter al cuvîntului, iscusit tîlcuitor al Sfintei Scripturi, creator al liturghiei ce se săvîrșește în mod obișnuit în biserică, zelos misionar, a fost, în același timp, unul din cei mai mari cenzuri ai vieții social-morale a timpului său; a osîndit luxul, corupția, intrigile de la curtea imperială și din casele celor bogați; a înfierat cu un curaj fără seamăn egoismul, trufia și cruzimea aristocrației politice, latifundiare și comerciale a timpului său; a luat apărarea multimilor împovărate de lipsuri și necazuri, de «robie și lanțuri». «Pentru toate acestea și pentru multe altele pe care nu e timpul să le înfățișăm, cinstim cu toată cuviința și bucuria pe Sfinții Trei Ierarhi, ocrotitorii cerești ai școlilor noastre», a spus în încheiere vorbitorul.

În continuare, corul studenților teologi, sub conducerea D-lui Prof. N. Lungu, a interpretat bucata muzicală *Veniți toți...*, cîntare psaltică din slujba Sfinților Trei Ierarhi.

A urmat apoi prelegerea festivă *Preotul, slujitor al lui Dumnezeu și al oamenilor după Sfinții Trei Ierarhi*, ținută de P. C. Pr. Prof. Ioan Rămureanu. Vorbitorul a prezentat preoția ca lucrare dumnezeiască și omenească, iar pe slujitorul ei, preotul, ca vehicolul, puntea de legătură între Dumnezeu și omul credincios, stăruind în deosebi asupra aspectului pastoral-social al acestui Sfânt Sacerdotiu, asupra vredniciei de care trebuie să dea dovadă săvârșitorul. Expunerea a fost ilustrată cu frumoase și bine alese citate din opera Sfinților Trei Ierarhi.

Definind preoția ca lucrare dumnezeiască, vorbitorul a apelat la bine cunoscutele cuvinte ale Sfântului Ioan Gură de Aur: «Preoția se săvârșește pe pământ, dar ea e vrednicia celor cerești»; este o slujire pe care «n-a rînduit-o un om, un înger sau altă putere creată de Dumnezeu, ci însuși Mîngîietorul», care «a rînduit ca preoții (...) să aducă lui Dumnezeu aceeași slujire pe care o aduc îngerii din ceruri».

Despre vrednicia preotului, care are de îndeplinit o misiune atât de nobilă și de sublimă, vorbitorul a dat citire cuvintelor Sfântului Grigorie de Nazianz, care ne învață că: «Nu este în puterea oricui să filozofeze despre Dumnezeu, deoarece lucrul acesta pot să-l facă numai cei ce s-au cercetat cu de-amănuntul și care au înaintat pas cu pas pe calea contemplației și care, înainte de aceste îndeletniciri, și-au curățit și sufletul și trupul, sau cel puțin se străduiesc să și-l curețe».

Ca mijlocilor, ca punte de legătură între pământ și cer, între omul credincios și Dumnezeu, preotul trebuie să împletească într-o armonie desăvîrșită cele două slujiri: slujirea lui Dumnezeu cu slujirea omului; să fie, cu alte cuvinte, un convins și devotat teolog, dar în aceeași măsură și un bun și neobosit antropolog, adică un bun cercelător și cunoscător al omului, al sufletului acestuia, piesa cea mai valoroasă din toate cu care lucrează. Preotul trebuie să poarte grijă de sufletele tuturor credincioșilor încredințați lui spre păstorire, căci ei, împreună cu ceilalți credincioși de pretutindeni care urmează învățătura Evangheliei, formează Biserica lui Hristos, care este în același timp Trupul tainic al lui Hristos. De aceea, spune Sfântul Ioan Gură de Aur, «trebuie ca acela căruia i s-a încredințat Trupul lui Hristos să se nevoiască a-l ține în bunăstare și într-o frumusețe desăvîrșită, să se uie din toate părțile ca nu cumva vreo pată sau vreo zbircitură să-i strice frumusețea sau bunăcuviința lui». Această frumusețe se poate strica prin păcat, care este călcarea voii lui Dumnezeu cu deplină știință și voință. De aceea, ferirea de păcat, care se poate manifesta sub diferite forme și chipuri, este cea mai mare îndatorire a preotului, atât față de Dumnezeu, cât și față de credincioșii pe care-i păstorește.

Arătînd că păcatul se manifestă sub formă de diferite patimi trupești și sufletești, dintre care, după Sfântul Ioan Gură de Aur, slava deșartă ocupă un loc de frunte, căci dă cu ușurință naștere tuturor celorlalte patimi, conferențiarul a arătat în continuare că Sfinții Trei Ierarhi recomandă ca arme împotriva patimilor virtuțile, dintre care un loc de seamă îl ocupă, fără îndoială, cumpătarea. Ca să scoată în relief virtutea cumpătării și în același timp să arate ce primejdioasă este pentru suflet patima lăcomiei, antipodul categoric al cumpătării, Sfântul Vasile cel Mare se adresează cu ironie celor slăpîniți de această patimă: «Ce te tot îngroși atîta și te tot rotunjești? Uită că în măsura în care îți sporești carnea de pe tine devine și mai grea temnița pe care o construiești sufletului tău?»

Ca reprezentant al lui Iisus Hristos pe pământ, preotul a primit din partea Acestuia cel mai frumos mesaj divino-uman — mesajul păcii. Împărăția lui Dumnezeu e pace, Mîntuitorul Hristos a venit pe pământ ca «Domn al păcii» și a numit

adevărați «fii ai lui Dumnezeu pe făcători de pace». De aceea, preotul că slujitor al lui Dumnezeu și al oamenilor — învăța Sfinții Trei Ierarhi —, trebuie să fie un vrednic slujitor al păcii: al păcii omului cu Dumnezeu, al păcii omului cu sine însuși, al păcii omului cu semenul său. Pacea, ca cel mai de preț bun al omului pe pământ, a fost subliniată în nenumărate rânduri de Sfinții Trei Ierarhi. După Sfântul Ioan Gură de Aur, «nimic nu prețuiește mai mult decât pacea și buna înțelegere. Pacea e primul dintre toate bunurile. Năciun bun nu poate fi comparat cu bunul păcii». Iar Sfântul Grigorie de Nazianz o elogiază, spunind: «Iubită pace, lucru și nume dulce (...), îndeletnicirea și podoaba mea! Tu ești pacea lui Dumnezeu, esența proprie a dumnezeirii... O! pace încântătoare, bun pe care într-adevăr toți îl lăudăm, dar, vai!, alți de puțini știu să-l păstreze».

În ultima parte a prelegerii sale, Pr. Prof. Rămureanu a arătat că educarea și formarea tineretului acelor vremi au constituit un alt aspect important al activității pastorale a Sfinților Trei Ierarhi. Ca reprezentanți ai Bisericii din «veacul de aur» al creștinismului, în opera de educație întreprinsă, aceștia au căutat să sădească în sufletele și inimile tinerilor cele mai valoroase precepte și virtuți ale învățaturii creștine, necesare pentru conturarea și dezvoltarea personalității și demnității umane.

După prelegerea festivă, în continuarea programului, corul studenților a interpretat următoarele bucăți muzicale: *Praznuiește astăzi Biserica*, cântare psallică de Diac. Asist. N. Moldoveanu; *Pe a binelui cărare*, cor de I. Podoleanu; *Oda bucuriei*, cor din Simfonia IX de Beethoven; *Floate dragă și Colea-n vale-ntr-izvoare*, cîntece populare de N. Lungu și *Pui de lei*, imn patriotic de I. G. Brălianu.

La sfârșitul programului festiv a luat cuvîntul Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian. «Am venit la sărbătoarea de astăzi — a spus Prea Fericirea Sa — cu două gânduri: întâi, de a vă binecuvînta cu prilejul «Zilei hramului Institutului și Seminarului teologic» și al doilea, de a vă urmări cu gândul, cu sufletul și cu ochii și a vă felicita pentru frumosul program oferit cu prilejul acestei sărbători». Plăcut impresionat de corurile auzite, în special de cele două noi compoziții proprii ale D-lui Prof. N. Lungu, pe care l-a felicitat în chip deosebit, arătînd că, în ciuda vârstei pe care o are, «prezența» sa «în mijlocul studenților și elevilor» este necesară și de acum înainte, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a făcut frumoase aprecieri și asupra cuvîntărilor rostite. Pornind de la faptul că în aceste cuvîntări s-a folosit, cu ocazia praznicului de azi, termenul de «patroni» asociat Sfinților Trei Ierarhi, Prea Fericirea Sa a recomandat că pe viitor e bine să se evite acest termen, căci «patronii erau altădată», cînd se vorbea de pildă de «patronul fabricii» și cînd, în fața și în mintea celor ce trudeau acolo, «patronul însemna pentru ei stăpîn despotic, nedrept». În locul acestui termen se poate folosi expresia «mari dascăli» sau cuvîntul «ocrotitor». De aceea «vreau să se știe că astăzi n-am fost la serbarea «patronului», ci la serbarea «hramului» școlilor noastre».

Referindu-se apoi la frumusețea învățăturilor despre preoție și despre preot ale Sfinților Trei Ierarhi, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și-a exprimat intenția ca într-un viitor apropiat să tipărească o culegere despre preoție din scrierile Sfinților Părinți, care ar putea purta titlul *Sfaturi ale Sfinților Părinți pentru preoți*, «carte cam în felul în care se scot cărțile de maxime și cugetări». Această carte ar fi, alături de Biblie, de cel mai mare folos pentru studenții și elevii noștri, pentru orice preot... Nădăjduim ca la anul viitor să tipărim o astfel de carte».

La sfirşitul cuvîntării, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a împărtăşit celor de faţă inalte arhieresti binecuvîntări şi a urat studenţilor, elevilor şi profesorilor celor două şcoli sănălate deplină şi spor în muncă.

Apoi, în acordurile *Imnului patriarhal*, oaspeţii au părăsit sala de festivităţi.

*

După o scurtă pauză, în sufrageria internatului a avut loc tradiţionala agapă festivă. În timpul agapei a luat cuvîntul P. C. Pr. Vicar Alexandru Ionescu, care, motivînd neparticiparea Prea Fericitului Părinte Patriarh la această masă comună, a felicitat şi a mulţumit gazdelor pentru modul ireproşabil cum au organizat şi anul acesta serbarea hramului Institutului şi Seminarului teologic din Bucureşti şi a împărtăşit binecuvîntări celor de faţă în numele Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian.

Agapa s-a încheiat cu rugăciunea Tatăl nostru.

ADRIAN N. POPESCU

ADUNAREA GENERALĂ ANUALĂ A CORALEI PREOŢILOR DIN CAPITALĂ

În conformitate cu prevederile Regulamentului său de organizare şi funcţionare, Corala preoţilor din Capitală s-a întrunit în Adunarea generală anuală în ziua de 26 februarie 1970, în sala de festivităţi a Institutului teologic de grad universitar din Bucureşti, sub preşedinţia P. C. Preot Petre F. Alexandru, consilier al Sectorului Cultural al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureştilor, delegat al Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian. La lucrări a luat parte şi P. C. Diac. Prof. Dr. Nicolae I. Nicolaescu, rectorul Institutului teologic de grad universitar din Bucureşti.

După intonarea omofonă de către cei prezenţi a rugăciunii «*Împărate cereşce*», constatîndu-se că Adunarea întruneşte numărul legal de membri, s-a propus şi s-a acceptat următoarea ordine de zi :

1. Darea de seamă a activităţii Coralei pe anul 1969 şi planul de lucru pe anul 1970.
2. Discuţii, propuneri şi sugestii pe marginea dării de seamă.
3. Depunerea mandatului membrilor Comitetului vechi al Coralei şi alegerea unui nou Comitet de conducere.
4. Cuvîntul de închidere al şedinţei, rostit de preşedintele Adunării.

La primul punct din ordinea de zi a luat cuvîntul P. C. Preot Gheorghe Dimulescu, directorul Coralei preoţilor din Capitală, care a făcut o amplă expunere asupra activităţii Coralei în anul 1969, prezentînd apoi şi planul de lucru pentru activitatea viitoare.

Din acest raport s-au desprins următoarele :

De la ultima sa Adunare generală (10 martie 1969) şi pînă în prezent, Corala preoţilor din Capitală şi-a desfăşurat activitatea sub conducerea PP. CC. Preoţi Ion

Popescu-Runcu și Iulian Cârstoiu. În acest interval s-au ținut 61 ședințe de lucru (repetiții corale) săptămânale, în sala de festivități a Institutului teologic. De la începutul acestui an s-a convenit să se facă o singură repetiție săptămânală, de două ore, în fiecare zi de luni.

Efectivul Coralei a crescut cu încă 8 membri noi, ajungându-se în prezent la un număr de 92 membri activi.

În ședințele de lucru s-a continuat studiul primei părți, din *Balada vremilor străbune*, de Pr. Ion Popescu-Runcu, s-a studiat *Liturghia în stil psaltic* a aceluiași autor, s-a pregătit programul de colinde de Crăciun și s-a revăzut o parte din programul permanent de concerte, existent în repertoriul Coralei. În vederea unei cât mai bune valorificări a vocilor s-au făcut exerciții de vocalize, coriștii primind îndrumările necesare cu privire la modul corect de cântare și de emisie a vocii.

În scopul organizării și desfășurării în condiții optime a activității Coralei, comitetul de conducere a ținut cinci ședințe de lucru. La propunerea comitetului de conducere, s-au scris — pentru fiecare din cele patru voci — știmbele din prima parte a *Baladei vremilor străbune* și au fost puse la îndemâna preoților coriști. Cheltuielile pentru scrierea știmbelor s-au acoperit din dotația de 5.000 lei pe care Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian — cu părinteasca sa purtare de grijă, atât de cunoscută tuturor — a binevoit să o pună la dispoziția Coralei, prin Sectorul Cultural-Social al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor.

Manifestările Coralei în acest timp au fost următoarele :

a) La 6 iunie 1969, Corala preoților din Capitală a participat la festivitatea aniversării a 21 de ani de la întronizarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, dând răspunsurile la Te-Deum-ul oficiat cu această ocazie.

b) La solicitarea Direcției Cinematografiei Române, o parte din membrii Coralei au interpretat unele piese corale muzicale care au fost înregistrate pentru filmul *Răpirea fecioarelor*.

c) Tot în urma solicitării Cinematografiei Române, membrii Coralei au imprimat unele piese muzicale cu conținut religios pentru filmul, în pregătire, *Mihai Viteazul*.

d) La 1 ianuarie 1970, cu ocazia tradiționalei primiri a clerului Capitalei de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, la palatul patriarhal, Corala a susținut un concert de colinde, sub conducerea P. C. Preot Iulian Cârstoiu.

În general s-a putut constata că în cursul acestui an de activitate Corala preoților din Capitală a realizat un important salt calitativ în ceea ce privește executarea artistică a materialului coral studiat. Aceste rezultate meritorii se datoresc, în primul rând, străduințelor depuse de cunoscutul muzician Pr. Ion Popescu-Runcu, dirijorul Coralei, iar — după îmbolnăvirea acestuia — de către P. C. Pr. Iulian Cârstoiu, care a depus o activitate remarcabilă la repetiții și la desfășurarea manifestărilor artistice ale Coralei din ultimul timp.

S-au semnalat însă și unele deficiențe, provenite ca urmare a neparticipării la repetiții a unor membri care s-au prezentat însă la manifestările Coralei. Acest lucru a determinat comitetul de conducere să aducă hotărârea ca pe viitor la manifestările publice ale Coralei să nu fie admiși decât acei membri care au avut o frecvență bună și și-au însușit partitura.

În ceea ce privește planul de lucru pentru activitatea viitoare, Corala urmează să pregătească în întregime *Balada vremilor străbune*, răspunsurile la sfânta liturghie și la celelalte slujbe bisericești, precum și unele piese de concert. De asemenea, s-a hotărât reluarea și studierea aprofundată a unor lucrări care fac parte deja din repertoriul Coralei,

În încheierea dării de seamă s-a reamintit că activitatea Coralei preoților din Capitală este urmărită îndeaproape de către ctitorul și îndrumătorul ei neobosit — Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian. Cu acest prilej, făcându-se exponentul tuturor celor prezenți, P. C. Pr. Gheorghe Dimulescu, directorul Coralei, a adus vii mulțumiri Întâistărilor sfinței noastre Biserici pentru sprijinul, atenția și prețuirea acordată Coralei, asigurându-l de devotamentul nemărginit, recunoștința sinceră și hotărârea fermă a membrilor Coralei de a duce mai departe, cu sporită rivnă, activitatea pe care s-au obligat să o desfășoare.

În numele Coralei, s-au adus respectuoase mulțumiri și Departamentului Cultelor, pentru binevoitoarea atenție acordată activității Coralei preoților din Capitală.

De asemenea, s-au adus cuvenitele mulțumiri Sectorului Cultural-Social al Sfinței Arhiepiscopi a Bucureștilor, pentru sprijinul și îndrumările date în vederea bunului mers al activității Coralei, precum și Prea Cucernicului Părinte Rector Nicolae I. Necolaescu, pentru crearea posibilității de a lucra în sălile Institutului teologic, la repetițiile necesare.

La discuțiile pe marginea dării de seamă a activității Coralei au luat parte PP. CC. Preoți : Gheorghe Gaiță, Mihai Tătărim, Cornel Sava, Ion Brătulescu, Grigore Popescu, Iulian Cârstoiu, Alexandru-Armand Munteanu și Gheorghe Sorescu. Participanții la discuții au făcut propuneri și au dat sugestii pentru continua îmbunătățire a activității Coralei. Din discuțiile care au avut loc s-au desprins următoarele constatări :

Corala preoților din Capitală a ajuns la un nivel superior de interpretare artistică muzicală și la o îmbogățire simțitoare a repertoriului său. Dacă analizarea muncii de până acum a evidențiat maturitatea la care a ajuns Corala, trasarea sarcinilor activității viitoare impune menținerea și depășirea actualului nivel. S-a remarcat, în acest sens, necesitatea împropățății acestei formații cu elemente tinere din rândul preoției bucureștene și s-a apelat călduros la cei dotați cu voce frumoasă și cunoștințe muzicale, făcându-li-se îndemnul de a se încadra în această școală de cântare bisericească tradițională.

S-a mai remarcat și faptul că formația corală a preoților din Capitală a contribuit la o mai bună cunoaștere și la adâncirea legăturilor sufletești a membrilor ei, Corala devenind o familie duhovnicească deosebit de valoroasă, care se dezvoltă de peste două decenii, la sfîrul Bisericii Ortodoxe Române, prin purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian.

Fiind o realizare de seamă în viața Bisericii noastre, Corala trebuie să depună eforturi susținute pentru ca să corespundă așteptărilor și nădejzilor puse în ea, preoții coriști fiind îndalorați să lucreze cu multă conștiinciozitate și să dea dovadă de multă disciplină și punctualitate la repetiții, folosind cât mai bine timpul dăruit de fiecare, pentru a avea astfel satisfacția muncii pe deplin împlinite.

Un moment emoționant în timpul desfășurării lucrărilor Adunării generale a Coralei l-a constituit citirea scrisorii trimise de P. C. Pr. Ion Popescu-Runcu, dirijorul Coralei, aflat în provincie pentru refacerea sănătății. Cu însuflețirea care-l caracterizează, dorind ca măcar în acest chip să fie prezent în mijlocul preoților coriști cu ocazia acestui eveniment anual al Adunării generale, P. C. Sa și-a exprimat încrederea că formația corală a preoților din București va progresa necontenit, și-a manifestat recunoștința față de purtarea de grijă părintească a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian — care a numit Corala «copilul său drag» — și a transmis membrilor Coralei urări de sănătate și de noi succese pentru activitatea viitoare, rugându-i să nu-l uite în rugăciunile lor. Adunarea generală a Coralei a hotărât să

se răspundă P. C. Pr. Ion Popescu-Runcu printr-o scrisoare semnată de toți cei prezenți, urîndu-i grabnică și deplină însănătoșire, pentru reînnoarea cât mai curînd în mijlocul coriștilor.

Cuvîntul P. C. Diac. Prof. Dr. Nicolae I. Nicolaescu, rectorul Institutului teologic de grad universitar din București, s-a bucurat de multă atenție din partea celor prezenți. P. C. Sa a menționat faptul că formația corală a preoților din Capitală are o trăsătură proprie față de celelalte coruri, cîntînd nu numai oamenilor, ci și lui Dumnezeu. Oaspeții de peste hotare care au vizitat Biserica Ortodoxă Română, au rămas foarte plăcut impresionați de activitatea Coralei. Institutul teologic găzduiește cu multă bucurie pe membrii Coralei cu ocazia repetițiilor și va fi bucuros și de aici înainte să facă acest oficiu de gazdă, pentru slujirea interesului general al Sfintei noastre Biserici.

La al treilea punct al ordinii de zi, președintele Adunării generale a Coralei preoților din Capitală a anunțat depunerea mandatului de către membrii Comitetului de conducere. Trezîndu-se la alegerea noului comitet, comisia de propuneri, formată din PP. CC. Preoți Gheorghe Țițeica, Grigore Popescu și Gheorghe Costescu, a cerut Adunării generale rămînerea în continuare, pe termen de încă un an, a comitetului care a activat în anul trecut. În unanimitate, Adunarea generală a Coralei a reales ca membri în comitetul de conducere pe PP. CC. Preoți: Haralambie Bărbuleanu, Alexandru-Armand Munteanu, Constantin Urseanu, Teodor Totolici, Ilie Ionescu, Dumitru Soare, Ion Brătulescu, Constantin Nițescu, Teodor Rădulescu și Nicolae Cosma, iar ca secretar pe P. C. Pr. Gheorghe Prejneanu.

Președintele Adunării generale a Coralei, P. C. Pr. Consilier Petre F. Alexandru, a felicitat comitetul de conducere reales, urîndu-i noi puteri de muncă și succes deplin în lucrările ce urmează să se desfășoare.

În continuare, P. C. Sa a pus următoarele probleme legate de buna desfășurare a activității viitoare a Coralei:

Problema elementelor tînere. — Corala a avut pînă în prezent dirijori renumiți, care au depus multă rîvnă. Cea mai mare parte a membrilor săi sînt însă în vîrstă, trebuind să li se alătore în mod necesar și preoți mai tineri, cu forțe proaspete, care să întărească efectivul formației. Există toate condițiile necesare pentru prelungirea existenței Coralei, dar trebuie să se facă apel la noi elemente, preoți tineri, înzestrați cu aptitudini muzicale, care să contribuie la succesul tot mai deplin al acestei școli de cîntare bisericească.

Problema repertoriului. — Corala are deja un repertoriu bogat. Acesta trebuie pus însă în valoare și însușit de către toți coriștii în chip cât mai desăvîrșit. În ultimii ani s-au pus în repetiție compoziții mai pretentioase, iar membrii Coralei au dovedit că le pot face față în mod mulțumitor. E de mare importanță că aceste compoziții aparțin unora din membrii Coralei, lucru îndeobște cunoscut și deosebit de îmbucurător. Faptul de a avea o asemenea formație corală bine încheată, alcătuită din preoți cu înaltă ținută, disciplinați, conduși tot de unul dintre ei și executînd lucrări aparținînd în bună parte tot unora dintre ei, e deosebit de grăitor, dovedind existența unei Biserici active, care lucrează pe toate tărîmurile.

Prezența la repetiții. — Problema obligativității prezenței la repetiții este o problemă majoră. Clerul Capitalei este un cler conștient și matur, care nu are nevoie de obligații scrise în această privință, considerîndu-se că voluntariatul o dată acceptat obligă la respectarea sarcinilor luate. De aceea, participarea regulată la repetiții a coriștilor trebuie privită ca o problemă de disciplină liber consimțită, care obligă pe fiecare în conștiința sa.

În încheiere, P. C. Pr. Consilier Petre F. Alexandru a îndemnat pe cei prezenți să fie gata la orice solicitare ce se va face Coralei, adică să fie mereu bine pregătiți. P. C. Sa a reamintit că Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian îmbrățișează cu multă dragoste Corala preoților din Capitală, se bucură nespus de succesele ei și e gata să o ajute întotdeauna pentru realizarea scopului său.

S-a propus apoi de către președintele Adunării generale trimiterea unor telegrame adresate Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian și Domnului Secretar General al Departamentului Cultelor, Profesor Dumitru Dogaru, exprimând sentimentele de supunere filială, respect deosebit și mulțumiri pentru sprijinul acordat, precum și hotărîrea de a depune în viitor noi eforturi pentru desfășurarea unei lucrări menite să întărească prestigiul Bisericii și al Patriei noastre. Adunarea generală a Coralei a aprobat în unanimitate, într-o atmosferă plină de entuziasm, textul telegramelor, cîntînd Imnul patriarhal și Mulți ani trăiască!

Apoi Adunarea generală a Coralei preoților din Capitală din anul 1970 a luat sfîrșit, cu intonarea omofonă a Troparului Pogorîrii Sfîntului Duh.

La telegrama primită din sesiunea de lucru anuală a Adunării generale a Coralei preoților din Capitală, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a trimis o scrisoare de mulțumire, binecuvîntînd strădaniile de pînă acum ale Coralei și urînd conducătorilor și membrilor ei spor la muncă și cît mai rodnice realizări, pline de alege bucurii sufletești, în desfășurarea activității viitoare.

Pr. DUMITRU SOARE

ADUNAREA GENERALĂ ANUALĂ A CASEI DE AJUTOR RECIPROC A CLERULUI ȘI SALARIAȚILOR BISERICEȘTI DIN ARHIEPISCOPIA BUCUREȘTILOR

Instituită în baza art. 159, 165 și 166 din *Statutul pentru organizarea Bisericii Ortodoxe Române*, Casa de Ajutor Reciproc a clerului și salariaților bisericești din Arhiepiscopia Bucureștilor și-a desfășurat activitatea sa mergînd în continuu progres, sub părinteasca oblăduire a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, ajun-gînd la sfîrșitul celui de al doilea deceniu al arhipăstoririi Prea Fericii Sale la o situație înfloritoare.

Îndeplinind un rol deosebit de important în viața economică, socială și familială a membrilor săi, Casa de Ajutor Reciproc a clerului și salariaților bisericești, contribuie prin ființa sa, la bunăstarea generală a tuturor acestora, intervenind cu concursul său în feluritele împrejurări din viața și desfășurarea economică a lor.

Acordînd împrumuturi membrilor săi în cazuri de nevoie, venind cu o modestă mîngiere prin ajutoare în cazuri de boală, precum și cu ajutoare importante pentru deces, Casa de Ajutor apare ca un bun samarinean pe drumul vieții membrilor săi.

Și în anul acesta, ca în fiecare an, potrivit prevederilor Regulamentului, în ziua de joi 29 ianuarie 1970 a avut loc în sala de festivități a Institutului Teologic de

grad universitar din București, ședința anuală a Adunării Generale a Casei de Ajutor Reciproc.

Intrunită, în conformitate cu prevederile legale și cu binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, ședința s-a desfășurat într-o atmosferă deosebit de caldă.

P. C. Președinte al Comitetului de conducere, Preotul Consilier Petre F. Alexandru a arătat, în Darea de seamă prezentată, activitatea și realizările Casei din anul 1969.

Spicuiind din cuprinzătoarea și completa Dare de seamă, menționăm că în prezent Casa de Ajutor Reciproc din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor cuprinde un număr de 2821 membrii activi. În anul 1969 s-au încasat colizații de la membrii casei în sumă de lei 533.000, totalul general al colizațiilor fiind de lei 5.811.917.

— În anul 1969 au fost acordate 794 de împrumuturi în valoare totală de lei 3.725.238, — 123 ajutoare pentru boală în valoare de lei 48.700 și 48 ajutoare pentru deces în valoare de lei 121.500.

— Contul de execuție financiară prezintă la Venituri suma de lei 4.099.606,10 iar la Cheltuieli suma de lei 4.097.614,60.

— Contul de Profit și Pierderi prezintă alți la Venituri cît și la Cheltuieli suma de lei 581.106,10 — iar Bilanțul se încheie la data de 31 decembrie 1969 cu suma de lei 6.562.475,94.

Comisia de verificare, prin raportul prezentat, a arătat care au fost datele cifrice ale Casei de Ajutor Reciproc și care au dat rezultate alți de bune în anul expirat.

Numeroși preoți din membrii Adunării Generale au subliniat în cuvintele lor marel rol pe care Casa de Ajutor Reciproc îl are în viața economică a familiilor lor, contribuind esențial cu binefacerile sale, la binele membrilor. În realizările expuse s-a văzut efectul unei activități ce se desfășoară sub veghea permanentă a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian care a arătat alți grijă clerului și nevoilor sale. În ocaziile mai grele ale fiecăruia Casa de ajutor Reciproc poate constitui un adevărat izvor de mîngîiere.

În lumina celor mai sus arătate Adunarea Generală a Casei de Ajutor Reciproc din Arhiepiscopia Bucureștilor a dat descărcare Comitetului de conducere, aducînd omagiul său Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian și celor, care au creat condiții optime pentru desfășurarea activității acestei instituții.

Pr. DAVID POPESCU

BISERICA DIN FILIALA BALACA — BLEJOI

Pentru credincioșii cartierului Balaca din orașul Boldești-Scăeni, județul Prahova, ca și pentru toți participanții, ziua de 2 noiembrie 1969 va rămîne adînc întipărită în sufletele lor căci în această zi biserica cu hramul Sfinții Împărați Constantin și Elena a fost resfințită în urma reparațiilor capitale ce i s-au făcut.

Biserica filialei Balaca a fost zidită din cărămidă pe o temelie trainică de beton armat, acoperită cu tablă de fier galvanizată, este în formă de cruce prevăzută în

față cu pridvor susținut de șase coloane cu o singură turlă de formă octogonală, iar în firidele de sub streșină se află pictate busturile a mai multor sfinți.

Biserica a fost clădită după planurile arhitectului T. Socolescu între anii 1924—1936.

Nu este monument istoric, iar din pisania săpată în marmură cu litere latine se vede că «Acest sfințit și dumnezeiesc locaș a fost sfințit în anul 1936, noiembrie 22, sub arhiepăstoriarea înalt Preot Sfințitului Patriarh al României, Dr. Miron Cristea».

Zidirea s-a făcut prin ajutorul și dărnicia enoriașilor și a altor credincioși». Pictura interioară cil și cea exterioară este făcută în anul 1936 în ulei, în stil neobizantin și a fost executată de către pictorul Gheorghe Georgescu din Ploiești, iar în cursul anilor 1967—1969 i s-a făcut restaurarea de către pictorița Taflan Florica împreună cu soțul ei Ion Taflan ajutați de maestrul Vladimir M. Anghelieș toți din București.

În dimineața acestei zile P. C. Pr. Alexandru Ionescu, vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, înconjurat de un sobor alcătuit din următorii P. C. Preoți: Petre F. Alexandru, consilier al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, Marin Cilă, protopopul Protoieriei Ploiești, Andrei Gheorghe — Lipănești, Lospa Dumitru — Goșa, Ene Aurică — Făget, Juncu Ioan — Ploieștor, Anastase Vasilescu — Blejoi, Ionescu B. Alexandru — Balanca, și P. C. Diaconi: Dr. N. Nicolaescu, rectorul Institutului teologic din București, Petre Zamfira de la Catedrala Sfintei Patriarhii și Ștefan Milea, salariat al Administrației Patriarhale, — după ce au oficiat slujba de sfințire a apei și după ocolirea sfințului locaș, au rostit rugăciunile rînduite pentru acest prilej.

După împlinirea acestor rînduiri canonice s-a dat citire documentului care înseamnă acest fericit eveniment din viața filialei Balaca din parohia Blejoi.

A fost oficiată după aceea sfința liturghie de același impresionant sobor de preoți și diaconi, răspunsurile fiind date de către credincioși prin cîntarea orofonă sub conducerea D-lui Leon Gh. Petre.

Predica zilei a fost rostită de către P. C. Diac. Dr. Nicolae I. Nicolaescu, rectorul Institutului teologic din București, care a făcut o impresionantă expunere asupra învățăturilor Sfintei Evanghelii ale duminicii respective cu aplicarea evenimentului de astăzi.

După oficierea sfintei liturghii a luat cuvîntul P. C. Preot Marin Cilă, protopopul Protoieriei Ploiești, care a prezentat un raport asupra activității gospodărești a preoților din protopopiat, referindu-se în mod deosebit la activitatea lăudabilă de bun gospodar și distins slujitor bisericesc a preotului Ionescu B. Alexandru slujitorul acestei biserici.

În cuvîntul său, Părintele Ionescu B. Alexandru, slujitorul filialei Balaca, făcînd o succintă dare de seamă asupra lucrărilor făcute din contribuția prin muncă voluntară a credincioșilor, aduce respectuoase mulțumiri Prea Fericitului Patriarh Justinian pentru sprijinul acordat de către Sfînta Arhiepiscopie a Bucureștilor, cum și tuturor credincioșilor care l-au ajutat în executarea lucrărilor de reparații capitale și anume: lucrări de întretinere la acoperiș, reconstrucția turlei dărmate de cutremurul din 1940, introducerea instalațiilor în biserică, restaurarea picturii, reparația generală a clopotniței, împrejmuirea curții bisericii și a cîmîrlurii, plantarea curții bisericii cu un număr de 75 pomi fructiferi de diferite specii și 500 butuci viță de vie altoită, diferite varietăți, etc.

Aceleași sincere mulțumiri aduce preoților care l-au ajutat participînd la această sfințită slujbă și-și exprimă recunoștința sa către Conducerea de Stat și către Onoratul Departament al Culelor și făgăduiește că în toată activitatea sa va sprijini împreună cu credincioșii săi toate lucrurile de folos obștească ce se vor iniția în această comună, spre binele comunei.

P. C. Preot Petre F. Alexandru, consilier al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor a dat citire unui cuvînt de învățătură al Prea Fericitului Patriarh Justinian care privește neconținut pentru sufletele credincioșilor creștini ortodocși și pentru sfințele lor biserici, îndemnîndu-i pe credincioși să trăiască învățăturile sfintei Biserici Ortodoxe Române prin practicarea poruncilor ei.

Cel din urmă a vorbit Părintele Vicar Alexandru Ionescu care a ținut să sublinieze caracterul sărbătoresc al slujbei cînd sfințitul locaș primește alți credincioși uniți în comuniunea de credință.

În continuare, P. C. Sa laudă pe credincioșii filialei Balaca pentru rîvna lor pusă în slujba Sfintei Biserici îndemnîndu-i ca și pe viitor să-și îngrijească cu sîr-

gintă comoara sufletelor lor, laudă de asemenea activitatea deosebită a părintelui slujitor Alexandru B. Ionescu și face cunoscut că Permanența Consiliului Eparhial a propus pentru părintele Ionescu B. Alexandru cea mai înaltă distincție bisericească.

Făgăduind că va aduce la cunoștință Prea Fericitului Părinte Patriarh toate cele constatate la această biserică începând cu cîntarea în comun, fericită pe credincioși, pe membrii Consiliului parohial și ai Comitetului parohial și pe părintele slujitor pentru această frumoasă realizare.

S-a oficiat după aceea Polihroniu pentru Prea Fericitul Patriarh Justinian, pentru Conducerea Statului nostru și pentru toți credincioșii și participanții la această sfințită și dumnezeiască slujbă.

În curtea bisericii a urmat o agapă la care au luat parte mulți credincioși, membrii Consiliului parohial, preoții participanți la slujbă și alți invitați.

Solemnitatea resfințirii bisericii din filiala Balaca rămîne adînc întipărită în inimile și sufletele participanților.

ASISTENT

BISERICA DIN COMUNA LEHLIU GARĂ

La 5 km de gara Lehliu, se află parohia Buzoieni, protoieria Călărași, jud. Ialomița. Enoriașii acestei parohii au cunoscut la 12 octombrie 1969 momente de înaltă bucurie duhovnicească prilejuite de solemnitatea resfințirii bisericii.

Încadrată de pomi fructiferi — cași, pruni, cireși —, biserică înălțată din piatră și tencuită la exterior, a fost replicată în tehnica tempera, în vara anului 1969, de pictorul bisericesc autorizat Muraru Nicolaevici.

La cererea credincioșilor Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a binevoit să aprobe trimiterea unui delegat al Prea Fericirii Sale, în persoana P. C. Pr. Ioan Purcărea, protoierul Protopopiatului Călărași, pentru oficierea slujbei religioase de resfințire a bisericii din satul Buzoieni.

Potrivit rînduielilor tipiconale pentru astfel de ocazii, slujba a fost oficiată de P. C. Protoieru ca protos, înconjurat de un sobor de preoți alcătuit din P. C. Pr. Viașu Ioan, de la parohia Răzvan, P. C. Pr. Danciu Constantin, de la Nucetu, P. C. Pr. Danciu Ilie, P. C. Pr. Vasile Costache de la parohia Vlad Tepeș și P. C. Pr. Stan Gheorghe, parohul bisericii.

La sfința liturghie s-a cîntat omofon, răspunsurile fiind date de credincioșii prezenți sub îndrumarea cîntăreților aflați la această sfințită și dumnezeiască slujbă.

Proclama zilei a fost rostită de P. C. Pr. Viașu Ioan de la parohia Răzvan.

După terminarea slujbei, P. C. Pr. Stan Gheorghe, parohul al parohiei Buzoieni a făcut o succintă dare de seamă în care a subliniat strădania și atașamentul profund al credincioșilor pentru biserică concretizată în ajutorul dat în vederea stringerii fondurilor necesare lucrărilor de pictură.

În continuare a luat cuvîntul P. C. Părinte Protoieru Ioan Purcărea care, în cuvinte calde, a elogiat acțiunea credincioșilor parohiei Buzoieni întreprinsă sub îndrumarea părintelui lor sufletesc, acțiune ce stă alături de multe altele de acest gen din cuprinsul protopopiatului.

Felicîtîndu-i pentru înfrumusețarea Casei Domnului, P. C. Sa a îndemnat pe credincioși ca și de acum înainte să fie buni creștini, iar lucrarea lor să se dovedească în continuare tot mai rodnică. După aceste cuvinte de apreciere a sfătuit pe credincioși să fie cetățeni loiali și plini de același entuziasm la toate chemările organelor locale. Festivitatea s-a încheiat cu o agapă în curtea bisericii la care au participat toți cei prezenți la slujbă.

ASISTENT

BISERICA DIN SATUL POTCOAVA

Credincioșii satului Potcoava, comuna Independența, jud. Ialomița, au participat, în ziua de 19 octombrie 1969, la înălțătoarea slujbă de resfințire a bisericii din localitate, ca urmare a încheierii lucrărilor de restaurare a picturii.

Pentru efectuarea acestei slujbe după tradiționala rînduială bisericească, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a delegat pe colaboratorul Prea Fericirii Sale, Părintele Consilier administrativ bisericesc, Leonida Mateescu.

P. C. Sa a oficial această slujbă înconjurat de un sobor de preoți avînd în frunte pe protoiereul Protopopiatului Călărași, P. C. Pr. Ioan Purcărea și P. C. Pr. Mihăilescu Dumitru, de la parohia Raza, P. C. Pr. Nicolae Bălășescu — Bogala, P. C. Pr. Zamfir Alecu — Clocănești-Mărgineni, P. C. Pr. Ioan Stănescu din București, P. C. Pr. Nicolae Diaconu de la Parohia Nicolae Bălcescu, P. C. Pr. Anatolie Brumă — parohia Alexandru Odobescu, P. C. Pr. Marin Alecu, parohul de la Potcoava și P. C. Diac. Fănică Mazăre de la Catedrala Sfintei Patriarhii.

La sfînta liturghie răspunsurile au fost cîntate pe patru voci de un grup de coriști de la Biserica Sfîntul Nicolae — Catedrală din Municipiul Călărași sub conducerea dirijorului lor Ilarion Anghelini.

Prezența delegatului Prea Fericitului Părinte Patriarh a fost salutăată, în numele celor prezenți, de P. C. Protoiereu Ioan Purcărea, care a făcut apoi o scurtă dare de seamă asupra lucrărilor din acest gen din cuprinsul protopopiatului.

Predica zilei a fost rostită de P. C. Pr. Nicolae Diaconu, de la parohia Nicolae Bălcescu.

A luat apoi cuvîntul Părintele Paroh Marin Alecu, care, după ce face un istoric al lăcașului renovat, a prezentat lucrările înfăptuite de P. C. Sa cu sprijinul credincioșilor. Aceste lucrări au constat din: scoaterea igrasiei de la soclul bisericii, efectuarea unui trotuar de jur împrejurul bisericii, vopsirea tablei de pe acoperiș, construirea unui gard din stîlpi de beton și șipci, alinierea crucilor din cimitir și restaurarea picturii interiorului.

Cel din urmă a vorbit P. C. Pr. Consilier Leonida Mateescu, care în cuvinte însuflețite a făcut aprecieri asupra intensei activități desfășurate în cadrul parohiei de părintele paroh Marin Alecu, fapt pentru care a fost distins cu rangul de iconom stavrofor.

În încheiere Părintele Consilier a adresat credincioșilor îndemnul de a se dovedi și de acum înainte buni creștini și cetățeni devotați patriei noastre scumpe, Republica Socialistă România.

Credincioșii și preoții slujitori au fost invitați, după încheierea festivității să participe la masa comună ce a avut loc în curtea bisericii.

ASISTENT

BISERICA PAROHIEI BOȘNEAGU

Parohia Boșneagu din comuna Dorobanțu, jud. Ialomița se află situată pe marginea lacului Mostiștea.

Înfrumusețarea satului — lucrare la care au participat cu însuflețire toți locuitorii — cerea ca și biserica parohială să îmbrace haina înnoirii. În acest scop credincioșii parohiei Boșneagu au purces, cu ani în urmă, la strîngerea fondurilor necesare începerii și aducerii la bun sfîrșit a lucrărilor de pictură din nou.

De aceea ziua de 26 octombrie 1969, zi în care a fost orînduită slujba de sfințire a bisericii, a constituit pentru ei un moment de nespūsă bucurie creștinească.

A fost de față la acest eveniment solemn din viața parohiei, P. C. Protoiereu Ioan Purcărea ca delegat al Prea Fostului Părinte Patriarh Justinian.

P. C. Sa a oficiat slujba de respirație ca preot, alături de un sobor de preoți, format din P. C. Pr. Ioan Gheorghe, parohul parohiei Boșneagu, P. C. Pr. Vasile Rădulescu și P. C. Pr. Teodor Coroangă de la parohia Dorobanțu, P. C. Grigore Neagu de la parohia Ulmu și P. C. Pr. Gheorghe Zotea — Chirnoși.

Credincioșii prezenți au cântat omofon răspunsurile de la sfânta liturghie.

P. C. Pr. Vasile Rădulescu de la parohia Dorobanțu a rostit predica zilei.

După încheierea slujbei religioase părintele paroh a prezentat darea de seamă asupra lucrărilor întreprinse cu ajutorul organelor patriarhale și al harnicilor săi enoriași.

A răspuns P. C. Protoiereu Ioan Purcărea, care a asigurat pe credincioșii ce au contribuit la înfăptuirea acestei lucrări: așa de înălțătoare că va aduce la cunoștința Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian al Bisericii Ortodoxe Române, rezultatele frumoase ce s-au obținut la parohia Boșneagu.

În încheiere a fost apreciată strădania depusă de preotul paroh Ioan Gheorghe în lucrarea ce s-a înfăptuit.

Festivitatea s-a încheiat cu o așază tradițională.

ASISTENT

BISERICA DIN SATUL VĂRĂȘTI

În cuprinsul parohiei Vărăști, comuna Dorobanțu, jud. Ialomița, există două biserici al căror început se pierde în negura anilor. Una din ele, este așezată pe malul lacului Boian, azi asanat, în apropierea unei clădiri ce are pe frontispiciul ei inscripția: «Io, Alexandru Ipsilante Voievod, 1828».

Biserica are ziduri groase și pardoseală din piatră, care, așa după cum arată pisania este datată din anul 1836.

În anul 1969 i s-au făcut lucrări de spălare și de recondiționare a picturii, în valoare de lei 21.000. Când lucrările au fost încheiate, credincioșii în frunte cu parohul lor, P. C. Pr. Constantin Stănescu s-au adresat Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor cu rugăminta de a li se trimite un delegat al Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian pentru a oficia, după rânduială, slujba de resfințire a bisericii.

Ca delegat a participat P. C. Preot Ioan Purcărea protoiereul protopopiatului Călărași, care a oficiat la 2 noiembrie 1969, slujba de resfințire în mijlocul unui sobor de slujitori format din: P. C. Pr. Vasile Rădulescu și P. C. Pr. Teodor Coroangă, de la parohia Dorobanțu, P. C. Pr. Gheorghe Zotea de la parohia Chirnoși, P. C. Pr. Ioan Gheorghe, parohia Boșneagu și P. C. Pr. Constantin Stănescu parohul parohiei Vărăști.

Pericopa zilei a fost tăcută de P. C. Pr. Vasile Rădulescu de la parohia Dorobanțu, care apoi a citit și darea de seamă asupra lucrărilor efectuate.

P. C. Sa a subliniat aportul substanțial al epitropilor și consilierilor parohiali Gheorghe Ștefan, Dinu Ștefan, Tase Ivan, Balotă Vasile și Guță Iordan la ducerea la bun sfârșit a lucrărilor întreprinse.

În încheiere a luat cuvîntul P. C. Părinte Protoiereu al Protopopiatului Călărași care a adresat un cuvînt de felicitare celor ce s-au strădui pentru realizarea unei lucrări așa de importante în viața parohiei. Această lucrare stă cu cinste, alături de altele, ce fac din satul Vărăști o așază fruntașă a județului.

ASISTENT

BISERICA PAROHIEI RADU NEGRU

După ce lucrările de pictură și reparațiile de la biserica parohiei Radu Negru au fost terminate, credincioșii au solicitat Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor să li se trimită un delegat pentru oficierea tradițională slujbe de resfințire.

Ca răspuns la această cerere, Prea Fericirea Sa, Părintele Patriarh a delegat pe P. C. Pr. Leonida Mateescu, consilier administrativ.

Începută în seara zilei de 1 noiembrie 1969, prin oficierea serviciului Vecerniei, slujba propriu-zisă de resfințire a continuat duminică 2 noiembrie 1969.

Soborul având ca protos, pe P. C. Pr. Consilier Leonida Mateescu, a fost format din: P. C. Pr. Ioan Purcărea, protoiereul protopopiatului Călărași, P. C. Pr. Negoită Gavrilă de la Sfântii Împărați-Călărași, P. C. Pr. Dan Haralambie, parohia Andolina, P. C. Pr. Ioan Ciochinaru, de la parohia Mircea Vodă-Călărași și P. C. Pr. Țuțuianu Andrei, parohul parohiei Radu Negru.

Răspunsurile la sfânta liturghie au fost date de corul de la biserica Sfântul Nicolae-Catedrală din Municipiul Călărași, sub conducerea dirijorului lor, Ilarion Anghelinici.

P. C. Pr. Negoită Gavrilă a rostit apoi predica zilei.

După terminarea sfintei liturghii a luat cuvîntul P. C. Preot Paroh Țuțuianu Andrei care a prezentat darea de seamă asupra lucrărilor efectuate, rod al deplinei colaborări a conducerii oficiului parohial cu credincioșii.

P. C. Pr. Protoiereu a vorbit în continuare despre importanța unor asemenea acțiuni pe plan local în lucrarea de înfrumusețare a satelor.

P. C. Pr. Cons. Leonida Mateescu, delegatul Prea Fericitului Părinte Patriarh a arătat în cuvîntul său că realizările pe plan gospodăresc de la parohia Radu Negru sînt rodul activității unor harnici și pricepuți enoriași în frunte cu preotul lor, P. C. Sa a asigurat pe cei de față că va raporta Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian de frumoasele rezultate constatate cu acest prilej.

Festivitatea s-a încheiat cu tradiționala agapă.

ASISTENT

BISERICA PAROHIEI RĂDOEȘTI

Date despre primele așezări omenești din aceste locuri sînt din secolul al XVII-lea. Tradiția satului vorbește despre o bisericuță din lemn în jurul căreia era și cimitirul, cu cruci din acest secol.

La 3 iunie 1856, pe vremea prințului Alexandru Ghica, caimacanul Țării Românești și a mitropolitului Nifon, s-a început zidirea bisericii din cărămidă, acoperită cu șită, cu cheltuiala și osîrdia paharnicului Costache Butculescu, cum și cu ajutorul enoriașilor din Rădoești, iar slujba de sfințire a avut loc în anul 1857.

Biserica s-a deteriorat grav, zidurile rămînînd pe alocuri de 1--2 m. înălțime și este rezidită pe același loc de un zidar de origină sîrbă, anume Matei, în anul 1922, cu cheltuiala enoriașilor și pictată de către Zaharescu și Băleanu.

În anul 1941 se repară naosul și pantocratorul deteriorate de cutremurul din 1940.

În timpurile noastre, parohia Rădoești, a făcut diferite îmbunătățiri și anume: împrejmuirea bisericii din prefabricate, trotuare în jurul bisericii, ghiburi și bur-

lafe, pardoseala bisericii cu plăci de mozaic, cum și spălarea și restaurarea picturii, sumele fiind donale de enoriașii acestei parohii.

Duminică 9 noiembrie 1969 s-a oficial slujba de resfințire a bisericii de către un sobor de preoți, în frunte cu P. C. Pr. Cons. Petre F. Alexandru, delegat al Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, ajutat și de C. Diaç. Anatol Lefter.

Răspunsurile la sfânta liturghie au fost date de toți cei prezenți sub conducerea cîntărețului.

După terminarea sfintei liturghii, P. C. Protoiereu Ion Cristache, arată unele aspecte din protoieria Videle din domeniul edilitar bisericesc, menționînd că preoții au înțeles chemarea și spiritul înnoitor al vremii și că s-au încadrat cu trup și suflet în munca pașnică și constructivă a poporului nostru, iar preoții de la Rădoești oferă un bun exemplu în această privință.

P. C. Pr. Paroh Atanasie Budeanu, face o expunere a activității desfășurate împreună cu preotul coslujitor Teodor Popescu, spunînd că ziua de astăzi este un popas, un prilej de înălțare sufletească, cum și un imbold pentru viitor de a completa celelalte lipsuri din parohie.

Luînd cuvîntul, P. C. Cons. Petre F. Alexandru, evidențiază fapta bună a enoriașilor acestei parohii, cari prin osîrdia lor, au reînnoit veșmîntul pictural al acestei biserici, vădînd credința și dragostea lor față de casa lui Dumnezeu, pictura fiind o carte larg deschisă în care se poate citi istoria Vechiului și Noului Testament.

În biserică, spune în continuare P. C. Sa, ne întîlnim cu Dumnezeu, aici primim lumină, sfîntă alinare sufletelor, ne împăcăm cu Dumnezeu și cu noi înșine.

Epitropul Ilie Mincinoiu, în numele consiliului parohial și al enoriașilor, aduce mulțumiri oaspeților pentru slujba frumoasă și cuvîntările ținute.

Solemnitatea s-a încheiat cu un polihroniu.

Pr. ION ST. CRISTACHE

• INSTALARE DE PREOT

Duminică 25 ianuarie 1970, a avut loc la biserica parohială «Izvorul Tămăduirii» din Schela Mare, com. Gura Ocniței, județul Dimbovița, instalarea oficială a tînărului preot Chilan Ioanid.

Slujba de dimineață și sfînta liturghie au fost săvîrșite de Preotul Alexandru Săvulescu, fostul paroh, transferat la cerere, la parohia Gura Ocniței și de noul preot Chilan Ioanid.

La orele 11,30 au sosit P. C. Protoiereu Gheorghe Tache-Tîrgoviște, P. C. Pr. Constantin N. Popescu secretarul protoieriei și P. C. Pr. Pache Gruescu, parohul bisericii Stavropoleos din orașul Moreni.

Soborul întreg a oficial și slujba Te-Deum-ului.

După polihroniu, P. C. Protoiereu Gheorghe Tache a citit ordinul de numire. În cuvînte calde face apoi recomandările de rigoare și urările de activitate spornică în pastorație tînărului preot, arătînd că sf. sa vine într-o parohie relativ nouă în care a activat cu rezultate excepționale timp de aproape 30 de ani P. C. Preot. Alexandru Săvulescu.

La 1 mai 1943, după multă muncă și stăruință neîntreruptă s-a reușit a se pune piatra fundamentală a acestei biserici, iar la 22 aprilie 1945 Prea Sfințitul Episcop Dr. Antim Nica a sfințit marea biserică de azi.

Acum, împrejmuită cu prefabricate din beton, cu cimitir propriu de asemenea împrejmuit și înzestrată cu toate cele de trebuință așteaptă activitatea sf. tale.

Sîntem recunoscători Părintelui Alexandru Săvulescu pentru tot ce a realizat aici, fapt pentru care a fost distins de Sfînta Arhiepiscopie a Bucureștilor cu cel mai înalt rang preotesc, acela de «iconom stavrofor», încă de la sfințirea bisericii din 1945.

Apoi, Preotul Alexandru Săvulescu într-o scurtă alocuție a spus :

Personal, trăiesc momente emoționante! Am ajuns clăpa cînd mă despart de Parohia Schela Mare, după 30 de ani de pastorație și cînd sînt nevoit să-mi fac oarecum bilanțul activității mele pastorale de la tinerete pînă astăzi.

Parohia Schela Mare s-a înființat, prin dezlipire de la parohia Gura Ocniței, în luna martie 1940, iar eu am fost numit, în această nouă parohie, pe atunci fără biserică.

Ce s-a putut face pe tărîm gospodăresc se vede !

Biserica aceasta, mîndră, curtea împrejmuită și cimitirul parohial așa de frumos reprezintă o muncă ce se poate constata și aprecia.

Ce s-a făcut cu sufletele credincioșilor, va judeca Judecătorul cel drept.

Pușini am mai rămas aici din cei cu care am pornit la muncă acum 30 de ani. Unii s-au dus la porunca înnoirii sociale în locuri potrivite cu pregătirea acumulată și cu interesele colective ale poporului, iar alții au rămas definitiv legați de locurile unde și-au trăit tineretea.

Și cei mai bătrîni și cei veniți mai tîrziu s-au putut bucura de asistența religioasă a preotului lor. Nu este nici un singur om care să nu cunoască strădaniile noastre pastorale, încercînd pe cît omeneste este posibil să mă fac tuturor toate, ca pe toți să-i dobîndesc.

Harul lui Dumnezeu s-a revărsat neîntrerupt de atunci asupra tuturor celor ce l-au căutat cu credință.

Strădaniile noastre s-au bizuit pe puterea lui Dumnezeu, pe dragostea față de om, pe dorința de mai bine și pe încrederea nemărginită în vitalitatea neamului nostru.

Mulțumesc Părintelui nostru ceresc și Mîntuitorului Iisus Hristos pentru tot ce ne-a ajutat de am înfăptuit în această parohie, pentru binele credincioșilor ei și pentru binele și slava sfîntei noastre Biserici.

Mulțumesc enoriașilor parohiei Schela Mare pentru solicițudinea cu care au răspuns la toate acțiunile ce s-au putut face în vederea realizării celor de față.

Mulțumesc Părintelui Protoiereu al Protoieriei Tîrgoviște pentru cuvintele calde cu care ne-a mîngîiat.

Mulțumesc lui Dumnezeu cel milostiv și drept.

Mulțumesc Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian că ne-a trimis pentru parohia Schela Mare un înlocuitor în persoana P.C. Pr. Ioanid Chilan plin de vigoare, de tinerete, la conducerea oficiului parohiei bisericii «Izvorul Tămăduirii».

Am convingerea că toți enoriașii sînt slăpiniți de aceeași bucurie sufletească ca și noi, că-l privesc cu aceeași încredere și că-l vor ajuta să facă restul de lucrări de înfrumusețare a bisericii noastre.

La toți vă mulțumesc pentru dragostea cu care ne-ați apreciat și ajutat și vă dorim tot binele.

Apoi, noul paroh luînd cuvîntul a mulțumit autorităților bisericești pentru încrederea acordată, asigurînd pe credincioși că va urma exemplul P. C. Pr. Alexandru Săvulescu, al cărui tact pastoral îl va călăuzi totdeauna.

Luînd cuvîntul Dl. Mihai Duca, consilier parohial, în numele credincioșilor, a adus elogiul activității Părintelui Alexandru Săvulescu și a asigurat pe noul lor preot — în care ne punem toată nădejdea — că va fi un demn urmaș al fostului lor paroh.

În încheierea acestei frumoase festivități, P.C. Pr. Protoiereu, dă sfaturi și îndemnuri credincioșilor acestei parohii la muncă cinstită pentru bună înțelegere între oameni și propășirea pe calea progresului și păcii a scumpei noastre patrii.

ASISTENT

† PREOTUL CONSTANTIN GRECU

La sfârșitul lunii decembrie 1969 parohia Brăiloiu din comuna Brezoaiele, județul Ilfov, a îmbrăcat haină cernită prin trecerea la cele veșnice a celui ce a fost părintele Constantin Grecu, vrednicul conducător al Oficiului parohial.

Preotul Constantin Grecu s-a născut la 26 ianuarie 1907 în comuna Foltești din fostul județ Covurlui.

După terminarea cursurilor școlii primare s-a înscris la Seminarul teologic din Galați (1920—1928) după absolvirea căruia s-a înscris la Facultatea de teologie al cărei licențiat a fost declarat în anul 1934.

În anul 1932 s-a căsătorit cu tinăra Matilda Popescu, fiica fostului preot Constantin Popescu.

Taina hirotoniei în preot a primit-o de la P. S. Tit Simedrea, la 18 martie 1934, pe seama bisericii parohiei Brăiloiu, jud. Ilfov. Aici a slujit cu evlavie și bună cuviință, atrăgându-și stima și respectul enoriașilor, pînă în cea din urmă clipă a vieții cînd o boală fulgerătoare l-a răpus curmîndu-i zilele la 22 decembrie 1969.

Pentru merite deosebite în activitatea sa pastorală a fost distins de conducerea superioară bisericească cu rangul de «sachelar» la 31 octombrie 1955.

A funcționat ca membru în Consistoriul protopopesec Răcari începînd de la 3 mai 1956.

Slujba prohodirii a fost oficiată în ziua praznicului Nașterii Domnului, de un sobor de preoți în frunte cu P. C. Pr. Năstase Napoleon, protoiereul protopopiatului I Ilfov.

În numele slujitorilor a rostit un panegiric P. C. Pr. Vasile Guriță-Brezoaia, în care a elogiat figura celui dispărut.

P. C. Protoiereu a adus în numele preoțimii din cuprinsul protopopiatului I Ilfov un călduros și pios omagiu pentru cel ce a fost figura prea distinsă a preoțimii fiind adînc pătruns de lumina virtuților creștine și cu o viață de familie curată ca o lacrimă, pilduitoare pentru toți păstoriiții.

Pentru calitățile sale sufletești, cei ce l-au cunoscut îi vor păstra o amintire neștearsă.

ASISTENT

† PREOTUL NEGOIȚĂ STELIAN

După o lungă și grea suferință, a trecut la cele veșnice, în ziua de 30 ianuarie 1970, preotul Negoită Stelian de la parohia Amara, județul Ialomița.

Decedatul s-a născut la 27 martie 1903 în comuna Gherghița, județul Prahova, din părinții Nicolae și Paulina. Buni creștini și cu calități sufletești alese, părinții au căutat să imprime fiului lor Stelian aceeași dragoste pentru sînta credință ortodoxă. De aceea după terminarea cursului primar de odinioară l-a înscris la Seminarul «Nifon Mitropolitul» din București pe care l-a absolvit în septembrie 1930.

La data de 7 iunie 1939 este hirotonit în preot de Ț Gherontie Nicolau.

La 1 octombrie 1940 este transferat la cerere ca preot la parohia Dragalina, județul Ialomița.

Începînd de la 15 martie 1942 a funcționat ca preot la parohia Grivița, județul Ialomița, iar de la 15 iulie 1943 a slujit la parohia Amara, Protoieria Slobozia, pînă la sfârșitul vieții sale.

Slujba înmormîntării a fost oficiată la 2 februarie 1970 de un sobor în frunte cu P. C. Pr. Petru Breteanu, protoiereul protopopiatului Slobozia.

Din sobor au făcut parte P. C. Pr. Pavel C. Petrescu și P. C. Pr. Cosma P. Drăghicescu, de la parohia Amara, P. C. Pr. Marin Alexandrescu — Slobozia, P. C. Pr. Gheorghe Turliu — Muntenii-Buzăului, P. C. Pr. Ion Leonte — Scînteia și P. C. Pr. Gheorghe Mușat — Slobozia Nouă.

Răspunsurile la strană au fost cîntate pe mai multe voci de corul bisericii sub conducerea cîntărețului Luca Aurel.

Cu toată vremea nefavorabilă, cei ce l-au iubit și apreciat pe cel plecat dintre noi, au înfruntat viscolul venind să cinstească prin prezența lor, pe cel ce a fost preotul Negoită Stelian.

Indurerat de vestea încetării din viață a părintelui Negoită Stelian, P. C. Pr. Alexandru Ionescu, vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, a trimis familiei îndoliată o telegramă de sinceră compasiune rugînd să scuze absența P. C. Sale de la acest trist eveniment din cauza sănătății care îl obligă să nu părăsească locuința, elogiînd activitatea bunului și regretatului preot «Stelian».

După oficierea serviciului religios, a luat cuvîntul P. C. Protoiereu al Sloboziei Petru Breleanu, care în cuvinte emoționante a descris asistentei configurația sufletească a vrednicului său colaborator Stelin Negoită, cît și despre activitatea defunctului, desfășurată la parohia Amara în colaborare cu preoții slujitori, colaborare încununată de realizări ce pot servi ca model pentru ceilalți slujitori din protopopiat.

Apoi a luat cuvîntul P. C. Pr. Paroh Pavel Petrescu C. Sa cu greu și-a putut redresa glasul pentru a transpune în cuvinte munca slăruitoare și plină de răspundere pe care defunctul a adus-o alături de P. C. Sa pentru înfrumusețarea bisericii parohiale, ca una ce se află așezată într-o stațiune balneară în care mulți vizitatori și credincioși vin să se roage.

A fost un preot bun, un bun prieten; era o fire blîndă, măsurat la vorbă și prietenos cu toată lumea; totul în activitatea lui proba fondul său sufletec, totul dovedea cu convingere că pornește de la un suflet sincer și curat, încălzit de harul preoției sale active. Prezent permanent și activ la toate îndatoririle sale pastorale și cetățenești, preotul Negoită Stelian lasă în urmă lumina faptelor sale pline de iubire, pentru aproapele. Activitatea sa pastorală poate fi asemănată întocmai unui frumos apus de soare, care, de dincolo de orizontul acestei vieți își trimite încă razele vieții lui, care să mîngie sufletele îndoliată și să lumineze încă drumul sufletec al celor păstoriți.

După încheierea serviciului divin, sicriul cu trupul neînsuflețit al celui ce a fost preotul Stelian Negoită a fost purtat pe umeri de preoții slujitori în sunetul prelung al clopotelor și coborît în cripta de lîngă altarul la care a slujit și acolo unde credincioșii vor continua să verse o lacrimă pentru repausatul și regretatul lor păstor.

ASISTENT

† PREOTUL IOAN D. POPESCU

În ziua de 31 ianuarie 1970 a trecut la cele veșnice, în cel de al 80-lea an al vieții, preotul Ioan D. Popescu, de la parohia Otopenii de Sus.

Adormitul în Domnul s-a născut la 21 septembrie 1890, fiind fiul preotului Dobre Popescu de la biserica «Izvorul nou» din Capitală și al preotesei Teodora. Absolvent al Seminarului «Nifon Mitropolitul», se căsătorește în anul 1912 și în același an este hirotonit diacon, pe seama Mînăstirii Zamfira. În anul 1914 este hirotonit preot și încadrat la parohia Otopeni, unde funcționează neîntrerupt timp de 55 de ani. La 1 iulie 1969 se pensionează, rămînînd însă pînă la moarte tot în mijlocul credincioșilor din Otopeni.

Slujba înmormintării s-a săvârșit în ziua de 3 februarie 1970, de către un impunător sobor de preoți, în frunte cu P. C. Pr. Alexandru Ionescu, vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor. După săvârșirea prohodirii, la care au luat parte — alături de membrii familiei celui decedat — un mare număr de credincioși, a luat cuvântul P. C. Pr. Alexandru Ionescu, vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, care a reliefat calitățile pastorale și vrednicia neobositului preot Ioan D. Popescu, precum și meritele acestuia subliniind că adormitul a fost un preot ce și-a împletit viața sa cu a enoriașilor săi, dedicându-se operei de continuă propășire a vieții credincioșilor din Otopeni.

A cuvântat apoi P. C. Pr. Iuliu Man, protoiereul Protoieriei a II-a Capitală, care — pornind de la praznicul întîmpinării Domnului, sărbătorit cu o zi în urmă — a făcut o emoționantă comparație între viața dreptului Simeon și viața îndelungată, dăruită cu bogate roade, a preotului octogenar Ioan D. Popescu.

Din partea credincioșilor din Otopeni și a preoților din vecinătate a vorbit P. C. Pr. Dumitru Soare, care a evidențiat prețuirea, respectul și dragostea față de cel adormit a enoriașilor săi și a preoților care l-au cunoscut, au păstorit alături de el sau au slujit la același sfînt altar.

Mereu același, de o seninătate patriarhală, intim cu toți cei din jur, răspîndind pretutindeni încredere, voie bună și optimism, preotul Ioan D. Popescu a fost — mai presus de toate — ceea ce îndeobște numim «un bun bisericaș». Pasionat iubitor al bisericii, temeinic cunoscător al slujbelor și rînduielilor tipiconale bisericești, neobosit în săvârșirea rugăciunilor pentru credincioși, cercetător destoinic al muzicii psallice — în această privință amintim că el a fost nepotul lui I. Popescu-Pasărea —, înzestrat de Dumnezeu cu o voce atrăgătoare, plină de căldură și expresivitate, preotul Ioan D. Popescu a slujit întotdeauna cu pătrunzător duh preoțesc, cu evlavie și cu prestanță, fiind convins că oficierea acestor slujbe constituie, ca de altfel toate actele de cult, dogmatica vie, transpunerea în acțiune a învățăturilor Bisericii, pe care credincioșii și le însușesc astfel în chipul cel mai potrivit.

Preotul Ioan D. Popescu s-a remarcat, între altele, prin inițiativa ridicării bisericii din Otopeni de Jos și — în ultimii săi ani de viață — prin renovarea picturii la biserica-monument istoric din Otopeni de Sus. Pentru activitatea sa bisericească remarcabilă a primit distincția de iconom stavrofor.

Aducînd un ultim prinos de cinstire celui care a fost preotul Ioan D. Popescu, rugăm pe Cel ce ne-a zidit să facă parte de fericită odihnă credinciosului Său slujitor pe care l-a ales, sălășluindu-l în rîndurile celor bineplăcuți Lui și învrednicindu-l să ia cu cinste răsplată ostenețiilor sale.

Pr. D. S.

EPISCOPIA BUZĂULUI

SERBAREA DATINELOR DE CRĂCIUN LA SEMINARUL TEOLOGIC

În seara din ajunul vacanței de Crăciun, 19 decembrie 1969, în sala de festivități a Seminarului eparhial a răsănat din nou *Florile dalbe* și *Lerui, ler*, coborînd printre participanți atmosfera copilăriei, desfășurată cîndva și de ei pe ulițele satelor, reactivînd, astfel, acest venit de departe ritual, pornit, la începutul lui, din pridvorul bisericii.

În prezența P. S. Episcop, însoțit de membrii Permanenței Consiliului Eparhial, profesori, părinți și invitați, corul seminarului deschide tradiționala serbare cu Tro-

parul și Condacul Nașterii Domnului. Apoi, P. C. Părinte Director D. Luca, într-un simțit cuvînt, salută prezența P. S. Episcop Antim și, subliniind bucuria acestui popas tradițional, lasă să se dea citire *Pastoralei*, adresată credincioșilor de P. S. Sa cu ocazia Sărbătorilor Nașterii Domnului. În atmosfera creată de această lectură, P. Cuv. Arhim. Ghenadie Nițoiu, profesor de limba română, cuvîntă măestru și documentat despre *Colindele în viața poporului nostru*.

Corul seminarului, condus de C. Dia. Tudor Mihalache, interpretează *Bună dimineața*, de I. Costescu; *În seara de Moș Ajun*, de M. Trache; *Trei păstori*, de T. Popovici; *Ia sculați voi gazde mari*, de Pr. Radu Antofie, *La Vitleem, colo-n jos*, de N. Lungu; *Am plecat să colindăm*, de Gh. Cucu, încheind cu *Plugușorul*, de Maxim Vasiliu.

Un grup de elevi din anul I și II sosesc cu *steaua*, după care, elevi din anul V, «zic» *Plugul*.

Programul, bine încadrat cu poezii adecvate atmosferei, s-a bucurat de un reușit succes, fiind răsplătit de asistență cu vii aplauze. La sfîrșit, P. S. Episcop Antim, face interesante reflecții asupra tradiției sănătoase a unui popor, care este pîrghia ridicării viitorului și referindu-se la minunatele noastre colinde, subliniază, la unele din ele, caracterul lor profund dogmatic, ele înfățișînd întreaga istorie a Nașterii Domnului. Mulțumește în mod deosebit conducerii școlii și corpului profesoral pentru această plăcută manifestare și binecuvîntînd asistența, în încheiere, urează tuturor sărbători fericite. S-a împărțit apoi fiecărui elev darurile aduse de Moș Crăciun.

CU COLINDUL LA CASA ARHIEREASCĂ

Potrivit unei vechi datini, coriștii Catedralei episcopale conduși de Arhidiacon D. Stoica, «din an în an, sosesc la geam mercur, cu Moș Ajun», în preșeara Ajunului Nașterii Domnului, susținînd în sufrageria mare un concert de colinde.

Programul din anul acesta a constat din: *O, ce veste minunată* de G. Chiriac, *Florile Dalbe*, de T. Popovici, *Domnuțel și Domn din cer* de Gh. Cucu, *La Vitleem, colo-n jos* de N. Lungu, *Astăzi s-a născut Hristos* de T. Popovici, *Velerim și Veler Doamne* de V. Popovici, *Lerui, ler* de T. Costea, *La Betleem în noapte* de C. Drăgușin, *Astăzi Domnul s-a născut* de Pr. Radu Antofie și *Bună dimineața la Moș Ajun*.

Pe deplin satisfăcut de atmosfera creată de aceste colinde, P. S. Episcop, referindu-se la marea Sărbătoare pe care o împlinim cu aceste frumoase și pline de viață creații populare, sărbătoarea noii creații, de unde și denumirea de «Crăciun» arată că și colinda vine din vremuri milenare de la strămoșii noștri care serbau calendele. Toate acestea dovedesc filonul adînc al tradiției. Biserica noastră prețuiește tradițiile sănătoase ale poporului și le cultivă.

ANUL NOU LA CENTRUL EPARHIAL

Ca în fiecare an și acum preoțimea din municipiul Buzău a venit în seara de Revelion să prezinte Prea Sfințitului nostru Episcop Antim, smerite și fiești felicitări pentru realizările înfăptuite în anul ce se sfîrșește și totodată să-și exprime bune nădejdi pentru lucrarea ce se va desfășura în anul ce începe.

În numele tuturor, cuvîntul a fost rostit, adînc și-n stil ales de preotul Horia Constantinescu, parohul bisericii Sfințitul Ioan Botezătorul.

După ce corul Catedralei a cîntat cîteva colinde, încheind cu *Plugușorul* și *Urare de Anul nou*, a luat cuvîntul Prea Sfințitul Episcop Antim.

Încuind, dintru început, chenoză Domnului Iisus, exprimată și-n unele colinde, Prea Sfinția Sa, referindu-se la slujirea pe care a înfăptuit-o în viața Sa, Mîntuitorul nostru, ține să atragă atenția preoțimii, la început de an, despre datoria ce o are față de *Apostolatul Social*. Temeiul acestuia rezidă în textul de la Matei XX, 28 : «Fiul Omului n-a venit ca să i se slujească, ci ca să slujească și să-și dea sufletul Său pentru răscumpărarea multora».

Prin aceasta «Mîntuitorul a descoperit un ideal nou cînd a afirmat slujirea». Dar El nu s-a mărginit numai la afirmație, ci a trăit acest principiu. «A slujit mai tirziu lui Dumnezeu direct și indirect în persoana fraților Săi. S-a făcut mic cu cei mici. A spălat picioarele Apostolilor Săi. A fost ascultător față de Dumnezeu Tatăl pînă la moarte. A luat asupra Sa păcatele noastre. Slujirea Mîntuitorului Hristos constă în a sluji lui Dumnezeu și pentru aceasta, a sluji oamenilor. Ne-a descoperit un Dumnezeu iubit și slujit de oameni, după cum ne mărturisește Sfîntul Ioan Evanghelistul : «Cel ce nu iubește pe fratele său pe care îl vede, cum va iubi pe Dumnezeu pe care nu-l vede». Nimeni altul ca El n-a slujit oamenilor. «Sînt în mijlocul vostru ca cel ce slujește». De aici se inspiră Biserica în Apostolatul ei social, precizează P. S. Sa.

«Apostolatul Social al Bisericii, spunea în continuare Prea Sfințitul Episcop Antim, se sprijină și se inspiră pe Evanghelie, care afirmă că, sîntem dirijați de o voință creatoare, sfîntă și îndurătoare — adică de Dumnezeu.

Prin voința lui Dumnezeu, toate elementele acestei Creațiuni sînt unite între ele prin legile misterioase ale unei întregi interdependențe.

Omul în mod deosebit, nu este aici o ființă izolată, desprinsă și independentă de lume; din contră, ființa sa fizică și psihică face parte integrantă din Creațiune.

El nu parvine la viață și nu se menține și nu se dezvoltă în viață decît în măsura în care se consideră și se comportă ca dependent de ceilalți oameni, adică ca o ființă esențialmente socială.

Dumnezeu — Creatorul — se înduioșează de omenire, cînd o vede prădă la o mulțime de griji și de păcate. El vine în ajutor.

În fața *evdemonismului religios egocentric și antisocial*, Biserica afirmă un realism teocentric și îndeplinește o lucrare socială în lume pentru că orice om este o creatură a lui Dumnezeu ale cărui condiții de existență exterioară trebuie luate în serios și a cărui dezvoltare psihică, morală și spirituală este strîns legată și condiționată prin dezvoltarea fizică, naturală și economică.

Destinele noastre sînt prin voința lui Dumnezeu întim asociate unele cu altele la bine ca și în rău. Deci, avem fiecare partea de vină și de răspundere cu privire la condițiile inumane și injuste ca și economice și sociale. Trebuie însă să ne ferim de-a moderniza Evanghelia dar nici să ștergem și să ascundem sensul social».

După înfățișarea temeiurilor activității complexe a Bisericii, P. S. Sa adaugă : «Biserica ne învătă că sîntem obiectul dragostei lui Dumnezeu și ca atare este voia lui Dumnezeu ca fiecare om să-și aibă partea lui legitimă din bunurile de aici de pe pămînt.

Ea are datoria de a-și spune Cuvîntul în problema înarmărilor și a războiului. În această privință ca și în multe altele, cum ar fi de exemplu chestiunea de rase, colonii, ea trebuie să se ridice și să ia o atitudine.

Este de la sine înțeles că datoria bisericii nu poate fi aceea de-a da soluții economice precise pînă în detaliile tehnice. Ea rămîne pentru noi locaș de inspirație.

În chestiuni de morală socială și de « economie socială », biserica învață și ne vorbește după spiritul Evangheliei — « Ce voiți să vă facă vouă oamenii faceți și voi lor asemenea ».

« Mă opresc aci, încheie P. S. Sa, deși subiectul ce ne-am propus este departe de a fi epuizat și conchidem : Apostolatul social al Bisericii decurge din voința lui Dumnezeu Creator și Răscumpărător care vrea ca noi oamenii să devenim organul voinței Sale.

Biserica întemeiată de Mântuitorul Iisus Hristos și răscumpărător cu scump sângele Său, trebuie să se lase inspirată și orientată în activitatea ei din învățăturile Sfintei Evanghelii și a Sfinților Părinți, ca să devină un organ al voinței lui Dumnezeu în lume ».

CONFERINȚĂ PROTOPOEASCĂ

În ziua de 20 ianuarie a.c., la sediul Centrului Eparhial, a avut loc o conferință administrativă cu P. C. Părinți Protopopi.

P. S. Episcop Antim Angelescu, care a prezidat conferința, în cuvîntul de început subliniază importanța pe care o au protopopii în organizarea vieții noastre bisericesti, ei fiind, după o formulă plastică, « ochii și urechile episcopului ». După ce Prea Sfinția Sa zugrăvește chipul adevăratului protopop și remarcă munca desfășurată de cei șase titulari ai protopopiatelor din Eparhie, dovadă că viața bisericescă din hotarele Eparhiei Buzăului se desfășoară în bune condiții, dă cuvîntul părinților protopopi, care, pe rînd, fac o dare de seamă a vieții bisericesti, sub toate aspectele, din cuprinsul protopopiatului respectiv.

După aceea s-a luat în discuție problema stilistă, unde se constată unele lucruri bune, după care s-a trecut la apostolatul social al preoțimii. S-a constatat o bună colaborare a preoțimii cu organele locale de stat în ajutorarea lucrărilor de folos obștesc și în lupta pentru pace. S-a discutat apoi despre : familia preotului, disciplina cultică, disciplina financiară, conferințele preotești, oficierea sfințelor slujbe, etc. Discuțiile s-au terminat cu hotărîri care vor fi comunicate preoțimii.

În încheiere, Prea Sfințitul Episcop Antim a mulțumit participanților pentru strădania pe care o depun pentru o mai bună desfășurare a vieții bisericesti din cuprinsul Eparhiei Buzăului, cu caldul îndemn ca preoțimea să fie pe mai departe în slujba credincioșilor, buni patrioți.

PRAZNICUL HRAMULUI ȘCOLII DE CÎNTĂREȚI BISERICESTI ȘI AL SEMINARULUI TEOLOGIC

Școlile teologice din țara noastră au ca patroni « pe vasele luminii cele revărsătoare de raze, pe Vasilie cel Mare, pe Grigorie de Dumnezeu cuvîntătorul și pe Ioan Gură de Aur ». Un mai nimerit ocrotitor ca al acestor osîrduitori în ale cărții, studiului atent și activ al întregii culturi clasice a timpului, ca foști osîrduitori studenți, nici nu se putea alege mai bine. De aceea, an de an, școlile teologice românești, la 30 ianuarie, cinstesc după toată cuviința « pre înfiștătorii de Dumnezeu purtătorii, cei înlocmai cu numărul Treimeii, pe stîlpii Bisericii ».

La Școala de cîntăreți bisericesti și Seminarul teologic eparhial cinstirea lor a fost subliniată în chip deosebit de însăși Prea Sfințitul Episcop Antim Angelescu, care a liturghisit, secundat fiind de P. Cuv. Arhim. Ieronim Motoc, vicarul Eparhiei Dunării de Jos și P. C. Pr. Gabriel Cocora, vicarul Eparhiei Buzăului. Soborul a fost completat de părinți profesori și slujitori ai Catedralei episcopale, unde s-a oficiat sfînta liturghie.

Măreția slujbei a fost ridicată și de emoționantul act al sfințirii în preot al candidatului la preoție C. Dobrin, pe seama parohiei Movilița din protopopiatul Panciu.

La sfîrșit, după parastasul oficiat de întregul sobor în memoria ctitorilor și profesorilor decedați de-a lungul a peste 130 de ani de cînd a luat ființă acest seminar, P. S. Episcop Antim a rostit un cuvînt duhovnicesc despre Sfinții Trei Ierarhi.

Începînd prin a arăta că sărbătoarea Sfinților Trei Ierarhi ne pune în contact mai strîns cu viața și opera lor, Prea Sfințitul Episcop Antim afirmă că dacă nu cunoaștem unghiul special sub care aceștia privesc subiectele tratate și soluțiile date de ei marilor probleme ale timpului lor, nu putem cunoaște cu folos opera lor. După ce le circumscriem mediul istoric căruia îi aparțin, trebuie să-i situăm în meriul lor doctrinal și să stabilim locul ce-l ocupă în acest mediu și lucrul acesta nu e posibil decît numai atunci cînd la studiul literar se adaugă studiul paralel al istoriei doctrianelor.

«Sfinții Ierarhi și ai lumii mari Dascăli Vasile, Grigorie și Ioan cel cu gura de aur — spune Prea Sfinția Sa — au întrunit pe lângă știința eminentă a adevărurilor creștine, o ortodoxie riguroasă și o sfințenie exemplară de viață.

În operele lor, se vedește o plenitudine a spiritului creștin — în ei re trăiește tipul ideal al omului bisericii — care se aliază cu varietatea darurilor împărțite fiecăruia.

Ei ocupă un loc proeminent în Patrologie. Deși termenul de Patrologie este recent, totuși studiile de Patrologie sînt foarte vechi. Ele se urcă pînă la Fericitul Ieronim în lucrarea sau tratatul său intitulat *De viris illustribus* (393).

După aceste considerații de ordin general, P. S. Sa adaugă :

«Subliniem *«lucrarea sau acțiunea pastorală»* a Sfințului Vasile în cei nouă ani de episcopat : organizarea vieții monahale, Liturgia care îi poartă numele, operele de binefacere și omiliile sale rcnunite. Sfințul Grigorie de Nazianz — Teologul și Ioan Gură de Aur ocupă primul loc între doctorii ecumenici.

Sfînta Scriptură și Sfînta Tradiție sînt singurele adevărate izvoare ale doctrinei lor. În studiul Sfîntei Scripturi, capadocienii ocupă o poziție intermediară între alegorismul alexandrin și literalismul Școlii de Antiohia.

Cît privește Tradiția este un alt izvor al doctrinei mai accesibil credincioșilor. Dogmele sînt puse în lumină, diferite formele sînt adoptate, usagiile liturgice și riturile prevalează și se multiplică și despre ele Sfînta Scriptură nu face nici o mențiune. Sfințul Vasile statornicește autoritatea Sfîntei Tradiții — Sfințul Grigorie de Nazianz afirmă că unele adevăruri revelate sînt cunoscute în afară de Sfînta Scriptură. Toți recunosc dreptul Bisericii de a osîndi eroarea și a formula dreapta credință prin Sfințele Sinoade Ecumenice.

În hristologie, ei au susținut cu putere integritatea naturii umane a Mîntuitorului.

Sfințul Grigorie de Nazianz spune că în Mîntuitorul Hristos sînt două firi, iar nu doi fii și recunoaște Sfîntei Fecioare Maria titlul de Teotocos — Maica lui Dumnezeu. Ei au fost neobosiți adversari ai ereziilor.

Preocuparea lor de ortodoxie nu distruge sensul creștin, nu face abstracție de experiența religioasă, ci se adaugă ca o completare necesară.

Mai înainte de a se deda teologiei și controversei, ei au căutat să realizeze perfecțiunea sau desăvîrșirea creștină în viața mînăstirească.

Operele ascetice ale Sfințului Vasile nu sînt decît fructul experienței sale religioase. Sfințul Grigorie a scris mai puțin despre aceasta, dar a împărlășit viața călugărească. De altfel studiile lui teologice alît de înalte nu erau decît dezvoltarea unei vieți creștine intense.

Acoanță profundimo de viață creștină se unește la el cu cultura clasică cea mai completă.

Despre Sfințul Ioan Hrisostom vom sublinia numai anumite caracteristici, adaugă Prea Sfinția Sa.

Marele predicator căruia i s-a dat numele de Gură de Aur și-a început activitatea ca preot în Antiohia. S-a impus în această privință grație taelului său oratoric și mai ales zelului său apostolic. Ca bază a învățămîntului său au fost *cărțile Sfîntei Scripturi — Acțiunea pastorală* a avut ca țel *reforma abuzurilor* care se strecuraseră în credințoșii săi prin *predicile* sale». După acestea, Prea Sfințitul Episcop Antim arată și caracterul Sfințului Ioan: «Trăsăturile fizionomiei sale sînt ale unei figuri de ascet. Viața sa era de o austeritate continuă. Bun, afectuos și vesel cu cei familiari ai săi, dar totdeauna rezervat și puțin rece în relațiile sale exterioare.

De la viața-i contemplativă cea mai intensă a trecut la viața activă absorbantă, în care trăia totuși spiritul mînăstiresc.

Tratatul despre preoție este capodopera Sfințului Ioan Hrisostom — amintim însă și despre *Educația copiilor*, despre *castitate*, precum și alte opere care sînt de

o valoare pedagogică creștină fără seamăn. El este și rămâne modelul desăvârșit al oratorului creștin sau al predicatorului».

În încheiere, Prea Sfinția Sa a spus: «Să fim însetați de cuvintele și noianul cunoștințelor lor, ca unii ce strălucesc pe bolta Bisericii ca razele soarelui spiritual.

Ei sînt trîmbițele Duhului celui de Taină și de Dumnezeu purtători Părinți care au cîntat în mijlocul Bisericii cîntarea bine alcătuită a Ortodoxiei.

Cu drept cuvînt ne întrebăm și noi acum: «Cu ce cîmuni de laudă vom încununa pre acești Mari Dascăli ai bisericii și ierarhi, despărțiți cu trupurile și împreunăți cu Duhul... pre Luminătorii care sînt stîlpii Bisericii?».

Din pînțelele lor curg rîuri de învățură duhovnicească care udă sufletele celor ce îi ascultă, prefăcîndu-se izvor de apă sărată întru viața veșnică.

Fie deci, ca să luptăm lupta cea bună pentru a fi la înălțimea misiunii prepoșteli, inspirîndu-ne de la Sfinții Trei Ierarhi și mari Dascăli pe care îi sărbătorim azi.

Să ne desfășurăm activitatea în ogorul Școalelor Teologice în liniște și netulburare sufletească, să fim fii ai păcii și să ne împărțăm de binecuvîntarea lui Dumnezeu în pace, întru Hristos, Domnul nostru căruia i se cuvine puterea și slava în veci. Amin».

După terminarea slujbei din biserică, toți invitații au luat parte la serbarea susținută de elevii seminarului care s-a început prin cuvîntul de bun venit rostit de P. C. Părinte Director Dumitru Luca, care a privit această manifestare ca un act de comuniune. Pornind de la prietenia celor Trei Ierarhi, vorbitorul a subliniat că și azi acesta are o treime de sprijinitori: Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, ctitorul învățămîntului teologic, Prea Sfințitul Episcop Antim, caldul sprijinitor și îndepăroape supraveghetor al școlii și Prea Sfințitul Episcop Chesarie al Dunării de Jos care arată o deosebită sollicitudine față de nevoile materiale ale acestei școli unde se pregătesc și elevi din Eparhia Prea Sfinției Sale.

După acest cuvînt de salut, Preotul Profesor Gheorghe Mihai a vorbit despre «Pilde și îndemnuri pentru apostolatul social la Sfinții Trei Ierarhi», cu o interesantă și frumoasă actualizare.

La sfîrșitul serbării a luat cuvîntul P. C. Arhim. Ieronim Motoc, vicarul Eparhiei Dunării de Jos și reprezentantul Prea Sfințitului Episcop Chesarie la acest praznic, care își exprimă, dintr-un început, plăcuta îndatorire de a transmite salutări frățești Prea Sfințitului Episcop Antim din partea ierarhului său și binecuvîntări corpului profesoral și elevilor pentru strădaniile pe care le depun pentru obținerea unor frumoase rezultate. Mulțumește apoi în mod deosebit P. S. Episcop Antim, care a rectorit această școală, exprimîndu-și bunele impresii pe care le are orice vizitator de modul cum se desfășoară atît procesul de învățămînt cît și despre condițiile optime în care funcționează acest seminar. Mulțumește, de asemenea, Departamentul Cultelor pentru lărga înțelegere ce o are față de învățămîntul teologic, încheind cu un îndemn adresat elevilor.

Serbarea s-a desfășurat într-o atmosferă duhovnicească, subliniată și de cuvîntul P. S. Episcop Antim Angelescu care s-a declarat pe deplin satisfăcut de modul cum s-a desfășurat.

Prinos de recunoștință — adaugă P. S. Sa — se cuvine neîncetat ctitorului învățămîntului nostru teologic, Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, Departamentului Cultelor. În încheiere, Prea Sfinția Sa transmite frățești salutări Prea Sfințitului Chesarie iar părintelui vicar îi mulțumește pentru osteneala ce și-a luat-o de a reprezenta atît de bine pe chiriarhul său, cît și pentru frumoasele cuvinte care reflectă impresia cea bună despre tot ce a văzut aici, întrucît P. C. Sa a vizitat tot complexul Centrului Eparhial.

CRONICAR

EPISCOPIA DUNĂRII DE JOS

SFINȚIRI DE BISERICI

Anul 1969, se înscrie pentru Eparhia Dunării de Jos, cu bogate realizări gospodărești, rezultat al unei susținute activități desfășurate de c. preoți și Consiliile parohiale în întreaga Eparhie. În aceste realizări se oglindește grija c. preoți și a bunilor creștini pentru buna întreținere a sfințelor lăcașuri de închinare și activitatea de îndrumare a vieții religioase din Eparhie, condusă zi de zi de P. S. Episcop Chesarie.

Toate înfăptuirile de înfrumusețare a sfințelor biserici, sînt grăitoare pentru a arăta dragostea clerului și a bunilor creștini pentru sfințele locașuri.

În ziua de 26 octombrie, s-a oficial slujba de redeschidere a bisericii filiale din parohia Cîrlomănești, județul Galați, săvîrșită de P. S. Episcop Chesarie, înconjurat de un sobor de preoți în frunte cu P. Cuv. Vicar Arhim. Ieronim Moloc.

După terminarea sfintei liturghii P. C. Protoiereu al Protoieriei Tecuci, Cristea Vasile — salută pe Prea Sfințitul Episcop Chesarie și în numele credincioșilor și al său personal, mulțumește P. S. Sale, pentru dragostea părintească cu care a răspuns la chemarea credincioșilor din parohia Cîrlomănești, venind să le sfințească biserica de la o depărtare de peste 100 km, oferindu-le bucuria duhovnicească mare de a participa la o slujbă arhierescă.

Dînd un raport mai amplu asupra lucrărilor executate, P. C. Sa informează că biserica filială din Cîrlomănești, datează din anul 1860, a fost folosită ca un paraclis al ctitorului său pînă în anul 1925, cînd fiul acestuia Mihai Bali, a donat-o satului.

O mare furtună din 25.III.1967, a dezvelit-o complet răminînd în bătaia ploilor și zăpezilor.

Prin stăruința preotului paroh Rusu Petruță, sprijinit de organele locale și de credincioși, lucrarea de restaurare a fost contractată la Cooperativa «Stăruința» Tecuci, și continuată pînă la desăvîrșirea ei.

Amintim că în Protoieria Tecuci mai sînt și alți «vislași» care trudesc pentru înfrumusețarea și buna întreținere a Sfințelor bisericilor, și că și aceștia asteaptă bucuria mare de a avea pe «blîndul păstor» în parohiile lor, asigură pe P. S. Episcop că preoții din protoieria Tecuci sînt la datorie, ascultători smeriți ai dispozițiilor P. S. Sale și colaboratori la realizările obștești.

La apoi cuvîntul înfănt preot paroh Alexe Ioan, plin de smerenie și duh preotesc care exprimă în cuvinte alese bucuria duhovnicească pe care o trăiește împreună cu toți credincioșii din parohie, bucurie oferită de prezența P. S. Episcop Chesarie în mijlocul lor.

C. Sa arată apoi, că a desăvîrșit ceea ce a început cu mai multă osteneală înaintașul său la parohie Pr. Petruță Rusu. Mulțumind pentru sprijinul ce l-a primit în terminarea lucrărilor, Consiliul parohial și tuturor credincioșilor, îl asigură pe P. S. Episcop de supunere și ascultare fiercă și de devotament în îndeplinirea sarcinilor ce-i revin în calitatea de preot paroh al parohiei.

Prea Sfințitul Episcop Chesarie, — blînd și plin de bunătate, încărcat de ani și înțelepciune, binecuvîntează pe cei prezenți și-i felicită pentru lucrul împlinit, alît pe cei doi preoți cît și pe credincioși, pentru că au iubit «podoaba casei Domnului» și s-au ostenit să o refacă. Orice strădanie pentru îngrijirea sfintei biserici, este o strădanie pentru cinstirea lui Dumnezeu, pentru mărirea Domnului nostru Iisus Hristos, spune P. S. Sa. «Biserica Mîntuitorului Hristos, este locul cinstit de închinare, dar este în același timp o școală care ne învață să iubim pe Dumnezeu și să iubim pe aproapele nostru... Dacă s-ar trăi învățătura dragostei așa cum a fost propovăduită de Domnul Iisus Hristos, n-ar mai fi în lume ură, război, războaie, ci pacea dorită cu ațita ardoare de toată lumea, s-ar sălășlui și ar dăinui în lume». Apoi P. S. Sa a vorbit despre datoria creștinească de a asculta de Conducătorii spirituali, dar în același timp ca cetățeni buni ai Patriei să asculte de îndrumările Conducătorilor Statului nostru, care se ostenesc pentru binele tuturor.

Binecuvîntîndu-i pe toți cei prezenți, P. S. Sa le-a urat deplină sănătate și spor în muncă pe viitor.

La 9 noiembrie. — Prea Sfințitul Episcop Chesarie, înconjurat de un sobor de preoți a sfințit biserica parohială din parohia Foltești, jud. Galați, care a primit podoaba unei frumoase picturi, executată în tehnica frescă de pictorul bisericesc Caraman Vasile.

La sfârșitul sfintei liturghii, P.C. Părinte Protoieru al Protoieriei Galați, Vicol Nicolae, raportînd P. S. Episcop despre lucrarea frumoasă și lăudabilă făcută la parohia Foltești, a precizat că aceasta este rezultatul strădaniei c. pr. paroh Capotă Alexandru, de curînd transferat la această parohie, a consiliului parohial, al înțelegerii pe care a găsit-o la Onor. Departament al Cultelor, precum și la bunătatea P.S. Episcop, care a aprobat o însemnată sumă de bani din fondurile Sfintei Episcopii, pentru executarea acestei lucrări.

Mulțumește P.S. Episcop pentru bunăvoința de a răspunde chemării credincioșilor din parohia Foltești, asigurîndu-l de dragostea și prețuirea pe care i-o păstrează preoții din protoieria Galați, urîndu-i mulți ani în păstoria credincioșilor din Eparhia Dunării de Jos.

Luînd cuvîntul în continuare c. pr. paroh Alexandru Capotă, face mai întîi un scurt istoric al sfîntului locas, arătînd că biserica din Foltești a fost începută în anul 1838 și terminată în anul 1848, zidită în întregime cu cheltuiala credincioșilor.

Lucrările executate — pictura interioară în întregime și alte mici reparații de întreținere s-au executat într-un timp relativ scurt. Mulțumește P.S. Episcop pentru osteneala de a veni în mijlocul credincioșilor să redea cultului, biserica înveșmîntată într-o haină cu podoabă aleasă și pentru ajutorul bănesc acordat din fondurile episcopiei, mulțumește consiliului parohial și bunilor credincioși care au ajutat cu multă bunăvoință prin obolul lor, la înfăptuirea acestei frumoase lucrări pentru cinstirea lui Dumnezeu.

Tuturor le-a răspuns P.S. Episcop Chesarie, care făcînd aluzie la sfințirea bisericii din Cîrlomănești și a bisericii Sfîntul Gheorghe din Tecuci, spune că «o bucurie se alătură altora pe care le-a avut în Duminicile trecute».

În continuare P.S. Sa, arată că bisericile sînt ridicate de credincioși pentru cinstirea lui Dumnezeu, în ele ogîndindu-se trăirea sentimentului religios. Podoabele cu care strămoșii noștri au împodobit bisericile și mînaștrile din nordul Moldovei și de pe întreg cuprinsul țării și care sînt admirabile de toți vizitatorii țării noastre, au fost grăitoare peste veacuri de trăirea credinții lor în Dumnezeu; dar podoaba cea mai aleasă a Sfintei Biserici, este podoaba spirituală. Făcînd o comparație între comorile sfinte care se păstrau în Templul lui Solomon — Tablele Legii, Torașul lui Aron și Mana Cerească, Prea Sfinția Sa arată că în Biserica creștină ortodoxă, avem o comoară sfințită de cea mai absolută valoare și anume, învățătura Sfintei Evanghelii a Mîntuitorului Hristos, harul Sfîntului Duh pe care preolul prin milocirea Sfîntelor Taine îl oferă credincioșilor și a treia comoară și cea mai de seamă dintre toate pe însuși Mîntuitorul Hristos în Taina Sfintei Împărtășanii.

P.S. Sa dînd îndemnuri celor prezenți, să înfrumusețeze Sfînta Biserică prin participarea la slujbele care se săvîrșesc în Duminici și Sărbători, îi binecuvîntează și le urează multe succese alți în viața sufletească cît și în cea cetățenească, de iubire și ascultare a Conducătorilor Patriei noastre dragi.

Apreciază munca depusă de c. pr. paroh Capotă Alexandru, P.S. Episcop îi acordă rangul bisericesc de «sachelar».

La 16 noiembrie 1969. — P. S. Episcop Chesarie, a mers în parohia Berești, județul Galați, unde a tîrnosit biserica parohială din acea parohie, căreia prin strădania P. C. Pr. paroh Cudrîtescu Teodor și a enoriașilor, a făcut o lucrare importantă de consolidare a Sfîntului locas.

Cu acest prilej P.S. Sa a săvîrșit și hirotonia în preot a tînărului licențiat Stănescu Ioan, pe seama parohiei Ceamura de Jos, jud. Tulcea.

În desfășurarea sfintei slujbe, P.S. Sa a fost înconjurat de un numeros sobor de preoți în frunte cu P. Cuv. Vicar Eparhial Arhim. Ieronim Motoc.

La timpul potrivit P.C. Protoieru al Protoieriei Galați Vicol Nicolae, a rostit un cuvînt ocazional, saluînd prezența P.S. Episcop în parohia Berești, localitate de frunte din cuprinsul județului Galați.

În numele participanților la sfînta slujbă, P.C. Sa exprimă mulțumiri pentru bucuria oferită credincioșilor alți pentru redeschiderea Sfintei Biserici cît și pentru

prilejul ce li s-a oferit de a asista și a vedea cu ochii lor, slujba sfântă a hirotoniei unui preot. Raportează apoi P.S. Episcop, despre vrednicia Pr. Paroh Cudrițescu Teodor care a reușit să repare ambele biserici ale parohiei dându-le cinstea cuvenită pentru care au fost construite, dar strădania preotului singur, spune P.C. Sa, nu ar fi dus la rezultatul pe care-l vedem aici, dacă C. Sa n-ar fi fost sprijinit cu dragoste de credincioși. n-ar fi acordat înțelegere deplină acestei lucrări, pentru biserica din parohia Berești și dacă bunătatea P. S. Voastre, nu ar fi acordat din bugetul episcopiei, un ajutor bănesc prețios.

Pentru munca depusă propune ca P.S. Episcop, să acorde Pr. Cudrițescu Teodor un rang bisericesc.

Mulțumind P.S. Episcop pentru bunăvoința cu care și-a luat osteneala de a veni în mijlocul credincioșilor din Berești, îi adresează cuvintele: «Prea Sfințite Stăpîne, ați venit în numele Domnului nostru Iisus Hristos și noi știm din cuvântul sfânt că este binecuvântat cel ce vine întru numele Domnului».

Luând cuvântul P.C. Pr. Cudrițescu T., paroh al parohiei Berești-Tîrziu, dă mai întâi citire la câteva date istorice cu privire la biserica din Berești: zidită în 1842, pe vremea pîrcălăbiei lui Alexandru Ioan Cuza, reparată în mai multe rînduri a rezistat pînă la cutremurul mare din 1940 cînd a fost dărîmată. A început rezidirea în 1950, iar prin lucrarea care s-a desăvîrșit în anul 1969 i s-a făcut o subzidire de beton la pereți.

Lucrarea a fost anevoioasă spune C. Sa, dar ea s-a dus la bun sfîrșit datorită dragostei credincioșilor și sprijinului primit.

Aduce mulțumiri tuturor enoriașilor care l-au ajutat la înfăptuirea acestei lucrări. Aduce apoi mulțumiri P.S. Episcop, care a avut dragoste să binecuvinteze direct și personal, strădania credincioșilor, asigurîndu-l de devotament și supunere fiască.

Luînd cuvîntul P.S. Episcop Chesarie, cu cuvinte blînde și pline de bunătațe, a mîngîiat sufletele celor prezenți cu învățături alese despre roslul sfintei biserici în viața credincioșilor. biserica fiind scoală de iubire și de înălțare sufletească, de iudicare a credinciosului pe pîsul cel mai înalt al demnității țintind să creeze pe omul cinstit, corect în viață, iubitor de semenii, iubitor de pace.

Mulțumind tuturor celor ce au sprijinit și contribuit în vre-un fel la realizarea lucrărilor de la biserică, P.S. Sa, îndeamnă pe credincioși ca și pe mai departe, să arate aceiași rîvnă și dragoste pentru buna păstrare și înăjurire a casei Domnului, să răspundă la chemările preotului, și să dea ascultare conducătorilor vieții obștești, care se străduiesc pentru o viață cât mai fără nevoi, a tuturor cetățenilor Patriei.

7 decembrie. — În această zi P. Cuv. Vicar Eparhial Arhim. Ieronim Moloc, fiind delegat de P.S. Episcop Chesarie, a săvîrșit slujba religioasă pentru redeschiderea bisericii parohiale din parohia Furceni Noi, iud. Calafat. P. Cuv. Sa, a fost înconjurat de un sobor de 7 preoți din Centrul Eparhial și parohiile vecine.

Răspunsurile stranei au fost date de cîntăreții bisericesci veniți la acest deosebit eveniment religios și de credincioși, în cîntarea omofonă foarte frumos executată.

Frumoasa slujbă religioasă a fost adînc trăită duhovnicește de credincioșii care au tinut să cinstosească momentul solemn al sfințirii bisericii, prin prezența lor la slujba religioasă.

La sfîrșitul sfintei liturghii P.C. Protoiereu al Protoierei Tecuci V. Cristea, în numele preoților și credincioșilor salutînd pe P. Cuv. Arhim. Ieronim Moloc, vicar eparhial îi mulțumește pentru prilejul duhovnicesc oferit credincioșilor și preoților prin săvîrșirea sfintei liturghii de un sobor impunător de preoți, adresîndu-i tradiționala urare: «Bine ați venit în mijlocul nostru Prea Cuvioase Părinte Vicar Eparhial, delegat al P.S. Episcop Chesarie al Dunării de Jos».

Referîndu-se în continuare la activitatea preoților din protopopiatul Tecuci, P.C. Sa, arată că preoții din protopopiatul Tecuci, s-au încadrat în munca pentru progresul patriei.

Scoțînd în evidență activitatea P.C. Pr. Paroh al parohiei Furceni Noi, Pr. Apostoleanu Constantin, îl caracterizează ca energic și cu inițiativă; deși lînar, venit în parohie numai de trei ani, a început cu încredere restaurarea și înfrumusețarea Sfințului locaș reușind să ducă lucrul pînă la finisare spre bucuria mare a enoriașilor.

În raportul său P.C. Pr. Paroh Apostoleanu C., face un scurt istoric al bisericii și al lucrărilor executate la care Sfânta Episcopie a venit cu un ajutor. Aduce mulțumiri P.S. Episcop care l-a încurajat în muncă prin ajutorul acordat precum și bunilor creștini care au contribuit la realizarea lucrării încununată astăzi cu slujba pentru redeschiderea bisericii. «Astfel de lucrări se pot face numai în timp de pace pentru că pacea construiește și aduce progres spune C. Sa».

În cuvîntul de răspuns P. Cuv. Părinte Vicar Ieronim Motoc, vorbind despre rostul bisericii în viața credincioșilor, a arătat că Biserica este școală duhovnicească, loc de sfințire, casa păcii, loc de rugăciune, de înfrățire și unitate între oameni. Strămoșii noștri au pus în construirea Sfințelor locașuri, tot ce au avut mai de preț asigurîndu-le trăinicia pînă în zilele noastre și noi avem datoria să le transmitem mai departe urmașilor noștri, spune P. Cuv. Sa.

P. Cuv. Sa, arată că lucrarea executată în parohia Furcenii Noi, face cinste credincioșilor și preoților parohiei și ea împodobește satul. În vizita pe care P.S. Episcop Chesarie a făcut-o în toamna acestui an la unele parohii din protopopiatul Tecuci și la această parohie Furcenii Noi, P.S. Sa a apreciat în mod deosebit strădania credincioșilor și a preotului pentru înfrumusețarea bisericii.

Dînd îndemn credincioșilor de a frecventa cu regularitate sfînta biserică, creînd prin prezența lor o podoabă deosebită alături de podoaba picturii cu care s-a înveșmîntat biserica, P. Cuv. Sa, aduce tuturilor binecuvîntarea P.S. Episcop Chesarie, și urări de spor la muncă în continuare, alții în viața religioasă cît și în viața cetățenească.

Pr. T. STANESCU

NOTE BIBLIOGRAFICE

M. Heinz, *Noul profil al Bisericii*, art. în «Christkatholisches Kirchenblatt», 12, 1969, Bern.

Autorul comentează în acest articol un interviu al Cardinalului Suenens (Brüssel). Extragem cîteva date.

Conciliul Vatican II nu s-a eliberat complet de conceptul juridic despre Biserică, formulat dogmatic de Conciliul Vatican I, în declarația sa privitoare la infailibilitatea doctri-nară și puterea ierarhică a Papel. După acest concept, «Bisericile locale» trebuie privite numai ca «Județe administrative», iar episcopii ca simpli delegați și organe de executare ale puterii centrale. Este privirea de la centru spre periferie. Acești conceptul curiei romane despre Biserică. Cardinalul Suenens declară însă că altul e profilul Bisericii privita de la periferie la centru. Biserica apare, în cazul acesta, ca o realitate evanghelică, supranaturală, ce în-lătură orice juridism. Orice dialog asupra Bisericii e sortit eșecului, dacă Biserica nu-i interpretată ca «un popor de frați», aflat în co-

munitate cu «Tatăl, Fiul și Duhul Sfînt». Pentru interpretarea Bisericii punctul de plecare n-are să fie un cod de legi bisericești, ci Evanghelia și Faptele Apostolilor, care ne introduc direct în evenimentul de la Pogorîrea Duhului Sfînt... În perspectiva aceasta evanghelică și totodată istorică, pe prlm plan apar «Bisericile locale» și de aici abia se înțelege structura Bisericii ca «o comunitate de Biserici parțiale legată cu centrul unității. Biserica din Roma, capul ei». Comentatorul interviului nu-i de acord, și noi îl aprobăm, cu afirmația Cardinalului Suenens că comunitatea din Roma a fost din tot începutul centrul Bisericii și al creștinătății. Dacă-i vorba de un «centru local», atunci acesta este comunitatea din Ierusalim, de unde au plecat în lume toți apostolii. Cardinalul Suenens precizează, mai departe, că fiecare Biserică locală reprezintă Biserica în totalitatea ei. Apostolul Pavel vorbește despre Biserica lui Dumnezeu din Corint, Efes, — adevăr păstrat în învățătura bisericească răsăriteană (ortodoxă), care în apus, sub influența Romei, s-a transformat în decursul veacurilor în învățătura cen-

tralistă. Astăzi însă, adevărul primordial reape și la multe mădulare ale Bisericii din Roma. Bisericile locale, afirmă Cardinalul Suenens, actualizează Biserica cea unică a lui Hristos, — ele sînt — în timp și spațiu — întruparea ei concretă. Biserica, interpretată în felul acesta, dispune de o foarte mare varietate care privește domeniul spiritualității, liturghiei, teologiei, dreptului bisericesc și pastorației.

În ce privește problema «primat și colegialitate», rămasă nerezolvată de Conciliul Vatican I, ea n-a fost rezolvată complet nici de Vatican II, spune Cardinalul Suenens, mai ales în ce privește urmările legalității pentru Papa». Din motive ecumenice și teologice, spune cardinalul, trebuie evitată izolarea Papei de Colegiul Episcopilor, al cărui conducător este. Cînd se spune că Papa are dreptul să acționeze și să vorbească «singura», acest «singur» nu înseamnă «despărțit sau separat». Papa, și atunci cînd lucrează fără colaborarea formală cu corpul episcopilor (Juridic are acest drept), lucrează totuși cu calitatea de conducător al acestui corp. În acest context se înduc textele din Faptele Apostolilor: II, 14, VIII, 14; XV, 1 urm. Colegiul apostolilor prezintă o unitate vie. În mod normal trebuie consultată «Conferința Episcopilor», avînd să-și dea contribuția la rezolvarea problemelor privind viața întregii Biserici. Enciclicile papale și celelalte documente bisericești însemnate trebuie să poarte vizibil caracterul colaborării dintre Roma și Bisericile locale. Misiunea Papei trebuie înțeleasă ca o slujire a Bisericii, în Biserică și pentru Biserică, nu în afara și deasupra ei... Papa nu vine din afara «poporului lui Dumnezeu», capul nu-i nici o dată despărțit de trup. Celor care la Vatican I volau să-l separe pe Papa de Biserică, pentru a-i ridica prestigiul, le-a strigat un episcop: «Respingem o a doua decapitare a lui Petru». Dar, afirmă Cardinalul Suenens, organele centrale ale Vaticanului și organul său oficial «Osservatore Romano» nu prea cunosc noțiunile: «colegialitate episcopală» și «coresponsabilitatea credincioșilor».

Prof. O. BUCEVSCI

Victoria Roman, *Cărți tipărite la București, în perioada 1821—1848, alate în Biblioteca Muzeului de Istorie a Municipiciului București*, 1969, p. 185—202.

Ca o continuare la comunicarea *Cărți tipărite în București pînă în anul 1821* autoarea prezintă, pe categorii, tipăriturile de la București din perioada 1821—1848. Dintre acestea «cele mai multe sînt traducerii în special din limba franceză. Grupele prezentate sînt: literatură, teatru (51 cărți); istorie (10 cărți); me-

dicină (4 cărți); didactice (29 cărți); legi, regulamente (8 cărți); bisericești (8 cărți); diverse (8 cărți).

Dintre acestea amintim:

— *Idee repede de Istoria Principatului Țării Românești* (1838), de F. Aron, profesor de Istorie la Liceul Sfîntul Sava din București; *Table istorice* (1841), de Dr. Eduard Vehse, arhivar din Saxonia; *Învățăturile Bunului și credinciosului domn al Țării Românești, Neagoe Basarab v.v.d. către fiul său Teodosie* București, 1843 (istorice).

— *Noul docastar* prefăcut în românește după metodele vechiului serd. Dionisie Fotino și dat la lumină pe acest metod nou în zilele oblăduirii prea înaltului nostru prinț Alecsandru Ghica cu binecuvîntarea și ajutorul înalt Prea Sfințitului Mitropolit al Ungrovlahiei Domnului D. Neofil întru înfiul an al arhiepiscopiei sale, București, 1841, de Anton Pann; *Bazul teoretic și practic al muzicii bisericești sau gramatica melodică*, de Anton Pann, Tipografia de muzică bisericească, 1845; *Catehism elementar al religiei creștine*: după mărturisirea dreptcredincioasei Biserici a Răsăritului; pentru trebuința tinerilor de amîndouă sexele din așezăminte de învățătură și creștere publice și private. Cu binecuvîntarea Prea Sfinției Sale Domnului Domn Neofil Arhiepiscop și Mitropolit a toată Țara Românească, prea cinstit și Exarh al plaiurilor, locțitor al Chesarii Capadochiei, prezident al Ordinarii și Extraordinarii Obșteștili Adunări, cavalier a mai multor ordine ... București, 1846; *Cuvintele înțeleptului Masilon sau Petit Careme, mic post*, tălmăcite și tipărite cu voia și blagoslovenia prea sfințitului arhiepiscop și mitropolit al Ungrovlahiei Domnului D. Neofil II, de Eufrosin Poleca, arhim. Moțrean, București, 18'6 (didactice).

— *Regulamentul organic*, București, 1832; *Relație de lucrările Departamentului Logofetei Trebilor bisericești*, București, 1834; *Pravilniceasca Condiță a Domnului Alexandru Ioan Ipsilant V.V.*, București, 1841, (*legiuiri, regulamente*).

— *Tomul al doilea al antologiei după așezămîntul sistimii cea nouă a muziciei bisericești*. Acum întiiu tipărită în zilele Prea luminaului nostru domn Grigorie Dimitrie Ghica Voievod întru al șaselea an al domniei sale. Cu voia și blagoslovenia Prea sfințitului Mitropolit a toată Ungrovlahia Kiru Kir Grigorie intradus după cel grecesc pe limba noastră Românească de Macarie Ieromonahul dascălul Școalelor de Muzichie a Patriei. În București în Sfînta Mitropolie. La anul 1827: *Acatister* care cuprinde Acatistul adecă lauda cea neșezută către Prea Sfînta Născătoare de Dumnezeu și Paraclisul. Rugăciunile Precestaniei și Canonul către Domnul nostru Is. Hs.

Acum a doa oară între acest chip tipărit în zilele Prea înălțatului nostru Domn Grigorie Dimitrie Ghica V.V. cu blagoslovenia Prea sfințitului Mitropolit a toată Ungrovlahia Kiriu Kiriu Grigorie. În București. În Sfânta Mitropolie 1828; *Intru slava lui Dumnezeu celui în treime închinat*, s-au tipărit această sfințită și de suflet folositoare carte ce cuprinde *Viețile sfinților din luna iulie*. Acum a dooa oară în zilele prea înălțatului nostru domn Alexandru Dimitrie Ghica Voevod. Intru al doilea an al domniei sale. Cu blagoslovenia și toată cheltulala Sfintei Mitropolii în anul 1836. În tipografia Sfintei Mitropolii. De Meletie Monahul tipograf; *Datoriile omului creștin înțemelat pe învățătura Sfintei Scripturi și date la lumină pe limba patriei în zilele prea înălțatului domn stăpînitor a toată țara Românească Alexandru Dimitrie Ghica V.V. de paharnicul Simeon Marcovici, București, 1839. În tipografia pitarului Constantin Pencovici; Rînduiala rugăciunii la zioa ungerii cu Sfințu Mir și parada înscăunării mării Sale lui vodă Gheorghie D. Bibescu, ce este să se săvîrșescă la 14 febr. 1843. Și apoi asemenea se va urma în toți anii la arătata zi, precum și la 23 aprilie zioa serbării numelui mării sale. Care îndreptîndu-se într-acest chip de preasfințitul Mitropolit al Ungrovlahiei D. D. Neofit, cavaler al ordinului Sf. Anii clasu I, s-au dat și în țipar. București, 1843. Tipărit la Iosif Copaing, ulița Nemțescă nr. 1696; *Istoria bisericească*. Pre-scurt cuprinzătoare de cele mai vrednice de știut înfîmplări a sfinței Biserici Răsăritene, precum și propoveduirea credinții, goanele, cresurile soboarele ș.c.l. Acum întiaș dată tălmăcită din grecește în limba românească. Pe lângă care s-au adaos la sfințit cîteva științe vrednice de cunoscut românii, scoase din condicile vechi a Mitropolii Ungrovlahiei de Pah. Alexandru Geanoglu. Lesviadaes și tipărit cu blagoslovenia și voia Prea-sfinții-sale părintelui Neofit al II-lea. Arhiepiscop și Mitropolit al Ungrovlahiei. S-au tipărit la Zaharia Caracalechi, tipograf al Curții anul 1845 și *Heruvico-Chinonnicar* care cuprinde în sine trei rînduri heruvice și chinonice duminicale pe toate glasurile, fără de ale săptămîinii. Lîngă care s-au alăturat și acsi-oane ?? Prelucrate și date la lumină cu binecuvîntarea înalt prea sfințitului Arhipăstor și mitropolit al Ungrovlahiei D. D. Neofit II, prea cinșit și cesar al plaiurilor și locșitor al Chesării Capadochei și cavaler al felurii de ordine. De Antoa Pann profesor de muzică bisericească în Sem. Sf. Mitropolii Tom. II, București, 1847. În tipografia sa de muzică bisericească.*

IOAN F. STANCULESCU

Charles Diehl, *Marile probleme ale istoriei bizantine. Figuri bizantine*. Traducere de Ileana Zara. Prefață și tabel cronologic de Dan Zamfirescu, Editura pentru literatură (B.P.T.), 1969, vol. I (422 p.), vol. II (472 p.).

Este o reeditare a traducerii din original, făcută de Ileana Zara, în timpul celui de al doilea război mondial. A ales, din vasta operă a marelui istoric bizantinolog Charles Diehl, una din lucrările cele mai citite și atrăgătoare prin cuprinsul lor antrenant, confundîndu-se de multe ori cu o operă literară. În adevăr, Charles Diehl este și un literat prin natura scrișului său, ceea ce explică de ce opera lui și-a găsit cititori nu numai printre specialiști.

«Figurile bizantine», în prima lor serie, au apărut în 1906 și au fost premiate de Academia franceză; seria a doua a văzut lumina țiparului în 1908. Au avut un mare succes de librărie, fiind traduse în mai multe limbi. În limba română au apărut în 1944 — cum am menționat mai sus — în traducerea Ilenei Zara.

Pentru noi românii, autorul cărții prezintă și un alt aspect. Ch. Diehl a fost un prieten al românilor și un bun amic al marelui istoric N. Iorga, la a cărui năpăznică moarte a fost profund impresionat, arătînd și atunci ca în altele alte ocazii marea valoare a istoricului nostru.

«Figurile bizantine» ale lui Ch. Diehl, în traducerea Ilenei Zara, sînt prezentate de o prefață semnata de Dan Zamfirescu, care a înlocmit și interesantul «Tabel cronologic».

Traducătoarea a pus în fruntea «Figurilor bizantine» un studiu (*Marile probleme ale istoriei bizantine — 1913*) — și a făcut bine, — care dă o imagine a lumii bizantine, înăuntru căreia au trăit eroii de care este vorba.

«Figurile bizantine» alcătuiesc o lucrare, bazată pe izvoare istorice; scrisă însă cu talentul literar al autorului, ea antrenează pe cititor, care uneori are impresia că fantezia a lucrat în largul ei.

Cititorul va cunoaște de aici tipuri de cludate împărăteșe ca Athenais, soția lui Teodosie II sau Teodora, soția lui Justinian, de extracție dubioasă, cu o viață aventuroasă înainte de căsătorie, dar care, ajunsă împărăteasă, s-a dovedit o femeie inteligentă, cunosctoare de oameni și care, în ocaziile cele mai grele, găsea soluțiile salvatoare. O alta Teodora — ca să nu ne oprim asupra împărăteșei Irina, care din considerente politice își orbește propriul flu — văduva împăratului Teofil și regenta fiului sau Mihail III joacă un mare rol în lupta stîrnită de iconoclaști; convoacă un sinod (843), care condamnă iconoclasmul (Dumineca Ortodoxiei amintește evenimentul) și duce lupta îm-

potriva pauciclienilor. Termină prin a fi închisă într-o mînăstire de propriul său frate, Bardas. Nu mai puțin pasionantă a fost viața împăratelui Theophana, văduva lui Roman II, în a cărui viață intimă sint amestecați, între alții, viitorii împărați Nicefor Focas și Ioan Zemiskes. Și tot atât de aventuroasă este viața celor două prințese surori, Zoe și Teodora, Ilcele incapabilului Constantin VIII și nepoate ale marelui Vasile II Macedoneanul. O figură luminoasă este însă Ana Delassena, demnă, virtuoaasă și plină de curaj, — ca și cealaltă Ana, Comnena, — cultă, voluntară, admiratoare a operei tatălui ei (A. lexie Comnen), nutritiv ambii politici.

Dar, alături de împărătese, aflăm și figuri de împărați, ca ponderatul și prudentul, uneori pînă la timiditate, Justinian; Vasile II Macedoneanul, prezentat și sub un alt aspect decît acela de mare organizator, strateg și diplomat; Leon VI Filosoful, elevul lui Fotie, este celebru însă și prin cele patru căsătorii ale sale; atât de complicatul Andronic Comnen, continuu agitat politicește și frămîntat de aventurile lui romanțioase.

Cartea lui Ch. Diehl ne dă posibilitatea să cunoaștem Bizanțul cosmopolit, unde se întîneau negustori, învățați, artiști și meșteșugari lscușiți, veniți aici din țările celor trei continente, care se uneau pe malurile Bosforului. Oamenii virtuoși și savanți, cu nume cunoscute pretutindeni, slăteau alături de un vulg sărac, ducînd o viață plină de mizerii, mereu nemulțumit și gata să se ridice în orice acțiune de revoltă, — socială, politică, religioasă.

Palate și biserici strălucitoare în aurul mozaicurilor lor stăleau alături de cartiere infecte și rău famale.

În anumite cercuri, filozofii și teologii subtili duceau nesfîrșite discuții în jurul unei idei religioase, din care apăreau în cele din urmă erezille, reușind să împartă populația în grupe, în partizani, în facțiuni vrăjmașe. Dar lupta împotriva icoanelor, iconoclasmul?

Iată ce poate să afluitorul din lectura celor două volume ale «Figurilor bizantine».

REMUS ILIE

Nicolae Ghinea, Așezări sătești din sec. XV—XIX pe teritoriul orașului București, în «București», VII, materiale de istorie și muzeografie, Muzeul de istorie a Municipiului București, 1969, p. 237—252.

Din punct de vedere geografic orașul București a început să se formeze într-o zonă bogată în ape, lunci mănoase și păduri întinse. Cele două riuri, Dimbovița și Colentina, din apropierea orașului, au creat prin onduirile lor

numeroase lacuri și ostroave. Rîul Colentina ce izvorăște din dealurile muntene a creat la Plumbuita marele ostrov pe care este așezată minăstirea din a doua jumătate a secolului al XVI-lea.

Numită inițial Minăstirea «de la podul Colentina» sau «Sfîntul Ioan Cristitel de la Colentina», minăstirea a fost construită de Petru cel Tânăr, domnitor al Țării Românești, între anii 1559—1568. Refăcută de urmașul acestuia ea a fost închinată de Mihnea Turciful Minăstirii Xiropotam de la Athos în anul 1585. Cunoscind perioade de ruinare și refacere alternativă minăstirea cunoaște o adevărată înflorire în timpul lui Matei Basarab (1632—1654) și Doamna Elena. Acum se construiește în incinta minăstirii și un mic palat domnesc. Moșia de vatră a Minăstirii Plumbuita a crescut treptat prin daniile lui Matei Basarab, prin dăruirea de către Hrizea Vornicul a moșilor Ambești și Siliștea și daniile altor domni și boieri.

Documentele vremii vorbesc despre apariția în jurul minăstirii a unor așezări de oameni care primesc treptat anumite înlesniri în scopul susținerii minăstirii. Ia naștere astfel în secolul al XVII-lea un sat în jurul minăstirii.

Ceea ce i-a îndemnat pe mulți oameni să se așeze în această zonă a fost, în special, apropierea de oraș și de drumul ce ducea la București. Ocupația acestor locuitori era agricultura, creșterea vitelor, stupăritul și, treptat, se impune comerțul.

Colentina reprezintă o nouă așezare din apropierea Minăstirii Plumbuita. Atestată documentar în 1780. (pe harta lui E. C. Schütz), așezarea a fost întemeiată prin cîteva băcănii, circiumi și hanuri așezate la locul de întîlnire dintre drumurile de la Fundeni, Afumați, Ștefănești și Pipera și drumul Bucureștilor, precum și la podul peste riu numit și «marele pod al Bucureștilor».

Treptat numărul caselor și băcăniilor din noua așezare crește ceea ce face ca satul de lângă Minăstirea Plumbuita să rămînă oarecum izolat. Satul Colentina este legat și de cîteva evenimente istorice: așezarea pe cîmpul Colentinei, în casa lui Grigore Ghica (1822—1828), a eleriștilor ce veneau din Moldova spre București, în începutul anului 1821; pe cîmpul Colentina s-au sfințit steagurile miliției naționale în anul 1830 și au depus jurămîntul ostașii armatei naționale organizată în 1834. Ca unitate administrativă Colentina apare abia în urma măsurilor lui Cuza Vodă. Avînd acum o conducere proprie, favorizată de așezarea sa, Colentina a cunoscut o intensă dezvoltare economică și teritorială. La un recensămint din 1899 comuna Colentina Fundeni cuprindea 6 cătune.

Mai jos de Plumbuita, izolat printr-o baltă de orașul București, exista satul *Fundeni*. Dp-

Ţământul satul este menţionat în 1559 într-un act prin care Mircea Ciobanul întăreşte lui Baldovin moştenirea de la Fundeni. Se pare însă că Fundeni fusese întemeiat mai de mult de oameni liberi din aceste părţi. Prin secolul al XVII-lea satul Fundeni s-a extins şi peste râu. În timpul lui Matei Basarab în cea mai mare parte satul era stăpînit de Mihai Spătaru, Vilcul logofătul şi Hrizea vornicul — viitor ban al Craiovei. Din a doua jumătate a secolului al XVII-lea în mare parte satul Fundeni este stăpînit de Mihai Spătarul Cantacuzino. El a construit aici frumoasa biserică ce există şi astăzi, case mari, etc. După moartea Spătarului moşia revine celor trei fiice (Ilinca, Anuţa şi Safta) pentru ca în 1825 să fie vîndută Biv. Vel. logofătului Ştefan Belu. Trecută în stăpînirea Saltei Meitaru apoi în aceea lui Grigore Vodă Ghica, moşia ajunge în 1827 în stăpînirea lui Biv. vel. Căminar Jurdache Arion.

Toate aceste moşii s-au dezvoltat pe vatra satului Fundeni întemeiat de clăcaşi. Spre sfîrşitul secolului al XIX-lea o parte din suprafaţa arabilă a satului aparţinea moşierului Ştefan Capşa, iar restul ţăranilor.

Relaţiile restrînse cu capitala, dat fiind poziţia geografică, au făcut ca satul Fundeni să nu cunoască dezvoltarea pe care a avut-o Colentina.

Pînă la începutul secolului al XX-lea, satele Plumbuita şi Fundeni şi Minăstirea Plumbuita au fost integrate în judeţul Ilfov, oraşul Bucureşti întinzîndu-se pînă la riul Colentina. Între locuitorii acestor sate (în special ai celor din Colentina, Plumbuita şi Minăstirea Plumbuita) şi oraşul Bucureşti existau intense relaţii comerciale.

În 1939 satele Pipera, Tei, Plumbuita, Colentina, Andronache şi Fundeni sînt incluse în oraşul Bucureşti.

În concluzie condiţiile geografice favorabile ale zonei în care s-a format şi dezvoltat oraşul Bucureşti au permis creşterea treptată a numărului aşezărilor de-a lungul Dîmboviţei şi Colentinei. Acestea au fost: locaşul religios voievodal Minăstirea Plumbuita, satul cu acelaşi nume, noua aşezare Colentina şi Fundeni creat cu mult înaintea celorlalte.

Dezvoltarea intensă pe care a cunoscut-o oraşul Bucureşti din prima jumătate a secolului al XX-lea a dus la transformarea acestor sate în cartiere mărginaşe.

Florian Georgescu, «Focul cel mare» din martie 1847, art. în «Bucureşti», VII, materiale de istorie şi muzeografie, Muzeul de istorie a Municipiului Bucureşti, 1969, p. 55—66.

Izbucni! în ziua de Paşti a anului 1847, martie 23, incendiul a cuprins o zonă de formă triunghiulară al cărei vîrf a fost casa cluceresei Zoia Drugănescu, de lîngă metohul Episcopiei Buzăului de la biserica Sfîntul Dimitrie. Laturile zonei mergeau una în direcţia Curţii Vechi iar cealaltă spre Lipsani, Hanul şi Minăstirea Sfîntul Gheorghe. Cuprinzînd numeroasele prăvălii şi case înghesuite, din centru, focul a ajuns pînă la marginea oraşului. După datele ce s-au păstrat, rezultatul incendiului a fost distrugerea a 1850 clădiri dintre care 636 particulare şi 1142 prăvălii, 10 hanuri şi 12 biserici. Domnitorul Gheorghe Bibescu a fost înfiatorul listei de subscripţie pentru ajutorarea sinistraţilor. La cei 6000 de galbeni domneşti s-au adăugat 500.000 de lei de la Mitropolie şi Episcopii, 220.000 lei de la Casa Centrală, 700.000 lei de la minăstirile închinat etc.

Impresionant a fost şi actul moldovenilor care, prin Vasile Alecsandri, au contribuit şi ei la ajutorarea celor din oraşul ce avea să devină capitală a principatelor. Contribuţii de seamă au fost primite din partea tuturor celorlalţi locuitori ai Capitalei şi ai ţării întregi. Sumele strînse au fost împărţite de către comisia întocmită pentru stabilirea pagubelor celor atinşi de incendiu. Din banii strînşi Mitropolia a primit 12.000 lei pentru biserica Sfîntul Gheorghe Vechi, 8000 lei pentru biserica Vergului, 10.000 lei pentru biserica Lucaci, 6000 lei pentru biserica Sfîntul Ştefan, 8000 lei pentru biserica Ceauş Radu şi 6300 lei pentru biserica Olteni.

Ceea ce este demn de semnalat în acţiunea de refacere a zonei distruse îl constituie faptul ca incendiul a declanşat o adevărată acţiune de sistematizare a oraşului. Dughenele de lemn înghesuite şi înalţate au fost înlocuite cu prăvălii şi depozite instalate la parterul unor frumoase case negustoreşti de-a lungul unor străzi mult mai largi decît cele dinainte de incendiu. Aceste măsuri au fost luate în primul rînd în scopul prevenirii unor eventuale incendii şi în al doilea rînd în scopul modernizării oraşului în care scurt timp după aceasta s-a stabilit capitala ţărilor unite.

Maria Grigoruța, Tezaur monetare din secolul al XVIII-lea descoperite la București, în «București», VII, materiale de istorie și muzeografie, Muzeul de istorie a Municipiului București, 1969, p. 179—184.

Alături de celelalte materiale arheologice, tezaurul monetare contribuie și ele la completarea datelor privind dezvoltarea economică a țării noastre. Autoarea se referă în studiu de față la trei dintre tezaurul descoperite în Capitală în anul 1969, cu prilejul săpăturilor din Calea Plevnel nr. 20, de la Biserica Brezoianu și de la Curtea Veche.

La Biserica Brezoianu, datată de la începutul secolului al XVIII-lea, sub pardoseală, spre partea de nord, au fost descoperite 22 monede de argint în greutate de aproximativ 3,450 gr. Piese, de origine turcească, cunoscute și cu numele de acele, aparțin secolului al XVIII-lea. Patru dintre ele sînt bătute în Egipt iar restul la Constantinopol.

După perforația prezentată de cele mai multe dintre ele se poate presupune că au făcut parte dintr-o salbă.

La Curtea Veche, de sub pardoseala unei vechi pivnițe negustorești au fost scoase la iveală 22 de monede (turcești) de bronz așezate sub formă de fișic, datate din secolul al XVIII-lea. Ele au fost bătute la Istanbul.

În Calea Plevnel cu ocazia unor săpături edificare a fost descoperit un tezaur format din 32 de monede turcești așezate tot în formă de fișic. Monedele din bronz cu vagi urme de argintare s-au conservat mult mai puțin în raport cu cele de la Curtea Veche. Ele aparțin tot secolului al XVIII-lea.

Elementul comun al monedelor din cele trei tezaure îl constituie gravarea pe ele a sultanului locului și anului baterii iar pe revers o formulă clasică de omagiere a sultanului care le-a emis. În ceea ce privește tezaurul de la Curtea Veche și Calea Plevnel studiarea atentă a dus la concluzia că ar fi vorba de niște falsuri.

Concluzia generală ce se desprinde din aceste descoperiri este aceea că moneda turcească a cunoscut o folosire intensă în relațiile comerciale de la București în secolul al XVIII-lea.

Ascunderea monedelor de la Curtea Veche și din Calea Plevnel se datorează desigur vremurilor instabile din perioada de descompunere a Imperiului Otoman. Faptul că unele dintre monede par arse dovedește că incendii au distrus clădirile în care fuseseră ascunse. Cele trei tezaure se adaugă acelor descoperite la Băneasa, Grăția, sau pe șanlierul Sălii Palatului R. S. România, evidențiind mai mult rolul

monedelor turcești în activitatea economică a Țării Românești de-a lungul secolului al XVIII-lea.

Panait I. Pana it, Insemnări arheologice pe șantierul de construcții din București (II), art. în «București», VII, materiale de istorie și muzeografie, Muzeul de istorie a Municipiului București, 1969, p. 29—39.

Transformările din ultimii ani în diferite zone ale Capitalei în scopul sistematizării lor, au prilejuit arheologilor să dea la iveală noi măturări ale vieții de odinioară ale așezării de pe malurile Dimboviței. În comunicarea prezentă Dl. Pana it I. Pana it enunță câteva din constatările făcute cu prilejul acestor descoperiri.

În Piața Splaiului lângă ctitoria patriarhului Silvestru al Antiohiei, datată de la jumătatea secolului al XVIII-lea, și acolo unde se mai găsesc urme ale havuzurilor grădinilor banului Nicolae Brincoveanu, se înalță astăzi blocuri în fața cărora au avut loc lucrări importante de amenajare. Cu acest prilej s-au descoperit, printre altele, urmele unui bordel în fața blocului turn. Prin forma lui și mai ales prin materialul ceramic aflat aici el atestă existența unei așezări pe malul stîng al râului, datată din secolul X—XI.

Aproape de bordeiul feudal s-au mai găsit urme a două așezări medievale care, construite probabil din scînduri și birne, au fost distruse de incendii. Ceramica găsită aici, seamănă, ca și aceea din bordei, cu ceramica descoperită la Curtea Veche. Cele două locuințe datează din secolul al XV-lea — al XVI-lea. Concluzia care se desprinde din cercetarea atentă a materialelor descoperite în Piața Splaiului este următoarea: dacă inițial vatra orașului București se întindea în jurul curții domnești, în secolul al XVI-lea ea s-a extins pe malul stîng al Dimboviței unde se află astăzi piața amintită. Locuințele de aici erau, asemenea multor case bucureștene din secolul al XVI-lea, din paianță.

Lucrările de amenajare de pe Calea Victoriei (între str. 30 Decembrie și Splai) au evidențiat între altele existența unei necropole datată din secolul al XVII-lea — al XVIII-lea. Printre puținele obiecte găsite în cele 14 morminte cercetate se număra o cărămidă pe care este făcută o cruce asemănătoare crucilor creștine și fragmente de farfurii.

Documentele atestă faptul că necropola a aparținut bisericii Măgureanului, ctitorie a lui Șerban Cantacuzino din 1686. Neidentificarea urmelor de așezări în această zonă a dus la concluzia că numai în partea stîngă a Dimboviței au existat bordeie ca cele semnalate.

În aceeași zonă, sub trotuarul din fața blocului «România copiilor», au fost descoperite zidurile unor hrube care, prin tehnică și material de construcție, sînt datate din prima jumătate a secolului al XVII-lea. Autorul le atribuie Minăstirii Sărlîndaru. Descoperirea acestor vestigii a dat posibilitatea stabilirii părților de sud și de est a acestei mari minăstiri precum și a drumului ce unea Bucureștii cu palatul de la Mogoșoala, drum ce nu corespunde cu actuala Calea Victoriei.

Mărturiile interesante au fost descoperite cu prilejul unor lucrări de pe Dealul Spirii. Ele privesc epoca bronzului, a feudalismului timpuriu și orînduirea feudală.

Deși nu s-au aflat dovezi de existența vreunei locuințe, pe baza unor fragmente ceramice s-a putut ajunge la concluzia că exista aici o vatră de sat. Materialele datate din epoca medievală dau posibilitatea să se presupună că așezarea feudală de pe Dealul Spirii este cu mult anterioară secolelor al XVII-lea — al XVIII-lea. Însăși condițiile oferite de această colină erau prielnice unei astfel de așezări presupusă a fi fost satul Lupești vîndut de Jupînița Caplea din Periș lui Alexandru II Mircea așa cum rezultă dintr-un document de la 14 mai 1580.

Un interes deosebit prezintă și cercetările făcute cu ocazia șantierului deschis pe Dealul Grozăveștilor pentru Institutul Politehnic din București. Au ieșit la iveală mărturiile despre existența unor așezări datate din epoca bronzului, a feudalismului timpuriu și a feudalismului propriu-zis. Ele demonstrează că așezarea de aici — satul Grozăvești — este cu un secol mai veche decît a fost considerată pînă acum potrivit unui document din 9 octombrie 1492. Satul a continuat să existe aici pînă la sfîrșitul secolului al XVI-lea. În sprijinul acestor afirmații vin bordeele cu un sistem de folosire a cărămizilor la vatra cuptoarelor asemănător cu cel de la Măicănești și Tînganu. Și cele 12 morminte prin înmormîntarea evidentă de pe ritul ortodox dovedesc că necropola satului aparține feudalismului. În concluzie cercetările arheologice semnalate au adus elemente noi asupra celor două sate Lupești și Grăzăvești, asupra marginilor orașului București de la sfîrșitul secolului al XV-lea și începutul secolului al XVI-lea precum și asupra Minăstirii Sărlîndaru distrusă la sfîrșitul secolului al XIX-lea. Totodată se aduc noi elemente asupra importantei artere de circulație de atunci dintre București și Podul Mogoșoaiiei.

IOAN F. STANCULESCU

R E C E N Z I I

Virgil Cândea, *Caractères dominants de la culture roumaine médiévale*, în «Bulletin de l'Association Internationale d'Études du sud-est européen», Bucarest, VI (1968), nr. 1/2, p. 65—75

Reamintind de cercetările anterioare asupra culturii românești vechi, ale lui Hașdeu, Odobescu, N. Iorqa, N. Cartoian, D. Popovici, P. P. Panaiteșcu, Virgil Cândea consideră că pentru a înțelege gândirea românească medievală, «trebuie să renunțăm la conceptul occidental de sistem de gândire».

O primă caracteristică a gândirii medievale românești constă în realismul ei, orientarea sa către problemele imediate ale vieții individuale sau colective. Charles Diehl și Henri Focillon recunoscând echilibrul mediteranean, clasic în creația populară românească, în folclor și în artă, sublinia un aspect esențial. În ceea ce privește creștinismul românesc medieval, filologia constată o serie de concepte, exprimate în termeni latini: «Dumnezeu», «bisericească», «una», «inger», «Paște», etc. Alții în organizare, cit și în ierarhia bisericească, în ceremonial, terminologia nu mai e latină.

Literatura bisericească, în speță cartea de cult este aproape unicul izvor al lectorului român medieval; de aici decurge practica cultului și conformarea față de canoanele juridice. În Evul Mediu românul nu dispune de un tratat asupra doctrinei creștine și oricât ar părea de străaniu. Evanghelia însăși nu era răspîdită decît în ipostaza ei de carte de cult, citită în biserică. În ceea ce privește Vechiul Testament, din el nu se cunoșteau decît părțile reclamate de utilizarea lor în serviciile divine, adică Psalmii, Laudele și Proverbele. Cîteva mărturii par să indice răspîndirea unei versiuni slave a Vechiului Testament în secolul al XVI-lea și unele încercări de traducere, provenind din secolele XVI și XVII. Însăși versiunea Psaltirii, dată de mitropolitul moldovean Dosoftei (1671) avea la rîndul său să dea naștere unor colinde de Craciun. Examinînd textele vechi românești ne surprinde absența traducerilor operelor polemice, care strălucneau totuși în literatura bizantină, explicația acestui fapt putînd fi aflată în faptul că problemele fundamentale teologice fuseseră epuizate de cele 7 sinoade canonice. Un alt fapt constatabil e absența canonizărilor la români. Vladimir și Oleg la Ruși, Boris la Bulgari, Ștefan și Sava la Sirbi sînt sfinți naționali, la români nu apare acest fenomen.

Mitropolitul Dosoftei în epiloquul «Vieții Sfinților» remarcă sensul că românii nu s-au gîndit să canonizeze pe Daniil de Voroneț sau pe Ioan de Rîșca. Au fost aduse în țară moaștele Sfintei Filoteia la Argeș, ale Sfîntului Grigore Decapolițul la Bistrița, ale Sfintei Paraschiva la Iași, — toate din sud-estul european.

Absența ereziilor, a speculațiilor doctrinare, a sfinților naționali la noi, denotă o atitudine creștină mai degrabă moderată, calmă. Alții atonitul Hariton chemat la curtea lui Vladislav I, domnitorul Munteniei, pentru a organiza biserica, în a doua jumătate a secolului al XIV-lea, cit și Nifon, fostul patriarh al Constantinopolului la începutul secolului al XVI-lea și un secol mai tîrziu, Matei al Mirelor, sau Antim Ivireanu, — toți constată la români o atitudine echilibrată și degajată. Cînd românii

laudă pe Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul sau Constantin Brincoveanu, ei subliniază atașamentul patriotic, faptele de arme, spiritul de dreptate, creațiile lor spirituale.

Ce se poate spune în schimb de episcopul Romanului care în 1484 e chemat la Moscova pentru a se pronunța asupra ereziei iudaizanților, sau despre faptul că Sintagma lui Matei Vlașares e adoptată de Ruși după o versiune redactată în Moldova, ori faptul că Letopisețul de la Putna ajunge să fie și al Bisericii ruse, iar creații poetice ale lui Filotei de Cozia sînt incluse în cărțile liturgice slave?

Cel de al XVII-lea secol, — apreciat din această perspectivă, — poate fi numit, după Alexandru Elian, «secolul român prin excelență». Raționamentul calm, echilibrul deosebit, cugetul ponderat, lipsit de arderea pasională proprie spiritualității slave, sau de argumentația întortochiată privind dogma doctrinală, dezvoltată de gândirea grecească, — sînt caracteristica românilor. Așa se explică faptul că în secolul al XVII-lea Țările Românești ajunseseră să fie refugiul Bisericii Ortodoxe, amenințată altă dată la Constantinopol cit și în Rusia, de presiunile externe.

Trăsăturile unui astfel de creștinism sînt apreciate ca formînd umanismul românesc. Se remarcă faptul că din secolul al XVI-lea și mai ales al XVII-lea, învățatii au o înclinație tot mai pronunțată pentru cultura antichității. Erudiții capătă un deosebit prestigiu, iar teza înobilării prin cultură e afirmată în mod prioritar. Stolnicul Constantin Cantacuzino se arată sensibil față de teoria ciclică, considerată ca ilustrînd ordinea cosmică și socială, iar Dimitrie Cantemir va încerca să o aplice în scrierile sale despre imperiul otoman. Tot el cit și Miron Costin consideră dintr-un nou unghi lema «fortuna labilis». Departate de a desconsidera lumea și viața în favoarea «valorilor eterne», ei le prețuiesc și le elogiază. O notă caracteristică poate fi relevată în «manuscrisul românesc» și anume «primatul politicului», preocuparea constantă de a ieși de sub opresiunea la care erau supuse Țările Românești în domeniul politic și economic. Adaptarea în versiune română a Psaltirei regelui-profet David, care-și plînge suferințele, — de către mitropolitul Dosoftei, — oferă în multe pasații similitudini cu stările de fapt imediate. Litaniele poporului ales subjugat de Asirieni se asemănau perfect cu drama poporului român, căzut sub jugul otoman.

Fatalismul prea cunoscut al concepției lui Miron Costin, cînd afirmă că «nu vremurile sînt sub om, ci bietul om sub vremuri», se referă totdeauna desigur și la situația politică a țării sale. Cele trei etape prin care lumea și imperiile sînt obligate să treacă, sînt strîns legate de analiza dezvoltării Țărilor Românești și marile state care-nconjura țara noastră (Vezi această teză la stolnicul Cantacuzino). Dimitrie Cantemir își alege ca titlu pentru istoria Imperiului otoman: *Historia incrementorum atque decrementorum aulae otomanicae*, fiind evidentă concepția autorului și domeniul în care o aplică. Promotorii umanismului românesc pun erudiția lor în slujba rezolvării problemelor de ordin istoric și politic, privind originea latină a poporului nostru, organizarea vechii Dacii, continuitatea noastră în acest spațiu du-nărean, de asceeni geneza poporului român, istoria sa a_junqind pînă la raporturile juridice ale Țărilor Românești cu Poarta otomană. Se poate constata o legătură directă între aceste preocupări de ordin cultural și politica noastră, începînd cu secolele XVII pînă în secolul al XIX-lea. Diplomația și politica noastră externă sînt printre primele exemple europene, — de ceea ce trebuie să facă o țară mică, — pentru a promova normele juridice ce reglementează raporturile între state. Pentru a justifica anexarea Pocuției, Bogdan al III-lea prezenta înaintea Papei, — în 1518, — contracte juridice, iar Dimitrie Cantemir într-o proclamație din 1711 reamintea stipulațiile în raport cu Poarta otomană, într-o epocă în care Regele Soare făcea apel la juristii săi pentru «apărarea dreptului său», cu mijloacele analizei juridice. O astfel de atitudine, în care se cristalizează respectarea strictă a normelor juridice, ce garantează relațiile internaționale, — e rodul unui profund umanism. O altă consecință a aceluiași spirit, formulată ca fiind o caracteristică, e așa zisa «funcționalitate» a culturii medievale românești. E vorba despre faptul că beneficiarii români ai acestei culturi nu au avut niciodată o atitudine monopolistă, ci au militat în favoarea răspîndirii cărții, a cunoștințelor. Cărturarii români scriu și traduc în românește, adaptează și publică, asigurînd răspîndirea cărții «pentru folosul general», pentru cei mulți.

Preocupările umaniste au loc într-un climat încă puternic marcat de amprenta religiei, datorită în mod special condițiilor dezvoltării culturii sud-est europene. Moștenitorii culturii bizantine, după ce puterea otomană se instalează la Bosfor, au păstrat ca unice instituții cu funcție politică, religioasă și culturală în același timp:

Patriarhatele (Constantinopol, Antiohia, Ierusal'm, Alexandria), cu a cămintele lor bisericești. Era firesc ca într-o perioadă, cînd în sud-estul european, cea mai importantă instituție de învățămînt era Marea Școală a Patriarhatului din Constantinopol — la București și Iași Academiiile domnești să suporte această influență în structura și orientarea lor, fapt care explică unele supraviețuiri exterioare din acestea pînă în secolul al XIX-lea.

Se cunoaște atitudinea mitropolitului Antim Ivireanul în secolul al XVIII-lea, combătînd moravurile aristocrației și curții domnești, fermitatea sa etică, refuzul său de a supune mînăstirea pe care a întemeiat-o la București, — regulilor politice. Conflictul între el și Brîncoveanu poate fi încadrat ca o ultimă manifestare a vechii lupte dintre autoritatea spirituală și puterea politică. Exemplul lui Ivireanu nu a mai avut adepți.

Remarcabilă din punct de vedere al evoluției gîndirii poate fi apreciată și încercarea de a renaște pe pămîntul românesc vechiul curent mistic isihast. Inițiativa aparținînd lui Paisie Velicicovski, de la mînăstirea moldovenească, Neamțu. De aici curentul acestei spiritualități avea să se răspîndească pe o arie largă. Amploarea sa nu poate fi subestimată, dată fiind reputația lui Paisie de profund cunoscător și editor al operelor patristice. Numeroși ucenici, români și ruși au ajutat pe Paisie în vasia sa operă de traduceri și adaptări. Cei care au studiat doctrina lui Paisie Velicicovski, — Serghie Celvericov sau Igor Smolici — de exemplu — au putut surprinde incontestabila filiație, care a rezultat: idealismul rus în secolul al XIX-lea. Din aria mînăstirii Neamț din Moldova, mișcarea a trecut în Rusia și dacă vrei să înțelegi cîțiva scriitori ruși (Homiakov, Leontiev, etc.) sau personagiile lui Dostoievski din «Frații Karamazov», trebuie să fi parcurs doctrina lui Paisie. Datorită lui a reinviat interesul intelectualității ruse pentru scrierile și vechea doctrină a Filocaliei, după atîtea secole.

Intellectualii orășeni români, cu cîteva excepții de abia au înregistrat acest fenomen.

Intellectualii români și-au orientat gîndirea în mod principal către soluții practice, referitoare la realitățile presante zilnice. Datorită acestei atitudini mentale, cu consecințele pe care ea le implică și care au putut fi înregistrate pînă în pragul epocii moderne, — poporul român a reușit să-și împlinească liniile destinului său istoric. Prin aceste calități de fond el a putut să reziste vicisitudinilor și diferitelor adversități, sfîrșind prin a-și impune voința de unitate în secolul al XIX-lea. Această atitudine poate explica cercetătorilor atenți și alte fenomene, individuale sau colective, prezente în desfășurarea istoriei moderne și contemporane a Românilor.

LECTOR

Literatura română veche (1402—1647) Introducere, ediție îngrijită și note de G. Mihăilă și Dan Zamfirescu, vol. I (310 p.), vol. II (296 p.) Editura Tineretului (Lyceum) 1969.

Este o admirabilă antologie sau mai bine spus o istorie a literaturii vechi pe texte. Cartea se impune prin grija cu care a fost lucrată de editori, la gîndul de a pune la dispoziția elevilor, studenților, profesorilor și oricărui intelectual român un material bogat și tot pe alături de interesant. Cuprinde textele cele mai vechi, gîndite și scrise de autorii lor între 1402—1647. Răspîndite în publicații inaccesibile pentru majoritatea lectorilor obișnuiți, textele sînt prezentate astăzi în două volume, strînse laolaltă și constituind un pretios tezaur beletristic.

Textele sînt precedate de mici studii — conștiincios lucrate, care crează un cadru istoric, stabilind atmosfera timpului în care respectiva lucrare a fost scrisă. Sînt note bibliografice, cu indicațiuni pentru cei ce-ar dori să cunoască mai mult. Textele sînt însoțite de note lămuritoare, tot atît de prețioase.

Primul volum începe cu epoca lui Ștefan cel Mare. Cunoaștem astfel scrisul marelui voievod al Moldovei, adresîndu-se principilor creștini, cărora le anunță priemejdia turcească. El repetă îngrijorarea lui Vlad Țepeș, exprimată cu 13 ani mai

înainte (1462), craiului Matei Corvin (dacă... «va pieri această țărișoară a noastră... va fi spre paguba creștinătății întregi» — spunea Vlad Țepeș; iar Ștefan cel Mare scria la fel, — dacă «țara noastră va fi pierdută... toată creștinătatea va fi în mare primejdie». Aflăm aici cuprinsul letopisețului Moldovei și unele inscripții contemporane.

«Învățăturile lui Neagoș Basarab către fiul său Teodosie» ocupă un loc larg și de cinste — cu unele exagerări în privința valorii literare — urmate de «cartea lui Neagoș voevod către chir vlădica Macarie» și apoi de inscripții de la Curtea de Argeș. Aici se găsește și vestita scrisoare a lui Neacșu din Cîmpulung, adresată Brașovenilor: este primul text cunoscut, redactat în românește (1521).

Cronicile slavone ale lui Macarie, Eftimie și Azarie, cronici oficiale, încheie secolul al XVI-lea

«Zorile umanismului» în țările noastre sînt prezentate prin pagini din Nicolaus Olahus, Despot Vodă (proclamația adresată boierilor), Johann Sommer (Elegia adresată lui Despot Vodă) și versuri de Petru Cercel, domn al Țării Românești.

Volumul întîi se încheie cu interesantele epiloguri și predoslovii ale primelor tipărituri românești, apărute la Brașov, prin munca diaconului Coresi și a colaboratorilor lui.

Volumul al doilea se deschide cu «Epopoea lui Mihai Viteazul», cuprinzînd trei sferturi din volum. Sînt reproduse aici lucrurile minunate scrise despre sau chiar de eroul domn, făuritor — pentru o clipă istorică — al uniunii românilor din cele trei țări românești din nordul Dunării.

Sînt cronicile Buzestilor, a lui Baltasar Walter, a lui Stavrinós Vistierul, — dar mai cu seamă paginile energice, pline de adînc înțeles politic al timpurilor de mari frămîntări în care a trăit, scrise cu măiestrie și avînt de eroul de la Călugăreni.

Este capitolul cel mai dramatic, mai emoționant, la care nu știi ce să admiri mai mult, măreția faptelor și a oamenilor sau frumusețea stilului celor scrise de domnul însuși sau de cei ce au stat în jurul curții lui.

Prima jumătate a secolului al XVII-lea e reprezentată prin pagini din istoria lui Matei al Mirelor, ca și din cronograful lui Moxa.

În sfîrșit, volumul al doilea termină cu texte din ultimii reprezentanți ai curentului slavon: mitropolitul Petru Movilă — despre care un istoric rus spunea că nu știe care din cei doi Petru a fost mai mare pentru Rusia, — Petru cel Mare sau mitropolitul Petru Movilă (fecior de domn moldovean) — și Udriște Năsturel, căruia i se reproduc versuri și predoslovii, — una, la traducerea din latinește în slavonește a mult celitei opere religioase «De imitatione Christi» (tipărită la Dealu, în 1647).

Antologia aceasta umele un gol, de mult resimțit, iar felul inteligent în care a fost concepută, seriozitatea cu care a fost redactată, ne face să sperăm că lucrarea va putea vedea și o altă ediție.

REMUS ILIE

Doru Popovici, Costin Miereanu, *Începuturile muzicii culte românești*, Editura Tineretului, 1968, 208 p.

Ne aflăm în fața unei lucrări de sinteză care, prin tematica sa, își propune să aducă noi contribuții la o viitoare monografie închinată muzicii românești culte. Volumul este divizat într-o parte introductivă, cinci capitole și anexe (cronologii biografice).

În partea introductivă sînt prezentați Ion Căianu, Dimitrie Cantemir și Anton Pann, nume considerate de autor ca «cele mai reprezentative și de bun augur pentru începuturile muzicii culte românești». Desigur că aceștia nu pot fi considerați muzicologi în sensul actual al cuvîntului; ei au impulsional însă începuturile muzicale românești prin scrierile și preocupările lor folclorice.

Dintre lucrările reprezentative ale lui Ion Căianu (Johannes Caioni — 1629—1687) constructor de orgi, tipograf muzical, educator muzical și culegător de material folcloric, sînt citate: *Hymnarium* — antologie de imnuri religioase, *Codex Caioni*

(1652—1687) — cu importante însemnări asupra muzicii românești din secolul al XVII-lea, cu notații, *Misse*, imnuri religioase, motete, cercări, dansuri instrumentale, melodii populare românești și ungurești.

Dimitrie Cantemir (1673—1723) are printre preocupările sale și aceea de teoretician al muzicii orientale pentru care inventează un sistem de notație și aceea de culegător de informații asupra instrumentelor muzicale, obiceiurilor și datinilor românești. Cele mai importante creații cu caracter muzicologic sînt considerate de autor următoarele: *Cartea cîntecelor după gustul muzicii turcești*, *Chani des derviciei*, *Tarifu il mi musiki ala vegni maksus* (*Explicația științei muzicale într-un chip cît mai amănunțit*) și *Introducere în muzica turcescă*.

Pe plan muzical o importanță deosebită a avut-o și activitatea lui Anton Pann (1797—1854) — scriitor, culegător de folclor muzical și literar, editor, tipograf, creator de cîntece și muzică religioasă. În afară de culegerile sale de folclor (*Versuri muzicești*, *Poezii deosebite sau cîntece de lume*, *Poezii populare*, *O șezătoare la țară*, *Spitalul amorului sau cîntătorul dorului*, *Cîntece de lume*) a lăsat și lucrări didactice: *Bazul teoretic și practic al muzicii bisericești sau gramatica melodică și Mică gramatică muzicală teoretică și practică*.

Muzica corală, cel dintîi capitol al lucrării, cuprinde p. 17—60.

Creația corală, după părerea autorilor, poate fi considerată «ca primul capitol al istoriei muzicii culte românești» dat fiind faptul că se încheagă și capată un caracter original încă din secolul al XIX-lea. Aceasta se datorește desigur legăturii sale cu cîntecul și dansul popular și melopeea psaltică. Bazele acestei muzici corale sînt puse în perioada frământărilor revoluționare ce culminează cu Unirea Principatelor și Războiul pentru Independență națională. Drept urmare și tematica lucrărilor corale are un caracter militant.

În aceeași categorie a lucrărilor corale românești intră și cîntarea corală bisericească reprezentată prin cîteva lucrări «ce ne apar ca fiind printre cele mai inspirate din întreaga lume a Bisericii Ortodoxe: *Liturghia psaltică* de D. Gh. Kiriac, sau cele două oratorii de Paul Constantinescu și Ioan D. Petrescu».

Corespunzător varietății tematice, în muzica corală apare și o varietate de genuri: cîntecul de masă și miniatura corală, poemul coral, madrigalul și cîntarea corală bisericească.

Prin caracterul său *cîntecul de masă* a fost desigur foarte răspîdit. În evoluția sa acesta a cunoscut trei perioade: secolul al XIX-lea și începutul secolului XX, perioada dintre cele două războaie mondiale și perioada zilelor noastre.

Adevărata muzică corală apare o dată cu cîntecul de masă al lui Flechtenmacher. Printre lucrările sale cele mai răspîdite sînt *Hora muncitorilor*, *Sîntă zi de libertate*, *Saltă române, plin de mîndrie*, *Apelul moldovenilor de la 1848* și *Unsprezece cireșariu*.

În categoria cîntecelor corale cu caracter patriotic intră și lucrările lui Eduard Wachmann.

Cîntecul de masă a cunoscut o amploare deosebită prin lucrările lui Eduard Caudella (*Cîntecul gîntei latine*), Ciprian Porumbescu (*1 Mai*, *Pe-al nostru steag*, *Cîntecul tricolorului*) și Gavriil Musicescu (*Stejarul și cornul*, *Cu un glob de aur pe versuri de D. Bolintineanu*).

În faza următoare, aceea dintre cele două războaie, cîntecul de masă evoluează pe linia melodicității, îmbajului armonic și a varietății ritmice. Din această perioadă datează piesele lui D. G. Kiriac, Timotei Popovici și Enrico Mezzetti.

În perioada de după 23 August 1944, cîntecul de masă se îmbogățește în tematică și are un accentuat caracter mobilizator.

Miniatura corală scrisă în general pentru formații diferite a cunoscut din punct de vedere al ritmului două linii de orientare: linia tradițională de influență clasicoromantică apuseană (Flechtenmacher, Eduard Wachmann, G. Dima și George Stephănescu) și linia apropiată cîntecului popular (Ciprian Porumbescu, Ion Vidu, D. G. Kiriac și Tiberiu Brediceanu).

Dintre autorii de miniaturi corale cei mai cunoscuți sînt considerați Gavriil Musicescu (*Ciclul de 12 melodii populare*) și D. G. Kiriac (*Codrule codruțule*, *Cîntecul plugarului*, *Du-te iarnă*, *Vine ploaia*, *Secerișul*, *Străină pe lume* și *Cîntecul mlreșei*).

Poemul coral desemnează «piese de proporții mai ample destinate cel mai adesea corului «a capella» și rareori formației acompaniate. Printre lucrările cele mai realizate se numără *Haz de necaz*, de Gh. Cucu și poemele lui D. G. Kiriac și Dimitrie Cuclin. Acestea apar de fapt ca o etapă de tranziție de la poemul coral propriu-zis la madrigal.

Poemul coral cunoaște în dezvoltarea sa două forme: omofonă și polifonă.

Printre poemele corale omofone cele mai realizate sînt considerate a fi *Altarul Mînistirii Putna* de Ciprian Porumbescu și lucrările lui Ion Vidu (*Preste deal, Răsunetul Ardealului și Răsunet din Crișana*).

În genul poemului coral polifonic prima lucrare este *Cîntul școlii normale* de Eduard Wachmann. Dar, «lucrarea de vîrf a genului» este desigur *Haz de necaz* de Gh. Cucu. Dacă prin lucrările lui Gh. Cucu, poemul coral își cucerește o formă universală, prin D. G. Kiriac poemul se modernizează. Kiriac este considerat ca «marele înnoitor al transpunerii specificului popular în muzica noastră cultă».

Madrigalul românesc are ca înaintași pe Iacob Mureșianu, George Dima și Eusebie Mandicevski. Abia cu *Lauda di Beatrice* de Castaldi și cu piesele politonice ale lui Kiriac putem vorbi însă de apariția madrigalului. Și astăzi madrigalul este considerat ca «un gen în plină formare».

Cîntarea corală bisericească — precizează autorul — apare abia în cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Ea este expresia înlocuirii spiritului muzical oriental cu muzica occidentală, în Biserica Ortodoxă.

Primul cor bisericesc din Țările Române a fost creat de arhimandritul Visarion în 1842. Acest cor a funcționat la Sfîntul Ionic Moldoveni și Curtea Veche din București. Doi ani mai tîrziu este înființat un cor bisericesc la Iași condus de Alexandru Perino și, din 1854, de Teodor Burada.

Dincoace de Carpați primul cor românesc — se spune în continuare — a fost înființat în 1840 la Lugoj. În anul 1841 sub conducerea învățătorului Ghina, acest cor a cîntat pentru prima dată în biserică la sărbătorile Paștelui.

Prin decretul din 18 ianuarie 1865 a fost interzisă cîntarea slujbei în limbi străine și, patru zile după aceea, se dă un decret de înființare a corurilor bisericești. Ca inspector al corurilor este numit profesorul Ion Cartu.

În dezvoltarea sa, muzica corală bisericească românească a suferit influența rusă, germană, dar și aceea a legăturilor neîntrerupte cu tradiția locală.

Dîntre compozitorii de lucrări corale bisericești numai Teodor Georgescu a reușit să se apropie mai mult de elementul muzical autohton. Lînia sa avea să fie continuată cu succes de Gavriil Musicescu, cel care a fost, mult timp, considerat «cel mai valoros compozitor de muzică bisericească din țara noastră».

În categoria compozitorilor a căror lucrări sînt influențate de muzica germană sînt integrați Ioan Andrei și Eduard Wachmann, Alexandru Flechtenmacher, Isidor Vercbchievici și Ciprian Porumbescu.

Iacob Mureșianu autor a zece liturghii, heruvice, pricesne, irmoase, axioane, face o primă încercare de apropiere de stilul muzicii religioase românești.

Lucrările lui Ciprian Porumbescu se caracterizează printr-o îmbinare de influențe italiene, germane și elemente ale cîntecului de strănă. Printre acestea se numără *Adusu-mi-am aminte* sau *Prohodul Domnului de Vinerea Mare*, impresionant prin sensibilitatea și poezia sa.

În dezvoltarea muzicii bisericești românești un rol de frunte îl are Eusebie Mandicevski autor a unsprezece liturghii și a două concerte bisericești — *La riul Vavilonului*, și *Doamne, cine va locui în lăcașul Tău?*

În aceeași grupă de compozitori influențați de școala germană se încadrează și George Dima. După o primă perioadă a activității în care compune două liturghii, sub influența lui Schumann și Mendelsohn, urmează perioada mijlocie reprezentată de o a doua serie de cîntări funebre, și apoi o a treia perioadă eliberată de orice influență. Pe drumul deschis de George Dima prin lucrările religioase din această perioadă se vor îndrepta polifoniștii români ca D. G. Kiriac, Dimitrie Cuclin, Sabin Drăgoi, Sigismund Toduță, Zeno Vancea, etc.

În muzica religioasă mai există o categorie de compozitori (Ion Vidu, Timotei Popovici, Ioan C. Danielescu, Constantin Baciu) ale căror lucrări se caracterizează prin prezența în cadrul lor a unor influențe multiple.

Curentul tradiționalist este prin însăși legătura sa cu cîntecul popular «cel mai realizat moment din muzica noastră corală bisericească».

Gheorghe Ionescu (1842—1922) autor al unei liturghii, a unei colecții de cîntece de stea și imnuri religioase, este primul ce prelucrează melodii psaltice pentru cor «a capella». El este urmat de Titus Cerne (1859—1911) și Teodor Teodorescu (1876—1920).

D. G. Kiriac, este cel care, prin sintetizarea polifoniei palestriniane și a elementelor specifice muzicii populare și psaltice, a creat lucrări de o deosebită originalitate. Activitatea sa este continuată de Ioan Popescu-Pasărea, autor al unei liturghii pentru uzul seminariilor și școlilor secundare. Se distinge pe aceeași linie liturghia și corurile religioase ale lui Gheorghe Cucu și liturghia lui Liviu Tempa — cel care a arătat adevărata cale a muzicii corale românești, aceea a polifoniei bazate pe cîntecul de strană.

La dezvoltarea muzicii bisericești legate de specificul autohton un rol important l-a avut compozitorul Ioan D. Petrescu-Visarion. Profesor de cînt gregorian și paleografie muzicală bizantină la Academia Religioasă din București, preotul Ioan D. Petrescu-Visarion are printre cele mai realizate lucrări ale sale *Transcrierea muzicii psaltice în Biserica ortodoxă română, Condacul Nașterii Domnului, Laudele îngropării Domnului și Patimile Domnului* — «oratoriu pentru soliști, cor și orchestră pe texte bizantine, inedite din epoca medievală, descifrate, traduse și rinduite» de autor și armonizate de Paul Constantinescu. Alături de *Liturghia psaltică* a lui D. G. Kiriac, *Patimile Domnului*, «constituie mari monumente ale Bisericii ortodoxe universale».

Curentul tradiționalist este continuat între cele două războaie de compozitori ca Dimitrie Cuclin, Sabin V. Drăgoi, Cornel Givulescu, Vasile Petrașcu, Zeno Vancea, Paul Constantinescu.

Sînt impresionante liturghiile lui Dimitrie Cuclin și poemele sale corale (*Crezul, Iisus în fața morții* «una din paginile cele mai emoționante din muzica corală românească») și lucrările religioase ale lui Sabin V. Drăgoi (în special *Liturghia* după Ioan Gură de Aur).

«Punctul culminant al muzicii religioase în epocă este atins de Paul Constantinescu în oratoriile *Patimile Domnului* (1946), pentru soliști, cor și orchestră pe teme și texte bizantine din epoca medievală, descifrate, traduse și rinduite de Ioan D. Petrescu-Visarion, *Patimile și Invierea Domnului* (1948) și *Oratoriul de Crăciun* (1949) pentru soliști cor și orchestră». Aceste două oratorii ale lui Paul Constantinescu, asemenea lucrărilor *Liturghia psaltică* de G. D. Kiriac și *Requiemul* de Zeno Vancea «se înscriu printre cele mai inspirate opere religioase din întreaga lume a Bisericii Ortodoxe».

În Țările Române mișcarea corală cullă este începută, în mod organizat, prin înființarea la 15 ianuarie 1876 a *Corului mitropolitan* din Iași al cărui prim dirijor a fost tânărul profesor de atunci de la catedra de armonie a Conservatorului, Gayriil Musicescu. Repertoriul coralei includea piese de la cele din epoca clasicismului și romantismului pînă la cele autohtone. Concertele corului ieșean date în Moldova, Transilvania și Banat au fost primite cu multă căldură. De un deosebit succes s-au bucurat concertele date cu prilejul turneului început la Brașov în iulie 1890. Turneul coralei a continuat cu concerte la biserica Sfîntul Nicolae din Schei, la Zărnești, Sibiu, Saliste, Lugoj, Caransebeș, Mehadia, Turnu Severin, Craiova, Brăila.

La sfîrșitul secolului al XIX-lea în Transilvania și Banat au apărut numeroase asociații artistice. Printre acestea se numără «Reuniunea Română de cîntări și muzică» de la Lugoj care, sub bagheta lui Ion Vidu va ajunge la o adevărată înflorire.

În repertoriul coralei se înscriu piesele dirijorului ei, ale unor compozitori ca Flechtenmacher, Musicescu, Porumbescu, George Dima, I. Mureșianu, Kiriac, Cucu. Printre cîntăreții vestiți ai coralei se numărau: Elena Teodorini, Gianni Dumitrescu, Traian Grozăvescu, Aca de Barbu.

La dezvoltarea muzicii corale românești, o contribuție de seamă a adus-o și *Reuniunea de muzică și cîntări din Sibiu*, condusă, timp de cinci zeci de ani, de Johann Leopold Bella. Compozitor, pianist, organist, violonist și dirijor, Johann Leopold Bella a inițiat o serie de concerte de muzică de cameră și a înființat o școală pentru pregătirea coriștilor Reuniunii.

În aceeași perioadă își desfășoară activitatea la Sibiu George Dima — cel care în 1878 înființează *Reuniunea Română de muzică și cîntări*. Ca dirijor al corului,

«Männergesang Verein» activitatea lui George Dima va atinge punctul cel mai înalt. Ea, se continuă cu aceea de dirijor al «Reuniunii» de la Braşov şi de profesor al liceului braşovean Andrei Şaguna.

La 18 decembrie 1901 a avut loc concertul de inaugurare al societăţii corale *Carmen* condusă de D. G. Kiriac.

Din dorinţa de cultivare şi răspindire a muzicii în rîndul maselor populare, societatea corală «Carmen» a avut totdeauna un vast repertoriu. Activitatea dirijorală a lui Kiriac a fost continuată de Ioan D. Chiurescu.

Un grup de intelectuali în frunte cu Marcel Botez au înfiinţat în 1919 o nouă formaţie corală, «Cîntarea României», al cărui organ oficial devine revista *Muzica*. Marcel Botez — director al corului şi inspector al învăţămîntului muzical — este cel la iniţiativa căruia se prezintă în cadrul coralei o serie de conferinţe de natură muzicologică.

Cu un bogat repertoriu, formaţia corală *Cîntarea României* şi-a desfăşurat cu succes activitatea în ţară şi peste graniţe.

Capitolul II al lucrării este intitulat *Opera, opereta, vodevilul*. Dintre genurile muzicale, cel mai răspîdit şi care a atins de la început o largă dezvoltare, a fost genul lirico-dramatic. Dar, asemenea celorlalte şi acesta, a apărut destul de tîrziu în Țările Române. Explicaţia acestui fapt o găsim imediat dacă avem în vedere că în momentul apariţiei burgheziei române, a cărlurarilor români progresişti, problema ce se punea pe plan cultural era aceea de a dovedi că şi limba românească îşi are frumuseţea ei artistică şi, ca urmare trebuie impusă în societate. A apărut iniţial teatrul, considerat ca manifestarea cea mai adecvată de demonstrare a ideilor culturale progresiste.

De dezvoltarea teatrului se leagă şi apariţia muzicii culte româneşti şi în mod special a muzicii dramatice. În Țările Române încep să apară trupe străine care au în repertoriul lor opere, operete şi vodeviluri. Stabilirea, la Bucureşti, în 1843, a trupei lui Sansoni şi la Iaşi, în 1851, a celeia a lui Pietro Tozzoli, contribuie la permanentizarea activităţii muzical-dramatice. O contribuţie însemnată la apariţia şi dezvoltarea şcolilor dramatice româneşti au adus-o, alături de trupele străine şi artiştii şi muzicanţii străini stabiliţi la noi. Încercările de formare a unor trupe româneşti vor întîmpina numeroase obstacole de ordin material. În 1846 se reuşeşte totuşi să se creeze, *Teatrul Naţional* la Iaşi, instituţie ce a dat un impuls deosebit mişcării muzical-dramatice naţionale.

Repertoriul spectacolelor prezentate era compus în special din lucrări cu iz patriotic: *Hecuba*, *Achille* în *Sciro*, *Moartea lui Cezar*. Primul autor dramatic de lucrări inspirate din trecutul românilor este Gheorghe Asachi cu piesele *Dragos*, *Întiul domn suveran al Moldovei* şi *Petru Rareş*. Tot acum Elena Tayber-Asachi şi capel-maistru Joseph Herfher fac primele încercări de muzică de scenă.

În ceea ce priveşte vodevilul românesc, prima reprezentare are loc în 1835 cu «Triumful amorului» de Ioan Andrei Wachmann, reprezentare dată de elevii «Societăţii Filarmonice». Vodevilul a cunoscut apoi o dezvoltare deosebită ca urmare a activităţii trupelor teatrale ale lui Matei Millo şi Costache Caragiale.

Apar acum primele încercări de forme intermediare teatrului vorbit şi teatrului muzical. Rezultatul acestor încercări îl constituie prima operetă românească *Baba Hîrca* de Alexandru Flechtenmacher, pe text de Matei Millo, reprezentată în premieră la Iaşi la 26 decembrie 1848.

Opera, asemenea întregului gen muzical, cunoaşte şi ea o primă etapă de dezvoltare cuprinsă între sfîrşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului XX. Încercările de acum sînt, din punct de vedere valoric, lipsite de originalitate şi importanţă. Adevărata dezvoltare a creaţiei artistice originale are loc după formarea statului naţional modern. Operele şi operetele sînt influenţate tot mai mult de melosul popular, iar tematica libretelor se lărgeste şi se diversifică. Dacă primele încercări de opere româneşti nu ating totuşi un nivel superior de realizare, aceasta se datoră în parte şi libretelor, majoritatea slabe, lipsite de originalitate. Opere ca *Petru Rareş* şi *Adevărul şi minciuna* de Caudella, chiar dacă o o tematică majoră nu rezistă timpului deoarece problemele puse nu-şi ating rezolvarea în final.

Pentru formarea gustului estetic, muzicienii români pe lângă activitatea de dezvoltare a operei autohtone depun şi o intensă activitate de răspîndire a operelor apusene. La 8 mai 1885, George Stephănescu va prezenta cu trupa sa, în limba română

opera *Linda de Chamounix* de Donizetti urmată, în stagiunea următoare, de operele *Lucia de Lammeimour*, *Favorita* de Donizetti, *Fra Diavolo* de Auber, *Traviata* de Verdi etc.

Numărul trupelor românești crește treptat și, ca urmare a pregătirii artistice superioare, publicul începe să le prefere trupelor străine.

Încercările de creare a unor opere românești devin în această perioadă, tot mai intense. Sînt menționate operele comice ale lui Caudella, *Olteanca* (1879) pe libretul lui Bengescu-Dabija, *Fata Răzeșului* (1881—1882) pe text de Gh. Irimescu, *Hatmanu Ballag*, pe libret de I. Negruzzi și I. L. Caragiale, *Beizadea Epaminonda* (1883) pe libretul lui I. Negruzzi. Chiar dacă din punct de vedere artistic nivelul acestora nu este la înălțimea așteptărilor, ele sînt importante prin faptul că sînt primele încercări din istoria muzicii de operă românești și mai ales pentru că au demonstrat românilor că și ei au compozitori capabili să creeze o operă cu adevărat.

Alături de Eduard Caudella și George Stephănescu, printre creatorii de lucrări muzical-dramatice pînă în perioada de început a secolului XX trebuie menționați Mauriciu Cohen-Sinariu, Alexandru Flechtenmacher și Constantin Dimitrescu.

În aceeași perioadă printre reprezentanții de frunte ai operei se numără Flechtenmacher (*Baba Hîrca*), George Stephănescu (*Corneta*), Caudella (*Harfă Răzeșu*) și Ciprian Porumbescu care prin opereta *Crai Nou* (1882) duce la apogeu acest gen.

Începutul secolului XX se remarcă pe plan muzical dramatic prin apariția unui număr tot mai mare de cîntăreți și compozitori români cu un nivel artistic superior.

Dintre cîntăreții se afirmă Jean Atanasiu, George Folescu, Haricleea Darclée Nicolae Leonard. În genul muzicii dramatice se afirmă compozitori ca Jacob Mureșianu (*Scara Mișii*, *Millo director*, *Cinel-Cinel*), Tiberiu Brediceanu, Tudor Flondor etc.

Printre lucrările de operetă cele mai realizate sînt *Salba de aur* de George Fotino, *Amorul mascat* de Ion Hartulari Darclée și *Izbînda dragostei*, *Doina*, *Sîrșitul pămîntului*, *Ciobănașul* de Ionel Brătianu.

Opera a cunoscut și ea, în intervalul dintre începutul secolului XX și primul război mondial, lucrări valoroase ca *Adevărul și Mînciuna* (1907) de Caudella, *Enoch Arden* și *Nunta tragică* (1918) de Alexis Catargy, *Sanda* de Constantin Dimitrescu și *Soria* de Dimitrie Cuclin.

Muzica de cameră, cel de al treilea capitol al lucrării, își propune să reliefeze apariția acestui gen muzical și dezvoltarea lui în muzica românească.

În domeniul muzicii de cameră primele încercări pe plan european s-au făcut destul de tîrziu. Muzica noastră cunoaște astfel de încercări abia cu generația unor compozitori ca Dima Stephănescu și Caudella. Dar liedul românesc apare cu adevărat la începutul secolului XX prin activitatea compozitorilor: Enescu, Mihail Jora, D. Cuclin, Alfred Alessandrescu.

Din punct de vedere cronologic primul care a încercat să treacă de la romanță la lied, a fost Caudella, autorul unor miniaturi ca *L'oiseau bleu* și *Mamei*, op. 39.

În dezvoltarea sa, muzica vocală de cameră cunoaște două orientări: prima, sub influența romantismului german sau italian (Miculi, Mandicevski, Dima) și a doua, așa numitul «stil național» (Caudella, Kiriac și Tiberiu Brediceanu). Autorii insistă asupra celei de a doua orientări, cu referiri speciale la activitatea lui D. G. Kiriac și George Dima. «Cele cincizece cîntece populare românești armonizate pentru voce și pian de Kiriac, reprezentă, fără îndoială punctul de vîrf al muzicii vocale de cameră, din perioada amintită.

O dată cu apariția la Iași și București a unor trupe străine, încep să se afirme și artiștii instrumentiști străini, printre care trebuie menționați Liszt și Wieniawsky. Chiar dacă concertele susținute aveau un caracter restrîns ele sînt importante prin impulsul dat mișcării autohtone de muzică profesională și activitate concertistică. În această perioadă își desfășoară activitatea prima compozitoare română, Elena Tayber-Asaki și primele pianiste Smaranda Șaptesate și Eufrosina Lătescu.

Dacă se amintește că pînă în 1860 și respectiv 1864, la Iași și București nu existau școli și conservatoare necesare formării cadrelor de instrumentiști și cîntăreți, se înțelege mai bine de ce muzica instrumentală și simfonică românească avea să rămînă serios în urma celorlalte genuri. Muzica vocală de cameră apare cu adevărat o dată cu compozitori ca Mandicevski, Mureșianu, Porumbescu, Stephănescu, Caudella și mai apoi, Constantin Dimitrescu, Paul Ciuntu, Tiberiu Brediceanu, Alfred Alessandrescu, Constantin Brăiloiu și George Enescu.

Fără a nega importanța încercărilor unor compozitori ca Flechtenmacher, Ioan Andrei Wachmann, Eduard Wachmann, Carol Miculi și Ciprian Porumbescu, trebuie subliniat faptul că adevăratul creator al muzicii instrumentale de cameră este George Ștephănescu cel ce întemeiază și Opera românească. Activitatea sa a fost continuată cu succes de Constantin Dimitrescu (care din 1880 a întemeiat prima formație românească de quartet). Eduard Caudella, Paul Ciuntu și în special George Enescu.

În capitolul IV — *Muzica simfonică și vocal simfonică* — autorii subliniază de la început munca impresionantă, de 37 de ani a lui Eduard Wachmann. Când, în Occident, Wagner dădea creații de valoare universală, în Țările Române nu exista încă o orchestră simfonică. Beethoven murise, Chopin, Liszt și Schumann atinseseră apozeul activității lor creatoare când, în 1860 se înființau, la Iași și, în 1864, la București, cele două conservatoare. Primul concert simfonic a fost dat în sala Teatrului Național la 22 aprilie 1866 la inițiativa lui Eduard Wachmann, profesor la Conservatorul din București. La 3 aprilie 1867 a avut loc cel de al doilea concert simfonic în sala Teatrului Național și peste doi ani, cel de al treilea în sala Aleneului vechi. La dezvoltarea activității concertistice un rol important l-a avut și *Societatea Filarmonică* ce a dat un prim concert la 15 decembrie 1868. Pe terenul preșădit de compozitorii înaintași (Capelmistrul Herfner, Flechtenmacher, Ioan Andrei Wachmann și Ludovic Wiest) apar noi încercări de muzică cultă.

Despre adevăratul concert instrumental românesc se poate vorbi abia o dată cu cele trei concerte, *Concertele pentru vioară și orchestră* de Constantin Dimitrescu. În 1869 apare și prima simfonie românească — *Simfonia în la maior* de George Ștephănescu. A urmat apoi, tot de George Ștephănescu, lucrarea simfonică *Sentinela română* (1869) și *Uvertura națională* (1876).

În aceeași categorie a genului se înscriu și uvertura *Ștefan cel Mare* de Iacob Muresan, *Uvertura națională* de Augustin Bona, *Uvertura pentru orchestră* de Castaldi.

După anul 1900 genul simfonic cunoaște «o adevărată avalanșă» de lucrări.

În genul suitei simfonice sînt create, în aceeași perioadă, lucrări de o înaltă tinută artistică: *Suitele I-a și a II-a* (1903 și 1915) de George Enescu, *Impresii românești* (1910) de Alfonso Castaldi; *Suita în re minor, op. 2* (1915) de Mihail Jora, *Suita română în re maior pentru orchestră* (1921) de Filip Lazăr. Tot acum apare în muzica românească *poemul simfonic*.

Muzica vocal simfonică apare prin deceniile 8—9 ale secolului al XIX-lea și a cunoscut de la început o dezvoltare deosebită. Pe la 1880 exista un mare număr de formații corale de amatori. *Corul Mitropolitan din Iași, Reuniunea de muzică și cîntări* din Sibiu, ce favorizează dezvoltarea genului coral și apariția cantonetelor. Anticipări ale acestui gen — poemul coral — se fac prin *Cîntecul gîntei latine* de Eduard Caudella și *Allatul Mînăstirii Pulna* de Ciprian Porumbescu.

Adevărații întemeietori ai genului vocal simfonic românesc sînt considerați însă George Dima și Iacob Muresianu.

Întrucît compozitorii nu se vor mai preocupa de genul vocal simfonic nici în timpul celor doi menționați nici după aceea, cantata-baladă este abandonată.

În încheierea lucrării autorii prezintă câteva *Însemnări despre stilul cameral și simfonic enescian*.

Debutul lui George Enescu în genul simfonic a avut loc la numai 14 ani cînd, ca elev în clasa de compoziție a lui Massenet a scris trei simfonii ce mărluriseau în susirea temeinică a tradițiilor clasice și romantice, cîl și predilecția — constantă ulterior — pentru structurile riguroase, construcțiile elaborate pe baza unor principii temat ciclice». Pînă în anul 1865 cînd Enescu a creat *Simfonia în re*, doar G. Ștephănescu mai scrisese, cu 26 de ani în urmă, *Simfonia în la maior*, prima de acest gen. Tocmai de aceea simfonia lui George Enescu «reprezintă de fapt unul din punctele de plecare ale simfonismului românesc». Chiar dacă înaintașii lui Enescu au compus lucrări care au anticipat genul, ei nu au reușit să realizeze adevărate lucrări simfonice. De la simfoniile «de școală» activitatea lui George Enescu s-a dezvoltat avînd ca rezultat creații din ce în ce mai originale.

Poema română reprezentată la 6 februarie 1898 de orchestra «Colonne» a constituit pentru parizieni «o revelație de forță vitală nealterată, strălucire multicoloră și exotice de pitoresc, de robust și optimist descriptivism». Prin aceasta Enescu anticipa cele două *Rapsodii* op. 11.

În aceeași perioadă Enescu a compus *Sonata I-a pentru vioară și pian în re major, op. 2, Suita I-a, pentru pian, în stil vechi, în sol minor, op. 3 și Trei melodii pe versuri franceze de Lemaître și Prud' homme, op. 4.*

Cu *Sonata a II-a pentru vioară și pian* muzica românească de cameră se afirmă, în sfârșit, pe plan universal. *Rapsodia I-a în la major (1901), Simfonia concertantă pentru violoncel și orchestră op. 8 și Dixtuorul* urmat de *Șapte melodii pe versuri de Clement Marol*, dovedesc că creația enesciană nu intrase încă în perioada de maturitate.

La începutul secolului XX Enescu crează *Octetul pentru patru viori, două viole și două violoncele în do major, op. 7* caracterizat de George Bălan ca «strigăt patetic născut din suferință și neliniște». Urmează *Simfonia concertantă pentru violoncel și orchestră, op. 8 (1901), Rapsodia a II-a în re major.*

Amplele lucrări, *Simfonia a II-a în la major, op. 17 (1914), Simfonia a III-a în do major pentru orchestră, orgă, pian și cor, op. 21, (1916—1918)*, impresionează prin fluxul lor melodic copleșitor. *Simfonia a III-a* anticipează, prin rezolvarea problemei luptei dintre om și destin, finalul capodoperei *Oedip*.

Ceea ce caracterizează în general limbajul muzical al lui George Enescu este «melodicitatea nobilă, generoasă, bogată în motive pregnante cînd energice și incisive, cînd ample lirice».

«Fenomen singular în momentul apariției sale pentru muzica românească, creația enesciană reprezintă în mod ferm un moment important în dezvoltarea artei sonore universale. Enescu n-a fost numai un muzician multilateral, ci, mai mult, a devenit un simbol erudit și umanist al specificului național».

Lucrarea mai cuprinde (p. 149—200) *Cronologii biografice*, în care sînt prezentați în ordine alfabetică următorii compozitori cu date mai importante din viața și activitatea lor: Alfred Alessandrescu, Augustin Bena, Constantin Brăiloiu, Tiberiu Brediceanu, Eduard Caudella, Paul Ciuntu, Dimitrie Cuclin, Gheorghe Cucu, George Dima, Constantin Dima, Constantin Dimitrescu, George Enescu, Alexandru Flechtenmacher, Tudor Flondor, Stan Golestan, Dumitru (Georgeșcu) Kiriac, Mauriciu Cohen-Linariu, Eusebie Mandicevski, Carol Miculi, Iacob Mureșianu, Gavriil Musicescu, Ioan D. Petrescu, Ciprian Porumbescu, Ioan Scărlătescu, George Ștephănescu, Ion Vidu, Isidor Vorobchievici și Eduard Wachmann.

Ultimele pagini cuprind bibliografia lucrării.

Pentru noutatea tematicii, a stilului și a conținutului bogat, recomandăm cu căldură acest volum ca pe un instrument util și instructiv

IOAN F. STANCULESCU

Radu Tempea, Istoria Sfintei Biserici a Scheilor Brașovului, Ediție îngrijită, studiu introductiv, indice de nume, glosar, note de Octavian Șchiu și Livia Bot, Editura pentru literatură, 1969, (228 p.).

Este a doua oară cînd — după ediția lui Sterie Stinghe (*Istoria bisericii Șcheilor Brașovului, Brașov, 1899*) — cronică lui Radu Tempea vede lumina tiparului. Publicația este binevenită, căci de multă vreme exemplarele primei ediții deveniseră rarissime, chiar la anticariate.

O prefață, anunțată pe copertă «Studiu introductiv» — și pe drept cuvînt (pag. 5—51) — care ține seama de lucrările în legătură cu opera editată (N. Iorga, S. Pușcariu, C. Mușlea, Ioachim Crăciun, Ilieș ș.a.) face un istoric al familiei Tempea și insistă apoi asupra cuprinsului esențial al cronicii. Se arată că Radu Tempea a folosit cronică mai veche a «popei Vasile»¹, pentru perioada 1484—1659, iar de

1. Primul care a făcut această remarcă a fost profesorul F. W. Seraphin din Brașov, încă din anul 1909. Editorii noștri (O. Ș. și L. B.) nu cunosc publicarea cronicii «popei Vasile», făcută de prof. F. W. Seraphin, în cunoscuta colecție de cronici și socoteli brașovene (*Quellen zur Geschichte der Kronstadt*, vol. V, 1909), unde se află un condensat și valoros studiu semnat de numitul profesor.

la această dată și pînă la sfîrșit (anul 1742), cronica este opera personală a lui R. Tempea.

În studiul introductiv s-au strecurat unele erori; exemple: «hrisovul de scutință de la 1720 al lui Nicolae Alexandru (Mavrocordat, n.n.) voievod, domnul Moldovei» (pag. 14), — nu al Moldovei, ci al Țării Românești²; ... «ajutorul material dat bisericii de domnii Moldovei, Petru Cercel și Aron Vodă» (pag. 25). Este știut că Petru Cercel a domnit în Țara Românească (1583—1585).

De asemenea socotim oarecum exagerată aprecierea editorilor, cînd găsesc că cronica lui Radu Tempea «este în apropierea imediată a marilor cronici românești, semnate de Grigore Ureche, Miron Costin, Radu Popescu, Constantin Cantacuzino Ion Neculce» (pag. 44).

Cronica lui R. Tempea sau cu titlul ei adevărat «Istoria Sfintei Besereci a Șcheilor Brașovului» este editată în condițiuni ireproșabile, editorii folosind ortografia și punctuația actuală. Notele de la subsol cuprind observațiile marginale ale autorului, traducerea textelor slavone și latine, ca și notele editorilor. Textul devine astfel ușor și plăcut la citit.

Anexele cuprind: hrisovul — privilegiu dat de domnul Țării Românești, Nicolae Alexandru Mavrocordat (la 1720) locuitorilor din Șchei; Predoslovia lui Radu Tempea la o cazanie (Tîlcul evangheliilor), copiată parțial de el (în 1721); cronica «popei Vasile» (textul german și o traducere în limba română)³.

În textul românesc s-a tradus «die Bälger» prin «pîrgari», în loc de șchei (locuitorii din Șchei, în nemțește «die Bälgerer»).

Ultima piesă din anexe este un fragment din «Plîngerea Sfintei Mănăstiri a Silvașului din eparhia Hațegului din Prislop».

Indicele de nume și localități, ca și glosarul aduc un mare serviciu cercetătorilor acestei opere.

În genere, lucrarea lui O. Șchiu și L. Bot rămîne valoroasă prin aprecierea efortului depus, repunînd în circulație o cronică brașoveană, a cărei lipsă au simțit-o mulți și de multă vreme.

REMUS ILIE

Cornel I r i m i e — Marcela F o c ș a, *Icoane pe sticlă*, Editura Meridiane, București, 1968, 26 p. text + 148 reproduceri în culori.

Printre lucrările ce au stîrnit un binemeritat interes din partea cititorilor, se numără și lucrarea de față a cărei tematică și realizare artistică este așa de puțin cunoscută.

Roadă ale activității unor meșteri populari, icoanele pe sticlă au circulat mai ales în Transilvania și (mai puțin) în Bucovina, pînă în prima jumătate a secolului al XX-lea. Ele erau vindute prin sate și tîrguri — așa după cum ne arată stampe din secolul al XVIII-lea și al XIX-lea.

Astăzi, asemenea icoane pe sticlă se mai pot întîlni în biserici de sat sau vechi case țărănești din Transilvania, Oltenia, Muntenia și Moldova.

O primă problemă dezbătută de autori este aceea a perioadei în care tehnica picturii pe sticlă devine un meșteșug popular. După unii cercetători acest proces ar fi avut loc în secolul al XIV-lea, iar după alții, prin secolul al XVI-lea. Se presupune că acest procedeu a apărut în Tirol și Boemia de sud, s-a răspîndit în Bavaria și Pădurea Boemiei, iar apoi a ajuns în Transilvania.

După alți cercetători printre care N. Iorga, acest meșteșug a apărut în România în secolul al XVII-lea. În sprijinul acestei ipoteze vin caracterele inscripțiilor de pe cele mai vechi icoane de acest gen și faptul că în acea perioadă, în Transilvania,

2. Vezi și titulatura domnului în documentul din anexă (p. 179 — ca și traducerea din notă).

3. Textul german are la subsol notele lui F. W. Seraphin, — așa cum au apărut în anul 1909 în *Quellen zur Geschichte der Kronstadt*, vol. V, p. I și urm. De exemplu: «Ultimele trei cuvinte ilizibile, se pare că lipsește ceva în text» (ediția Șchiu și Bot, pag. 189 nota) — în F. W. Seraphin o.c.: «Die drei letzten Worte unverständlich; es scheint im Texte etwas zu fehlen» ș.a.

existau condițiile ce favorizau apariția picturii pe sticlă: încă din secolul al XVI-lea existau «ateliere primitive de fabrical sticlă (grăjăriic)»; tot acum se introduce tiparul și ca urmare apar prin sate gravuri cu teme religioase.

«Tehnica propriu-zisă a fost adusă probabil de sticlarii români ce învățaseră aceeași în Boemia, Moravia, Slovacia, de sticlari veniți de acolo în Transilvania sau de călugări străini veniți la diferitele minăstiri transilvănene, în pelerinaj.

După anul 1699 cînd Transilvania este integrată Imperiului habsburgic, românii «nevoști să se mulțumească a folosi, ca popor asuprit, mijloace mai modeste de exprimare artistică, ei le valorifică la maximum, ajungînd în unele domenii — cum ar fi cel al icoanelor pe sticlă — la rezultate remarcabile» (p. 6).

Icoane pe sticlă încep să fie lucrate, prin secolul al XVIII-lea, și în unele centre românești din Bucovina.

Treptat, icoanele pe sticlă devin tot mai răspîndite în rîndul maselor, căpătînd funcția «de a încînta privirea cît și de a servi ca obiect de cult». Ele devin din ce în ce mai expresive. Cererea tot mai mare face să se treacă de a aceleași unitate lucrate «cu multă migală», la producția în serie ceea ce nu exclude, cu tot schematicismul și stîngăcia lor, expresivitatea și rafinamentul culorilor.

La începutul secolului al XIX-lea apar acei «meșteri talentați», unii dintre ei zugravi de biserici, preocupați de a face din fiecare icoană pe sticlă o piesă valoroasă din punct de vedere artistic. Cu toată tendința de localizare, în decor, elementele autohtone rămîn subordonate lemei exprimate.

Apariția litografiilor și mai ales tendința de comercializare aduce, la începutul secolului al XX-lea, o decădere a artei zugrăvirii icoanelor pe sticlă.

Valoarea artistică a icoanelor pe sticlă a fost sesizată destul de tîrziu.

Cercetările sistematice asupra lor și a centrelor de pictură pe sticlă încep abia după al doilea război mondial.

Centrul de pictură pe sticlă, considerat a fi cel mai vechi, este cel de la Nicula, sat așezat la 4 km de Gherla (Cluj). Datorită faimei sale, mult timp acesta a fost socotit ca «singurul centru de pictură pe sticlă din Ardeal».

La Nicula, se spune că existau iconari în fiecare casă. Nu exista însă obiceiul de a se scrie pe icoană numele meșterului și data executării. Așa se face că cea mai veche icoană datată cunoscută din Nicula este din anul 1802. Iată și numele cîtorva meșteri din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea: Tudor Tocăriu, Dionisie Iuga, Ștefan Mircea, Ștefan Belindean și (ultimul meșter cunoscut) Maria Chifor.

Icoanele de la Nicula se caracterizau în general prin lemele religioase, desen naiv, compoziție simplă dar sugestivă (fiecare zugrav al unui atelier de icoane avea de făcut cîte o operație: unul făcea conturul, altul caligrafia inscripțiile etc.), coloritul în tonuri de roz, roz-mov și verde-oliv armonios îmbinate cu brun, galben-ocru și albastru. Personajele sînt puține, cel mai frecvent apare chipul Madonei în haina neagră cu maphorien.

Circulația icoanilor de la Nicula a făcut ca stilul lor să se răspîndească și în alte părți. Icoane de stil asemănătoare apar astfel și la Gherla. Acestea au totuși, ca element aparte, inscripții cu litere latine.

Se presupune că în aceeași perioadă a existenței centrului de la Nicula, ar fi existat în Maramureș un centru de pictură pe sticlă. Asemănătoare ca stil, icoanele de aici au însă un colorit aparte.

În secolul al XVIII-lea, considerat a fi a II-a etapă a dezvoltării picturii pe sticlă, apar centre importante și în sudul Transilvaniei (în Țara Birsei), Sebeș-Alba, Sibiu-lui, Făgărașului.

De acum datează cele mai vechi icoane pe sticlă cunoscute: însemnările atestă existența, în colecția Mitropoliei din Sibiu, a unei asemenea icoane datată 1729, icoana *Arhanghelul Mihail și Sfîntul Nicolae*, datate din 1769, icoana *Sfînta Maria realizată de Ioniță Zugravu din Brașov* la 1780, *Maria cu pruncul*, datată 1780, *A-dormirea Precistei*, de Nicolae Zugravu din Lancrăm datată 1787.

La Brașov, o importanță deosebită a avut-o centrul de pictură pe sticlă de la Schei. Cea mai veche icoană cunoscută a fi realizată aici este cea a lui Ioniță Zugravu, datată 1780. Icoanele brașovene sînt în general mult mai perfecționate.

În zona Sebeș-Alba, cele mai vechi centre cunoscute și prin finețea icoanelor, erau cele de la Lancrăm, Laz și Maieri. Se mai păstrează încă asemenea icoane la biserica la Lancrăm; la Laz, în 1968 mai trăia fostul zugrav de icoane Ilie I. Poenaru.

Pictura din această zonă s-a efectuat, se pare, tot sub influența celeia de la Nicula. Un element aparte apare la icoanele din Vale-Sibiu și zona Țării Oltului: pe sticlă este aplicat un fond de hîrtie argintată și apoi desenului i se dă valoare adevărată prin coloritul verde crud, alb și brun-gălbui.

Un specific al lor au avut și icoanele realizate în centrul din cartierul Măieși (Alba Iulia).

De-a lungul timpului, cercetările au dat la iveală și alte centre de pictură pe sticlă în jurul Sibiului, în afara celor de la Poiana Sibiului, Săliște și Vale.

În secolul al XIX-lea o importanță deosebită o prezintă centrele din Făgăraș. Unul dintre vestiții meșteri de aici a fost Savu Moga venit în 1843 în satul Arpașul de Sus, de la Nicula. Icoanele lui (ultima neterminată — din 1898) se caracterizează prin «eleganța și siguranța desenului, varietatea coloritului și folosirea degradurilor ...». Opera sa este continuată de elevul său, Matei Purcaru al Țimforii numit Matei Țimforea (1836—1906). Icoanele acestuia se remarcă prin originalitatea interpretării temelor: (*Facerea lumii, Raiul, Groznicia judecătă, Patimiile lui Iisus*, etc.), rigurozitatea compoziției, coloritul dominat de tonuri de roșu și albastru.

Tot în Făgăraș au lucrat iconarii: Ion Pop, Petru Tamaș (pînă în 1915), Sinteș și, ultima meșterită, Ana Dej.

Aflarea în satele din Munții Apuseni, Bihor și Banat, a multor icoane pe sticlă, atestă existența, și aici, a unor centre.

În realizarea icoanelor au fost folosite, în general, sticla, culorile și lemnul pentru rame și spatele pentru protecție. Sticla avea rolul de suport dar și de suplinitor al verniului. Ea mai prezenta un avantaj prin transparență și luminozitatea culorilor. Existau desigur și anumite dificultăți: compoziția trebuia făcută invers, nu se puteau face rețușuri, sticla era fragilă și nu mai exista posibilitatea restaurării în caz de accident.

Cele mai folosite culori erau: negru (preparat din negru de fum frecat cu clei și alcool; acesta servea la desenul contururilor), roșu, galben, albastru-vinăl, verde, alb, cărămiziu sau carmin, bronz și argintiu. Rareori meșterii nu foloseau modele făcute pe hîrtie cu creionul ori culoare după alte icoane, litografii și xilografuri.

Modul de realizare era următorul: se trăgeau contururile și se caligrafiau apoi inscripțiile (cirilice, latine sau, mai rar, grecești). Urma «umplutura» și apoi ungera icoanelor cu terepentină pentru a se usca mai repede. Realizate, icoanele erau încadrate cu rame colorate asortat. Între sticlă și spatele de lemn se punca hîrtie care uneori era argintată pentru a servi și ca fundal.

În temele icoanelor pe sticlă, pe lîngă sfinții protectori ai muncii, sănătății și bunurilor, scenele din viața Mariei și a lui Iisus, scenele din Apocalips, mai apar elemente din cărți apocrif, legende, cărți populare, folclor și din mediul de viață. Treptat, pe măsura răspîndirii meșteșugului, în icoanele pe sticlă apare tendința de autohtonizare exprimată prin introducerea de elemente locale ale vieții zilnice.

Icoanele reproduse în album exprimă astfel nu numai specificul acestui gen de artă, ci și varietatea repertoriului tematic.

În continuare sînt expuse, pe scurt, temele mai frecvente și mai interesante în interpretarea diferiților zugrăvi:

Adam și Eva în jurul pomului cu fructul oprit și șarpele încolțit pe trunchi, este o temă rar întîlnită.

Sfîntul Ilie în momentul înălțării la cer cu carul tras de cai înaripați — este o temă care în unele icoane apare cu o serie de elemente locale (cărută țărănească; alături de ucenicul Elisei se vede uneori un țăran ce ară și o femeie torcînd).

Bunavestire, prezintă pe Maria cu cartea de rugăciune, cerul înstelat și îngerul care arală pe Duhul Sfînt. Tratarea folosește modul apusean.

Tema *Nașterii Domnului* reprezintă, pruncul în iesle, Maria și Iosif alături, îngerul și trei crai. Se adaugă fond alb pentru a reprezenta zăpada și steaua stîlțizată ca o floare ori cetină de brad. Uneori în scenă apare un cioban ce cîntă din fluier și își paște turma pe o coastă de munte.

Scena Botezului cuprinde pe Iisus în apa Iordanului, pe Sfîntul Ioan Botezătorul și deasupra Duhul Sfînt sub formă de porumbel.

Tema *Duminicii Florilor* reprezintă intrarea lui Iisus călare pe asin în Ierusalim și mulțimea care-l întîmpină.

În Cina cea de taină, Iisus apare adesea cu cei 12 apostoli dintre care se desprinde prin punca cu arginți și lipsa aureolei, Iuda.

Scene ca acelea ale Răstignirii și Învierii, ș.a. prezintă deseori influențe ale școlii italiene de pictură, influențe bizantine etc.

Incoronarea Mariei este temă rar întâlnită. Mai frecvenți sînt zugrăviți: arhanghelii Mihail și Gavriil, Sfinții Gheorghe, Nicolae, Haralambie și Dumitru, și mai ales Sfinții Gheorghe călare omorînd balaurul.

În zona Făgăraș-Sibiu tema intens prezentată era aceea a *Judecății de apoi*.

Dar, tematica celor 4000 icoane pe sticlă studiate în cadrul Muzeului Brukenthal din Sibiu este mult mai largă și cu numeroase variante.

Pictura pe sticlă a fost răspîndită desigur la multe popoare. Tradițiile culturale specifice fac însă ca, la români, aceasta să aibă originalitatea și unitatea ei stilistică.

Cu toată naivitatea, simplitatea și stîngăcia lor, reprezentările de pe aceste icoane «se dovedesc tot atît de capabile să producă emoții ca și o pictură cultă, pentru că izvorăsc dintr-un sentiment sincer și puternic, fiind expresia unei viziuni artistice autentice».

Ceea ce le dă o frumusețe deosebită este armonia tonurilor, calde sau reci, așa cum a simțit iconarul că trebuie așezate: roșu, lîngă verde, albastru lîngă portocaliu etc. Culoarea ce susține desenul este folosită mai mult ca element decorativ și mai puțin în scopul redării adecvate a realității.

O caracteristică importantă a stilului acestor icoane o constituie existența motivelor florale și geometrice ca elemente decorative.

Datorită calităților lor artistice, a mesajului lor, icoanele populare pe sticlă sînt apreciate din ce în ce mai mult de iubitorii de frumos.

Lucrarea de o incontestabilă valoare și realizare artistică cu cele 148 de reproduceri, vine să oglindească în imagini colorate talentele făurarilor de artă populară bisericească.

N. STANCULESCU

Octavian Metea, *Prin Vama Cucului. Viața lui Badea Cârțan*, Editura tineretului, București, 1968, 176 p.

Simbol de dac, luptător pentru latinitatea poporului român: BADEA CÂRȚAN (1849—1911). — În acțiunea de a scoate la lumină personalități culturale și naționale din trecut se smulg din legendă luminoase figuri pentru a fi exemple vii. Vom arăta în continuare viața și acțiunea lui Badea Cârțan în serviciul națiunii române.

Locul de obîrșie al lui Badea Cârțan este comuna *Oprea-Cîrțișoara* din ținutul Făgăraș, ținut care pînă-n zilele noastre se mai numește și «Țara Oltului» sau «Țara Făgărașului», în amintirea stăpînirii lui de către voievozii Țării Românești: legendarul Negru Vodă, Basarab I, Mircea cel Bătrîn, Constantin Brîncoveanu a cîtoril aici o *biserică și un castel la Simbata de Sus*; Mihai Viteazul în timpul luptelor pentru cucerirea Transilvaniei, și-a lăsat în castelul din Făgăraș pe Doamna Stanca cu cei doi copii, Florica și Nicolae — Pătrașcu (p. 13); A se vedea și Prof. C. C. Giurescu, *Transilvania în istoria poporului român*, Ed. științifică, Buc., 1967, (p. 84-85).

Badea Cârțan (Gheorghe) s-a născut la 24 ianuarie 1849 din familie modestă de ciobani. Tatăl său avea un frate cîntăreț la biserică, iar mama sa Maria făcea parte din familie străveche de clerici ortodocși români; (tatăl ei a fost diacon) era femeie cinstită pînă la sacrificiu, harnică și credincioasă gliei străbune. Se ruga permanent lui Dumnezeu să-i dea pe lume un fecior (Octavian Metea, *op. cit.*, p. 23), ca să păstreze și să ducă mai departe tradițiile strămoșești. Neavînd școală românească, bunicul său Arsenie (dascălul bisericii) l-a învățat numărătoarea oilor (p. 29), iar părintele Vulcan (preotul satului) i-a pus în minte credința cea adevărată în Hristos, Domnul și Dumnezeuul creștinilor.

Datorită asprimii naturii, copilul Gheorghe a crescut voinic și îndrăzneț, înfruntînd furtunile și nămeții munților și văile Lăiței și Bili. În sat ieșea rar, doar la sărbătorile de Crăciun și de Sfintele Paști (p. 33), cînd părintele Vulcan și unchiul Axente căutau «să-l învețe poruncile Vechiului Testament, fericirile și Sfaturile Min-

tutorului Hristos, ceva din Ceaslov și az, buche să citească și să scrie... și ceva din minunile Sfinților, în special Sfântul Ilie și alți sfinți reprezentați cu măiestrie pe icoanele de sticlă, specifice locului» (p. 34 și 43).

Pe când ceilalți copii învățau pe unde puteau, băiețașul Gheorghe colinda muntii știindu-le toate trecătorile și lănele, mirându-se de hotarele dintre Transilvania și restul țării, deși locuiesc români pe cele două versante: «Cine oare o vâst graniță în mijlocul țării!, se mira Gheorghe... cred că într-o zi toți românii vom trăi într-o singură țară, mare și frumoasă...» (p. 47).

Rămânând orfan de tată, tânărul Gheorghe este impresionat de «pomana tatălui după datina străbună» și devine conștient de susținerea familiei (p. 52—53), iar părintele Vulcan îl amenință că «păcătuiește de moarte dacă nu învață carte», sfătuindu-l să vină în fiecare duminică la biserică: «După slujbă te învăț să citești, să scri. Să te luminezi să-ți dai și tu seama ce neștiutor ai fost până acum... și l-o luat acasă sub puternica sa protecție împrumundu-i cărți și învățându-l taina literelor și a cititului, dezlegându-i-se limba și dezghețându-i-se mintea... pricepind lănele și cu ajutorul judecății nu numai din natură, instinctiv».

Maturitatea. — Tânărul Gheorghe pleacă cu turma peste muntii începând să cutureie toată țara românilor, în ciuda sfaturilor alor săi. «În România nu sînt între străini, mamă, sînt la frații mei...», convingea el pe grijulia mramă (p. 61). În călătorii întilnește un tânăr de 28 de ani, Ion Cotigă, cioban, dar erudit și cu mult bun simț, un patriot convins și un cunoscător al istoriei strămoșești de la marii istorici romani, Tit-Liviu, Herodot, Strabo, Plutarh... El avea cunoștințe filozofice: Platon, Socrate, cunoștea opera lui Ovidiu, mort la Tomis. Îi deschide lui Gheorghe perspectivele de a înțelege trecutul de glorie al neamului românesc, îi prezintă pe marile figuri ale istoriei intrate în legendă, Traian și Decebal ș.a.

Tânărul cioban l-a numit *Badea Cârțan*, nume rămas în patrimoniul culturii naționale și în memoria vie a poporului român (p. 62). Așadar acest iscusit cioban a dăltuit în inima lui Badea Cârțan încrederea de sine și clarviziunea asupra glorioasei istorii a zbuiciumatei națiuni române: «citise multe cărți de istorie, iar paginile în care descriau trecutul poporului român le cunoștea pe dinafară».

Îndrăgise istoria românilor, pe care o socotea *Biblia neamului*, dar cunoștea și istoria Romei Antice. Numa Pompiliu, fundarea Romei, legenda lui Romulus și Remus, fiii lui Rea-Silvia, viața și luptele împăratului Traian, luptele pentru cucerirea Daciei, vitejia lui Decebal erau episoade pe care le știa în amănunțime... Mereu se întreba «Oare de ce nu mai avem și astăzi oameni mari ca Mihai Viteazul, să ne strîngă pe toți românii la un loc?...»; *Cronica românilor*, de Gh. Șincai, devenise cartea de rugăciune a neamului pe care o citea cu lacrimi la lumina focului ciobănesc, în frig și viscol de Bărăgan; dar așa era de înflăcărat încît nici somnul nu se mai apropia de genele ochilor săi. În mîntea sa, cu sclipiri de vultur carpatin, se luptau dacii cu năvălitorii; cunoștea *Grădiștea Muncelului* deal cu deal, vale cu vale. Desăzii lui erau îngăuriti de pietre strînse din minele cetăților. Se simțea în toila luptelor de jertfă pentru apărarea pămîntului sint; invoca mila cerului chemînd cu glas de leu goria străbună. «Fratele» Ion îi istorisea despre Tudor Vladimirescu, Nicolae Bălcescu și marii apărători ai drepturilor omului, vîlăstare curate din tulpina strămoșilor daco-romani... (p. 70—73).

Topit în focul sacru al iubirii strămoșilor, Cârțan dorea să vadă urmele materiale ale iluștrilor înaintași. Războiul pentru Independența națională (1877) verifică sentimentele lui profund patriotice.

Împarte averea sa la tovarăși și se hotără să se înroleze voluntar în armata română și se înscrie la cazarma de dorobanți-Roșiori «că doar n-am fost prost să cătănesc la unguri!» (p. 75), zicea Cârțan. În luptele spre Plevna se distinge «aprilul cioban», fiind o «curiozitate a seminției ardelen». După *Tratatul de la Berlin*, în iulie 1878, cînd s-a recunoscut independența de stat a României, Badea Cârțan, după o lipsă de 12 ani de acasă, pleacă spre salul natal; mama murise, iar frații săi erau fiecare cu gospodărie lui.

Acasă, tânărul Gheorghe începe o adevărată muncă de luminare a salului, el alegîndu-se cu sărăcia materială, dar cu talentul înțelepciunii sufletești... Căuta să încredințeze pe ascultători că strămoșii au fost oameni viteji și că este o datorie de om ridicat să le păstreze cînta și să le cultive memoria.

«— Vezi, tușe Rașila, mneatale ai auzit legende. Nu crezi că împăratul Traian a trăit, așa-i? Dar ia să-mi spui: de ce poporul nostru, cînd vorbește despre un

om bun, zice: *E bun ca împăratul Traian?* De ce muntilor de zăpadă, ridicați de viforul iernii, poporul le spune troiene? De ce în lunca Oltului, valurilor de pământ oamenii le zic troiene? De ce șirului de stele lucitoare, de pe cer îi spune Calea troiană. Vezi dar, tuse, că poporul nostru nu l-a uitat?... (p. 79).

Vestea despre înțelepciunea, priceperea și patriotismul «vlahului Cârțan» se răspândise pretutindeni. Este prins și trimis într-un regiment d'n Bosnia-Pețegovina. Aici învață uimitor de repede limba germană și perfectează limba maghiară. «Cazul Cârțan era complicat» dar nu s-a opus încorporării, deși era după opt ani și conform «legilor în vigoare» trebuia pedepsit cu închisoarea. Repede a căpătat simpatia ofițerilor «Kertzan von Kertz freiwilighil campaniei...». El cunoștea instrucția la perfecție «din 77», încît era superior chiar gradaților. Era respectat pentru seriozitatea lui, dar mai ales pentru răspunsurile scurte, bine gândite, uneori cu ilic, pe care le dădea. Ciobanul nu se lăsa încurcat în întrebări, ba avea curajul să-și apere părerea chiar în fața superiorilor... răspundea decent. ... Despre Deccebal și Traian le vorbea ca despre cei mai mari comandanți de oști...

Învoit acasă pentru a-și vedea rudele și conșătenii, discuta cu părintele Vulcan probleme legate de învățătura ortodoxă. Era considerat instruit și cunoscător al «chestiunilor religioase și naționale», cu o trăire exemplară, cu înaltă înulă morală. Toate acestea au făcut să fie cunoscut ca «mare predicator al schizmaticilor și nefolositor Sfinței Biserici Catolice». Pentru aceasta «căpitanul austriac Piterman, îl admira pe cioban pentru dirzenia cu care își iubea neamul și credința...» (p. 82).

Părintele Müller, preotul regimentului, caută prin toate mijloacele să-l atragă, să-l convingă să treacă la... catolicism. Și fiindcă nu era căsătorit, îi făgăduia să-l facă călugăr iezuit. Gheorghe Cârțan s-a arătat îndemnativ ștului al Sfinței Scripturi și al slujbelor ortodoxe încît preotul catolic rămîne uluit și fără argumente. Credința neamului, zicea Cârțan, este vatra sfinlă care încălzește inima românului. În această vatră permanentă s-au topit armatele romane. Armatele romane au înfrînt pe daci, dar dacii i-au biruit. Cununi de glorie au ars pe această vatră străbună, dar a răsărit un nou vlăstar în copacul omenirii: *poporul român*, d'n care fac parte... Voi vreți unirea cu Roma pentru a ne desființa poporul... voi vreți să ne treceti la catolicism pentru a sfîrșia sufletul nostru... Au nu strîgă din lărină demnitatea noastră, nu avem destule icoane: *Doja, Horia, Cloșca, Crișan, Oprea Miclăuș*, care s-au jertit pentru inima românului și pentru sufletul său, ortodoxia. Cum aș putea trăda mormîntul părinților mei! ce răsplătă m-ar aștepta în fața Dreptului Judecător; și oare aș mai putea ridica fruntea în fața părintelui Vulcan, care mi-a deschis ochii în această lume miraculoasă?!

Preotul catolic Müller a plecat rușinat și a căutat să-l ridice în onoruri pentru aș trăda credința strămoșească... dar fiind *valah*, n-a primit nicio decorație... A mai încercat Müller să se apropie de Cârțan dar în zadar, nimic nu-l putea pune la îndoială asupra adevăratei credințe: *mă voi face preot la români și călugăr de cărti, nu de minăstire... Eu vreau să duc cărti alor mei, care au fost lăsați în întuneric... Fără știință de carte poporul nu-și poate apăra drepturile și libertățile. Uită-te la mine, Herr pastor! Pînă la 24 ani am fost fără știință de carte, prosl ca oala. Acum, că am prins un pic de cheag, vreau să mă fac «păstor» pentru oameni... Fă-te la noi la catolici, l-a îndemnat Müller, îți dăm tot ce dorești mai bun...*

Mulțumesc frumos, dar nu pot... (p. 83). Bădă Cârțan era cu conștiința împăcată că a putut apăra turma ortodoxă de acuzații neînțelepte.

În 1881 a fost eliberat din armată; slujise trei ani împliniți, unde a cunoscut fel de fel de oameni și ținuturi, și-a otelit sufletul. S-a încredințat că alături de români, în imperiul austro-ungar erau asupriți și cehii, slovacii sîrbi și unghurii cinstiți (p. 85).

Acasă, Cârțan se ocupa pe păstoritul, dar este dat în judecată și i se rețin oile sub motivul «încălțării legilor țării». Nu se lasă înfrînt și pleacă la Viena, unde înfîlnește pe reprezentanții românilor ardeleni, care căutau să pătrundă la împărat să depună *Memorandumul* (1892), prin care se cereau drepturi de egalitate ale românilor cu celelalte naționalități conlocuitoare (împăratul n-a satisfăcut cererea delegației române), mai mult «...a dat mină liberă guvernului de la Budapesta să înăbușă dorințele de libertate ale românilor și să insceneză proces memorandiștilor...» (p. 90).

Văzînd atîtea nedreptăți și constatînd că viața lui este pusă în primejdie se hotărăște să înceapă un adevărat apostolat pentru neamul românesc și credința

strămosească. Pentru acest început merge la București să vadă statuia «celui mai strălucit domn al națiunii române, Mihai Viteazul...». Aci, Badea Cârțan a stat trei zile și trei nopți în viscolul necruțător al iernii. Nu se mai sătura privind statuia strălucitului domn al tuturor românilor. Vestea despre «dacul din Cârțișoara» s-a răspândit cu viteza fulgerului. Prof. Urechia dorește să-l vadă. Badea este satisfăcut de discuțiile cu el, dar bucuria a fost și mai mare cînd a cunoscut pe prof. Gr. Tocilescu. Lor le împărtășește necazurile și suferințele lui și ale celorlalți români... (p. 103).

Din discuțiile cu marii profesori, din vizitarea muzeelor culturale din București, condus fiind de Ion Grama, Badea Cârțan a început să se intereseze de gloria străbună imortalizată pe *Columna lui Traian*. Nu mai avea nevoie de nimic; văzuse pe Mihai și stîmpărase focul sufletului său, dar gîndul zbura spre Roma. Acest gînd se împărțea în două. Întîi dorea să vadă «trufia papală», despre care îi vorbise preotul catolic Müller și, al doilea, vitejia strămoșilor intrată în legendă...

Nicolae Iorga a întărit sufletul ciobanului Cârțan, suflet plin de virtuți native, dar și cultivat prin dragoste de neam și aproapele, iar «crediința care iese din această atingere a realității însăși se preface în siguranță, în pasiune, în monomanie...» (p. 107). Pasiunea țaranului, român pentru trecutul, face parte din aspirațiile lui, din viața zilnică și preocuparea lui... Pentru acestea, domnitorii români, legați de glie și de țară, și-au pus nădejdea în sufletul curat al poporului de jos, care era în stare de jertfe și sacrificii, considerînd dăruirea vieții pentru neam și ridicarea lui, cununa nevastăjii. În acest cadru înțelegem și pe Badea Cârțan, după ce a aflat o mulțime de lucruri despre columnă.

Ziarele timpului au început a înscrive în coloanele lor figura cutezătorului Cârțan. Slăpînit de dragostea fără de margini a străbunilor, își face ruğa după dătină: cere iertare cu cucernicie apoi «ia traista, pune în ea țărîină din grădina și un pumn de boabe de grîu, după obiceiul strămoșesc» (p. 111) și plecă cu sufletul împăcat; trece prin Budapesta, Viena, apoi Roma. În Alpi a găsit găzduire la păstorii italieni. Același au vehiculat știrea «unui dac venit la Roma», încît ziarisții așteptau sosirea. «Apariția lui în cojoc, cioareci și opinci, prin satele și orașele italiene, slîrnea interes și curiozitate. Era un *pastore* puțin obișnuit, un *rustico* de pe meleaguri îndepărtate, iar către cei care cunoșteau imaginile cioplite pe columnă, putea fi luat drept un dac rătăcitor sau poate un *pileatus* trimis de către Decebal în solie la Senatul roman...» (p. 113).

Ajuns aproape de *Fotul lui Troian* (februarie 1896), Badea Cârțan își simte inima cuprinsă de o pioasă emoție. Roma, cetate care poartă pe umerii ei mii de ani, care a cunoscut epoci de glorie și decădere... A cunoscut pirjolul lui Nero, primul persecutor sîngeros al nevinovaților creștini; distrugerile barbarilor, dar nimic nu i-a șters din gloria ei rămîind capitală a imperiului roman... Între zidurile ei, Cârțan se simțea uimit, copleșit, fiecare piatră pe care călca îi amintea pagini de istorie... Ajuns în fața Columnei, Badea Cârțan trăiește cea mai măreață clipă a vieții... Minutele și privește uimit monumentul. În inchipuirea lui, tablourile săpate în piatră prind viață... Trăia emoția sfîntă și înălțătoare a comuniunii cu strămoșii... După o rugăciune scurtă către Atotputernicul, în genunchi și cu lacrimi pe obrazul aspru, invoca trecutul de glorie al înaintașilor... Recules coborî lingă soclul Columnei și prohodind, smerit se închină... deslăcu desaga și scoase din ea săculețul cu pămînt și grîu din Țara Oltului, pe care le presară drept prinos dacic pentru Marele Împărat...» (p. 115—116).

Tot ceea ce frămînta memoria țaranului român, tot ceea ce își însușise de la Ion Cotică, profesorii Urechia, Tocilescu, de la Lucaci — student teolog la Roma, — *Cronica* lui Gh. Șincai, *Catehezele* părintelui Vulcan, acum era momentul să le vadă cu proprii ochi. În sufletul lui de creștin ortodox era modesta dorință de a vedea catacombele Romei, unde se ascundeau creștinii în primele veacuri, monumentele bizantine: San Sebastiano, San Vitale sau basilici mai vechi.

Sufletul lui curat este mirat de prezența statuii lui Petru deasupra Columnei. El considera aceasta întunecarea memoriei lui Traian și punerea pe seama Apostolului Petru mîndria «prințatului între ucenici», ceea ce nu este adevărat. De aceea la întîlnirea cu papa, la Vatican, Badea Cârțan a rămas uimit de luxul și nepăsarea pentru ceilalți creștini; abia acum înțelegea propaganda catolică printre românii ortodocși pentru «uniație» și poziția preotului Müller... Badea Cârțan a intuit «drepătatea» reformatoilor (p. 120—128).

Revenit în România, Badea Cârțan este asaltat de zăriași români și străini. «Roma și România sînt mama și fratele meu», iar «imaginile de pe Columnă și celelalte cărți aduse din Italia sînt zestrea mea spirituală» (p. 131—132).

Badea Cârțan plecă din nou la Roma. În lunile septembrie—octombrie 1899 s-a ținut la Roma *Cel de al XII-le congres de istorie al orientaliștilor*, care a reunit 700 de delegați din peste 40 de țări, printre care India, China, Japonia, Rusia, Turcia, Grecia, Austro-Ungaria, România, America latină etc.

Delegația română era formată din 60 persoane în frunte cu istoricii V. A. Urechia și Gr. Tocilescu. Ei au căutat să scoată în evidență elementul latin al limbii române. Fără să se știe ceva, aci a apărut și Badea Cârțan în costumul său. La 12 octombrie 1899 a fost o demonstrație de stradă pînă la Columnă. Aci Badea s-a învrednicit să depună o coroană de bronz. «Cârțan trăia cea mai înălțătoare clipă a vieții sale, pășea falnic, pîrînd un dac coborît de pe lespezile de piatră ale Columnei...» (p. 153). Fanfara și orchestre intonau *Imnul gînteii latine*, de V. Alecsandri, pe muzica compozitorului italian Fillipo Marchetti. La festivitate participau autoritățile și populația Romei.

Roma este mama noastră, zicea Badea Cârțan.

După aceasta Badea Cârțan dorea să viziteze Franța. Pînă acolo trece în revistă orașele Italiei: Padova, Florența cu monumentele lor, apoi Franța cu toate orașele principale în frunte cu Parisul. Ospitalitatea poporului francez — fratele mai mare, cum îl numește el —, îl impresionează profund, fapt consemnat în ziarul *Universul*: «Sînt bucuros că francezii m-au cinstit foarte mult ca pe un frate. Mi-a plăcut Franța și francezii și nu voi muri pînă n-oi mai vedea Parisul... (și încheie): «Trăiască familia Romei și prietenii românilor, dușmanii să piară toți. G. Cârțan» (p. 134).

Din Franța, «drumețul valah» trece prin Belgia și Germania, vrea să vadă și Spania, dar n-a ajuns decît la Genova, satul lui Cristofor Columb (p. 138).

Sosit la București își reîmprospătează forțele: «Văzuse lucruri minunate, oameni de toate gradele de cultură, civilizații și națiuni ridicale. Ceea ce avea pe suflet acum era Țara Sfîntă. Dorea să vadă locurile pe unde au călcat picioarele Divinului Învățător, Mîntuitorul Iisus Hristos. «Aceasta nu era numai o dorință», ci o dragoste nemărginită pentru «Cel ce s-a răstignit pentru păcatele noastre...». El auzise pe mitropolitul de Sibiu și episcopii ortodocși de «Locurile Sfinte». Pînă la Ierusalim a mers cu vaporul (Constanța, Țarigrad, Haifa). De la Haifa a mers pe jos. Își amintea din Sfînta Scriptură despre călătoriile poporului ales și se îndreaptă spre marea cetate. Cu sufletul plin de credință, pășeste prin porțile pe unde erau prizonieri primii creștini. Știa istoria Ierusalimului de la Titus și Vespasian, cuceriri mahomedane etc.

«...Cazarină călănească, auzitu-m-ați? Se ceartă călăgării deasupra Sfîntului Mormînt mai rău ca țiganii... Pun taxe pe oamenii care se-nchină...» (p. 137).

După vizitarea Sfîntului Mormînt «curiosul valah» pleacă la Peștera din Bel-leem, unde s-a născut Hristos, admiră Iordanul, unde s-a botezat Iisus, se plîmbă pe malul Mării Moarte și se întoarce prin Pustiul Sinai la Haifa, apoi Constantinopol, Constanța. (A se vedea și Stroie Stroescu, *Amintiri despre Badea Gh. Cârțan. O viață împlinită ca o poveste*, București, 1936, p. 71—77).

Badea Cârțan era credinciosul sincer, care a dorit să vadă drumurile pe unde a colindat Împăciuitorul lumii Hristos Domnul.

După ce și-a stîmpărat focul din inimă, vizitind Ierusalimul, Badea Cârțan a început să bată mereu drumul între România și Transilvania, peste munți.

Drumuri, drumuri, toate numai pentru nevoile sufletești ale celor lipsiți de «cartea românească» (Octavian Melea, *op. cit.*, p. 137—138).

Un grup de studenți entuziași și admiratori «ai ciobanului monune» îl invită la Fălliceni. Badea Cârțan abia aștepta să vadă locurile narelui domnitor Ștefan cel Mare. După un discurs patetic, ofînd a zis: «...Să vă iubiți patria, domnilor studenți, și să nu uitați dorința ei fierbînte de unitate. Focul ăsta al nostru trebuie să-l stingem...» (p. 140).

Era bun prieten cu cei mai aprinși patrioți cu care se consulta pentru ajutoarea «fratilor de peste Carpați». În acest scop s-a pornit o campanie pentru stîngerea de manuale în limba română, iar «ciobanul vultur și cerb» le trecea prin strîmtori dincolo. Iubitorii de drumeție ajutau «marelui martir al cărții românești». Avea ascunzători pentru cărți, chiar depozite întregi (*Cabana de la Poiana din Atini, pe Diham, în Valea Cerbului*) și apoi, noaptea, le trecea în Ardeal.

Cărțile erau rînduite în trei saci, doi legați la cap, în chip de desagă, pe care o lua pe umeri, iar al treilea sub braț...». Cărțile erau împărțite gratis cu condiția să circule de la român la român și să învețe din ele. Cea mai sigură sursă era *Tipografia cărților bisericești din București* (azi Tipografia Institutului biblic și de misiune ortodoxă al Patriarhiei Române). De aci lua cărți de cult și icoane și mergea cu ele la preoții ortodocși, pe care-i ruga să țină aprinsă «flacăra credinței strămoșești și să hrănească sufletul românului insetat de cultură și lumină...». Unul din cei mai apropiați preoți (în afara părintelui Vulcan «care m-a botezat în adevăr și mi-a pus lumina în mină — cartea — și în minte sfaturile să învăț») era și preotul ortodox Radeș din Berivoi, a cărui casă și biserică ajunsese «I. brăria bisericească a tinuturilor noastre românești» (p. 144).

Fiindcă preotul vecin (Gavrilă Cornea) nu prea avea curaj, Badea Cârțan îl muștră și-l îndemnă la ridicarea unei școli să învețe copiii satului românește «că Pretorul vrea să ne facă școala de stal, copiii să învețe altă limbă decît a părinților noștri... Să vă faceți voi școala voastră, cu dascăli români, cărți vă mai aduc și eu...» Acest lucru s-a împlinit după moartea lui Badea Cârțan, cînd s-a ridicat școala românească cu cheltuiala sătenilor (1912) (p. 146).

În afara acestora Badea Cârțan poseda de la profesorul Răsmariță din Turnu-Severin, două litografii pe care le considera standarde ale națiunii: Una înfățișa pe Ștefan cel Mare, încadrat de imagini ale luptelor sale cu turcii la Podul Înalt, cu polonezii la Codrul Cosminului, cu ungarii la Baia. Dedesubt scria: *Legea, nearnul și moșia orișicînd va li nevoie, cu viața s-apărăm, cum făceau străbunii*.

A doua îl arată pe Mihai Viteazul. Împrejurul lui, scene din luptele de la Șeimbăr, Călugăreni, și îndemnul: *Visul românimei Domnul să îplinească, frați români sub alte neamuri să nu se mai găsească* (p. 146).

Badea Cârțan era bucuria copiilor pe care îi capta prin istorisirile lui din călătorii. «Învățătalul cioban» hrănea curiozitatea lor cu virtuțile străbune, trezindu-le simțul patriotic: «*Traian a făcut o țară mintră, România. E drept că acum îi tăiată în două de coama munților, dar nu-i bai. Voi, sau copiii voștri, trebuie să ștergeți granița. Așa să știți și să faceți. Ați înțeles?...*» (p. 148) (subl. n.).

Ciobanul ardelean era simbolul sufletului de român curat, iubit de scriitori și poeți (Vlăhuță, Coșbuc, St. O. Iosif, Constantin Mille, Ion H. Rădulescu), dar mai ales de istoricii Gr. Tocilescu, V. A. Urechia și în special N. Iorga.

Procesul politic de la Brașov (p. 161—164). Munca de răspindire a cărților românești din România peste munți în Austro-Ungaria, fiind interzisă, era urmărită de autorități. Ministrul de interne de la Budapesta a cerut Prefecturii din Brașov să pună agenți secreți, anume pregăliți, să urmărească traficul de ziare și cărți românești, să prindă pe cei care le treceau peste munți. Badea Cârțan a fost arestat de cîteva ori, bătut și batjocorit. În 1904, fiind arestat la Brașov s-au găsit la el acasă și în podul școlii patru cîre de cărți, reviste și ziare românești.

Inventarul cărților confiscate se găsește la *Academia R. S. România (ms. nr. 4709)* cu denumirea în limba maghiară: *Arătare a cărților în limbile română, maghiară, germană, italiană, franceză și latină găsite la perchezitia făcută în casa lui Gheorghe Cârțan, precum și a foilor vîldate și alte produse de tipar aliate împreună...* (ultima nunțătoare a înregistrat 4619 titluri în 76.621 exemplare) (p. 162). Aceste cărți au fost duse de Cârțan în spinare prin trecătorile munților, flămînd, ud și obosit, fiind expus la vînturi, ploii, viscole. Ce act de înalt patriotism m.ăi putea oare face?

Printre cărțile găsite se afla mai ales revista «Magazin istoric pentru Dacia», care se tipărea la București la Tipografia cărților bisericești, unde — așa cum am spus — avea prieteni devotați. Majoritatea cărților erau ortodoxe, cîpătate de episcopii din Principate și în special de la Tipografia Rîmniceului Noului-Severin.

În urma dispoziției primite de la Ministerul de interne din Budapesta, la 2 mai 1906, toate cărțile confiscate de la Cârțan au fost arse în curtea «Fabricii de cărămizi Schmidt» din Brașov (p. 164).

Sentința de condamnare era încă dinainte pregătită; este «tîrit ca martor părintele Vulcan», care își apără interesele neamului și adevărurile credinței, arătînd că Badea Cârțan este un propovăduitor al adevărului, așa cum cere Mîntuitorul și un răspinditor al culturii, pentru luminarea neamului, așa cum sfătuiește Evanghelia.

Acuzatul (Badea Cârțan) a ținut tribunalului o adevărată lecție despre necesitatea culturii: «*Cetățenii noștri trăiesc ca animalele, cu ceafa plecată sub ciomag...*

pentru că n-au lumină... n-au cultură. Nu-și cunosc drepturile, pentru că n-au cărți. Eu le-am dat cărți ca să aibă cultură. Aceasta-i crimă? Crimă este fapta jandarmilor care mi-au confiscat cărțile și le-au ars. Ba într-o carte aveam și bani pe care mi i-au furat. Jandarmii ar trebui să se găsească aici pentru judecată, nu eu».

Cârțan a fost condamnat la un an închisoare, pentru agitație... (p. 166).

După eliberare, în 1906, Badea Cârțan pleacă în Moldova. Situația țărănimii era disperată. Izbucnesc răscoalele țărănești soldându-se cu 11.000 de morți. Amărit și chinuit de boală se întoarce în Ardeal. Aci, guvernul austro-ungar, prin «Legea școlară Appony» din 1907, caută să desființeze, prin toate mijloacele, școlile confessionale românești și să le înlocuiască cu școli de stat, cu limba de predare maghiară...» (p. 170). Badea Cârțan cu influența pe care o avea reușește să stea de vorbă cu mitropolitul ortodox de Sibiu ca din fondurile mitropoliei să înființeze școli românești. Aci mitropolitul cârturar al Sibiului după ce-l binecuvintează, îl delegă să strângă cât mai multe cărți din provinciile românești. Prin aducerea de cărți românești pericolul deznaționalizării era oarecum evitat, iar diadema ortodoxă, care este cultura națională, va fi la loc de frunte în marea luptă pentru triumful unității noastre (p. 171). Îndemnul lui era îndemnul lui N. Bălcescu către Avram Iancu (heruvimul națiunii române-ardelene). «Libertatea națională nu poate veni de la curțile împărătești și din mila împăraților și despoților, ci numai dintr-o unire strânsă între toți românii și dintr-o ridicare a tuturor împreună și în solidaritate cu toate popoarele împilate...» (p. 173). Și în spasmele bolii buzele lui murmurau: «Traian... Columna... Decebal... Mihai Viteazul... să ne unim cu toți într-o țară...» (p. 172).

Își simțea sfârșitul. Cugetul său curat, se pleca la lespede mormintului lui Hristos, inima sa era plină de sfaturile evanghelice de pe malul Iordanului, unde ochii săi au privit cu nesat. Se ruga multimii sfinților români, care și-au depus efortul lor în întărirea credinței pentru luminarea neamului strămoșesc... Congestia pulmonară i-a măcinat zilele... Din «alnicul dac» ajunsese slab și neputincios... Se spovedește și se împărtășește după obiceiul creștinesc... La căpățul său (locuța în casa doamnei Lahovary la Poiana Țapului, unde se găsea și soția ministrului român la Roma cu care Cârțan era bun prieten) a sosit și scriitorul Gh. Mugur care i-a spus: — «Bade Gheorghe, ai fost un erou... Ai luptat ca nimeni altul pentru poporul nostru, pentru ardeleni. Ai pus o cărămidă la temelia zilelor de mîine... Poporul nu te va uita...»

În dimineața zilei de 7 august 1911, la Sinaia, s-a stins ultima pilpîre de viață din trupul său chinuit. Vulturul carpatin își strîngea aripile și închidea ochii săi, care totdeauna au privit întreaga suflare românească. La prohodire au venit nu numai preoți ortodocși, ci și pastori reformați, care au admirat apta eroică a lui Badea Cârțan în slujba luminării națiunii române de peste Carpați.

Cuvîntările înflăcărâte, ținute cu acest prilej au reliefat fapta de mărturisitor al credinței, «preaieptul mărilor creștine», care a pus viața sa în primejdie pentru bine, adevăr și dreptate. În fruntea organizării funerariilor a fost Secția din Sinaia a Ligii culturale, care, prin reprezentanții săi, a scos în evidență meritele marelui dispărut pentru unitatea statolă.

Pe mormîntul său din Sinaia s-a ridicat o cruce de marmură cu inscripția: «AICI DOARME BADEA CĂRȚAN VISÎND ÎNTREGIREA NEAMULUI» (p. 175).

Visul și lupta lui Badea Cârțan pentru unitate s-a împlinit abia după opt ani cu multe jertfe... (p. 174).

Recomandăm această carte tuturor preoților și creștinilor ortodocși, care doresc să cunoască mai amănunțit faptele și gândurile vechnicului luptător pentru adevăr, neobositului luminător al fraților de peste Carpați, permanentul animator al unității politice, care a fost *Badea Cârțan*.

Diac. P. I. DAVID